

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

VOLUME XI, ISSUE 1, MARCH 2015

VOLUME XI, N° 1, MARS 2015

VOLUMUL XI, NR. 1, MARTIE 2015

Revistă editată de / revue éditée par / journal published by:
UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD, ROMÂNIA

În parteneriat cu / en partenariat avec / in partnership with:

**LE DÉPARTEMENT DE ROUMAIN
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

ET

**LE CAER - EA 854
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

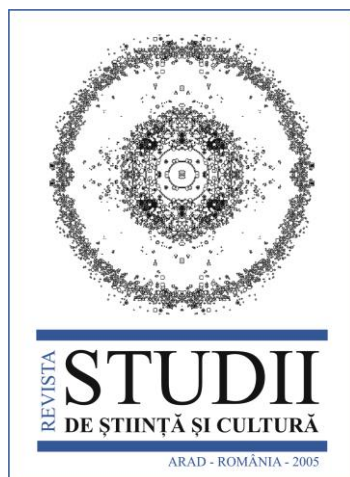
ET

**LE CIRMI
DE L'UNIVERSITÉ PARIS 3 - SORBONNE NOUVELLE, FRANCE**

ȘI

**FACULTATEA DE FILOSOFIE,
DEPARTAMENTUL DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ,
UNIVERSITATEA NOVI SAD, SERBIA**

**„Vasile Goldiș” University Press
Arad – România**

ISSN 1841-1401 (print)
ISSN - L 1841-1401
ISSN 2067-5135 (online)

Revistă **evaluată pozitiv**, după criteriul citărilor, în **I. C. Journals Master List 2012**, cu un scor **ICV** (Valoare Index Copernicus) de **6,03 puncte**.

Colegiul editorial / Editorial Board

Editor șef / Editor-in-Chief: Prof. univ. dr. Gilles BARDY – Université d'Aix-Marseille AMU, France

Director executiv / Executive Director, Redactor șef fondator/ Editor-in-Chief founder: Prof. Vasile MAN – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Coeditori / Co-Editors-in-Chief: Prof. univ. dr. Sophie SAFFI – Université d'Aix-Marseille AMU, France; Prof. univ. dr. Louis BEGIONI – Université d'Aix-Marseille AMU, France; Prof. univ. dr. habil. Emilia PARPALĂ – Universitatea Craiova; Conf. univ. dr. Laura SPĂRIOSU – Universitatea Novi Sad, Serbia; Prof. univ. dr. Thomas Krefeld – Institut für Romanische Philologie Ludwig-Maximilians – Universität München, Germania; Prof. univ. dr. Rodica BIRIȘ – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Consiliul științific – Referenți / Scientific Board

Acad. Mihai CIMPOI – Academia de Științe a Republicii Moldova

Prof. univ. dr. Alvaro ROCCHETTI – Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France

Conf. univ. dr. Romana TIMOC-BARDY, Université d'Aix-Marseille AMU, France

Prof. univ. dr. Ștefan OLTEAN – Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Mihai Mircea ZDRENGHEA – Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România

Conf. univ. dr. Ștefan GENCĂRĂU – Université d'Aix-Marseille AMU, France și Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA – Universitatea „Petru Maior” Târgu-Mureș, România

Prof. univ. dr. Christine Patricia Nelly BRACQUENIER – Université Charles-de-Gaulle – Lille 3, France

Prof. univ. dr. Didier BOTTINEAU – CNRS, UMR 7114 MoDyCo, Université Paris Ouest (Nanterre - La Défense) France

Prof. univ. dr. Elżbieta JAMROZIK – Instytut Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej Wydział Lingwistyki Stosowanej, Warszawa, Poland

Prof. univ. dr. L. Rino CAPUTO – Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Roma “Tor Vergata”, Italia

Conf. univ. dr. Iveta KONTRIKOVA – Universitatea „Matej Mel”, Banská Bystrica, Slovakia

Prof. dr. Dres. H.c. Rudolf WINDISCH – Universität Rostock, Philosophische Fakultät, Germania

Conf. univ. dr. Mihaela BUCIN – Universitatea din Szeged, Ungaria

Prof. univ. dr. Lucian CHIȘU – Muzeul Național al Literaturii Române, București, România

Prof. univ. dr. Gheorghe BÂRLEA – Universitatea „Ovidius” Constanța, România

Conf. univ. dr. Narcisa SCHWARZ – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Secretariat de redacție:

Drd. Daniel Albu – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România, **Lect. univ. dr. Virginia POPOVIĆ** – Universitatea Novi Sad, Serbia, **Lect. univ. drd. Gianina SABAU** – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România **Lect. univ. dr. Oana Aurelia GENCĂRĂU** – Universitatea din Oradea,

Design: Otilia PETRILA, Foto: dr. Virgiliu JIREGHIE Site: Cosmin HERMAN

Adresa / Editorial Office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
310025 ARAD, Bd. Revoluției nr. 94-96; telefon: 0040/0257/280335; mobil 0724039978;
fax 0040/0257/280810; www.revista-studii-uvvg.ro, e-mail: vasileman7@yahoo.com

Copyright © 2010
„Vasile Goldiș”
University Press

Revistă fondată în anul 2005, indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt, Germania, EBSCO Publishing din Statele Unite (www.ebscohost.com), Index Copernicus International, Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com) și DOAJ Land University Libraries, Suedia (www.doaj.org). Revistă științifică evaluată și clasificată de CNCS, 2012, categoria B, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

CONTENTS / SOMMAIRE / CUPRINS

I. ROMANCE CULTURES - ROMANIAN CULTURE / CULTURES ROMANES - CULTURE ROUMAINE / CULTURI ROMANICE - CULTURĂ ROMÂNEASCĂ 9

Louis BEGIONI 11

The subjunctive in direct object clauses in french and italian

Le subjonctif dans les subordonnées complétives en français et en italien

Subjonctivul în subordonatele complete în franceză și în italiană

Sorin RIGA, Dan RIGA, Vasile MAN 19

Space and time transdisciplinarity in the Eminescu's universe – creation, part I

Transdisciplinarité de l'espace et du temps dans l'univers – la création d'Eminescu, partie I

Transdisciplinaritatea spațiului și timpului în universul – creația eminesciană, partea I

Sophie SAFFI 27

Insect and bird noise metaphorization. A corpus of italian verbs

La metaphorisation des bruits des insectes et des oiseaux. Un corpus de verbes italiens

Metaforizarea în italiana a sunetelor produse de insecte și de păsări

Lavinia SEICIUC 47

Notes on the verbal category of aspect in the construction of indirect speech

Observations sur la catégorie verbale de l'aspect dans la construction du discours indirect

Observații asupra categoriei verbale a aspectului în construcția discursului indirect

Dorel FÎNARU 57

Sources of Eugenio Coseriu's text linguistics

Sources de la linguistique textuelle d'Eugenio Coseriu

Surse ale lingvisticii textului la Eugeniu Coșeriu

Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC 65

The linguistic time absolute chronology /vs/ relative chronology or centric system (to) /vs/ allocentric system (t1) in contemporary french

Le temps linguistique chronologie absolue /vs/ chronologie relative ou systeme centrique (to) /vs/ systeme allocentrique (t1) en français contemporain

Timpul lingvistic cronologia absolută /vs/ cronologia relativă sau sistemul centric (to) /vs/ sistemul alocentric (t1) în franceza contemporană

Ioan-Daniel ALBU 75

The culture, philosophy and the contextual influences over the political identity

La culture, philosophie et les influences contextuelles sur l'identité politique

Cultura, filosofia și influențele contextuale asupra identității politice

Georgeta Loredana VOICILĂ 81

The subtle infusion of eminescian poetry in Hortensia Papadat-Bengescu's prose. The novel *Străina* and the turn back to the roots

L'infusion subtile de la poésie eminescienne dans la prose de Hortensia Papadat-Bengescu. Le roman *Străina* et le retour aux racines

Infuzia subtilă a poeziei eminesciene în proza Hortensie Papadat-Bengescu. Romanul *Străina* și întoarcerea la rădăcini

II. GERMAN CULTURE AND LANGUAGE - ROMANIAN CULTURE / CULTURE ET LANGUE ALLEMANDE – CULTURE ROUMAINE / CULTURĂ ȘI LIMBĂ GERMANĂ – CULTURĂ ROMÂNEASCĂ 87

Maria SASS 89

Aspects regarding space representation in Andreas Birkner's fiction

Aspekte der raumdarstellung in der prosa Andreas Bikners

Aspecte ale reprezent[rii spațiului în proza lui Andreas Birkner

Mária POMFFYOVÁ 99

The problems of management of logistic and carriage processes in the international environment

Management-und logistikprobleme des führungsprozesses im internationalen bereich

Problemele de management ale logisticii și ale procesului de conducere în mediul internațional

Iveta KONTRÍKOVÁ 107

German language in the economy of Slovakia

Deutsch in der wirtschaft der Slowakei

Limba germană în economia Slovaciei

Rodica Teodora BIRIȘ 113

Plurilinguism in Romania

Mehrsprachigkeit in Rumänien

Plurilingvismul în România

Alexandra Denisa IGNA 117

Greek-latin influences on the german culture

Griechisch-lateinische einflüsse in der deutschen kultur

Influențe greco-latine în cultura germană

Maria-Miruna CIOCOI-POP 121

The culture of the german language in Sibiu

Deutsche sprachkultur in Hermannstadt

Cultura limbii germane în Sibiu

Irina-Ana DROBOT 125

Graham Swift's poem *Waves* and Virginia Woolf's novel *The waves*

Das gedicht "Wellen" von graham swift und Virginia Woolfs roman "Die Wellen"

Poezia *Valuri* de Graham Swift și romanul Virginiei Woolf, *Valurile*

III. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE - ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE / LANGUE ET LITTÉRATURE SLAVE - LANGUE ET CULTURE ROUMAINE / LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ – LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ 133

Virginia POPOVIĆ, Ivana JANJIC 135

Serbian realistic writers

Les écrivains realistes serbe

Scriitori realiști sârbi

Mirjana ĆORKOVIĆ 141
Generational memory in romanian socialist realism prose in Vojvodina
Mémoire générationnelle dans la prose roumaine de la Voïvodine de la période du réalisme socialiste
Memorie generațională în proza română din Voivodina din perioada realismului socialist

Marija NENADIĆ 149
The myth of the forefather: Urmuz and Milan Ćurčin
Le mythe du précurseur: Urmuz et Milan Ćurčin
Mitul precursorului: Urmuz și Milan Ćurčin

Mircea MĂRAN, Aleksandra ĐURIĆ-MILOVANOVIĆ 157
Language and religion in the romanian religious communities in Serbia
Langue et religion dans les communautés confessionnelles roumaines de Serbie
Limba și religie în comunitățile confesionale românești din Serbia

Dorinel STAN 165
Theoretical considerations and of administrative – legislative order concerning the frame created for the deployment of the cultural life in the postbelic Vojvodine
Considerations theoriques et d'ordre administratif – législatif en ce qui concerne le aspect du créer des cadres pour déroulement de la vie culturelle en l'après-guerre Voïvodine
Considerații teoretice și de ordin administrativ-legislativ cu privire la cadrul creat pentru desfășurarea vieții culturale în Voivodina postbelică

Alexandra Oana SAFTA 173
Typologies promoted by the generation of the '60s from „twisted” to extreme queerness
Les typologies promues par la generation '60 de la „cocasserie” à l'étrangete extrême
Tipologiile promovate de șaizeciști de la „suceala” la bizareria extremă

Mirel ANGHEL 181
Tudor Arghezi's “collaborative” articles and their consequences
Publication de “collaborationniste” de Tudor Arghezi et ses conséquences
Publicistica de „colaboraționist” a lui Tudor Arghezi și urmările ei

IV. TRANSLATIONS – TRANSLATIONS STUDIES / TRADUCTIONS – ÉTUDE DES TRADUCTIONS / TRADUCERI – TRADUCTOLOGIE 189

Stăncuța Ramona DIMA-LAZA 191
Communication issues and cultural literacy in health care delivery
Problèmes de communication et compétences culturelles dans le domaine de la sante et de l'offre des services médicaux
Probleme de comunicare și competențe culturale în domeniul sănătății și al furnizării serviciilor medicale

Oana BADEA, Iulia Cristina FRÎNCULESCU 197
Spelling and pronunciation adaptation of english-origin neologisms – letter f
L'adaptation des néologismes d'origine anglaise à l'orthographe et prononciation – lettre f
Adaptarea neologismelor de origine englezească la ortografie și pronunțare – litera f

Oana MATEI 203

Experimental husbandry in the mid seventeenth century

Culture expérimentale au milieu du XVIIe siècle

Cultivare experimentală la mijlocul secolului al XVII-lea

Adriana TEODORESCU 213

Ecotourism discourse – between tourism and environmental discourse

Le discours de l'écotourisme – entre tourisme et environnemental discours

Discursul ecoturismic – între discursul turistic și de mediu

Petre Gheorghe BÂRLEA 219

Cultural translation and re-translation in the work of Elena Văcărescu

Version et rétroversion dans l'œuvre d'Elena Văcărescu

Versiune și retroversiune în opera Elenei Văcărescu

Costin-Valentin OANCEA 233

Language variation and change in the speech of adolescents

Variations et changements dans le langage des adolescents

Variații și schimbări lingvistice în limbajul adolescenților

V. BOOK REVIEWS / CRITIQUES DE LIVRES / RECENZII 247

Cristina SAVA 249

Al. Cistelean, *The Transylvanian women*, Eikon Publishing House & Școala Ardeleană Publishing House, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

Al. Cistelean, *Les femmes transylvains*, Maison d'Édition Eikon & Maison d'Édition Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

Al. Cistelean, *Ardelencele*, Editura Eikon & Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

Mircea-Alexandru GLIGOR 255

Cornel Tatai-Baltă/Ioan Fărcaș, *The Iconostasis of the "Saint Trinity" Greco-Catholic Cathedral from Blaj (XVIII century)*

Cornel Tatai-Baltă/Ioan Fărcaș, *L'iconostase de la Cathédrale Greco-Catholique « Sainte Troisième » de Blaj (XVIIIème siècle)*

Cornel Tatai-Baltă/Ioan Fărcaș, *Iconostasul Catedralei Greco-Catolice „Sfânta Treime” din Blaj (sec. XVIII)* (Alba Iulia, Editura ALTIP, 2011, 236 p. + il.) [*L'Iconostasi della Cattedrale Greco-Cattolica „Santa Trinità” di Blaj (XVIII secolo)*]

Ioana-Rucsandra DASCĂLU 259

Ramona-Maria Zvirid, *The verbal expressive acts in the Romanian language*, Bucharest, Bucharest University Publishing House, 2013

Ramona-Maria Zvirid, *Les actes verbaux expressifs dans la langue roumaine*, Bucarest, Maison d'édition de l'Université de Bucarest, 2013

Ramona-Maria Zvirid, *Actele verbale expresive în limba română*, București, Editura Universității din București, 2013

Instructions for Authors	263
Instructions pour les auteurs	265
Instrucțiuni pentru autori	266
Subscriptions	269
Abonnements	269
Abonamente	270

**I. ROMANCE CULTURES – ROMANIAN CULTURE /
CULTURES ROMANES – CULTURE ROUMAINE /
CULTURI ROMANICE – CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**

THE SUBJUNCTIVE IN DIRECT OBJECT CLAUSES IN FRENCH AND ITALIAN

LE SUBJONCTIF DANS LES SUBORDONNÉES COMPLÉTIVES EN FRANÇAIS ET EN ITALIEN

SUBJONCTIVUL ÎN SUBORDONATELE COMPLETIVE ÎN FRANCEZĂ ȘI ÎN ITALIANĂ

Louis BEGIONI

Universita degli Studi di Roma Tor Vergata

CAER EA 854 Aix-Marseille Université

E-mail : louis.begioni@gmail.com

Abstract

Our study aims at exploring subjunctive modes in completive subordinates in French and Italian. The differences in the syntactic behavior of these verbs are sometimes important especially that French mainly employs the indicative mode while Italian prefers the subjunctive one. To understand these differences we refer to the concept of "deflexivity" which shows a different synchronic systemic balance between the two languages due to a shifting in the historical evolution. The interlocutive orientation of the verbs from a semantic point of view – the objective verbs oriented towards an external reality and the subjective verbs oriented towards the subject - and the different values of the subjunctive, modal (virtual) in French and modal and temporal in Italian, contribute to the explanation of the main differences.

Résumé

Notre étude se propose d'analyser l'utilisation du subjonctif dans les propositions subordonnées du français et de l'italien. D'emblée, on remarquera que le français privilégie l'indicatif. Pour comprendre ces différences, nous référerons au concept de « déflexivité » qui peut nous permettre les différences systémique en synchronie et en diachronie. L'orientation interlocutive des verbes sur le plan sémantique – objectif vs subjectif – et les valeurs différentes du subjonctif uniquement virtuel en français et temporel et modal en italien nous permettent de compléter notre interprétation pour les principales différences.

Rezumat

Ne propunem să studiem modurile și timpurile în subordonarea completivă în franceză și în italiană, concentrându-ne atenția asupra verbelor de opinie. Diferențele de comportament sintactic al acestor verbe sunt adesea importante; franceza utilizează mai ales indicativul, în timp ce italiana face frecvent apel la subjonctiv. Pentru a înțelege aceste diferențe, facem trimitere la conceptul de deflexivitate care indică un echilibru sistemic sincron diferit între cele două limbi în virtutea unei evoluții istorice în decalaj. Orientarea interlocutivă a verbelor pe plan semantic – verbele obiective orientate spre o realitate exterioară subiectului și verbele subiective orientate spre subiect – precum și valorile diferite ale subjonctivului, modal (virtual) în franceză și temporal și modal în italiană, contribuie la explicarea principalelor diferențe.

Keywords: comparative linguistics of Romance languages, syntax, semantics, interlocution, diachronic linguistics, synchronic linguistics, psychomechanics of language.

Mots clés: *Linguistique comparée des langues romanes, syntaxe, sémantique, interlocution, linguistique diachronique, linguistique synchronique, psychomécanique du langage*

Cuvinte cheie: *lingvistica comparată a limbilor romane, sintaxă, semantică, interlocuțiune, lingvistică diacronică, lingvistică sincronică, psihomecanica limbajului.*

Lorsque l'on compare les subordinations des verbes qui se construisent avec le mode subjonctif, on peut observer des décalages importants en français et en italien. Dans les deux langues, les verbes des subordinées qui suivent un verbe exprimant le doute, la possibilité, la crainte, la supposition et surtout l'opinion, sont soit à l'indicatif, soit au subjonctif avec une distribution différente. Ainsi en français, on pourra avoir « je pense qu'il est parti » qui se traduira en italien par *penso che sarà partito* où le futur antérieur affiche une valeur modale qui permet de prendre en compte la dimension subjective de l'énoncé par rapport au futur. Plus rarement dans un italien oral familier, on pourra également avoir *penso che è partito*. En revanche, la phrase française « je pense qu'il est actuellement au cinéma » sera le plus souvent traduite par *penso che in questo momento sia a casa* où le subjonctif italien prend une double valeur : virtuelle et éventuelle ; la traduction par *penso che in questo momento sarà a casa* permet de renforcer tant la potentialité que la modalité du procès dans la mesure où le futur est moins catégorique (donc plus hypothétique et modal) que le futur français. Les différences temporelles et modales dans la subordination de ces verbes sont d'autant plus évidentes lorsque l'on regarde attentivement dans les deux langues la série d'exemples suivants qui va constituer notre mini-corpus de référence :

je crois qu'il dort/*credo (che) dorma*

(dans de nombreux cas — que nous expliciterons plus loin —, la langue italienne pourra omettre le subordonnant),

j'espère qu'il viendra demain/*spero (che) venga domani* ou *spero (che) verra domani*,

je pense qu'il partira demain/*penso (che) parta domani* ou *penso (che) partirà domani* ou encore plus proche sémantiquement du français *penso che potrà partire domani*,

je ne crois pas qu'il dorme/*non credo (che) dorma*,

je ne pense pas qu'il vienne avec nous/*non penso (che) venga con noi* ou *non penso (che) verra con noi* (même si, en italien, la subordonnée au futur sera le plus souvent introduite par *che*),

je pensais qu'il partirait/*pensavo (che) sarebbe partito* ou *pensavo (che) fosse partito* ; dans ce dernier exemple, on peut constater des écarts importants pour la concordance temporelle et modale.

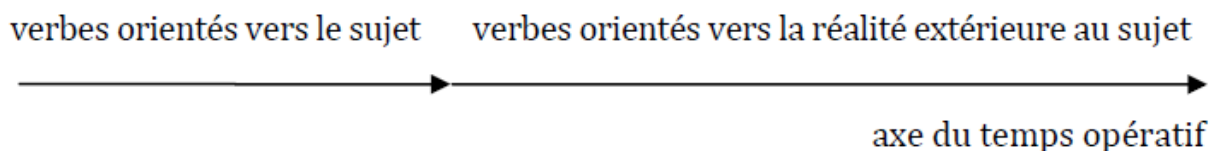
Comme, nous pouvons le constater, les différences de comportement syntaxiques des verbes dont nous souhaitons comparer le fonctionnement sont parfois très importantes. Afin d'apporter des explications cohérentes à ces fonctionnements tant sur le plan synchronique que diachronique, il nous semble nécessaire d'explorer deux pistes principales de recherche : l'une concerne sans nul doute les valeurs différentes du subjonctif et de l'indicatif et de certains de ses temps dans les deux langues qu'il conviendra d'aborder sous l'angle d'une approche de systémique comparée ; l'autre est le cadre interlocutif lié au sémantisme de ces verbes qui peuvent être orientés soit vers le sujet soit vers une réalité extérieure.

1. L'orientation interlocutive des verbes

Le premier élément à prendre en compte pour expliquer les différences de comportement que nous avons observées est très certainement l'orientation interlocutive des verbes en fonction de leur valeur sémantique. Plus généralement, on peut distinguer deux principaux pôles interlocutifs pour les verbes des propositions principales dans le cas de phrases avec subordination. On a d'une

part, les verbes qui sont à l'origine d'un processus orienté vers la subjectivité du locuteur (avec focalisation sur le sujet) et d'autre part les verbes orientés vers la réalité extérieure au locuteur. Nous appellerons la première catégorie verbes subjectivisants ou subjectifs et la seconde catégorie verbes objectivisants ou objectifs. Il est possible d'établir et ce, dans le cadre d'une approche relevant de la psychomécanique du langage, un schéma d'ensemble de ces deux catégories en fonction du temps opératif. Pour cela, il faut postuler que celle qui ne comporte qu'un seul intervenant (le sujet) est à placer en premier, tandis que celle qui implique deux intervenants (le sujet qui fait l'action et l'objet qui la subit) vient en second.

On obtient ainsi la successivité que voici :

On peut comparer le fonctionnement de ces deux grandes catégories à ce que l'on observe dans le substantif avec l'opposition fondamentale de l'article indéfini et de l'article défini : l'article indéfini introduit la notion et se place en premier tandis que l'article défini, une fois la notion introduite, la distingue des autres ; il se place donc au second rang sur l'axe du temps opératif. Il en va de même pour les processus verbaux : les verbes orientés vers le sujet qualifient l'action verbale par référence à l'actant n°1 (le sujet), alors que les autres verbes partent du sujet pour qualifier le processus verbal par référence à la réalité extérieure sur laquelle le sujet agit. Dans la première catégorie, on trouve des verbes tels que, en français « vouloir, falloir, être nécessaire... » et en italien *volere, bisognare, essere necessario*... Dans la seconde catégorie, on trouve la plupart des verbes français et italiens, par exemple en français « dire, constater, etc. » et en italien *dire, constatare*, etc.

2. Les verbes subjectivisants ou subjectifs

Comme nous l'avons précisé plus haut, il s'agit de verbes français et italiens dépendant sémantiquement de la subjectivité du locuteur. Ils se présentent, sous une forme personnelle (en français « vouloir, souhaiter, désirer... », en italien *volere, augurarsi, desiderare*...) ou impersonnelle (en français « il faut que, il est nécessaire que, il est possible que, il se peut que... », en italien *bisogna/occorre (che), è necessario (che), è possibile (che), può darsi (che)*...). Etant donné qu'ils focalisent la visée de l'action sur le sujet, ils requièrent dans la proposition subordonnée un mode virtuel, c'est-à-dire le subjonctif :

je veux que tu viennes/*voglio (che) tu venga*.

Toutefois, une différence significative existe entre les deux langues. En français contemporain, il n'y a plus de concordance des temps mais uniquement une concordance des modes « je veux que tu viennes »/ « je voulais que tu viennes ». Ici, l'emploi du subjonctif représente sous une forme spécifique la reprise du contenu sémantique du verbe de la proposition principale. Pour les verbes du premier groupe pour lesquels on ne distingue pratiquement (sauf à la première et à la deuxième personne du pluriel) plus l'indicatif du subjonctif, on peut dire que la concordance des temps est parvenue à une disparition complète :

« je vois que tu bois »/ « je veux que tu boives ».

En revanche pour tous les autres groupes, étant donné que le subjonctif présente une forme différente de celle de l'indicatif, on constate une duplication de la valeur modale exprimée par le sémantisme du verbe de la principale, avec la reprise, sur un plan morphologique, de cette valeur modale. Il s'agit en quelque sorte d'un phénomène de déflexivité pour lequel l'emploi de la

conjonction « que » est nécessaire pour exprimer la virtualité lorsque celle-ci est exigée par le verbe de la principale. En italien, comme en français classique, la concordance modale est associée à la concordance temporelle :

voglio (che) tu venga/volevo (che) tu venissi.

En italien, l'absence ou la présence de la conjonction *che* peut poser problème. Aujourd'hui, son emploi se généralise surtout à l'oral et dans la langue d'internet. Cela confirme l'extension progressive de *che* dans la langue courante et l'impression que l'absence de *che* relève d'un registre plus élevé. Alors que les verbes objectifs qui introduisent une subordonnée exprimant la réalité doivent obligatoirement se construire avec la conjonction *che* « que » – *vedo che sei contento* « je vois que tu es content », *mi rendo conto che non è venuto* « je me rends compte qu'il n'est pas venu » – ceux qui expriment le désir, l'espoir, la crainte, la croyance ou la volonté (c'est-à-dire tous ceux qui contiennent une part plus ou moins variable de virtualité) peuvent se construire avec ou sans *che*. C'est donc le cas des verbes objectifs mais aussi des verbes d'opinion qui entrent dans l'une de ces catégories :

voglio tu venga domani con me/ « je veux que tu viennes avec moi demain »

temo non venga/ « je crains qu'il ne vienne pas »

credo tu non ti stia divertendo a condurre questo genere di vita/ « je crois que ça ne t'amuse pas d'avoir ce genre de vie ».

3. Les verbes objectivisants ou objectifs

La catégorie des verbes objectifs (orientés vers la réalité extérieure au sujet) ne présentent pas de différences importantes de comportement syntaxique en français et en italien. Les propositions subordonnées qui les suivent se construisent au mode indicatif dans les deux langues :

« je vois que François est parti »/*vedo che Francesco è andato via.*

Les seules différences significatives que l'on peut observer concernent l'expression de l'ultériorité dans le passé. En effet, si la concordance des temps est identique lorsque le verbe de la subordonnée est au futur :

« je suis sûr qu'il viendra »/*sono sicuro che verrà*

lorsque le verbe de la principale est au passé, on ne peut conserver le futur dans la subordonnée ni en français ni en italien. Le français exprime l'ultérieur du passé avec la forme simple du conditionnel, l'italien surtout avec la forme composée :

« j'étais sûr qu'il viendrait »/*ero sicuro che sarebbe venuto.*

Mais la langue italienne peut exprimer de manière plus précise l'ultériorité dans le passé. Elle a trois possibilités :

a) la forme composée du conditionnel qui saisit la valeur aspectuelle accomplie de l'auxiliaire latin (verbe à l'infinitif + *HABUI*, auxiliaire *HABEO* au parfait) en relation avec le moment de l'énonciation. Cette forme composée ne peut pas s'ouvrir sur l'époque future : elle se termine avec le moment de l'énonciation :

mi disse, mi diceva, mi ha detto... che sarebbe venuto/ « il m'avait dit, me disait, m'a dit... qu'il viendrait ».

b) Pour exprimer une ultériorité dans le passé ayant une incidence sur l'époque future, il existe deux possibilités :

- soit on utilise le passé composé (et non le passé simple ou l'imparfait) dans la principale (ex. *mi ha detto che...*) suivi, dans la subordonnée, du futur simple, car celui-ci a une valeur hypothétique plus modale que le futur français (*mi ha detto che verrà domani*, expression qui se situe entre « il m'a dit qu'il viendrait demain » et « il m'a dit qu'il viendra demain ») ;
- soit toujours avec le passé composé dans la principale, on introduit dans la subordonnée une forme de conditionnel périphrastique avec le verbe *potere* dont la valeur sémantique pleine intervient sur la liaison de la forme simple du conditionnel italien avec l'hypothèse en la convertissant en simple ultériorité : *mi ha detto che potrebbe venire domani* correspond au français « il m'a dit qu'il viendrait demain », et, malgré la forme simple de conditionnel, n'est plus en liaison avec quelque hypothèse que ce soit.

4. Les verbes d'opinion

En raison de leur sémantisme, cette catégorie de verbe doit être classée parmi les verbes dits « objectifs ». Ils envisagent l'action comme probable et régissent dans les deux langues des subordonnées surtout à l'indicatif en français, à l'indicatif ou au subjonctif en italien. En italien, comme les verbes qui expriment le désir, l'espoir, la crainte, la croyance ou la volonté (c'est-à-dire tous ceux qui contiennent une part variable de virtualité) ils peuvent se construire avec ou sans la conjonction *che*, comme nous l'avons analysé plus haut :

*spero (che) stia meglio/j'*espère qu'il va mieux

4.1. Comportement à la forme négative.

Lorsque ces verbes sont conjugués à la forme négative, ils sont réorientés vers le sujet par un processus de focalisation sur le locuteur, ils ont un comportement, en français et en italien, très proche de celui des verbes subjectifs et peuvent ainsi induire dans la subordonnée un verbe conjugué au mode subjonctif qui permet de saisir une valeur virtualisante :

je pense qu'il est parti/*penso (che) sia partito*
je ne pense pas qu'il soit parti/*non penso (che) sia partito*.

En français comme en italien (et plus en français qu'en italien), toujours à la forme négative, on trouve souvent le futur à la place du subjonctif :

je ne pense pas qu'il parte demain/*je ne pense pas qu'il partira demain*
non penso (che) parta domani/non penso (che) partirà domani voire *non penso (che) potrà partire domani*.

En français, l'utilisation du subjonctif exprime une probabilité orientée vers le virtuel et l'emploi du futur une probabilité orientée vers l'actuel, le futur français ayant une valeur plus catégorique qu'hypothétique ou modale. En italien, la distinction est du même ordre mais beaucoup plus complexe. En effet, comme en latin classique, le subjonctif italien peut exprimer la virtualité ou la potentialité (proche du futur). Dans la phrase *non penso (che) parta domani*, il peut y avoir une saisie virtualisante et dans ce cas le sens est identique à la phrase française « je ne pense pas qu'il parte demain » ou une saisie potentielle qui correspondra plutôt à un futur « je ne pense pas qu'il partira demain ».

4.2. Comportement à la forme affirmative

Lorsque ces verbes sont conjugués à la forme affirmative, ils restent orientés vers le sujet et sont donc pleinement des verbes objectifs. En français, ils régissent des propositions subordonnées à l'indicatif, en italien au subjonctif ou l'indicatif :

fr. je crois qu'il dort
j'espère qu'il viendra demain

it. *credo (che) dorma*
spero (che) verrà domani
spero (che) potrà venire domani

Comment expliquer le comportement de la langue italienne qui peut utiliser le subjonctif alors que dans ces exemples à la forme affirmative le sens des verbes tels *credere* et *sperare* est surtout orienté vers une réalité extérieure au sujet et ces verbes devraient donc respecter la syntaxe des verbes dits objectifs ? Cette différence de comportement est due, comme nous l'avons déjà dit, au le double sens de la forme négative de la phrase *non penso (che) parta domani* qui peut être saisie dans son sens virtuel ou dans son sens potentiel. Ici, la saisie ne peut être virtuelle, il s'agit donc de la valeur potentielle du futur qui s'accommode parfaitement avec la forme affirmative de verbes orientés vers une réalité extérieure au sujet. L'italien respecte l'orientation objective de la forme affirmative mais peut utiliser un subjonctif. Le subjonctif italien a gardé sa double valeur virtuelle et potentielle – c'est-à-dire temporelle – comme en latin. C'était également le cas du français classique qui pouvait encore dire « j'espère qu'il vienne demain » avec un sens analogue à celui de l'italien d'aujourd'hui. En français moderne, le subjonctif a perdu sa valeur potentielle et ne peut plus exprimer qu'une virtualité « pure ». Comme on peut le constater dans les trois phrases italiennes citées précédemment *credo (che) dorma*, *spero (che) verrà domani*, *spero (che) potrà venire domani* que la valeur potentielle du subjonctif italien se trouve en concurrence avec le temps futur. Dans ces trois phrases, il devient difficile de faire une véritable distinction sémantique. Toutefois, on peut affirmer que l'emploi du subjonctif potentiel exprime une probabilité moins forte que l'emploi du futur même si le futur italien est plus hypothétique et plus modal que le futur français. Pour trouver un véritable équivalent de la phrase française « j'espère qu'il viendra demain » où la valeur du futur est nettement plus catégorique, il faudra utiliser en italien le verbe *potere* « pouvoir » (qui a son sens plein dans la langue italienne) au futur *spero che potrà venire domani*. Lorsque l'on met le verbe d'opinion de la proposition principale à un temps du passé, en français on emploiera le conditionnel à la forme simple :

Je croyais/j'ai cru qu'il partirait.

L'italien, quant à lui, peut utiliser ou bien le conditionnel à la forme composée pour souligner l'aspect totalement accompli du procès :

credevo (che) sarebbe partito (et je sais qu'il n'est pas parti)

ou bien le subjonctif imparfait qui peut être interprété soit comme une forme aspectuelle inaccomplie soit comme une forme totalement privée d'aspectualité qui reste ouverte et qui souligne que l'accomplissement du procès n'est pas pris sémantiquement en compte :

credevo (che) partisse (le fait qu'il soit venu ou non n'ayant aucun impact sur l'énoncé).

Nous pouvons conclure notre réflexion en insistant sur le fait que les différences de comportement syntaxique des verbes que nous avons étudiés sont essentiellement dues à un équilibre systémique différent entre le subjonctif et l'indicatif dans les deux langues. Le français a limité l'emploi du subjonctif à l'expression de la virtualité alors que l'italien continue de lui associer virtualité et

temporalité. Cela a des conséquences sur les relations avec le temps futur qui en français est devenu plus catégorique alors qu'en italien il est resté plus hypothétique et modal.

Bibliographie

BEGIONI L. & ROCCHETTI A. (2010), « La déflexivité, du latin aux langues romanes : quels mécanismes systémiques sous-tendent cette évolution ? », *Langages* 178, 67- 87.

BEGIONI L. & ROCCHETTI A. (2013), « Comprendre la concordance des temps et son évolution comme un phénomène de déflexivité : d'une concordance, élément actif de la syntaxe (italien, français classique) à une concordance en cours de réduction (français d'aujourd'hui) », *Langages* 191, Larousse, Paris, 23-37.

BEGIONI L. (2012), « Interactions entre sémantique et morphosyntaxe dans le cadre d'une systémique diachronique des langues : exemples en français et en italien », in Begioni L. & Bracquenier C., *Sémantique et lexicologie des langues d'Europe*, Rennes : PUR, 69-84.

BEGIONI L. & ROCCHETTI A., « Conditionnel, futur et verbes modaux dans l'expression des modalités et de la temporalité en italien. Eléments de comparaison avec le français », *Faits de langues*, vol. 40, Ophrys, Paris, 2/2012.

BRES J. (2003), « Temps verbal, aspect et point de vue : de la langue au discours », *Cahiers de praxématique* 41, 55-84.

BRUNOT F. (1965), *La pensée et la langue*, Paris : Masson.

CELLARD J. (1996), *Le subjonctif: comment l'écrire ? quand l'employer ?* Paris : Duculot.

DENDALE P. & TASMOWSKI L. (éds) (2001), *Le conditionnel en français*, Université de Metz : Recherches linguistiques 25.

ERNOUT A. & THOMAS F. (2002 [1951]), *Syntaxe latine*, Paris : Klincksieck.

GUILLAUME G. (1970 [1929]), *Temps et verbe*, Paris : Champion.

MARTIN R. (1971), *Temps et aspect. Essai sur l'emploi des temps narratifs en moyen français*, Paris : Klincksieck.

PEZARD A. (1971), *Grammaire italienne*, Paris : Hatier.

ROCCHETTI A. (1980), « De l'indo-européen aux langues romanes : une hypothèse sur l'évolution du système verbal » dans *Langage et psychomécanique du langage – Pour Roch Valin*, P.U. Lille et P.U. Laval-Québec, 255-267.

ROCCHETTI A. (2005), « De l'indo-européen aux langues romanes : apparition, évolution et conséquences de la subordination verbale », dans *Des universaux aux faits de langue et de discours – Langues romanes - Hommage à Bernard Pottier*, publ. de l'Université de Paris 8 Vincennes Saint-Denis, 101-123.

ROCCHETTI A. (2012), « Les rapports de l'infectum et du perfectum dans les langues romanes », dans Bracquenier C. & Begioni L. (eds), *L'aspect dans les langues naturelles : approche comparative*, Rennes : PUR, 39-50.

SPACE AND TIME TRANSDISCIPLINARITY IN THE EMINESCU'S UNIVERSE - CREATION. PART I

TRANSDISCIPLINARITÉ DE L'ESPACE ET DU TEMPS DANS L'UNIVERS - LA CRÉATION D'EMINESCU. PARTIE I

TRANSDISCIPLINARITATEA SPAȚIULUI ȘI TIMPULUI ÎN UNIVERSUL - CREAȚIA EMINESCIANĂ. PARTEA I

Sorin RIGA¹, Dan RIGA^{1,2}, Vasile MAN³

¹ Academia Oamenilor de Știință din România, www.aos.ro
Splaiul Independenței nr. 54, Sector 5, București, România

² Autor Corespondent, E-mai: D_S_Riga@yahoo.com

³ Director executiv al Revistei Studii de Știință și Cultură,
www.revista-studii-uvvg.ro
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Abstract

Transdisciplinarity – as a way of being and Eminescian creation – is transposed into his visionary work through the „Eminescu universe” in the infinity of space and time. Eminescu „built” his vast culture through „the assimilation” of space and time from the human civilization. His work explores and transcends space and time in spatial progression: microcosm → human universe → macrocosm and in temporal evolution: past → present → future. The symbiosis of the past with present and future into finite-infinite space is „crafted” by Eminescu in a gem of philosophy and essence: the poem *La steaua / To the Star* (1886). The nuances, dimensions and antitheses in living the space-time binomial are defined, characterized and exemplified by Eminescu's genius in the fabulous *Scrisoarea III / The IIIrd Letter* (1881) and the poetic masterpiece *Diana* (1884). The space and time of posterity become „Eminescu's space and time”, which light, impose and transcend into eternity. The wonder of his genius transcends time through the cultural authority of Nicolae Iorga (1911), Simion Mehedinți (1947), Constantin Noica (1978), Szász János (2000), Dorel Vișan (2014) and Dan Puric (2015).

Résumé

Transdisciplinarité - comme un mode d'être et de la création eminescienne - se réalise dans son visionnaire œuvre par "l'univers eminescien" dans l'infinité de l'espace et du temps. Eminescu "a édifié" sa vaste culture par "l'assimilation" de l'espace et du temps de la civilisation humaine. Son œuvre explore et transcende l'espace et le temps dans la progression spatiale: microcosmos → l'univers humain → macrocosmos et dans l'évolution temporelle: passé → présent → futur. La symbiose du passé avec le présent et le futur dans l'espace fini - infini est "cisellée" de poète Eminescu dans une pierre précieuse de philosophie et d'essence: le poème *La steaua / D'ici à l'étoile qui paraît* (1886). Les valences, les dimensions et les antithèses dans le binôme vivant espace-temps sont défini, caractérisé et illustré par le génie d' Eminescu dans la fabuleuse *Scrisoarea III / La III-ème lettre* (1881) et le chef-d'œuvre poétique *Diana* (1884). L'espace et le temps de la postérité deviennent "l'espace et le temps d'Eminescu" qui illuminent, imposent et transcendent dans l'éternité. Le miracle de son génie transcende le temps par l' autorité culturelle de Nicolae Iorga (1911), Simion Mehedinți (1947), Constantin Noica (1978), Szász János (2000), Dorel Vișan (2014) et Dan Puric (2015).

Rezumat

*Transdisciplinaritatea - ca mod de ființare și creație eminesciană - se materializează în opera sa vizionară prin „universul Eminescu” în infinitatea spațiului și timpului. Eminescu „și-a construit” vasta cultură prin „asimilarea” spațiului și timpului din civilizația umană. Opera sa explorează și transcende spațiul și timpul în progresie spațială: microcosmos → universul uman → macrocosmos și în evoluție temporală: trecut → prezent → viitor. Simbioza trecutului cu prezentul și viitorul în spațiul finit - infinit este „dăltuită” de Eminescu într-o nestemată de filosofie și esență: poezia *La steaua* (1886). Valențele, dimensiunile și antitezele în trăirea binomului spațiu-timp sunt definite, caracterizate și exemplificate de geniul eminescian în fabuloasa *Scrisoarea III* (1881) și capodopera poetică *Diana* (1884). Spațiul și timpul posterității devin „spațiul și timpul lui Eminescu”, care luminează, impun și transcend în eternitate. Minunea geniului său transcende în timp prin autoritatea culturală a lui Nicolae Iorga (1911), Simion Mehedinți (1947), Constantin Noica (1978), Szász János (2000), Dorel Vișan (2014) și Dan Puric (2015).*

Key words: *Eminescu's universe, transdisciplinarity of space and time, Demonism (1872), The IIIrd Letter (1881), Diana (1884), To the Star (1886), genius miracle certified by the descendants*

Mots-clés: *l'univers eminescien, transdisciplinarité de l'espace et du temps, Démonisme (1872), La III-ème lettre (1881), Diana (1884), D'ici à l'étoile qui paraît (1886), miracle du génie certifié par descendants*

Cuvinte cheie: *universul eminescian, transdisciplinaritatea spațiului și timpului, Demonism (1872), Scrisoarea III (1881), Diana (1884), La Steaua (1886), minunea geniului certificată de urmași*

Mihai Eminescu trebuie predicat așa cum se predică Evanghelia, pentru că el este ființa supremă a existenței noastre în istorie.

Mihai Eminescu a fost judecat în afara contribuției aduse României. Mulți nu i-au înțeles partea lui ezoterică. Nu au înțeles că Mihai Eminescu a fost un trimis pentru acest neam. El este genial și este un geniu pentru că a gândit profund. Este sfânt sau - pentru a nu avea probleme cu creștinii - este divin.

Noi nu l-am predat așa pe Eminescu. L-am predat ca pe un romantic. Mihai Eminescu este universal pentru că este român. Asta nu știm noi...

Dorel Vișan, București, 30 iulie 2014

1. Universul eminescian

Opera eminesciană realizează în *spațiul* infinit o mișcare de necuprins între fizica teoretică și astrofizică, între microcosmos și macrocosmos, care curge în *timpul* infinit prin geniul eminescian în poezie și literatură, în gând și spirit, suflet și sentimente, în logică și acțiune, viață și cunoaștere, în cultură și civilizație. Este ceea ce definește universul eminescian.

Spațiul și timpul, materia și energia, întunericul și lumina, pământul și galaxiile, sunt „distilate și sublimare”, proiectate și metamorfozate, personificate și metaforizate în om și infinitul demiurgic, în viață și natură, în evoluție și perfecțiune, în ființa umană și devenirea ei.

2. Spațiul și timpul în universul eminescian

Analiza spațiului și timpului în creația eminesciană, rezultată din integrarea și transcendența a 3 (trei) perspective.

2. 1. Vasta cultură eminesciană

Cunoașterea și prelucrarea culturii universale reprezintă în fapt „construcția” personalității eminesciene, prin *asimilarea spațiului și timpului din civilizația umană*. Vasta

cultură eminesciană realizează astfel o chintesență - *Omul deplin al culturii române* (**Constantin Noica**) de:

- literatură și poezie - clasicism, romantism, modernism (Shakespeare, Baudelaire, Mallarmé, Novalis (motivul *florii albastre*), Goethe, Lenau;
- istorie universală, europeană și națională - căreia a dorit să-i construiască un Pantheon de domnitori, în piesele sale de teatru, din păcate neterminate;
- religie și filosofie: egipteană (Carte Morților, nuvela proprie - *Avatarii faraonului Tla*); indiană (*Rig-Veda*), budism; chineză (Confucius - *Analecte*); elenă (de la Heraclit la Platon); zoroastrism; ortodoxism, catolicism; filosofie germană - Schopenhauer, Kant, Hegel, Fichte, Schelling;
- științe: mecanică, fizică, astronomie; medicină legală; economie politică, drept;
- arhivistică: cărți vechi, cărți populare.

2. 2. Spațiul și timpul în opera eminesciană

Geniul eminescian „explorează” și transcende spațiul și timpul, ca manifestări, ca „ființări” ale materiei, energiei și cuplului materie-energie, cu o profunzime abisală și o finețe de bijutier, într-o analiză cristalină și o sinteză globală: individual (*spațiu* sau *timp*), dual (*spațiu-timp*) sau combinat. Poetul, prozatorul, eseistul, pamfletarul, filosoful Eminescu caracterizează o progresie spațială (amplificare): micro → macrocosmică, în evoluție temporală: trecut → prezent → viitor. *Trecutul* - nemodificabil reprezintă istoria, *prezentul* - întotdeauna relativ, în construcție/distrucție, clipa, iar *viitorul* - este perspectiva, cu o anumită probabilitate determinată.

Nașterea și moartea, clipa și eternitatea, relativitatea și infinitul, gândul și sentimentul, măreția - ca ecou al timpului și spațiului, lumina - în lectură fizică „o rază”, în citire sufletească devenind „iubire” sunt „dăltuite” de Eminescu în *timpul* și *spațiul* fizic - astronomic, dar și al viului - omului, în „hora” trecutului cu prezentul și viitorul, într-o nestemată de filosofie și esență, de simplitate și profunzime, într-o capodoperă *spațiu-timp* a geniului eminescian de 4 strofe - 16 versuri, în poezia ***La steaua* (1886)**.

<i>La steaua care-a răsărit</i>	<i>Icoana stelei ce-a murit</i>
<i>E-o cale-atât de lungă,</i>	<i>Încet pe cer se suie:</i>
<i>Că mii de ani i-au trebuit</i>	<i>Era pe când nu s-a zărit,</i>
<i>Luminii să ne-ajungă.</i>	<i>Azi o vedem, și nu e.</i>
<i>Poate de mult s-a stins în drum</i>	<i>Tot astfel când al nostru dor</i>
<i>În depărtări albastre,</i>	<i>Pieri în noapte-adâncă,</i>
<i>Iar raza ei abia acum</i>	<i>Lumina stinsului amor</i>
<i>Luci vederii noastre.</i>	<i>Ne urmărește încă.</i>

Abordarea euristico-poetică și etico-filosofică a spațiului-timpului în viziunea eminesciană este fantastică și reprezentativă pentru această poezie.

„Construcția” *spațiului*, ca măreție a gloriei umane, ca întindere a unui imperiu - cel otoman, ca amplitudine în extindere continuă, în *timpul* pământean de numai 200 de ani, „cutremură” pământul - ca *spațiu* și forță, în accelerarea *timpului* de 2 secole, ca *durată* și *rapiditate*, după cum în personificare și metaforă „recita” Eminescu în 42 de versuri, din fabuloasa, glorioasă, incisivă și deosebit de polemică, realistă și critică ***Scrisoarea III* (1881)**:

.....
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care crește într-o clipă ca în veacuri, mereu crește,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește;
Umbra lui cea uriașă orizontul îl cuprinde
Și sub dânsul universul într-o umbră se întinde;
Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari;
Vede Eufratul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrână -
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri

*Și corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grăie legănându-se pe lanuri,
Mările țarmuitoare și cetăți lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... ca pe un uriaș covor,
Vede țară lângă țară și popor lângă popor -
Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac
În întinsă-mpărăție sub o umbră de copac.*

*Vulturii porniți la ceruri, pân'la ramuri nu ajung;
Dar un vânt de biruință se pornește îndelung
Și lovește rânduri-rânduri în frunzișul sunător,
Strigăte de- Allah! Allahu! se aud pe sus prin nori,
Zgomotul creștea ca marea turburată și înaltă,
Urlete de bătălie s-alungau după olaltă.
Însă frunzele-ascuțite se îndoiaie după vânt
Și deasupra Romei nouă se înclină la pământ.
Se cutremură sultanul... se deșteaptă... și pe cer
Vede luna cum plutește peste plaiul Eschișer.
Și privește trist la casa șeihului Edebali;
După gratii de fereastră o copilă el zări
Ce-i zâmbește, mlădioasă ca o creangă de alun;
E a șeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,
Că pe-o clipă se nălțase chiar în rai la Mohamet,
Că din dragostea-i lumească un imperiu se va naște,
Ai cărui ani și margini numai cerul le cunoaște.*

*Visul său se-nfiripează și se-ntinde vulturește,
An cu an împărăția tot mai largă se sporește,
Iară flamura cea verde se înalță an cu an,
Neam cu neam urmându-i zborul și sultan după sultan.
Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid...
Pân-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...*

.....
Astfel, trecutul românesc „de mărire”, cu strămoșii glorioși, construit cu sacrificii și eroism, cu durere și morală, cu patriotism și caracter, valorând aur și țării de oțel este opus cu revoltă și amar, cu vehemență și realism prezentului românesc, trăit în „comedia minciunii”, de „Bâlbâiți cu gura strâmbă sunt stăpânii astei nații!”.

Miracolul eminescian simte și gândește, înțelege și cunoaște, trăiește și creează, transcende pentru *infiniit/finit, înfinire/nefinire, înfinitate, nemărginire* raportat la *spațiu* și la *timp*:

- „Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un sâmbure de ghindă și *infiniitul* asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă”
- „Dac-aș putea și eu să mă pierd în *infinitatea* sufletului meu...”

Practic, fiecare poezie reprezintă **un model** de spațio-temporalitate și **o metodă** poetică spațio-temporală de redare a subiectului poeziei în transdisciplinaritate.

Spre exemplificare capodopera poetică **Diana (1884)**.

Încadrarea spațială a desfășurării tematice poetice (începutul):

*Ce cauți unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Și unde păsările-ntruna
Se-ntrec cu glas ciripitor?*

se continuă cu încadrarea temporală a acțiunii poetice:

*În cea oglindă mișcătoare
Vrei să privești un straniu joc
O apă vecinic călătoare*

Sub ochiul tău rămas pe loc?

și sfârșește cu Diana, subiectul poeziei care transcende în spațiu și timp.

Un arc de aur pe-al ei umăr,

Ea trece mândră la vânat

Și peste frunze fără număr

Abia o urmă a lăsat.

În plus, perfecțiunea definirii temporale ne amintește de vechea expresie grecească „Panta rei (Totul curge)”, sentință celebră și aforism definitoriu (Nu poți coborî de două ori în apele unui râu, fiindcă totul se mișcă, curge temporal). De notat că deși această cugetare este atribuită lui Heraclit din Efes (c. 535 - c. 475 î.d.H.), școala ioniană, ea aparține în fapt lui Simplicius din Cilicia, filosof neoplatonist.

2. 3. Spațiul și timpul posterității

Judecata obiectivă, imparțială și eliminatorie a **Zeului Chronos** - *timpul* ca perenitate demonstrează cu prisosință „îmbogățirea” valorii și capodoperei eminesciene prin trecerea timpului, certificarea geniului și a dimensiunii-simbol naționale a lui Eminescu, atotcuprins în universalitatea culturii.

Judecata posterității - uneori cu accente de subiectivitate și superficialitate, dar periculoase și nocive - consfințește în *spațiul* și *timpul* civilizației umane **geniul** și „muntele” de poezie și sensibilitate, de valoare neîntrecută și prioritate absolută.

Este luptătorul intransigent **Eminescu** pentru ființa națională unitară românească, **filosoful** conceptelor spațio-temporale și al descifrării comportamentului uman, **criticul** cu sarcasm nemărginit al prezentului său, **istoricul** și **vizionarul** (uneori deocamdată utopic) al destinului românesc în universalitate.

Nicolae Iorga, în cele Trei extrase din cuvântarea ținută la 16 octombrie **1911**, cu prilejul dezvelirii statuii lui Mihai Eminescu în Galați, grăiește cu respect, claritate și sinceritate, conciziune și relevanță:

Cine este Mihai Eminescu?

*Disprețul pentru uzurparea conducerii
de puținii care nu s-au ridicat măcar prin
inteligența, cultura și munca lor.*

Cine este Mihai Eminescu?

Evlavia pentru timpurile de cinste, bărbăție și măsură.

Cine este Mihai Eminescu?

*Afirmarea unității românești eterne, groaza
de cotropirea străină, care ucide o conștiință,
împiedică o desfășurare, sfarmă un viitor,
lasă fără îngrijire un trecut, pentru a da în loc
jaș și corupție, oricare ar fi numele cotropitorului,
al celui dintâi dintre neamurile de cultură ori a celei din urmă plebi asiatice.*

Simion Mehedinți în **1947** definește cu o conciziune specifică educației sale academice, universitare și umane, posibilul destin eminescian ajuns la bătrânețe:

*Ce nu ne-ar fi dăruit Eminescu (1850-1889, 39 ani), dacă ar fi atins pragul bătrâneții,
după ce din încă anii tineri se așezase alături de cei doi-trei poeți-filosofi ai omenirii!...*

*De-ar fi avut parte de regala bătrânețe a lui Goethe (1749-1832, 83 ani) contribuția
românească la cultura omenirii ar fi fost de pe acum atât de însemnată, încât am fi putut privi cu
seninătate orice nenorocire trecătoare. ...*

În plus, marele geograf, filosof, pedagog și patriot definește destinul și percepțele lui Eminescu reguli, învățături și obiective pentru posteritate:

Cum a purtat Eminescu în sufletul său durerea românilor din toate timpurile și din toate țările românești n-a mai purtat-o nimeni.

Numai urmând învățăturile lui, mai pot afla urmașii calea mântuirii din prăpastia în care am căzut.

Cine va călca alături, va rătăci... Se nenorocoște pe sine și va nenoroci și pe alții, făcând să crească ruina, în loc de a o scădea.

Datorită geniului eminescian, tulburătoarei sale filosofii, izvorâtă și bazată pe dragoste și credință, calității de a fi român adevărat, luptei pentru unitatea ținuturilor românești, convingerilor și scrierilor sale caustice privind politica vremii și contemporanii săi, societatea și străinii au făcut eforturi să îl neutralizeze și să îl elimine în final. Deși, uneori, **atitudinea (în vorbe)** a **românilor** era a prieteniei și a recunoașterii valorii, **atitudinea (în fapte)** a fost cu totul alta. **Eminescu** însă și-a urmat destinul cu demnitate și durere, nu a abdicat de la adevăr și dreptate, de la intransigență și absolut. De multe ori viața lui a fost un infern, cu o boală indusă mișelește și criminal și a sfârșit printr-o tragedie.

În toate poeziile și scrierile sale strălucește dragostea față de ființa iubită, de popor, de țara întreagă, Dacia, de adevăr, dorința fierbinte de transformare și aducere a contemporanilor dezorientați și îndreptați premeditat pe căi greșite la înălțimea înaintașilor, performanțelor și credinței.

Eminescu a arătat adevărul și a propovăduit dreptatea, credința și creația lui și a poporului român. **A spune adevărul** este un act de mare curaj și instantaneu înseamnă a-ți face și a avea dușmani nemiloși, a căror ură vulcanică năprasnic erupe, izbucnește.

...Tu ai crezut, o, demon,

Că în dreptate e putere. - Nu,

Dreptatea nu-i nimic fără de putere.

(Mihai Eminescu, Demonism, 1872)

Atunci când interesele devin criterii de evaluare și interpretare a realității se realizează o percepție voit greșită și nedreaptă a dreptății și adevărului. Apar astfel deturnări și denaturări grosolane ale realității și ale valorilor umane.

Iată de ce cuvântul introductiv al scriitorului **Szász János „Icoana stelară a eternității”** la ediția bilingvă (română/maghiară) a *Poeziilor* lui Mihai Eminescu, ediție jubiliară care comemorează 150 ani de la nașterea poetului (anul 2000 fiind anul Eminescu) devine emblematic:

*Multe s-au schimbat în cei peste 100 de ani de când opera lui Eminescu își trăiește eternitatea: războaie mondiale au sfâșiat Europa în lung și-n lat, regimuri au apărut și au dispărut, s-au schimbat ideologii, mode spirituale și, cu toate acestea, am rămas pe mai departe - sub semnul senzației și al gândului, al sentimentului și al pasiunilor - ființe care continuă să se regăsească în versurile lui Eminescu. În vârtejul acestei vieți ce fuge și al fenomenelor efemere, valorile veșnice ale poeziei ne tulbură, dar ne și aduc liniștea. **Eminescu strălucește, de-acum ca icoana stelară a eternității, pe cerul celui de-al treilea mileniu.** Szász János (2000).*

Dan Puric în ianuarie 2015 aduce clarificările atât de necesare și așteptate pe pământul românesc. Artist fiind, el este mult mai aproape de sensibilitatea, înțelegerea, universalitatea și perenitatea eminesciană și de aceea încheiem cu măreția reală a cuvintelor lui:

Eminescu cred că face parte din minunea de a fi român. Atât. Pentru că, în mod normal, logic, n-am fi avut șansa să avem o asemenea minune. Noi trebuia să fim niște marginali, niște supraviețuitori ai istoriei. El este un pisc. Ce a ieșit fără o pregătire istorică. E și jenant să te gândești că Eminescu s-a sincronizat la cultura europeană. Eminescu nu s-a sincronizat. Eminescu tragează la nivel universal.

Numai dacă ne gândim la faptul că noi n-am avut limba română până la el. Limba română s-a născut în splendoarea ei ca limbă literară prin Eminescu și prin biserică. Până la el, limba română era săracă. Și dintr-o dată ea cunoaște o explozie extraordinară, o taină. Eminescu

parcă ne-a și blestemat la intraductibilitate. Un sublim blestem. El nu poate trăi decât în spațiul românesc. Numai pe verticală. A fost o conștiință.

Aceste citate de încheiere sunt de fapt realități conectate la spațio-temporalitatea românească, europeană și universală.

Bibliografie selectivă

1. Angela BOTEZ, *Filosofia românească în dispunere universală, Cap. III. Precursorii - creatori de limbă și școală filosofică românească. b) Mihai Eminescu (1850-1889). Omul deplin al filosofiei românești*, pp. 119-136, Ed. Pro Universitaria, București, 2013.
2. Vasile CÂNDEA, *Eminescu and Romanian Nation, Annals of the Academy of Romanian Scientists, Series on Philosophy, Psychology, Theology and Journalism, Topics: Mihai Eminescu - the Complete Man of Romanian Culture Dedicated Sessions*, vol. 1, nos. 1-2, pp. 9-14, 2012.
3. Nicolae CONSTANTINESCU, *Eminescu a apărut prin scris poporul român, arătându-i virtuțile. Noi cum îl apărăm pe Eminescu?, Cugetarea Europeană / La Pensée Européenne*, vol. 8, nr. 2, pp. 1, 4, 2013.
4. Nicolae CONSTANTINESCU, *Îl mai merităm pe Eminescu? și Extrase din articolele lui Mihai Eminescu*, publicate în ziarul TIMPUL, pp. 1-5, *Sesiune omagială AOȘR - Academia Oamenilor de Știință din România: Eminescu - Omul Deplin al Culturii Române*, Ediția a 4-a, AOȘR - Secția de Filosofie, Psihologie, Teologie și Jurnalism, București, 17 iunie 2014.
5. Mihai EMINESCU, *Poezii*, Ed. pentru Literatură, București, 1961.
6. Mihai EMINESCU, *Poezii. Cuvânt înainte de Zoe Dumitrescu-Buşulenga și Icoana stelară a eternității de Szász János*, Ediție jubiliară - 150 ani de la nașterea poetului, anul 2000 fiind anul Eminescu, Ed. Curtea Veche, București, 2000.
7. Mihai EMINESCU, *Integrala poetică - 4 Vol., Antologie, cronologie și repere critice de Alexandru Spânu;*
Vol I. *Antume*, Cuvânt înainte de Tudor Arghezi, Prefața de George Munteanu;
Vol II. *Postume*, *Poezii din perioada 1866-1876*;
Vol. III. *Postume*, *Poezii din perioada 1877-1887*;
Vol. IV. *Poeme originale de inspirație folclorică și Inedite*, însoțite de Studiul lui Perpessicius și *Postfață* de Petru Creția; Ed. Minerva, București, 2002.
8. Virgil ENE, *Previziuni științifice în opera lui Eminescu*, Ed. Brumar, Timișoara, 2010.
9. Virgil ENE, *Eminescu versus Einstein*, Ed. Brumar, Timișoara, 2012.
10. Nicolae IORGA, *Eminescu*, Ed. îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Nicolae Iliu, *Trei extrase din cuvântarea ținută la 16 octombrie 1911, cu prilejul dezvelirii statuii lui Mihai Eminescu în Galați*, pp. 112-113, Ed. Junimea, Iași, 1981.
11. Simion MEHEDINȚI, *De senectute. Bătrânețea în cadrul muncii pentru cultură. Scădere și adaus, Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice*, Seria III, Tom XXIX, 12, 27 pp., Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1947.
12. Constantin NOICA, *Sentimentul românesc al ființei*, Ed. Eminescu, București, 1978.
13. Constantin NOICA, *Introducere la miracolul eminescian*, Ed. Humanitas, București, 1992.
14. Sorin RIGA, Dan RIGA, *The methodology of time research in biology, 5th International Congress of Logic, Methodology and Philosophy of Science*, London (Ontario), Canada, August 27 - September 2, 1975; *Volume of Proceedings, Section VIII; Foundations of Biology*, pp. 31-32, 1975.
15. Dan RIGA, Sorin RIGA, Aurel ARDELEAN, Vasile MAN, *Cultura tradiției și patrimoniului. Ctitorii, toponime și eponime*, *Studii de Știință și Cultură*, vol. 6, no. 1, pp. 96-112, 2010.
16. Sorin RIGA, Dan RIGA, *Infinitatea spațiului și timpului în universul eminescian, Sesiune omagială AOȘR - Academia Oamenilor de Știință din România: Eminescu - Omul Deplin*

al Culturii Române, Ediția a 4-a, AOȘR - Secția de Filosofie, Psihologie, Teologie și Jurnalism, București, 17 iunie 2014.

17. Sorin RIGA, Dan RIGA, Simona GEACĂR, Aurel ARDELEAN, Transdisciplinarity in bio-medicine, neuroscience and psychiatry: the bio-psycho-social model, *Proceedings of the Romanian Academy. Series B: Chemistry, Life Sciences and Geosciences*, vol. 16, no. 3, pp. 201-208, 2014.

18. Andrei VARTIC, *Timpul lui Eminescu*, Ed. Vicovia, Bacău, 2013.

19. Ovidiu VUIA, *Despre boala și moartea lui Eminescu. Studiu patografic*, Ed. Făt Frumos, București, 1997.

**INSECT AND BIRD NOISE METAPHORIZATION.
A CORPUS OF ITALIAN VERBS**

**LA METAPHORISATION DES BRUITS DES INSECTES ET DES OISEAUX.
UN CORPUS DE VERBES ITALIENS**

**METAFORIZAREA ÎN ITALIANĂ A SUNETELOR PRODUSE DE INSECTE
ȘI DE PĂSĂRI**

Sophie SAFFI

CAER EA 854, AMU – Aix-Marseille Université

Email : sophie.saffi@univ-amu.fr

Abstract

This paper presents a commented corpus of the metaphorical uses of insect and bird noise verbs in Italian.

Résumé

Cet article présente un corpus commenté des emplois métaphoriques des verbes de cris et de bruits d'insectes et d'oiseaux en italien.

Rezumat

Acest articol cuprinde un corpus adnotat vizând întrebuințările metaforice ale verbelor de manifestare sonoră proprie insectelor și păsărilor, în inventarul lexical italian.

Key-words: *Metaphorization, verb, animal noises, Italian.*

Mots-clés : *métaphorisation, verbe, bruits d'animaux, italien.*

Cuvinte cheie: *metaforizare, verb, sunete de animale, italiană.*

Le présent article reprend une communication présentée au colloque international SEGEL *Bruits-Cris-Verbes. Typologie des verba sonandi associés aux animaux*, qui s'est déroulé les 4 et 5 novembre 2010, à l'Université de Provence, aujourd'hui devenue en 2012 l'Université d'Aix-Marseille (AMU). À la suite de la parution dans la revue *Italies* [1] d'un article sur les onomatopées et les verbes de cris d'animaux en français et en italien, notre corpus a été choisi comme structure de départ sur laquelle s'est fondée la base de données vierge du projet international sur les verbes de son, coordonné par Vladimir Plungian, Professeur du Département de typologie linguistique à l'Institut de l'Académie des Sciences de Russie (Moscou), intitulé « Le son entre grammaire et lexique: grammaticalisation et polysémie des *verba sonandi* » et coordonné au sein de l'Université de Provence par Charles Zarembo et Irina Kor Chahine.

1. Le corpus

Nous avons sélectionné 63 verbes à partir d'un corpus élaboré dans un précédent travail, réunissant les verbes et les onomatopées associés aux chants et aux cris des animaux en français et

en italien, et publié dans la revue *Italies*¹. Sur un total de 63 items, 40 verbes donnent lieu à des emplois métaphoriques, que nous présentons en 2 tableaux en annexe (Fig. 2: Mammifères vs Oiseaux et insectes; Fig. 3: Animaux sauvages vs animaux domestiques). Par exemple, *Schiamazzare* (caqueter, cacarder etc. pour les poules, les canards et les oies) s'emploie aussi pour l'humain. Par contre 12 verbes ne se prêtent pas à la métaphore, par exemple *Anatrare* (cancaner pour le canard) et 11 items sont des métaphores inverses comme *Cantare* (chanter).

Sur un total de 40 verbes à emplois métaphoriques 24 concernent les mammifères, 16 concernent les oiseaux et les insectes. Ces deux catégories se partagent 2 mêmes items: il s'agit de *Squittire* (glapir pour le rat, émettre des cris stridents pour les oiseaux, et pour le chien dans le langage de la chasse) et de *Stridere* (crier, hululer pour la chauve-souris, la chouette, le cygne, la grue, la sauterelle). Enfin, 2 items concernent les batraciens. Les deux catégories des oiseaux et des batraciens se partagent un même item, il s'agit de *Gracchiare* (croasser pour le corbeau, la corneille; coasser pour la grenouille). Ayant constaté une forte représentation des cris d'insectes et d'oiseaux, nous avons choisi cette catégorie pour présenter notre travail sur la métaphorisation des verbes de cris et de bruits d'animaux en italien.

La division entre animaux sauvages ou domestiques n'est pas très parlante, d'autant que ces catégories partagent de nombreux items. Dans la catégorie des mammifères, on note en particulier les rapprochements entre le chien et le renard, le cochon et le sanglier, ainsi que l'emprunt pour la girafe des verbes usités pour les bovins et les ovins, pour le rat des verbes usités pour le chien et le lapin. Par contre, la sur-représentation des items concernant le chien est flagrante.

2. La compréhension motrice d'un procès peut-elle bloquer l'emploi métaphorique?

Fig. 1 : *Non abbaire, mordi!* « N'aboie pas, mords! » (<http://www.autistici.org/macerie/?p=24403>)

Cette peinture murale est une illustration de la métaphorisation du verbe *Abbaire* habituellement employé pour le chien. Cette image illustre les deux types de compréhension visuelle et visuo-motrice. La découverte des neurones miroirs, en 1990, par l'équipe de Giacomo Rizzolatti² a apporté des arguments en faveur des hypothèses prônant l'existence d'un répertoire de *préperceptions* lié à un répertoire d'actions, grâce auquel, le cerveau peut simuler des actions pour en prédire les conséquences et choisir la plus appropriée.³ Le spectateur devient un acteur potentiel par l'activation des neurones miroirs qui permettent la lecture des informations sensorielles en termes moteurs, et qui rendent possible une interprétation des intentions d'autrui en fonction de notre propre patrimoine d'expériences motrices.⁴ Giacomo Rizzolatti distingue deux types de compréhension, d'une part, la compréhension visuelle (voir un chien aboyer), d'autre part, la compréhension visuo-motrice (voir un chien mordre). L'activation du système moteur des neurones

¹ Sophie Saffi, « Chants et cris d'animaux, corpus d'onomatopées et de verbes en français et en italien » in *Italies*, Revue d'études italiennes, Université de Provence, n°12 *Arches de Noé*, volume 2, 2008, pp. 173-190.

² Giacomo Rizzolatti, Corrado Sinigaglia, *Les neurones miroirs*, Paris, Odile Jacob, 2008, 236 p. Pour une information plus détaillée, se reporter au chapitre 4, paragraphe 1: La motivation du signe et les progrès en neurophysiologie.

³ Alain Berthoz, *Le sens du mouvement*, Paris, Odile Jacob, 1997, p. 27.

⁴ Giacomo Rizzolatti, Corrado Sinigaglia, *Op. Cit.*, pp. 143-147.

miroirs n'est pas modulée par l'expérience visuelle mais par la pratique motrice (l'homme sait mordre mais il ne sait pas aboyer). La compréhension visuo-motrice est la seule qui comporte une implication de l'observateur à la première personne: grâce aux neurones miroirs, l'observation d'un mouvement offre à l'observateur une expérience et une compréhension immédiates car tout se passe neurologiquement comme s'il exécutait lui-même l'action observée.⁵

Le verbe *Anatrare* (« cancaner » < substantif *anatra* « canard » < lat. parl. **ānitra(m)* par lat. class. *ānate(m)*, d'origine indoeur) ne se prête pas à la métaphore. La lecture du nom de l'animal dans le radical prédéterminant l'agent, bloque la métaphorisation car il n'y a pas de place pour une variation de l'agent.

Inversement, le verbe *Schiamazzare* (« caqueter, cacarder etc. pour les poules, les canards et les oies » < lat. *exclamāre* « crier » avec un suffixe *ex-* itératif et péjoratif « appeler » *clamāre* « à haute voix ») se prête à la métaphore. *Schiamazzare* ayant la même origine que le verbe *Esclamare*, est historiquement issu d'un procédé de métaphore inverse. Les locuteurs contemporains ne lisent plus ce procédé dans son radical, ils ne peuvent pas non plus y lire une référence à l'animal, ce qui laisse la place à la possibilité d'un agent différent. On remarquera qu'effectivement dans ses emplois non métaphoriques de verbe de cri, le verbe *Schiamazzare* possède déjà un large éventail d'agents.

Le verbe *Frinire* (« striduler pour la cigale, le criquet, le grillon, la sauterelle » < lat. *fritinnīre*, « gazouiller », origine onomatopéique) ne se prête pas à la métaphore.

Ex : *Stasera una cicala notturna friniva sul mio terrazzo*.⁶ [Ce soir une cigale nocturne stridulait sur ma terrasse.]

Par contre, le verbe *Stridere*, *stridire* (« crier, hululer pour la chauve-souris, la chouette, le cygne, la grue, la cigale, le grillon, la sauterelle » < lat. *strīdere*, « rendre un son strident, aigu, perçant; siffler, grincer, crier », origine onomatopéique) se prête à la métaphore. On remarque ici aussi que le verbe *Stridere*, dans ses emplois non métaphoriques de verbe de cri, possède un ensemble d'agents élargi aux oiseaux, contrairement au verbe *Frinire* qui se limite aux insectes. Cependant, les deux verbes ont une origine onomatopéique, comme c'est souvent le cas pour les *verba sonandi* de cri d'animaux en italien. La seule différence entre ces origines onomatopéiques est que le son à l'origine de *Frinire* est un gazouillis que peut émettre un enfant humain sans grande difficulté, ce son suppose une compréhension motrice. Au contraire, le son à l'origine de *Stridere* est difficilement produit par un humain, il ne suppose pas de compréhension motrice.

Notre hypothèse de travail est donc que les verbes qui ne se prêtent pas à la métaphore seraient ceux dans lesquels la lecture de l'onomatopée suppose une compréhension motrice, cette dernière nous maintenant dans le concret, dans un premier niveau de valence, alors que la seule compréhension visuelle ou auditive, nous laisse libres de passer à l'abstraction, à un second niveau de valence, celui de la métaphore.

Observons des exemples de la métaphorisation des bruits des insectes (abeille, mouche, moustique, criquet, etc.) en italien.

3. Le mouvement giratoire du vol des insectes

L'emploi métaphorique du mouvement giratoire du vol des insectes à partir du verbe de bruit *Ronzare* (v. intr. « voler, bourdonner pour les insectes volants ») se decline en 3 catégories qui utilise l'aspect visuo-spatial du mouvement giratoire du vol des insectes: la première concerne le bruit continu (comme un mouvement circulaire) associé au mouvement, à une agitation; la deuxième associe les *verba sonandi* à l'image de retourner des idées dans sa tête, de ruminer; la troisième catégorie regroupe les situations où l'on tourne autour d'un lieu ou de quelqu'un. Dans les

⁵ Giacomo Rizzolatti, Corrado Sinigaglia, *Op. Cit.*, pp. 148-149.

⁶ <http://www.liquida.it/tendaggi/>, 06 oct 2010.

différents emplois trouvés, les agents sont majoritairement des hommes, mais l'agent peut être indéfini (*la gente* « les gens » ex 24). Nous avons également relevé un exemple avec une femme tournant autour d'autres femmes de sa famille.

3.1. Bruit continu associé au mouvement, à l'agitation

Bruits, voix et colère:

Ex 5: *Mi ronzavano nelle orecchie i **rumori** della mattinata. Il ritmo sordo della lavapiatti alternato alle urla di mia madre, un flusso ininterrotto di parole*⁷ [Mes oreilles bourdonnaient des bruits de cette matinée. Le rythme sourd du lave-vaisselle alternant avec les hurlements de ma mère, un flux ininterrompu de mots]

Ex 6: *Efix non rispose: chiuse gli occhi, si mise la mano sull'orecchio, ma la **voce** del ragazzo ronzava nel buio e gli sembrava la voce stessa degli spiriti*⁸ [Efix ne répondit pas : il ferma les yeux, se mis la main sur l'oreille, mais la voix du jeune garçon bourdonnait dans l'obscurité et elle lui semblait être la voix des esprits]

Ex 11: *mandò la moglie in traccia dell'insergente, ci andò lui stesso: la sua **collera** minuscola ronzava per ogni dove suscitando appena col suo brusio gli echi pigri e intorpiditi dello squallido luogo.*⁹ [il envoya sa femme chercher la domestique, il y alla lui-même : sa colère, minuscule, tournait dans tous les coins, son bourdonnement se répercutant à peine en échos paresseux et engourdis dans ce lieu misérable.]

Objets:

Ex 7: *Il **ventilatore** ronzava piano muovendo svogliatamente la torrida aria del piccolo ufficio.*¹⁰ [Le ventilateur bourdonnait doucement brassant avec nonchalance l'air torride du petit bureau.]

Ex 8: *La mia prima TV... al **televisore**, che ronzava e ti dava pure una leggera scossa se ci passavi la mano all'esterno, poi te ne andavi, in dieci minuti appariva qualche cosa.*¹¹ [Ma première télé... au téléviseur, qui bourdonnait et te donnait même une légère secousse si tu passais ta main dessus, et puis tu t'en allais, en dix minutes quelque chose apparaissait.]

Lieux:

Ex 9: *Tutto un **mondo** ronzava e brulicava al di là delle montagne*¹² [Tout un monde bourdonnait et grouillait (fourmillait) par delà les montagnes]

Ex 10: *Gli uomini si mostravano più espansivi con le donne, trascinandole al ballo, e il sole obliquo tingeva di rosa il **cortile** che ronzava come un alveare.*¹³ [Les hommes se montraient plus expansifs avec les femmes, les tirant pour aller danser, et le soleil oblique teintait de rose la cour qui bourdonnait comme une ruche]

3.2. Retourner des idées dans sa tête

Ex 13: *C'era un **idea** che mi ronzava in testa*¹⁴ [Il y avait une idée qui me trottait dans la tête]

⁷ Paola Dallolio, *Se un giorno dovessi sparire*, 2010, www.books.google.it/books?isbn=8877384727...

⁸ Grazia Deledda, *Canne al vento*, www.liberliber.it/biblioteca/d/deledda/canne_al_vento/.../01.htm, 22 oct 2010.

⁹ Roberto Sacchetti, *Vecchio guscio*, www.liberliber.it/biblioteca/s/sacchetti_roberto/vecchio.../vecchi_p.pdf, 22 oct 2010.

¹⁰ www.paroledimarmo.it/racconti/Racc_3.pdf, 19 oct 2010.

¹¹ Enrico Maria Ferrari, *Quando vendettero il Natale*, www.liberliber.it/biblioteca/f/ferrari/quando...il.../testo_03.htm, 22 oct 2010.

¹² www.facebook.com/note.php?note_id=402819439868, 19 oct 2010.

¹³ Grazia Deledda, *Canne al vento*, *Op. Cit.*, chap 05.

¹⁴ www.it-it.facebook.com/note.php?note_id=142836729093397, 20 sept 2010.

Ex 16: *In testa avevo l' inferno. ... I miei **pensieri** mi ronzavano nel cranio come uno sciame di api disorientate e kiassose.*¹⁵ [C'était l'enfer dans ma tête... Mes pensées bourdonnaient sous mon crâne comme un essaim d'abeilles désorientées et bruyantes]

Ex 17: *Il parroco accusato dell'omicidio di Vignola: "le **parole** di Sergio mi ronzavano nella testa".*¹⁶ [Le curé accusé du meurtre de Vignola : « les paroles de Sergio me trottaient dans la tête »]

3.3. Tourner autour d'un lieu ou de quelqu'un

Autour d'une fille:

Ex 20: *dimagrita di 12 chili andavo a i party più esclusivi avevo un pò di **ragazzi** che mi ronzavano intorno ... insomma ero diventata il mio idolo mi adoravo*¹⁷ [j'avais perdu 12 kg, j'allais dans les fêtes les plus exclusives, j'avais quelques garçons qui me tournaient autour... en somme, j'étais devenue mon idole, je m'adorais]

Ex 21: *perché durante le prove mandava a quel paese gli **operatori** che le ronzavano intorno*¹⁸ [parce que pendant les répétitions elle envoyait paître les techniciens qui lui tournaient autour]

Autour d'un homme:

Ex 22: *A **Barbetti**, che gli ronzava sempre intorno colla Vittoria Colonna, disse chiaro e tondo: - Mio caro, se mi dai teatro pieno, volentieri.*¹⁹ [À Barbetti, qui lui tournait autour avec la Vittoria Colonna, il dit : - Mon cher, si tu me promets un théâtre plein, volontiers.]

Autour de quelqu'un (homme ou femme pas défini):

Ex 23: *Tiger che nella missione di scansione satelliti dell'operazione furia finale ha fatto i macelli di **tutti quei caccia kha'ak** che gli ronzavano intorno.*²⁰ [Tiger qui, dans la mission de balayage des satellites de l'opération furie finale, a massacré tous ces chasseurs d'ennemis qui lui tournaient autour.]

Ex 24: *Nella mia vita ho sempre avuto **tanta gente** che mi ronzava intorno*²¹ [Dans ma vie, j'ai toujours eu beaucoup de monde qui me tournait autour]

Autour d'un lieu:

Ex 25: *Tutt'a un tratto si trovò davvero naso a naso con **don Michele**, il quale ronzava lì intorno anche lui;*²² [Tout d'un coup, il se retrouva vraiment nez à nez avec Don Michele qui tournait lui aussi dans les parages]

4. Emplois métaphoriques péjoratifs du chant des cigales

Le chant des cigales (aigu et répétitif) à partir du verbe de bruit *Stridere* (Striduler pour la cigale, le grillon, le criquet, la sauterelle; mais aussi: Crier, Hululer, Chuinter pour la chauve-souris,

¹⁵ www.it-it.facebook.com/note.php?note_id=135678349804593, 28 juil 2010.

¹⁶ www.newnotizie.it/...ronzavano.../don_giorgio_panini/, 19 oct 2010.

¹⁷ www.psiconline.it, 19 oct 2010.

¹⁸ www.pierdavide.forumfree.it/?t=49618795, Fan di Emma Marrone delusi, 30 juil. 2010.

¹⁹ Giovanni Verga, Paggio Fernando, www.liberliber.it/biblioteca/v/verga/tutte/fernando.htm, 22 oct 2010.

²⁰ www.forum.egosoft.com/viewtopic.php?p=3217477, 19 oct 2010.

²¹ www.it-it.facebook.com/note.php?note_id=149492218424297, 19 oct 2010.

²² Giovanni Verga, *I Malavoglia*, chap XIV, www.liberliber.it/biblioteca/v/verga/i_malavoglia/.../testo_14.htm, 22 oct 2010.

la chouette, le cygne, la grue, l'hirondelle, la mouette; et encore: le cri du sanglier blessé; et aussi un exemple avec des chiens).

- 1) Le dictionnaire cite un emploi métaphorique Crier: pour les personnes, mais nous n'avons trouvé pour le moment que des exemples pour les cieux et les esprits avec une anthropomorphise.
- 2) Crisser, Siffler, Crépiter, Grincer, Claquer: pour les choses
- 3) Dénoter, Trancher, Produire un fort contraste, un accord désagréable, jurer pour des couleurs, se dit des choses.
- 4) Le dictionnaire cite un emploi métaphorique issu du toscan littéraire: être obligé de supporter quelqu'un ou quelque chose contre son gré. Pas d'exemple pour le moment.

Crier, Hululer, Hurler: pour les cieux et les esprits

Ex 31: *C'erano **menti** che stridevano fra loro ma che avresti sempre e comunque continuato a cercare.*²³ [Il y avait des esprits qui hululaient entre eux mais que tu continuerais toujours, et quoi qu'il arrive, à chercher.]

Ex 32: ***I cieli** stridevano, la terra tuonava; ... Anzitutto il fortissimo rumore provocato dall'accensione dei motori,*²⁴ [Les cieux hurlaient, la terre tonnait; et par-dessus tout le bruit très fort provoqué par l'allumage des moteurs]

Crisser, Grincer: pour les objets et parties du corps

Les parties du corps:

Ex 33: *lo imac: hard disk che gracchiava (più del normale, credetemi. era come delle **unghie** che stridevano sulla lavagna*²⁵ [L'imac: le disque dur grinçait (plus que la normale, croyez-moi, c'était comme quand des ongles crissent sur un tableau]

Ex 34: *Percepì che lì, in quel luogo terribile, in quel pantano d'odio e di sofferenza, stridevano **i denti**, con urla e lamenti che mi riempivano...*²⁶ [Je perçus que là-bas, dans ce lieu terrible, dans ce bournier de haine et de souffrance, leurs dents grinçaient, avec des hurlements et des plaintes qui m'emplissaient de...]

Les objets:

Ex 35: ***I finimenti** dei cavalli stridevano, tanti finimenti, il ticchettare e il trottare di zoccoli, molti, ... munizioni stridevano in un frastuono dissonante.*²⁷ [Les harnachements des chevaux crissaient, il y en avait tant, le cliquetis du trot des sabots, nombreux,... les munitions crissaient dans un vacarme dissonant.]

Ex 36: *Mai avuto nessun tipo di noia tranne per **il volano... bimassa della frizione** che strideva all'attacco (difetto di quasi tutte le mini d)*²⁸ [Je n'ai jamais eu aucun ennui sauf pour le disque d'embrayage qui crissait au démarrage (défaut de presque toutes les mini d)]

Ex 37: *Casa industriale: dove stridevano i **filatoi** - Un'antica fabbrica ospita oggi 43 appartamenti e 50 locali artigianali. La storia di una filanda che ha lasciato il posto a un piccolo villaggio.*²⁹ [Maison industrielle: là où claquaient les métiers à filer – Les murs d'une ancienne usine accueillent aujourd'hui 43 appartements et 50 ateliers d'artisans. C'est l'histoire d'une filature qui a fait place à un petit village.]

²³ www.facebook.com/note.php?note_id=164966163515688, 22 oct 2010.

²⁴

²⁵ www.italiamac.it/forum/showthread.php?p=5144636, 10 sept 2010.

²⁶

²⁷ www.barberaeditore.it/imgs/incipit/rathbone_incipit.pdf, 22 oct 2010.

²⁸ www.auto.trovit.it/auto-usate/volano-bimassa-bmw, 22 oct 2010.

²⁹ www.emagazine.credit-suisse.com/index.cfm?fuseaction=..., 22 oct 2010.

Ex 38: *io ho misurato sulla 147 (con accelerometro) accelerazioni fino a 1.4 g, e le gomme non stridevano!!!*³⁰ [J'ai mesuré sur la 147 (avec l'accéléromètre) des accélérations jusqu'à 1.4g, et les pneus ne crissaient pas !!!]

Ex 41: *Durata delle pastiglie dei freni - può essere pure che si siano semplicemente indurite e stridevano per quello*³¹ [Durée des plaquettes de frein – Il se peut aussi qu'elles soient simplement devenues dures et qu'elles crissaient pour ça]

Ex 42: *Ieri ho visto un uomo su di un palco precario, stridevano le corde, quando chiusero il sipario*³² [Hier, j'ai vu un homme sur une scène précaire, les cordes crissaient quand ils fermèrent le rideau]

Dénoter, Trancher: pour les objets, les idées

Pour les objets:

Ex 43: *Il suo cuore era un cristallo affilato come una lama, che strideva con il suo bell'aspetto da fiore appena sbocciato.*³³ (à propos d'un personnage de Naruto) [Son cœur était un cristal effilé comme une lame, qui dénotait avec son bel aspect de fleur à peine éclos.]

Ex 44: *Strideva quel vestito giallo da donna vicino ad oggetti e indumenti maschili. Strideva quel vestito giallo ormai bagnato dalla rugiada che la notte lascia*³⁴ [Cette robe jaune dénotait à côté des objets et des vêtements masculins. Elle dénotait cette robe jaune désormais trempée par la rosée nocturne]

Pour les idées, les concepts:

Ex 45: *Tra gli aspetti di quei luoghi, strideva quella loro allegria*³⁵ [Dans ces lieux, leur allégresse dénotait]

Ex 46: *Alessà, io piu' che dire la mia, ti rammento il post di MarcoSnow dove ricordava l'uccisione del maiale ed altro... ed era quello che secondo lui (ed anche secondo me) strideva con il concetto di considerare solo i cacciatori quali 'procuratori di morte sadica'.*³⁶ [Alessia, plutôt que de te dire ce que j'en pense, je te rappelle le message de MarcoSnow qui évoquait l'abattage du cochon etc... et c'était ça qui d'après lui (et aussi selon moi) tranchait avec le concept selon lequel on considère que les chasseurs sont les seuls procureurs de la mort sadique.]

Ex 47: *I "SUPERZOO" ritenevano opportuno evidenziare le assurdità della "vita Vip", che stridevano coi loro valori e le loro piccole convinzioni personali*³⁷ [Les SUPERZOO pensaient qu'il était opportun de souligner les absurdités d'une vie de vip, qui dénotaient avec leurs valeurs et leurs petites convictions personnelles]

5. La métaphorisation des bruits des oiseaux en italien

Chiocciare (caqueter, glousser pour la poule, le poulet, les poussins). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes: émettre un son rauque et strident, perçant. (péjoratif)

La femme:

³⁰ www.147virtualclub.com/forum/viewtopic.php?f=15..., 10 janv 2008.

³¹ www.hybrid-synergy.eu/showthread.php?..., 10 juin 2009.

³² *Settembre* Lyrics by La Rosa Tatuata, www.streetdirectory.com/.../song/.../settembre/, 22 oct 2010.

³³ www.hu-hu.connect.facebook.com/note.php?note_id..., 22 oct 2010.

³⁴ www.cdbitalia.it/giovani/Progetti.asp, 22 oct 2010.

³⁵ Pirandello cité par Dictionnaire Zingarelli.

³⁶ www.lineameteo.it/viewtopic.php?f=9..., 6 oct 2010.

³⁷ www.afremusic.it/.../superzoo_soldi.html, 22 oct 2010.

Ex 49: *Intanto il Gianni si lustrava gli occhi alla vista delle giovani Thai che si erano tutte subito rintanate nell'unico spazio ombroso sopracoperto, e ridevano e chiocciavano, divertite ed entusiaste, tra di loro come una comitiva di ragazzine in gita scolastica.*³⁸ [Pendant ce temps, Gianni reluquait de jeunes Thai qui, tout de suite, s'étaient toutes réfugiées dans le seul espace ombragé et couvert, elles riaient et elles gloussaient entre elles, diverties et enthousiastes, comme un groupe de fillettes en sortie scolaire.]

Ex 51: *Le signorine delle Poste chiocciavano forte. Erano una decina, inglesi, sembrava, o dell'Ulster, e non approvavano affatto questo corso di avvenimenti.*³⁹ [Les jeunes filles de la Poste caquetaient bruyamment. Elles étaient une dizaine, anglaises, semblait-il, ou de l'Ulster, et elles n'approuvaient pas le cours que prenaient les événements.]

Ex 53: *ma nulla ha fatto crollare la curiosità: alle mie spalle, chiocciavano due signore di mezza età, mentre una bambina domandava: "Si spogliano?!?".*⁴⁰ [mais rien n'a amoindri la curiosité : dans mon dos, deux dames d'âge moyen gloussaient, pendant qu'une fillette demandait : « Ils se déshabillent?!? »]

Ex 54: *mentre le nostre parlamentari chiocciavano nel pollaio scandalizzate per la presunta lapidazione giornalistica*⁴¹ [alors que nos parlementaires femmes caquetaient dans le poulailler scandalisées par la supposée lapidation de la presse (contre Carla)]

L'homme:

Ex 55: *Il presidente brontolava e chiocciava: tutti i giudici vollero vedere le carte, ed egli solo no, e disse al cancelliere: "Restituitegli quelle scartoffie".*⁴² [Le président grommelait et jacassait, tous les juges voulurent voir les papiers, et lui seul refusait, il dit au greffier : « Rendez-lui ces paperasses »]

Ex 56: - Ah! ah!... Ah! ah! - *chiocciava il canonico.* - Buona notte, nipoti miei! Vi dò pure la benedizione che non costa nulla⁴³ [- Ah! Ah!... Ah! Ah! - gloussait le vieux. - Bonne nuit, mes petits ! Je vous donne même ma bénédiction, ça ne coûte rien]

L'objet: Emploi rare, toscanisme, signifie : retentir, se dit d'un vase fêlé, pas péjoratif.

Ex 57: *i sassolini in tasca chiocciavano per ore.*⁴⁴ [les petits cailloux dans sa poche retentissaient pendant des heures]

Chioccolare (siffler, flûter pour le merle, le pinson, le rouge-gorge). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour l'eau et les personnes: émettre une suite de sons brefs et légers. Clapoter pour l'eau.

L'eau:

Ex 61: *...roco chioccolio della vaschetta in mezzo al giardino*⁴⁵ [le clapotis rauque du petit bassin au centre du jardin]

Les personnes: (péjoratif)

³⁸ www.thailandiaweb.com/.../blog.php?..., 19 oct 2010.

³⁹ www.digilander.libero.it/.../libri_queneau-troppobuoni.htm, 19 oct 2010.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ www.ilgiornale.it/.../articolo-id=471476-page=0-comments=1, 6 sept 2010.

⁴² Luigi Settembrini, *Ricordanze della mia vita*, vol 1, www.liberliber.it/biblioteca/s/settembrini/ricordanze.../ricord_p.pdf, 23 oct 2010.

⁴³ Verga Giovanni, *Mastro don Gesualdo*, www.liberliber.it/biblioteca/v/verga/index, 22 oct 2010.

⁴⁴ www.suiduepiedi.splinder.com/archive/2009-02

⁴⁵ Pirandello cité par Dictionnaire Zingarelli.

Ex 62: *Dietro, le **signore** felici chioccolavano come le **fonti**.*⁴⁶ [Derrière, le bavardage des femmes heureuses clapotait comme l'eau des fontaines.]

Ex 63: *e subito arrivavano **gli scienziati saputelli, i professorini** con la puzza al naso e il regolo calcolatore..."Semplici convenzioni cartografiche!" - chioccolavano **quelli***⁴⁷ [et tout de suite arrivaient les scientifiques pédants, les petits professeurs prétentieux avec leurs règles à calcul... « Simples conventions cartographiques ! - sifflaient ces derniers]

Cinguettare (gazouiller pour les petits oiseaux) (pourtant un ex avec les mouettes !). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes : émettre une suite de sons agréables mais sans réel contenu. Babiller, bavarder à voix basse et avec animation, surtout sur des sujets futiles ou frivoles ; voire Balbutier pour des enfants. Caractéristique d'un parler balbutiant ou de quelqu'un qui infantilise, l'emploi de ce verbe est donc relativement péjoratif et éventuellement associé à une perte de contrôle. Rosella Tomassoni⁴⁸ précise que l'emploi de ce verbe donne à lui-seul des indications sur la dimension mentale du sujet, en définissant une personne qui est prise de logorée verbale sans aucun engagement sérieux mais plutôt en raison d'une complaisance de soi, « une personne qui chante plus qu'elle ne parle ».⁴⁹

L'emploi métaphorique avec les objets suppose l'émission d'un bruit léger, aigu, pas désagréable.

La substantivation du verbe à la troisième personne du pluriel pour désigner les personnes qui écrivent sur internet, s'appuie sur la métaphore du bruit léger et aigu que font les touches du clavier lors de la frappe.

L'enfant:

Ex 66: *Non si preoccupava poi del fatto che **il bambino** a sette anni non parlava ma cinguettava??*⁵⁰ [Le fait que le petit à sept ans ne parlait pas mais gazouillait ne le préoccupait pas ??]

La femme:

Ex 68: « *Sono single* », *cinguettava **Luisa Corna** durante notti mondiali.*⁵¹ [« Je suis célibataire », gazouillait Luisa Corna durant les nuits du Mondial.]

Ex 70: *cinguettava con la sorella nei locali, arrangiandosi*⁵² [elle papotait avec sa soeur dans les bars, en s'arrangeant]

Les amoureux:

Ex 71: *In quei momenti **Ascanio e la Pisana**, affacciati ad un balcone che dava sul Canalazzo, cinguettavano d'amore con tutte quelle tenerezze del vocabolario francese*⁵³ [Pendant ce temps, Ascanio et la Pisane, accoudés à un balcon qui donnait sur le Canalazzo, gazouillaient en amoureux avec toute la tendresse du vocabulaire français]

⁴⁶ www.myspace.com/marcosimonelli/comments, 19 oct 2010.

⁴⁷ www.flickr.com/photos/moisevivi/4101967626/, 19 oct 2010.

⁴⁸ Antonio Fusco, Rosella Tomassoni, *Psicologia e comunicazione letteraria*, 2005, 471 p.

⁴⁹ Frasi da cui si può "isolare" la parola cinguettava, perché da sola indica la dimensione mentale del soggetto. Una persona cioè che, senza alcun serio impegno, diviene "logorroica" per un voluto "compiacimento" di sé e *canta* piuttosto che *parlare*. *Op. Cit.*, p. 37. Consultable sur: www.books.google.it/books?isbn=8846467191...

⁵⁰ www.forum.cosenascoste.com/.../41284-cinguetta-ma-non-parla.html, 4 mars 2008.

⁵¹ 26/07/2002 L'Unione Sarda.it: «Sono single», www.edicola.unionesarda.it/Articolo.aspx?Data...Categ..., 19 oct 2010.

⁵² www.magazine.libero.it/tag/seguire-la-moda/1/c, 19 oct 2010.

⁵³ Ippolito Nievo, *Le confessioni di un italiano*, chap 12, www.irapl.altervista.org/confessioni.../index.php?...., 19 oct 2010.

Les hommes politiques:

Ex 72: **Bossi, Casini, Berlusconi**: *allora cinguettavano così. Gli amori, è noto, vanno e vengono*⁵⁴ [Quant à Bossi, Casini, Berlusconi, ils papotaient ainsi : Les amours, comme chacun sait, ça va ça vient]

Les usagers-objets: Ceux qui twittent:

Ex 74: *Ci sono 75 milioni di cinguettavano, ma ...* (titre) [Il y a 75 millions de personnes qui twittent, mais...] Substantivation de *cinguettavano* = utenti « usagers » ; dans le corps de l'article : *Twitter Secondo il loro studio terminò nel 2009 con niente di più e niente di meno che 75 milioni di utenti*⁵⁵ [Twitter, d'après leur étude, finit l'année 2009 avec rien de moins que 75 millions d'usagers]

L'objet:

Ex 75: **La mia rover** *cinguettava ed era il collettore di scarico*⁵⁶ [Ma Rover faisait un bruit et c'était le collecteur d'échappement]

Ex 76: *Ai quei tempi, ovviamente parliamo di preistoria, chi parlava da solo era matto, ...E i telefoni facevano drin drin... sì il telefono di casa faceva quel suono, non cinguettava, non abbaiava, non piangeva come un neonato, non ti diceva "rispondi a sto telefonooooo"*⁵⁷ [En ce temps-là, bien sûr nous parlons de préhistoire, celui qui parlait tout seul était un fou, ... Et les téléphones faisaient dring dring... oui le téléphone fixe faisait ce son, il ne gazouillait pas, il n'aboyait pas, il ne pleurait pas comme un nouveau né, il ne te disait pas « Réponds au téléphoooooone »]

Garrire (crier, trisser pour les hirondelles, le martinet). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes : Jaser, parler sur le dos des autres de façon importune; crier d'une voix aigre, se disputer. Emploi péjoratif. Egalement emploi littéraire non péjoratif: Se dit du bruit d'un drapeau, d'un drap qui flotte au vent, se dit du vent produit en secouant un drap.

Les personnes:

Ex 78: *bestemmiavano, e tu benedicevi Dio; garrivano, e tu componevi le loro liti*⁵⁸ [ils juraient et tu bénissais Dieu; ils se disputaient et tu composais leurs querelles]

Les draps et les drapeaux:

Ex 79: *Con gli orgogliosi pennoni che garrivano al vento, l'armata "civilizzata" del Tenace prese posizione*.⁵⁹ [Avec ses orgueilleuses hampes qui flottaient au vent, l'armée « civilisée » du Tenace prit position.]

Ex 80: **Il bucato** *che garriva. E il mio corpo, vibrava*.⁶⁰ [Le linge flottait au vent. Mon corps vibrait.]

Ex 81: *Quando la bandiera di Giovanna d'Arco, decorata con fiori di iris, garriva al vento, si vedevano volteggiare miriadi di farfalle bianche attorno ad essa*.⁶¹ [Quand le drapeau de Jeanne d'Arc, décorée de fleurs d'iris (sic), flottait au vent, on voyait voler des myriades de papillons blancs autour d'elle.]

⁵⁴ www.voglioparlarmi.blogspot.com/.../bossi-casini-berlusconi-allora.html, 7 déc 2009.

⁵⁵ it.wikinoticia.com/.../18046-ci-sono-75-milioni-di-cinguettavano-ma-, 19 oct 2010.

⁵⁶ www.bmwpassion.com/forum/archive/index.../t-95274.html, 19 oct 2010.

⁵⁷ www.facebook.com/group.php?gid..., 19 oct 2010.

⁵⁸ Pellico cité par Dictionnaire Zingarelli.

⁵⁹ www.valledelcupale.it/un_giorno_di_guerra.htm, 19 oct 2010.

⁶⁰ www.eiochemipensavo.diludovico.it/.../i-brividi/, 9 gen 2008.

⁶¹ www.facebook.com/group.php?gid=78274921123, 19 oct 2010.

Et pour finir une métaphore d'une métaphore :

Ex 83: *Antenòr uscì di casa, uscì di casa quella sera, garrivano i suoi pensieri come fossero bandiera*⁶²
[Antenor sortit de chez lui, il sortit de chez lui ce soir-là, ses pensées flottaient au vent tel un drapeau]

Gloglottare, glugluttare (glouglouter pour le dindon, le paon, le cygne). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour l'eau et les personnes.

Les personnes: (indéfini) péjoratif

Ex 86: *Se nel passato si gloglottavano le cialtronesche baggianate della psicoanalisi sulle "madri frigorifero"*⁶³ [Si dans le passé on glougloutait les sottes bêtises de la psychanalyse sur les « mères frigidaire »]

Les liquides:

Ex 89: *gloglottava il ragù; più in là la pentola del brodo o qualche altra diavoleria. La casa si riempiva di profumo. Che adesso chiamano cattivo odore.*⁶⁴ [la sauce glougloutait ; un peu plus loin la marmite de bouillon ou une autre diablerie. La maison se remplissait de parfum. Qu'aujourd'hui on appelle mauvaise odeur]

Gorgheggiare (gazouiller pour le rossignol, les oiseaux en général). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes : produire des sons mélodieux au moyen de ses cordes vocales. Chanter en fredonnant : *Gorgheggiare una canzone* [fredonner une chanson], pour les chanteurs lyriques : faire des roulades : *Gorgheggiare una cantata* [faire des roulades dans une cantate]. S'emploie aussi pour les enfants, pour l'eau et la mousse.

Les chanteurs:

Ex 91: *Barbieri e parrucchieri d'un tempo gorgheggiavano "Parlami d'amore Mariù" con quel piglio malinconico-mediterraneo che accompagnava le monotone*⁶⁵ [Les barbiers et les coiffeurs d'autrefois chantaient "Parlami d'Amore Mariù" avec cet accent mélancolique méditerranéen qui accompagnait les monotones]

Ex 92: *e con mio sommo raccapriccio l'aria era infestata dai vocalizzi di un enorme coro di bambini e orchestra che gorgheggiavano*⁶⁶ [et à mon plus grand regret l'air était infesté des vocalises d'un énorme chœur d'enfants et d'un orchestre qui chantaient]

Ex 97: *poi un video (con una bionda vertiginosa che gorgheggiava il ritornello, solo che tutti ne ammiravano esclusivamente gli ancheggiamenti).*⁶⁷ [ensuite une vidéo (avec une blonde vertigineuse qui chantait le refrain, sauf que tout le monde admirait exclusivement ses déhanchements).]

Les autres: péjoratif: idée de légèreté déplacée, infantilité.

Ex 98: *Loro agivano così: in pubblico mandavano Veltroni, o Rutelli, che ci capivano una cippa e si vedeva, ma che avevano alle spalle il partito? Loro cantavano, gorgheggiavano, vestivano spendevano i soldi degli altri, apparivano. E dietro di loro il partito? muoveva i suoi cingoli, i suoi assessori, le sue macchine*

⁶² www.it-it.facebook.com/note.php?note_id..., 19 oct 2010.

⁶³ www.doppiocieco.splinder.com/archive/2008-05, 31 mai 2008.

⁶⁴ www.donorione-genova.it/rivista/2005/amicigen05.pdf, 19 oct 2010.

⁶⁵ www.novamuzique.net/elencoExtra.aspx, 19 oct 2010.

⁶⁶ www.laforestaincantata.blogspot.com/.../disquisizioni-dotte-intorno-alle-opere.html, 4 mai 2009.

⁶⁷ www.club.quotidiano.net/.../buggles_ballarone_solo_unestate_ma_altra_che_cicale, 19 janv 2010.

amministrative.⁶⁸ [Ils agissaient ainsi : en public ils envoyaient Veltroni, ou Rutelli, qui n'y comprenaient rien et ça se voyait, mais qui avaient le parti derrière eux ? Ils chantaient, fredonnaient, s'habillaient, dépensaient l'argent des autres, se montraient. Et derrière eux, le parti ? Il faisait tourner ses rouages, ses assesseurs, sa machine administrative.]

Ex 99: *Stupide* quanto basta, gorgheggiavano con accenti del midwest e già sognavano una casa arredata in stile Sopranos. Se Picasso fosse nato in Connecticut⁶⁹ [Stupides juste ce qu'il fallait, elles fredonnaient avec des accents du Midwest et rêvaient déjà de leur maison meublée en style Sopranos. Si Picasso était né dans le Connecticut]

Mais pas péjoratif pour un enfant:

Ex 100: come *bimbo* ma questo me lo dava a vedere anche a 4 mesi che beveva l'estathè dalla cannuccia e a 3 mesi che *gorgheggiava* tantissimo!⁷⁰ [en tant qu'enfant mais ça il le faisait déjà à 4 mois quand il buvait l'icetea à la paille et à 3 mois quand il babillait tellement !]

Liquide et mousse:

Ex 101: *Il piccolo pagus, uno fra i tanti, sorse dove gorgheggiavano in superficie freatica acque filtrate dal sottosuolo calcareo e dove...*⁷¹ [Le petit village, un parmi tant d'autres, se dressait là où clapotaient à la surface de la nappe fréatique les eaux filtrées par le sous-sol calcaire et où...]

Ex 102: *lasciarono la barca sapendo che ci sarebbero volute alcune ore prima che affondasse a causa della schiuma che gorgheggiava dallo scafo.*⁷² [ils abandonnèrent la barque en sachant qu'il aurait fallu des heures avant qu'elle ne coule à cause de la mousse qui clapotait contre la coque.]

Gracchiare (croasser pour le corbeau, la corneille ; coasser pour la grenouille). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes: grommeler, grogner de façon agaçante; et pour les objets: émettre des sons stridents pour un objet, grésiller, cracher, crachoter.

Les personnes:

Ex 104: *La signora* voleva saperne di piú, e *gracchiava* di non volerne credere un'acca⁷³ [Madame voulait en savoir plus, et elle grommelait qu'elle n'en croyait rien]

Ex 106: ...cominciò [*la spia*] a raccontarci una sua favola della ragione del suo essere in prigione, ... *Ma le male femmine [le due meretrici] né pure intendendo quel ch'egli gracchiava, per risposta gli domandavano se...*⁷⁴ [il [l'espion] commença à nous raconter une fable sur la raison de sa présence en prison, ... Mais les femmes de mauvaise vie ne comprenant même pas ce qu'il grommelait, en réponse lui demandaient si...]

Ippolito Nievo et Antonio Ranieri sont des auteurs du 19e siècle. Le seul exemple contemporain trouvé sur Internet, s'applique à la voix:

Ex 107: *Un'ora dopo la sua voce, già molto provata, gracchiava via etere sull'emittente sarda Videolina.*⁷⁵ [Une heure après, sa voix, déjà éprouvée, croassait sur les ondes de la télé sarde Videolina.]

⁶⁸ www.paologuzzanti.it/?p=703, 28 avr 2008.

⁶⁹ www.flashartonline.it/interno.php?pagina...det..., 19 oct 2010.

⁷⁰ www.bravibimbi.it/esperienze/il-diario-di.../volano-i-mesi/, 15 oct 2010.

⁷¹ www.crsec.it/Corato-Ruvo-Terlizzi/.../duomo_corato.pdf, 19 oct 2010.

⁷² www.seashepherd.it/2010/10/.../affondamento-della-ady-gil/, 13 oct 2010.

⁷³ Ippolito Nievo, *Le confessioni d'un italiano*, p. 105, www.liberliber.it/biblioteca/n/nievo/le_confessioni_d.../le_con_p.pdf

⁷⁴ Antonio Ranieri, *Ginevra o l'orfana della Nunziata*, chap LXXVI, www.liberliber.it/biblioteca/r/ranieri/ginevra.../ginevr_p.pdf, 24 oct 2010.

⁷⁵ www.cappittomihai.com/tag/gracchiava/, 20 oct 2010.

Les objets:

Ex 108: **La radio** *gracchiava note confuse e parole pressoché incomprensibili.*⁷⁶ [La radio crachait des notes confuses et des paroles presque incompréhensibles]

Ex 110: *ho dovuto cambiare i potenziometri del mio precision perché uno gracchiava; il commesso che me li ha venduti mi ha chiesto se li volevo...*⁷⁷ [J'ai dû changer les potentiomètres de mon appareil de précision parce que l'un d'eux grésillait ; le vendeur qui me les a vendus m'a demandé si je voulais les...]

Ex 111: *Sul mio glorioso 6310 l'AP gracchiava perché aveva preso su della limatura di ferro. Hai controllato non sia il tuo stesso problema?*⁷⁸ [Le haut-parleur de mon glorieux nokia 6310 grésillait parce qu'il avait reçu de la limaille de fer. As-tu vérifié si tu n'as pas le même problème?]

Ex 112: *Se l'impianto gracchia? – Non gracchiava... però il test è durato una decina di minuti per ogni parte dell'impianto, può bastare??? Serve un controllo più accurato?*⁷⁹ [Si votre chaîne hifi grésille? – Elle ne grésillait pas... mais le test a duré une dizaine de minutes pour chaque côté, est-ce suffisant ??? Un contrôle plus soigné est-il nécessaire ?]

Ex 113: *N70: Suoneria Gracchiante - è il passaggio dalle rete 2g 3g io ho la vers 5xxx e gracchiava l'ho messo in gsm e non gracchia più.*⁸⁰ [Nokia N70 : Sonnerie qui grésille – c'est le passage du réseau 2g 3g moi j'ai la version 5xxx et elle grésillait, je l'ai mis en gsm et elle ne grésille plus]

Ex 114: *sto cambiando la campana e la frezione perché la vecchia gracchiava e quindi ho voluto mettere un prodotto migliore, qualcuno sa come?*⁸¹ [je suis en train de changer la cloche et l'embrayage parce que l'ancien patinait (sifflement) et donc j'ai voulu en mettre un de meilleure qualité, est-ce que quelqu'un sait]

Ex 115: *iniziato a sollevarla, il bluray del gioco gracchiava da paura allora ho spento il generale....mi vengono ancora i brividi a pensarci.*⁸² [J'ai commence à la soulever, le bluray du jeu grésillait, alors de peur j'ai éteint le courant... j'ai encore des frissons rien qu'en y pensant]

Ex 116: *i pad della ps3... io dopo 10gg avevo già il tasto dorsale che gracchiava...*⁸³ [les manettes de la PS3... moi, après 10 gg, j'avais déjà la gachette qui grinçait...]

Ex 117: *[Ipod] anche le vs cuffiette gracchiano?... Le mie gracchiavano, ma era dovuto ai cavi che entrano negli auricolari (muovendoli si sentiva gracchiare) ho chiamato il numero verde e...*⁸⁴ [Vos écouteurs aussi grésillent?... Les miens grésillaient, mais c'était dû aux câbles qui entrent dans les écouteurs (en les bougeant on entendait un grésillement) j'ai appelé le numéro vert et...]

Ex 120: *costo tergicristalli - Anche a me mi han REGALATO le aereotwin. Gracchiavano, pulivano un senso solo lasciando aloni.*⁸⁵ [Le prix des essuie-glaces – À moi aussi ils m'ont offert les aereotwin. Ils crachaient, ils essuyaient dans un sens seulement en laissant des auréoles.]

Ex 121: **Le casse montate** *in precedenza le ho dovute sostituire perché gracchiavano, dopo aver montato quest'ultime la differenza si è sentita subito!*⁸⁶ [Les baffles que j'avais installées avant, j'ai dû les remplacer parce qu'elles grésillaient, dès que j'ai monté les nouvelles la différence s'est entendue tout de suite !]

⁷⁶ www.dorianadevecchi.splinder.com/.../la-radio-gracchiava-di-doriana-de-vecchi, 5 sept 2010.

⁷⁷ www.sonicbands.it > ... > Strumenti & Tecnica > Basso, 8 juil 2009.

⁷⁸ www.forum.pianetatech.it/.../3750-motorino-vibratore-per-nokia-6270-a.html, 1 apr 2010.

⁷⁹ www.zioforum.it/viewtopic.php?p=2795&sid..., 20 oct 2010.

⁸⁰ www.forum.telefonino.net > ... > Produttori > Nokia > Serie N, 26 nov 2006.

⁸¹ www.vesponauta.it/forum/viewtopic.php?f=47&t..., 19 déc. 2009.

⁸² www.forum.gamesvillage.it/showthread.php?..., 20 fév 2008.

⁸³ www.hwupgrade.it/.../t-1653942.html, 16 janv 2008.

⁸⁴ www.hwupgrade.it/.../t-907441.html, 30 oct 2007.

⁸⁵ www.toyotaclubitalia.it/.../12793-costo-tergicristalli-2.html, 18 déc. 2007.

⁸⁶ www.ciao.it > ... > Altoparlanti Auto > Altoparlanti Auto Sony, 20 oct 2010.

Doubles Métaphores (radio > musique, Hifi > groupe de ska):

Ex 123: *E la musica gracchiava nell'auto* – (titre)⁸⁷ [Et la musique crachotait dans la voiture]

Ex 124: *I Righeira gracchiavano negli stereo altrui, e vicino al fuoco ci si confessava, tra risate soffocate, che era stato proprio un peccato non ...*⁸⁸ [Les Righeira crachotaient sur les stéréos des autres, et près du feu on confessait, entre deux rires étouffés, que c'était vraiment un péché de ne pas...]

Pigolare (piailler, pépier, piauler pour les moineaux, les poussins; gazouiller pour les hirondelles). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes: Se lamenter, pleurnicher de façon insistante. *Piantala di pigolare in quel modo* [Arrête de pleurnicher comme ça] d'après le dictionnaire, mais les exemples trouvés sont des emplois plus neutres (taper, métaphore en lien avec le bruit des touches du clavier) ou plus positifs (gazouiller).

Présentation des messages sur un chat:

Ex 127a: *Sotto la pioggia, bagnato come un pulcino, "Rafael" pigolava: Axcrypt lo utilizzavo ma non mi soddisfa. Quello che cerco è una cosa ...*⁸⁹ [Sous la pluie, trempé comme un poussin, Rafael pépiait: ... > Rafael a écrit :...]

Femme:

Ex 128: *"Ci portava sempre un enorme pacco di cannoli. Cannoli della Badia per i picciriddi buoni-pigolava asciugandosi il sudore col fazzolettino ricamato di violette"*.⁹⁰ [Elle nous apportait toujours un énorme paquet de cannoli. Des « Cannoli della Badia » pour mes gentils petits – gazouillait-elle en essuyant la sueur de son front avec un mouchoir brodé de violettes.]

Pispigliare (pépier pour le moineau, les petits oiseaux, la basse-cour). Emplois métaphoriques littéraires du verbe de bruit pour les personnes: Murmurer; Se lamenter, pleurnicher de façon insistante.

Groupes de personnes:

Ex 131: *La folla pispigliava sommessamente, come atterrita dal caso inaspettato*⁹¹ [La foule pépiait doucement, comme atterrée par la circonstance inattendue]

Ex 132: *In questo mezzo dei Dialoghi e delle Operette morali del conte Giacomo a pena si pispigliava in Italia*.⁹² [Pendant ce temps, en Italie, à peine murmurait-on sur les *Dialoghi* et les *Operette morali* du comte Giacomo]

Ex 133: *era anche un vivaio di belle ragazze, che vi pispigliavano, riempiendola di vita gioconda, le loro giovanili allegrie*⁹³ [c'était aussi un vivier de belles jeunes filles qui y pépiaient, l'emplissant d'une vie joyeuse, de leur gaieté juvenile]

⁸⁷ www.ilquotidianodellabasilicata.ilsole24ore.com/it/165202.html, 20 oct 2010.

⁸⁸ www.setteperuno.it/.../ska-dance-novantotto/, 7 sept 2010.

⁸⁹ www.it.narkive.com/2010/2/12/5810496-criptare-testo.html

⁹⁰ Livia De Stefani, *La Signora di Cariddi* - www.cookaround.com/yabbse1/showthread.php?t..., 20 oct 2010.

⁹¹ Giuseppe Bandi, *Da Custozza in Croazia: Memorie d'un Prigioniero*, 2009, 208 p., www.books.google.it/books?isbn=1110143303..., 22 oct 2010.

⁹² Luca Serianni, *Giacomo Leopardi deputato* [1896], www.segnideltempo.it/.../, 22 oct 2010.

⁹³ Leone Fortis, *Drammi*, 2009, 464 p., www.books.google.it/books?isbn=1115848097..., 22 oct 2010.

Ex 134: *e ringrazio quel gruppo di **Napoletani** che ci salutavano e facevano i simpatici si ma poi quando arrivavano le loro amiche donne non ci guardavano nemmeno e si pispigliavano le orecchie che avevan paura... ah ciao a voi ma non alle vostre amiche (stagionate?!?!?!?)*⁹⁴ [et je remercie ce groupe de Napolitains qui nous saluaient et sympathisaient avec nous, oui mais après, quand sont arrivées leurs amies femmes, ils ne nous regardaient même plus et mon petit doigt me disait (littéralement : mes oreilles sifflaient) qu'ils avaient peur...on pouvait les saluer eux mais pas leurs amies (bien conservées !),...]

Ex 135: *Tre fanciulli, due mashietti ed una bambina, cinguettavano, saltellando, pispigliavano come uccelletti in quella gabbia bianca e pulita.*⁹⁵ [Trois enfants, deux garçons et une fillette, pépiaient en sautillant, ils pépiaient comme des oisillons dans cette cage blanche et propre.]

Pensées, visions: (pas péjoratif)

Ex 136: *Eppure un **barbaglio** maligno, in me, mi pispigliava che mi stavo sbagliando.*⁹⁶ [Et pourtant un éblouissement malveillant, en moi, me murmurait que je me trompais.]

Ex 137: *Roberta stava distesa sul letto, ad occhi aperti; le visioni pispigliavano nell' ombra, e se ne udiva il passo cauto o il volo maligno d'arpia*⁹⁷ [Roberta était étendue sur le lit, les yeux ouverts ; ses visions murmuraient dans l'ombre, et on entendait leurs pas comptés ou le vol malveillant de la harpie]

Schiamazzare (caqueter, cacarder etc. pour les poules, les canards et les oies, crier pour le coq). Emploi métaphorique péjoratif du verbe de bruit pour les personnes: faire du vacarme, du tapage. Les agents sont des femmes, et surtout des groupes mixtes, ou d'enfants ou d'adoslescents. Le seul exemple d'homme que nous avons trouvé est celui d'un ivrogne. L'emploi métaphorique suppose dans tous les cas un contrôle insuffisant.

Femme:

Ex 139: *in ogni caso **sta ragazza** non ha ammazzato nessuno, era solo un po' ubriaca e schiamazzava x strada*⁹⁸ [dans tous les cas, cette jeune fille n'a tué personne, elle était seulement un peu ivre et faisait du tapage dans la rue]

Ex 140: *sì era braccio di ferro che vedendo **la sua bella** che gridava e schiamazzava ... popeye popeye c'e'un italo americano che mi ha ...*⁹⁹ [Oui, c'était Popeye qui, voyant sa belle qui criait et faisait du vacarme... Popeye, Popeye, il y a un Italoaméricain qui m'a...]

Homme:

Ex 141: *Nel 1997 sono stato ad Assisi e Spello in gita... chi sa se eri **quell' ubriacone** che schiamazzava in mezzo alla piazzetta di spello! :O :D*¹⁰⁰ [En 1997, je suis allé à Assise et à Spello en excursion... Qui sait si tu n'étais pas cet ivrogne qui braillait au milieu de la place de Spello !]

Adolescent:

Ex 142: *Il padre, ha ucciso **un ragazzo tedesco**, dalla sua barca, semplicemente perché **questo** schiamazzava, e non ha mai pagato per questo.*¹⁰¹ [Le père, il a tué un jeune Allemand, depuis sa barque, simplement parce que ce dernier faisait du tapage, et il n'a jamais payé pour ça.]

⁹⁴ www.viaggio.in/index.../estate-viaggi-procida-calabria-trieste/, 3 sept 2008.

⁹⁵ www.lupin0071.myblog.it/.../oltre-le-sbarre.html, 4 juil 2006.

⁹⁶ www.fazioso.blogspot.com/2009/04/v.html, 22 apr 2009.

⁹⁷ Luciano Züccoli, *Roberta*, www.globusz.com/ebooks/.../00000016.htm - En cache

⁹⁸ www.forum.telefonino.net/archive/index.php?t-288414.html, 1 juin 2007.

⁹⁹ www.psiconline.it/forum/lofiversion/index.php/t4977.html, 21 oct 2010.

¹⁰⁰ www.hwupgrade.it/forum/.../t-552507.html, 21 oct 2010.

Personne indéfinie:

Ex 143: *e non veduta da nessuno (era cosa facile, chè chi beveva, **chi** schiamazzava, chi stava attento a udire Apollo ...*¹⁰² [et personne ne l'a vue (c'était facile, les uns buvaient, les autres faisaient du tapage, il y avait ceux qui voulaient écouter Apollo...]

Groupes mixtes:

Ex 144: *Di colpo **la gente che schiamazzava** tra i tavoli e faceva casino, si sedette, e comincio' a guardarmi fissa, cominciarono a battermi le mani durante ...*¹⁰³ [Tout d'un coup, les gens qui braillaient et faisaient du boucan entre les tables, s'assirent et commencèrent à me regarder fixement, ils commencèrent à applaudir pendant...]

Ex 146: *Poi **tavolate di 8-10 persone** che schiamazzavano rendendo impossibile dormire.*¹⁰⁴ [Et puis des tables de 8-10 personnes qui braillaient rendant le sommeil impossible.]

Ex 147: *che non mi sarei mai aspettato : **mia moglie e i miei due pargoli** che schiamazzavano come pazzi giocando al bowling di Wii Sports.*¹⁰⁵ [Une chose à laquelle je ne me serais jamais attendu : ma femme et mes deux rejetons qui hurlaient comme des fous en jouant au bowling à la Wii.]

Groupes d'enfants et d'adolescents:

Ex 148: *escluderei **ragazzi** che schiamazzavano fuori in strada dato che non sentivo assolutamente nulla nè prima nè dopo*¹⁰⁶ [j'excluais les jeunes qui faisaient du chahut dehors dans la rue, vu que je n'ai absolument rien entendu ni avant ni après]

Ex 149: *Ho indicato **i ragazzi** che schiamazzavano "e loro perchè possono allora ?" lui ha risposto, loro possono è basta, te no.*¹⁰⁷ [J'ai indiqué les jeunes qui braillaient : « Et eux alors, pourquoi ils peuvent ? » Il a répondu: « Eux, ils peuvent un point c'est tout, toi non. »]

Ex 151: *In un angolo dormivano due straccioni, russando saporitamente; in un altro, **un branco di monelli** schiamazzavano e facevano gazzarra, gettando sassi in aria.*¹⁰⁸ [Dans un coin, deux clochards dormaient, ronflant savoureusement; dans un autre, une bande de gamins des rues faisaient du tapage et du chahut en jetant des cailloux en l'air.]

Concept, idée:

Ex 152: *Ora stanno in primo piano, liberati dal **superfluo** che schiamazzava attorno a loro.*¹⁰⁹ [Maintenant, ils sont au premier plan, libérés du superflu qui fait du battage autour d'eux.]

Squittire (glapir pour le rat, le lapin, émettre des cris stridents pour les oiseaux, et pour le chien dans le langage de la chasse). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes: Se plaindre, Gémir. Mais aussi, pour plaisanter, ou péjoratif: Parler en émettant des petits cris aigus.

¹⁰¹ www.metropolisweb.it/.../comunali_napoli_lega_sud_ausonia_pronti_candidare_emanuele_filiberto.aspx, 16 août 2010.

¹⁰² www.it.wikisource.org/wiki/Dialoghi_marini/5, 5 oct 2010.

¹⁰³ www.youtube.com/user/DANILAPOLINI, 21 oct 2010.

¹⁰⁴ www.camperonline.it/forum06/topic.asp?TOPIC_ID..., 3 juil 2009.

¹⁰⁵ www.it-comp.confusenet.com/showthread.php?t=767202, 27 sept 2007.

¹⁰⁶ www.forum.cosenascoste.com/.../49117-la-risata-del-diavolo.html, 4 nov 2009.

¹⁰⁷ www.it.answers.yahoo.com/question/index?qid..., 25 mai 2009.

¹⁰⁸ www.cimiterodelle366fosse.com/aneddoti.html, 21 oct 2010.

¹⁰⁹ www.senzaunadestinazione.blogspot.com/, 21 oct 2010.

La femme: Avec idée de plainte :

Ex 157: **Emanuela Titocchia** a Dimmi la verità - ...e **lei che squittiva** lamentandosi che la sera, a letto, lui - invece di (testuali)"concentrarsi su di lei" accendeva la tv.¹¹⁰ [ET à l'émission « Dis-moi la vérité » - ... et elle qui glapissait en se lamentant que le soir, au lit, lui, au lieu de "se concentrer sur elle" (sic), allumait la télé.]

Simple référence au cri, associée à l'expression de l'idée de bonheur:

La femme:

Ex 159: **mia figlia** squittiva **felice** ogni volta che vedeva un luogo che riconosceva¹¹¹ [ma fille glapissait de bonheur chaque fois qu'elle voyait un lieu qu'elle reconnaissait]

Ex 160: *giocava con Simona Ventura esaltandone le caratteristiche erotico- zoccoleggianti, e lei squittiva, felice del confronto linguistico*¹¹² [il jouait avec SV en exaltant sa vulgarité érotique, et elle, elle glapissait, heureuse de la confrontation linguistique]

L'enfant:

Ex 161: **I bimbi** col moccio al naso si stringevano attorno al monumento roseo [la madre], e squittivano senza ardire toccarlo.¹¹³ [Les enfants avec la morve au nez, se serraient autour du monument rose, et ils glapissaient sans oser la toucher.]

Tubare (roucouler pour la colombe, le pigeon). Emploi métaphorique du verbe de bruit pour les personnes: roucouler, flirter.

Ex 163: *Be' erano impressionnanti : ora tubavano come due colombe, ora battibeccavano come due ragazzini. Sono tornata a casa con una strana ebbrezza.*¹¹⁴ [Et bien, ils étaient impressionnants : à un moment, ils roucoulaient comme deux colombes, à un autre, ils se prenaient le bec comme deux adolescents. Je suis rentrée chez moi avec une étrange ébriété.]

Ex 164: **Gabriele e Mira** tubavano come colombi e ormai stavano per diventare genitori, Carlo c'aveva la sua fidanzata, Marco e Caterina parlavano di ...¹¹⁵ [Gabriele et Mira roucoulaient comme des colombes et désormais, ils allaient devenir parents, Carlo avait une fiancée, Marco et Caterina parlaient de...]

Notre panorama des verba sonandi sur les oiseaux ne serait pas complet si nous ne mentionnions pas les verbes *Buffare*, *Sbuffare* (Souffler avec force, se dit du vent et d'un vol de canard en vol) et *Starnazzare* (battre des ailes bruyamment pour les gallinacés et les oiseaux), des verbes de bruit en lien avec les oiseaux, pas sur le cri, mais sur le vol, sur les battements d'ailes. Ces verbes donnent aussi lieu à des emplois métaphoriques:

Buffare, *Sbuffare* s'emploie dans le jeu de dame (souffler un pion), avec les objets qui émettent un fort souffle ou de la fumée (une locomotive ex 171) et avec les personnes qui soufflent fort d'énervement (ex 172).

Ex 171: *Lenta la locomotiva sbuffava sui Carpazi.*¹¹⁶ [Lentement la locomotive soufflait sur les Carpates.]

¹¹⁰ www2.forum.rai.it > ... > Fiction > Un posto al sole, 3 juin 2008.

¹¹¹ Paolo Madeddu Fans Club - Le vacanze di LNSCI negli Stati Uniti - www.freeforumzone.leonardo.it/... D6725254.html, 14 sept 2008.

¹¹² www.ilfoglio.it/lettererubate/120, 21 mars 2010.

¹¹³ Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *I racconti*, www.books.google.it/books?isbn=8807812371..., 22 oct 2010.

¹¹⁴ www.coppiachescoppia.it/phpBB3/viewtopic.php?f=2&t=809&p..., 15 janv 2010.

¹¹⁵ www.fiction-carabinieri.tv/forumcc/showthread.php?p..., 7 oct 2010.

Ex 172: *Le casse automatizzate nei supermercati - ... lei viene tutta scocciata, me strappa la banconota dalla mano e prova ad inserirla (nel verso sbagliato) e sbuffava.*¹¹⁷ [Les caisses automatiques dans les supermarchés - ...elle, elle arrive bien énervée, elle m'arrache le billet des mains et essaie de l'insérer (du mauvais côté) et elle soufflait.]

Starnazzare s'emploie avec les personnes qui s'agitent sans raison en faisant du bruit.

Ex 173: *Ecco, il momento è propizio, la guida occhialuta che starnazzava qua davanti si porta via la sua comitiva di tedesconi, ne approfittiamo per ...*¹¹⁸ [Voilà le moment propice, la guide aux grosses lunettes qui s'agitait juste devant emporte plus loin son groupe de gros Allemands, nous en profitons pour...]

Les emplois métaphoriques avec les personnes sont péjoratives et suppose une légère perte de contrôle: l'énervement avec *Sbuffare* (effet renforcé par le s- initial marque péjorative) et l'agitation avec *Starnazzare*.

En guise de Conclusion, nous soulignons le fait que les verbes métaphoriques italiens sont principalement péjoratifs et que leurs agents sont principalement des femmes et des groupes. Or le féminin est en italien associé à la contenance (suffixe *-ata* : *tavolata* « tablée »), à l'intériorité, au pluriel interne; le féminin est le genre qui accueille une part de passivité, par opposition au genre masculin 100% actif.¹¹⁹ Peut-on pour autant établir un lien avec la distribution des métaphores sur la perte de contrôle? En nous appuyant sur le principe théorique guillaumien du tenseur binaire radical, substrat invariant de l'activité mentale, nous avons proposé dans de précédentes publications un parallèle entre la genèse des catégories sémiologiques du genre et du nombre, d'une part, et, d'autre part, l'acquisition de l'intersubjectivité.¹²⁰ Par ailleurs, les items de notre corpus montrent que l'emploi péjoratif est en lien avec le maintien ou la perte de contrôle à rapprocher de la compréhension motrice. La métaphore est, en italien, principalement péjorative, d'où l'hypothèse de travail sur le lien entre emploi métaphorique et non compréhension motrice du procès de départ, que nous nous proposons de vérifier dans les années à venir.

Bibliographie

- Berthoz A., *Le sens du mouvement*, Paris, Odile Jacob, 1997, p. 27.
Fusco A., Tomassoni R., *Psicologia e comunicazione letteraria*, 2005, 471 p.
Saffi S., « Chants et cris d'animaux, corpus d'onomatopées et de verbes en français et en italien » in *Italies*, Revue d'études italiennes, Université de Provence, n°12 *Arches de Noé*, volume 2, 2008, pp. 173-190.
-, *La personne et son espace en italien*, Limoges, Lambert-Lucas, 2010.
-, « Le genre des noms de titres et de métiers en français et en italien » in *Studii de Știință și Cultură*, 2011/1, p. 35-46.
-, « Le concezioni della persona e dello spazio in latino, italiano e francese » in *Studii de Știință și Cultură*, 2011/2, p. 63-80.
-, « Evolution du système vocalique et des représentations spatiales du latin aux langues romanes : hypothèse d'un espace buccal référent spatial » in *Studii de Știință și Cultură*, 2011/4, p. 25-35.
Rizzolatti G., Sinigaglia C., *Les neurones miroirs*, Paris, Odile Jacob, 2008, 236 p.

¹¹⁶ www.valsuganagiovani.it/content/lenta-la-locomotiva-sbuffava-sui-carpazi, 13 Mars 2010.

¹¹⁷ www.vivamafarka.com/forum/index.php?topic=62011.45, 21 mai 2009.

¹¹⁸ Van Gogh al Vittoriano, www.omero.it/rivista.php?itemid=3181..., 20 oct 2010.

¹¹⁹ Sophie Saffi, « Le genre des noms de titres et de métiers en français et en italien » in *Studii de Știință și Cultură*, 2011/1, p. 35-46; « Le concezioni della persona e dello spazio in latino, italiano e francese » in *Studii de Știință și Cultură*, 2011/2, p. 63-80; « Evolution du système vocalique et des représentations spatiales du latin aux langues romanes : hypothèse d'un espace buccal référent spatial » in *Studii de Știință și Cultură*, 2011/4, p. 25-35.

¹²⁰ Sophie Saffi, *La personne et son espace en italien*, Limoges, Lambert-Lucas, 2010.

Annexes

Fig. 1 : Mammifères vs Oiseaux et insectes

Métaphores à partir des mammifères	Métaphores à partir des oiseaux et des insectes	Métaphores à partir des batraciens
Abbaire (aboyer pour le chien) voir latrare	Buffare (Litt. Souffler avec force, se dit du vent et d'un vol de canard en vol) voir sbuffare	Gracidare (coasser pour la grenouille)
Belare (bêler pour les ovins et la girafe)	Chiocciare (caqueter, glousser pour la poule)	Gracchiare (croasser pour le corbeau, la corneille ; coasser pour la grenouille)
Blaterare (blatérer pour le chameau)	Chioccolare (siffler, flûter pour le merle, le pinson, le rouge-gorge)	
Bramare (bramer uniquement sens métaphorique)	Cinguettare (gazouiller pour les petits oiseaux)	
Bramire (bramer pour le cerf, l'élan, l'ours)	Garrire (crier, trisser pour les hirondelles, le martinet)	
Fare le fusa (ronronner pour le chat)	Gloglottare (glouglouter pour le dindon)	
Gagnolare (glapir pour le chien, le renard) voir guaire et guaiolare	Gorgheggiare (gazouiller pour le rossignol, les oiseaux)	
Grugnire (grogner pour le cochon, le sanglier)	Gracchiare (croasser pour le corbeau, la corneille ; coasser pour la grenouille)	
Guaiolare (glapir pour le chien, le renard)	Pigolare (piailler, pépier, piauler pour les poussins ; gazouiller pour les hirondelles)	
Guaire (glapir pour le chien, le renard)	Pispigliare (pépier pour le moineau)	
Latrare (aboyer avec force et insistance pour le chien)	Ronzare (bourdonner pour les insectes volants)	
Miagolare (miauler pour le chat)	Schiamazzare (caqueter, cacarder etc. pour les poules, les canards et les oies)	
Muggiare (meugler, beugler pour les bovins) voir mugolare même étym.	Squittire (glapir pour le rat, émettre des cris stridents pour les oiseaux, et pour le chien dans le langage de la chasse)	
Muggire (mugir pour les bovins et la girafe)	Starnazzare (battre des ailes bruyamment pour les gallinacés et les oiseaux)	
Mugolare (glapir pour le chien)	Stridere, stridire (crier, hululer pour la chauve-souris, la chouette, le cygne, la grue, la cigale, le grillon, la sauterelle)	
Ragliare (braire pour l'âne)	Tubare (roucouler pour la colombe, le pigeon)	
Ringhiare (gronder pour le chien)		
Ruggire (rugir pour le lion, l'ours)		
Rugliare (grogner pour l'ours)		
Sbuffare (souffler, s'ébrouer pour le cheval)		
Squittire (glapir pour le rat, émettre des cris stridents pour les oiseaux, et pour le chien dans le langage de la chasse)		
Stridere, stridire (crier, hululer pour la chauve-souris, la chouette, le cygne, la grue, la sauterelle)		
Strogolare (fouiller du groin dans son auge (trogolo) pour le cochon)		
Ululare (hurler, 'hululer' pour le		

chien, le loup et le chacal)		
Zigare (glapir, couiner pour le lapin, le rat)		

Fig. 2 : Animaux sauvages vs animaux domestiques

Métaphores à partir des mammifères sauvages ou exotiques	Métaphores à partir des mammifères domestiques	Métaphores à partir des oiseaux sauvages et insectes	Métaphores à partir des oiseaux de basse-cour
Belare (bêler pour la girafe)	Abbaire (aboyer pour le chien)	Buffare (Litt. Souffler avec force, se dit d'un vol de canard)	Chiocciare (caqueter, glousser pour la poule)
Blaterare (blatérer pour le chameau)	Belare (bêler pour les ovins)	Chioccolare (siffler, flûter pour le merle, le pinson, le rouge-gorge)	Gloglottare (glouglouter pour le dindon)
Bramare (bramer uniquement sens métaphorique)	Fare le fusa (ronronner pour le chat)	Cinguettare (gazouiller pour les petits oiseaux)	Pigolare (piailler, pépier, piauler pour les poussins)
Bramire (bramer pour le cerf, l'élan, l'ours)	Gagnolare (glapir pour le chien)	Garrire (crier, trisser pour les hirondelles, le martinet)	Schiamazzare (caqueter, cacarder etc. pour les poules, les canards et les oies)
Gagnolare (glapir pour le renard)	Grugnire (grogner pour le cochon)	Gorgheggiare (gazouiller pour le rossignol, les oiseaux)	Starnazzare (battre des ailes bruyamment pour les gallinacés)
Grugnire (grogner pour le sanglier)	Guaiolare (glapir pour le chien)	Gracchiare (croasser pour le corbeau, la corneille)	
Guaiolare (glapir pour le renard)	Guaire (glapir pour le chien)	Pigolare (gazouiller pour les hirondelles)	
Guaire (glapir pour le renard)	Latrare (aboyer avec force et insistance pour le chien)	Pispigliare (pépier pour le moineau)	
Muggire (mugir pour la girafe)	Miagolare (miauler pour le chat)	Ronzare (bourdonner pour les insectes volants)	
Ruggire (rugir pour le lion, l'ours)	Muggiare (meugler, beugler pour les bovins)	Squittire (émettre des cris stridents pour les oiseaux)	
Rugliare (grogner pour l'ours)	Muggire (mugir pour les bovins et la girafe)	Starnazzare (battre des ailes bruyamment pour les oiseaux)	
Squittire (glapir pour le rat)	Mugolare (glapir pour le chien)	Stridere, stridire (crier, hululer la chouette, le cygne, la grue, la sauterelle)	
Ululare (hurler, 'hululer' pour le loup et le chacal)	Ragliare (braire pour l'âne)	Tubare (roucouler pour la colombe, le pigeon)	
Zigare (glapir, couiner pour le rat)	Ringhiare (gronder pour le chien)		
	Sbuffare (souffler, s'ébrouer pour le cheval)		
	Squittire (glapir, émettre des cris stridents, pour le chien dans le langage de la chasse)		
	Strogolare (fouiller du groin dans son auge (trogolo) pour le cochon)		
	Ululare (hurler, 'hululer' pour le chien)		
	Zigare (glapir, couiner pour le lapin)		

NOTES ON THE VERBAL CATEGORY OF ASPECT IN THE CONSTRUCTION OF INDIRECT SPEECH

OBSERVATIONS SUR LA CATEGORIE VERBALE DE L'ASPECT DANS LA CONSTRUCTION DU DISCOURS INDIRECT

OBSERVAȚII ASUPRA CATEGORIEI VERBALE A ASPECTULUI ÎN CONSTRUCȚIA DISCURSULUI INDIRECT

Lavinia SEICIUC

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România

lavinia_seiciuc@yahoo.com

Abstract

Our paper analyzes the way verbal aspect is involved in the changes of verbal forms in the transformation of direct into indirect speech. Latin sequence of tenses consisted of a set of rules that restricted the selection of verbal forms in a subordinate clause. Generally, Western Romance languages have inherited the same restrictions, while they are almost absent in Romanian. In our analysis we will prove that these rules have a logical pattern in Romance, as each form has to be replaced by another, according to three rules: conservation of the mood (or use of a compatible one), conservation of the aspect (perfect is replaced by perfect, imperfect by imperfect) and shifting one step backwards on the temporal axis (from future to present, from present to past, from past to an anterior past, etc.). The novelty of this paper consists in the logical explanation of such substitutions (e. g. why the future of the indicative is replaced by the present of the conditional in Western Romance), based on the aspectual behavior of verbal forms.

Résumé

Notre travail analyse la manière dont l'aspect verbal est impliqué dans les changements soufferts par les formes verbales pendant la transformation du discours direct en discours indirect. La concordance des temps en latin impliquait des règles qui établissaient des restrictions sur la sélection des formes verbales des propositions subordonnées. En général, les langues romanes occidentales ont hérité les mêmes restrictions, qui sont presque absentes de la langue roumaine. Pendant notre analyse on essaye de prouver que ces règles suivent un modèle logique dans les langues romanes, où chaque forme sera remplacée par une autre, selon les règles suivantes: conservation du mode (ou l'emploi d'un mode compatible), conservation de l'aspect (les formes perfectives se remplacent par formes perfectives, les imperfectives par imperfectives), et le déplacement vers une étape antérieure sur l'axe temporel (du futur au présent, du présent au passé, du passé au passé antérieur, etc.). La nouveauté de cet article réside en l'explication logique de ces substitutions (par ex., pourquoi le futur de l'indicatif est remplacé par le présent du conditionnel dans la romanité occidentale), en conformité au comportement aspectuel des formes verbales.

Rezumat

Lucrarea noastră analizează modul în care aspectul verbal este implicat în schimbările suferite de formele verbale în timpul transformării discursului direct în discurs indirect. Concordanța timpurilor în limba latină presupunea un set de reguli care puneau restricții asupra selecției formelor verbale din propozițiile subordonate. În general, limbile romanice occidentale au moștenit aceleași restricții, aproape absente în limba română. În analiza noastră vom demonstra că aceste reguli urmează un model logic în limbile romanice, unde fiecare formă verbală va fi

înlocuită printr-o alta, conform următoarelor reguli: păstrarea modului (sau folosirea unuiu compatibil), păstrarea aspectului (formele perfect(ive) vor fi înlocuite prin forme perfect(iv)e, iar cele imperfecte prin forme imperfecte) și deplasarea cu o etapă în urmă pe axa temporală (de la viitor la prezent, de la prezent la trecut, de la trecut la trecut anterior etc.). Noutatea acestui articol constă în explicarea logică a acestor substituții (de ex. de ce viitorul indicativ se înlocuiește prin prezentul condiționalului în romanica occidentală), pe baza comportamentului aspectual al formelor verbale.

Keywords: verbal aspect, indirect speech, *consecutio temporum*, periphrastic conjugation

Mots-clés: aspect verbal, discours indirect, *consecutio temporum*, conjugaison périphrastique

Cuvinte-cheie: aspect verbal, discours indirect, *consecutio temporum*, conjugare perifrastică

0. **Preliminarii.** Articolul de față își propune să urmărească implicarea unei categorii verbale puțin discutate în contextul gramaticilor romanice, cea a aspectului, în construcția regulilor de concordanță a timpurilor pentru acele limbi romanice care urmează modelul latinesc, extrem de strict în ceea ce privește obligativitatea utilizării anumitor timpuri și moduri pentru redarea cronologiei acțiunilor.

Firește, în raport cu situația istorică din indoeuropeana comună [Quiles: 2006, 143-144], limbile romanice tind să se concentreze mai curînd pe ilustrarea raporturilor temporale, fără a acorda o atenție particulară stadiului de desfășurare a acțiunii exprimate de verb. Însă, așa cum se întîmplă în toate limbile flexionare, morfemele gramaticale cumulează diverse funcții, exprimînd simultan mai multe categorii, iar formele din paradigmele de conjugare a verbelor din limbile romanice exprimă, alături de categoria timpului, o categorie intim legată de aceasta, și anume categoria gramaticală a aspectului.

1. **Perfectum vs. infectum** [a se vedea și Seiciuc: 2011, 234-252]. Limba latină făcea distincția între un aspect **perfect(iv)**, numit generic *perfectum*, și un aspect **imperfectiv**, numit *infectum*, care priveau parțial raportarea acțiunilor la diverse repere temporale, însă doar în măsura în care această raportare era relevantă pentru a determina dacă o acțiune este încheiată sau nu. Exprimarea categoriei aspectului se făcea prin formele timpurilor și modurilor din paradigmele verbale, fără a se sluji de alte instrumente gramaticale (deși existau unele instrumente lexico-gramaticale de tipul sufixului –sc–, care aducea o nuanță incoativă, sau al sufixului –are, care, adăugat la participiul trecut al verbelor, forma noi verbe cu nuanțe frecventative, repetitive, intensive, adică legate, mai curînd, de Aktionsart, decît de categoria propriu-zisă a aspectului).

Formele de *perfectum* din latina perioadei clasice nu distingeau între un aspect *perfectiv* și unul *perfect* [Penny: 2005, 192-193], adică nu interesa decît dacă acțiunea (anterioară, simultană sau posterioară unui reper temporal) era încheiată sau nu, indiferent dacă perioada de timp în care se desfășura acea acțiune includea sau nu momentul vorbirii ori dacă se reflecta, prin consecințele sale, asupra aceluiași moment, iar mai mult ca perfectul prelua funcțiile imperfecte în raporturi de anterioritate relativă la un reper din trecut:

	PERFECTUM	INFECTUM
ANTERIOR	indicativ m. m. ca pf.: CANTAVERAM conjunctiv m. m. ca pf.: CANTAVISSEM	indicativ m. m. ca pf.: CANTAVERAM conjunctiv m. m. ca pf.: CANTAVISSEM
TRECUT	indicativ perfect: CANTAVI conjunctiv perfect: CANTAVERIM	indicativ imperfect: CANTABAM conjunctiv imperfect: CANTAREM
PREZENT	indicativ perfect: CANTAVI conjunctiv perfect: CANTAVERIM	indicativ prezent: CANTO conjunctiv prezent: CANTEM imperativ prezent: CANTA
VIITOR	indicativ viitor II: CANTAVERO	indicativ viitor I: CANTABO imperativ viitor: CANTATO
	participiu trecut: CANTATUM	gerunziu: CANTANDUM infinitiv: CANTARE participiu prezent: CANTANS supin: CANTATUM

Distincția între *perfectiv* și *perfect* se putea face în unele situații prin mijloace sintactice; regulile stricte de concordanță a timpurilor din latină indicau în ce măsură acțiunea din subordonată avea loc într-o perioadă ce includea sau nu momentul vorbirii. Constatăm din schema de mai sus că pentru raportul de anterioritate nu existau mijloace de exprimare specifice care să distingă între un aspect perfectiv și unul imperfectiv, fapt datorat poziției de anterioritate a unei acțiuni față de o altă acțiune trecută; această situație s-a transmis și în limbile romanice, unde există un *mai mult ca perfect*, dar nu avem în nici una din aceste limbi un *mai mult ca imperfect*.

Desigur, imperfectul exprimă acțiuni neterminate, habituale sau repetate într-o anumită perioadă din trecut, așadar raportarea acțiunii verbului la un singur reper sau la mai multe ar fi irelevantă. Limba respinge redundanțele; astfel se explică dispariția unor forme precum imperativul viitor sau conjunctivul viitor, înlocuite cu formele corespunzătoare de prezent, care, prin semantica lor gramaticală, proiectează oricum acțiunea în viitor; tot astfel se justifică și lipsa unui *mai mult ca imperfect*, ale cărui funcții sînt îndeplinite cu succes de către imperfectul propriu-zis.

O dată cu apariția în latina populară a formelor analitice de perfect compus s-a reajustat sistemul de opoziții temporale din latină, cu consecințe asupra opozițiilor aspectuale [a se vedea și Penny: 2005, 193; Seiciuc: 2011, 234-252]. La origine, formele de *habeo* + *participiu* ale unui verb tranzitiv făceau referire strict la momentul prezent; de exemplu, construcția *ego habeo ollas pictas* însemna inițial „eu dețin niște vase pictate”; situațiile în care subiectul celor două verbe (*habeo* și *pingo*) coincidea („dețin niște vase pictate de mine”) au stat la baza creării perfectului compus din latina populară, pentru că apare implicația „dețin niște vase care au fost pictate de mine (într-un oarecare moment anterior)”. Avem aici, pe de o parte, o trimitere către timpul trecut (momentul executării picturii) și o raportare la prezent (momentul deținerii vaselor). Prin aceste două componente, perfectul compus se opune atît perfectului simplu, cît și prezentului. Cu toate acestea, forma perfectului simplu, *pintavi ollas*, includea, în latina de tip clasic, și sensul exprimat de recent-apărutul perfect compus, așadar perifraza cu *habeo* ajunge să se opună prezentului: *habeo [ollas] pictas* indică faptul că acțiunea exprimată prin verbul *pingo* s-a produs în trecut, că s-a finalizat, dar că rezultatele acestei acțiuni se văd în prezent, în timp ce *pingo* exprimă faptul că acțiunea de a picta are loc în prezent, fără a fi finalizată.

Această nouă opoziție înseamnă o reevaluare a valorilor perfectului simplu, care pierde funcțiile preluate acum de perfectul compus și ajunge, în final, să exprime doar acțiuni finalizate într-o epocă anterioară, fără legătură cu prezentul (sau momentul vorbirii), așadar ajunge să se opună *imperfectului*. În gramaticile romanice se studiază uneori contrastiv perfectul simplu și perfectul compus: primul ca acțiune finalizată în trecut (perfectivă), al doilea ca acțiune desfășurată într-o perioadă de timp care include prezentul sau ale cărei consecințe sînt relevante în prezent (perfectă), cele două forme prezentînd opoziții aspectuale, dar și temporale [vezi și Penny: 2005, 197]. Deși poate fi un exercițiu util pentru studenții români sau francezi, vorbitori ai unor limbi în care perfectul simplu este vestigial, limitat la operele beletristice sau la unele varietăți dialectale, considerăm că este necesară restabilirea

raporturilor originale din epoca latinei vulgare pentru a lămuri mai precis funcțiile fiecăreia dintre cele trei forme verbale: prezent, perfect compus, perfect simplu.

Revenind la discuția anterioară, vom constata că, treptat, se completează, în latina populară, acest sistem de opoziții *perfectum-infectum* exprimate morfologic prin forme temporale, rămânând fără corespondent doar *mai mult ca perfectul*, timp de relație care exprimă o acțiune finalizată anterior unui reper din trecut:

	PERFECTUM	INFECTUM
ANTERIOR	mai mult ca perfect	-
TRECUT	perfect simplu	imperfect
PREZENT	perfect compus	prezent
VIITOR	viitor anterior	viitor

Din inventarul formelor verbale latinești clasice se păstrează în limbile romanice (sau în unele din ele) formele de *infectum* prezent și imperfect (nu și viitorul; imperfectul nu există în română la conjunctiv, iar în franceză este pe cale de dispariție) și formele de *perfectum* mai mult ca perfect (parțial și cu confuzii între indicativ și conjunctiv) și perfect simplu (cele de indicativ în toate limbile romanice); paradigma este completată cu forme analitice realizate cu auxiliare precum *habere* și *esse* (la care se adaugă *tenere*, *volere* și *debere*, mai puțin răspândite), forme care s-au lexicalizat ca atare și au fost incluse în paradigma standard a conjugării verbelor din limbile neolatine moderne.

2. Consecutio temporum în limbile romanice. Limbile provenite din trunchiul comun indoeuropean au avut o evoluție divergentă în ceea ce privește abordarea nuanțelor exprimate prin formele verbale. Există limbi, precum limbile slave sau greaca, unde s-a conservat tendința indoeuropeană de a se pune accentul pe stadiul de desfășurare a acțiunii exprimate de verb și de a se păstra distincția perfect(iv)-imperfect(iv) în detrimentul opoziției trecut-prezent-viitor. În limbile romanice, germanice sau celtice, în schimb, s-au dezvoltat puternic opozițiile temporale trihotomice, aceste limbi fiind mult mai precise în a ordona cronologic faptele decât în a ilustra aspectele perfect(iv)e sau imperfect(iv)e ale acțiunilor exprimate de verbe.

Timpul gramatical este o categorie ce privește raportul de anterioritate, simultaneitate sau posterioritate dintre o acțiune și un moment luat ca reper. În opinia lui Eugen Coșeriu, ordonarea formelor verbale este o combinație de factori pe care el îi numește *nivel* (actual sau inactual) și *perspectivă* (paralelă, retrospectivă sau prospectivă), divizând, astfel, axa temporală în trei *spații temporale* [Coșeriu: 1996, 98]. Aceste spații sau etape vor corespunde etapei prezente (cu forme verbale de prezent, perfect compus, trecut recent, viitor apropiat), celei trecute (forme de perfect, imperfect propriu-zis, mai mult ca perfect, viitor în trecut) și celei viitoare (viitor propriu-zis, viitor anterior).

Pentru stabilirea paradigmatelor temporale ale verbelor romanice se ia, de obicei, în considerare ca punct de referință momentul vorbirii, considerat ca prezent generic. Fixând momentul vorbirii ca moment zero, toate celelalte acțiuni se ordonează cronologic pe o axă, având ca reper acest moment și, eventual, încă unul, care fixează un reper secundar în trecut sau în viitor.

În această ordine de idei, constatăm, pe de o parte, că regulile de concordanță a timpurilor în limba română sînt extrem de laxe, fiind posibilă inclusiv folosirea formelor de viitor sau de condițional în propozițiile subordonate, iar decodificarea corectă a cronologiei acțiunilor se face pe baza informațiilor contextuale. Limbile romanice occidentale, pe de altă parte, urmează modelul latin, raportînd fiecare acțiune la două sau mai multe repere, așadar regulile de concordanță a timpurilor nu sînt nicidecum la fel de permissive ca în română. Deși gradul de ambiguitate este mai redus în aceste limbi, nu întotdeauna este suficient de precis pentru decodificarea corectă a cronologiei, deci informațiile contextuale nu sînt de neglijat nici în aceste limbi.

Pentru a ilustra modul în care funcționează aceste reguli în limbile romanice, ne vom referi la cinci dintre ele (în ordine alfabetică: franceză, italiană, portugheză, română, spaniolă), pornind de la șase exemple ilustrative care acoperă cele mai frecvente situații de cronologie a acțiunilor:

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
TRECUT	Il dit: «J'ai été / je fus un enfant normal.»	Lui disse: “Fui un bambino normale.”	Ele disse: “Fui uma criança normal.”	El zise: „Am fost / fui un copil normal.”	Él dijo: “Fui un niño normal.”
	Il dit: «Jadis je la voyait tous les jours.»	Lui disse: “Prima la vedevo ogni giorno.”	Ele disse: “Ontem a via todos os dias.”	El zise: „Pe vremuri o vedeam zilnic.”	Él dijo: “Antes la veía cada día.”
	Il dit: «J'ai vécu trois ans à Bucarest.»	Lui disse: “Ho vissuto tre anni a Bucarest.”	Ele disse: “Vivi / tem vivido tres anos em Bucarest.”	El zise: „Am locuit trei ani în București [și încă locuiesc?].”	Él dijo: “He vivido tres años en Bucarest.”
PREZENT	Il dit: «Je suis fatigué.”	Lui disse: “Sono stanco.”	Ele disse: “Estou cansado.”	El zise: „Sînt obosit.”	Él dijo: “Estoy cansado.”
	Il dit: «Venez plus près!»	Lui disse: “Venite più vicino!”	Ele disse: “Vinde mais perto!”	El zise: „Venți mai aproape!”	Él dijo: “¡Venid más cerca!”
VIITOR	Il dit: «Je partirai en voyage.»	Lui disse: “Andrò in viaggio.”	Ele disse: “Irei numa viagem.”	El zise: „Voi pleca într-o călătorie.”	Él dijo: “Me iré de viaje.”

Așa cum se poate constata din tabelul anterior, am ales pentru ilustrare contexte în care verbul *dicendi* este la un timp trecut (perfect simplu); situațiile în care verbul zicerii din discursul-cadru este la prezent nu ridică probleme privitoare la concordanța timpurilor, iar cele în care este la viitor sînt improbabile. De asemenea, se observă că verbele din discursul direct au forme la modul indicativ sau imperativ; am ales aceste forme deoarece, în unele situații, echivalarea lor în discursul indirect se face prin alte moduri. Atunci cînd în discursul direct avem verbe la condițional sau conjunctiv / subjunctiv, echivalarea se face prin forme verbale ale aceluiași mod, echivalarea temporală respectînd regulile pe care le vom discuta mai jos.

Pentru situațiile de mai sus, echivalarea verbelor din discursul direct în subordonata discursului indirect respectă unele reguli gramaticale specifice fiecărei limbi romanice în parte, așa cum reiese din tabelul următor:

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
TRECUT	Il dit qu'il avait été un enfant normal.	Lui disse che era stato un bambino normale.	Ele disse que tinha sido / fora uma criança normal.	(lit.) El zise că fusese un copil normal. (fam.) El zise că a fost un copil normal.	Él dijo que había sido un niño normal.
	Il dit que jadis il la voyait tous les jours.	Lui disse che prima la vedeva ogni giorno.	Ele disse que ontem a via todos os dias.	El zise că pe vremuri o vedea zilnic.	Él dijo que antes la veía cada día.
	Il dit qu'il avait vécu trois ans à Bucarest.	Lui disse che aveva vissuto tre anni a Bucarest.	Ele disse que tinha vivido tres anos em Bucarest.	(lit.) El zise că locuise trei ani în București. (fam.) El zise că a locuit trei ani în București.	Él dijo que había vivido tres años en Bucarest.
PREZENT	Il dit qu'il était fatigué.	Lui disse che era stanco.	Ele disse que estava cansado.	(lit.) El zise că era obosit. (fam.) El zise că este obosit.	Él dijo que estaba cansado.
	*Il leur dit qu'ils viennent plus près [1].	Lui disse loro che venissero più vicino.	Ele os disse que viessem mais perto.	El le zise să vină mai aproape.	Él les dijo que vinieran / viniesen más cerca.
VIITOR	Il dit qu'il partirait en voyage.	Lui disse che sarebbe andato in viaggio.	Ele disse que iria numa viagem.	(lit.) El zise că avea să plece într-o călătorie. (fam.) El zise că va pleca / o să plece într-o călătorie.	Él dijo que se iría de viaje.

3. **Categoria aspectului în consecutio temporum.** Așa cum reiese din tabelul de mai sus, pentru limbile romanice occidentale regulile de utilizare a timpurilor și modurilor în discursul raportat sau indirect sînt extrem de stricte. Exemplele anterioare au în discursul direct enunțuri în care verbul predicat se află fie la modul indicativ, fie la imperativ. Motivul este unul evident, anume că verbele la conjunctiv / subjunctiv sau condițional din discursul direct se vor echivala, așa cum am afirmat anterior, prin verbe la aceleași moduri în transformarea în discurs indirect, așadar includerea lor în acest studiu nu poate aduce elemente de noutate.

Vom enunța aici un principiu general valabil pentru transpunerea formelor verbale din discursul direct în cel indirect, și anume: **formele perfect(iv)e se vor echivala prin forme perfect(iv)e, iar formele imperfect(iv)e prin forme imperfect(iv)e.** Luînd în considerare situațiile cele mai frecvente [2], vom constata că, în general, perfectul simplu și compus se vor transforma în mai mult ca perfect, prezentul în imperfect, iar viitorul în prezent (cu precizarea că aici prezentul nu va mai fi al indicativului, mod al certitudinii, ci al condiționalului, care introduce o notă de subiectivitate în percepția asupra acțiunii respective; pentru explicația istorică a fenomenului a se vedea *infra*). Pentru a detalia fiecare situație în parte, ne vom referi la exemplele concrete de mai sus, evidențiind, acolo unde este cazul, diferențele dintre limbile romanice.

Prima situație pe care o vom discuta aici este cazul particular al imperativului din discursul direct. Latina avea forme de imperativ prezent și viitor, însă imperativul, prin semantica sa gramaticală, proiectează deja acțiunea verbului în viitor, așadar există aici o redundanță care a fost rezolvată încă din perioada clasică a latinei. Limbile romanice moștenesc formele și funcțiile imperativului prezent afirmativ latinesc; viitorul imperativului nu există în nici o limbă romanică, iar formele negative de prezent urmează modele diferite. Transpunerea imperativului în raportarea discursului direct nu poate fi făcută printr-o formă de imperativ imperfect sau de viitor-în-trecut, deoarece o asemenea formă nu există, așadar echivalarea se va face prin modul cel mai apropiat ca sens gramatical, și anume conjunctivul / subjunctivul, care poate exprima un ordin, o indicație sau un sfat. Din punct de vedere aspectual, imperativul exprimă o acțiune care n-a fost nici măcar începută, cu atât mai puțin finalizată, așadar este un mod asociat aspectului imperfect(iv). Limbile romanice rezolvă situația de trecere de la discursul direct la cel indirect prin echivalarea cu formele conjunctivului / subjunctivului imperfect, fapt ce respectă cele trei direcții: modul (de la imperativ la conjunctiv, pe baza asemănărilor funcționale), timpul (de la un moment de pe axa temporală către un moment din trecut) și aspectul (imperfect prin imperfect). Echivalarea imperativului prin conjunctiv nu este întâmplătoare; în toate limbile romanice, formele de conjunctiv completează paradigma imperativului la formele afirmative de persoanele I și a III-a și, de multe ori, la formele negative.

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
DIRECT	Il dit: «Venez plus près!»	Lui disse: “Venite più vicino!”	Ele disse: “Vinde mais perto!”	El zise: „Veniți mai aproape!”	Él dijo: “¡Venid más cerca!”
INDIRECT	*Il leur dit qu'ils viennent plus près.	Lui disse loro che venissero più vicino.	Ele os disse que viessem mais perto.	El le zise să vină mai aproape.	Él les dijo que vinieran / viniesen más cerca.

În exemplele din tabelul de mai sus se constată că cele cinci limbi romanice echivalează imperativul prezent prin formele de conjunctiv / subjunctiv imperfect, cu excepția românei, unde echivalarea se face prin conjunctiv prezent (în română neexistînd un conjunctiv imperfect), și a francezei, unde echivalarea se face prin subjunctiv prezent (imperfectul fiind prea puțin utilizat în vorbirea curentă, deci rezervat textelor beletristice). Acest fapt ar putea avea două explicații: pe de o parte, imperativul prezent este perceput ca un timp al viitorului, prin semantica sa funcțională, așadar deplasarea înapoi pe axa temporală va găsi prezentul ca moment anterior, adică aflat în trecut față de acțiunea exprimată prin imperativ; pe de altă parte, conjunctivul perfect din română sau franceză ar fi nepotrivit din două motive: 1. pentru că este perfect și nu imperfect, și 2. pentru omonimia sa cu modul prezumtiv sau pentru valorile condiționale exprimate de aceste forme, mai ales în română (*să fi venit* sugerează, mai curînd, o acțiune

nerealizată sau nerealizabilă din trecut). Formele de subjunctiv imperfect din italiană, portugheză și spaniolă moștenesc formele de mai mult ca perfect indicativ (cu sufixul *-ra* din latină, în formele spaniole) sau conjunctiv (cu sufixul *-se*, în toate trei limbile).

Cît privește celelalte situații, verbele din discursul direct se află la modul indicativ; cu excepția viitorului, toate celelalte forme se echivalează prin alte forme ale indicativului, cu același tip aspectual și cu o etapă mai vechi (anterioare) pe axa timpului.

Să analizăm în continuare modul în care se echivalează formele verbale din discursul direct după transformarea în discurs indirect, în funcție de tipul aspectual.

1. **Aspectul perfect(iv).** În limbile romanice moderne, indicativul are patru forme perfect(iv)e, și anume: mai mult ca perfect, perfect simplu, perfect compus, viitor anterior.

2. **Aspectul imperfect(iv).** În limbile romanice moderne, indicativul are trei forme imperfect(iv)e, și anume: imperfect, prezent și viitor propriu-zis.

Pentru început, vom constata că mai mult ca perfectul este deja un timp de relație care exprimă o acțiune perfectată anterior altei acțiuni, deci nu are nevoie să fie echivalată prin altă formă în situațiile (puține) unde apare în discursul direct.

În toate limbile romanice, perfectul simplu se echivalează prin mai mult ca perfect, fapt care respectă cele trei dimensiuni: modul (indicativ, acțiuni reale), timpul (trecere de la o etapă anume la una anterioară) și aspectul (acțiuni încheiate):

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
DIRECT	Il dit: «J'ai été / je fus un enfant normal.»	Lui disse: “Fui un bambino normale.”	Ele disse: “Fui uma criança normal.”	El zise: „Am fost / fui un copil normal” [3]	Él dijo: “Fui un niño normal.”
INDIRECT	Il dit qu'il avait été un enfant normal.	Lui disse che era stato un bambino normale.	Ele disse que tinha sido / fora uma criança normal.	(lit.) El zise că fusese un copil normal. (fam.) El zise că a fost un copil normal.	Él dijo que había sido un niño normal.

Limba română, mai laxă din punctul de vedere al regulilor de concordanță, acceptă păstrarea perfectului în loc de mai mult ca perfect, iar ordonarea cronologică a acțiunilor se face prin decodificarea elementelor contextuale.

Verbele la imperfect vor rămâne neschimbate, pentru că nu există și nu poate exista un „mai mult ca imperfect”, din moment ce acțiunea exprimată este una nefinalizată, deci nu poate fi anterioară alteia:

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
DIRECT	Il dit: «Jadis je la voyait tous les jours.»	Lui disse: “Prima la vedevo ogni giorno.”	Ele disse: “Ontem a via todos os dias.”	El zise: „Pe vremuri o vedeam zilnic.”	Él dijo: “Antes la veía cada día.”
INDIRECT	Il dit que jadis il la voyait tous les jours.	Lui disse che prima la vedeva ogni giorno.	Ele disse que ontem a via todos os dias.	El zise că pe vremuri o vedea zilnic.	Él dijo que antes la veía cada día.

Verbele la timpul prezent vor fi înlocuite de verbe la imperfect, ceea ce, din nou, respectă cele trei direcții care ne interesează: modul (indicativ, acțiuni reale), timpul (proiectarea unei acțiuni într-o etapă anterioară) și aspectul (acțiuni neterminate, uzuale, repetate, al căror final este necunoscut, incert sau irelevant). Acest tip de echivalare afectează mai multe forme verbale: perfectul compus, prezentul și viitorul din limbile romanice occidentale.

Să le luăm pe rînd. Regula generală pe care am extras-o aici se referă la prezentul indicativ al verbelor din discursul direct:

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
DIRECT	Il dit: «Je suis fatigué.»	Lui disse: “Sono stanco.”	Ele disse: “Estou cansado.”	El zise: „Sînt obosit.”	Él dijo: “Estoy cansado.”
INDIRECT	Il dit qu'il était fatigué.	Lui disse che era stanco.	Ele disse que estava cansado.	(lit.) El zise că era obosit. (fam.) El zise că este obosit.	Él dijo que estaba cansado.

Cu excepția românei, care permite și utilizarea prezentului în subordonată în stilurile informale, regula funcționează în toate cele cinci limbi pe care le-am luat drept etalon. Aceeași regulă, de transpunere a prezentului în imperfect, va afecta transformările timpurilor perfect compus și viitor propriu-zis, aceste forme romanice provenind de la structuri perifrastice cu prezentul unui auxiliar, *habeo*, alături de participiu (pentru perfect compus) sau de infinitiv (pentru viitor).

Limbile romanice formează perfectul compus de la construcțiile de tipul *habeo / teneo + participiu*; schimbînd prezentul auxiliarului în imperfect, așa cum ne spune regula enunțată mai sus, vom forma mai mult ca perfectul: *habeo / teneo cantatum* trece la *habebam / tenebam cantatum* în toate limbile romanice (fr. *j'ai chanté - j'avais chanté*, it. *ho cantato - avevo cantato*, port. *tem cantado - tinha cantado*, sp. *he cantado - había cantado*). În română echivalarea se face la fel, cu precizarea că mai mult ca perfectul indicativului este doar sintetic, format cu sufixele *-se* (mai mult ca perfect) și *-ră* (perfect plural), deși există, în limba populară, și un mai mult ca perfect analitic (*am fost cîntat*):

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
DIRECT	Il dit: «J'ai vécu trois ans à Bucarest.»	Lui disse: “Ho vissuto tre anni a Bucarest.”	Ele disse: “Vivi / tem vivido tres anos em Bucarest.”	El zise: „Am locuit trei ani în București [și încă locuiesc].”	Él dijo: “He vivido tres años en Bucarest.”
INDIRECT	Il dit qu'il avait vécu trois ans à Bucarest.	Lui disse che aveva vissuto tre anni a Bucarest.	Ele disse que tinha vivido tres anos em Bucarest.	(lit.) El zise că locuise trei ani în București. (fam.) El zise că a locuit trei ani în București.	Él dijo que había vivido tres años en Bucarest.

Un fenomen asemănător se petrece în cazul viitorului propriu-zis, formă verbală provenită în limbile romanice din perifraze de tipul *cantare habeo* sau *habeo (ad) cantare* (ultima are în vedere viitorul popular din română, activ în transformarea din discurs direct în discurs indirect). Construcțiile perifrastice din latina populară au generat formele aglutinate pe care le cunoaștem astăzi în limbile occidentale, care lasă aparența falsă a unor forme sintetice de rădăcină + desinență: **cantare habeo** > fr. *chanterai*, it. *canterò*, port. *cantarei*, sp. *cantaré*
habeo (ad) cantare > v. rom. *am a cînta*, rom. mod. *am să cînt* (cu înlocuirea infinitivului prin conjunctiv, trăsătură balcanică)

Echivalarea formelor de viitor în limbile romanice respectă principiul de mai sus, *prezentul prin imperfect*, adică prezentul auxiliarului *a avea* va fi înlocuit prin imperfectul auxiliarului *a avea*, ajungînd, astfel, la formele condiționalului prezent [a se vedea și Menéndez Pidal: 1985, 322 *et seq.*; Nyrop: 1903, 152 *et seq.*]. Nu este o simplă coincidență, această echivalare atestă faptul că asemenea corespondențe aveau loc încă din latina populară, adică înainte de aglutinarea auxiliarului la infinitivul verbelor de conjugat, de aceea s-au și generalizat în toate limbile romanice:

cantare habebam > fr. *chanterais*, port. *cantaria*, sp. *cantaría*

habebam (ad) cantare > rom. mod. *aveam să cînt* (cu înlocuirea infinitivului prin conjunctiv, trăsătură balcanică)

Transformările observate asupra exemplelor contextuale sînt următoarele:

	FRANCEZĂ	ITALIANĂ	PORTUGHEZĂ	ROMÂNĂ	SPANIOLĂ
DIRECT	Il dit: «Je partirai en voyage.»	Lui disse: “Andrò in viaggio.”	Ele disse: “Irei numa viagem.”	El zise: „Voi pleca într-o călătorie.”	Él dijo: “Me iré de viaje.”
INDIRECT	Il dit qu'il partirait en voyage.	Lui disse che sarebbe andato in viaggio.	Ele disse que iria numa viagem.	(lit.) El zise că avea să plece într-o călătorie. (fam.) El zise că va pleca/ o să plece într-o călătorie.	Él dijo que se iría de viaje.

Observăm și aici două excepții: pe de o parte, româna care permite folosirea viitorului în subordonată, iar forma de imperfect a auxiliarului *a avea* + *conjunctiv* nu este un condițional, ci viitorul anterior popular; pe de altă parte, italiana, care face notă discordantă față de celelalte limbi romanice prin aceea că nu formează prezentul condiționalului din **imperfectul** auxiliarului latinesc, ci din **perfectul** auxiliarului: *cantare* + *habui* [4].

4. **Concluzii.** Am făcut mai sus observația că formele verbale din discursul direct se echivalează în discursul raportat prin forme care țin seama de trei parametri: *timpul* (se transformă în forma corespunzătoare momentului imediat anterior de pe axa timpului), *modul* (se echivalează prin forme ale aceluiași mod, acolo unde acestea există, sau prin forme ale unui mod compatibil prin semantica sa gramaticală) și *aspectul* (formele perfect(iv)e se înlocuiesc prin forme perfect(iv)e, iar cele imperfecte prin forme imperfecte). Pornind de la această observație, ajungem la concluzia că toate transformările de la indicativ (cu excepția cazului în care verbul din discursul direct este la perfect simplu) se justifică, de fapt, prin **transpunerea prezentului în imperfect**, de obicei la nivelul auxiliarului:

PREZENT		IMPERFECT	
ind. prez.	<i>canto</i>	ind. imperf.	<i>cantabam</i>
ind. perf. comp.	<i>habeo cantatum</i>	ind. m. m. ca pf. (pop.) rom.	<i>habebam cantatum</i> <i>habeo esum cantatum</i> (am fost cîntat)
ind. viitor (pop.) v. rom. (pop.) rom.	<i>cantare habeo</i> <i>habeo ad cantare</i> <i>habeo si cantem</i>	cond. prez. (pop.) v. rom. (pop.) rom.	<i>cantare habebam</i> <i>habebam ad cantare</i> <i>habebam si cantem</i>
ind. viitor anterior [5]	<i>habere habeo cantatum</i>	cond. trecut	<i>habere habebam cantatum</i>

În limba română este evident faptul că formele considerate populare s-au bucurat de o circulație mai intensă, fapt care justifică și transformarea, de pildă, a viitorului literar tot în forma provenită din transformarea formei populare: *voi cînta* - *aveam să cînt*. Considerăm că aceste observații nu sînt doar binevenite prin natura lor istorică, ci pot constitui instrumente utile în predarea limbilor romanice, mai ales a celor occidentale, pentru că oferă explicații logice unor fenomene gramaticale greu de deprins pentru vorbitorii de limba română, unde, așa cum am văzut, regulile de concordanță a timpurilor în raportarea discursului direct sînt aproape inexistente.

Referințe

- [1] Precizăm că în limba franceză construcția firească ar fi una cu infinitivul: *Il leur dit de venir plus près*.
- [2] În toate situațiile discutate în acest articol, verbul *dicendi* din discursul-cadru este la un timp trecut (perfect).
- [3] În vorbirea curentă, franceza și româna au înlocuit perfectul simplu cu cel compus, care a preluat funcțiile și sensurile gramaticale ale celui dintâi.
- [4] Trebuie să facem precizarea, însă, că formele de tipul *cantare habui* (**hebui*) sînt tipice pentru dialectul toscan, care a stat la baza formării limbii italiene literare; formele de tipul *cantare habebam*, comune cu cele din celelalte limbi romanice, există în multe dialecte italiene și în limba scrierilor poetice (lema *Grammatica Storica*, în Vittorio Formentin: 2010).
- [5] Româna face excepție: viitorul anterior, rar folosit în limba română, se construiește după modelul *vol(e)o esse cantatum* (voi fi cîntat), iar echivalarea după regula enunțată ar fi forțată: *voi fi fost cîntat*; în general viitorul anterior nu se transformă în altă formă verbală, ci este păstrat ca atare.

Bibliografie

- Chevalier, J.-C. et alii, *Grammaire Larousse du français contemporain*, Larousse, Paris, 1964.
- Coseriu, Eugenio, *El sistema verbal románico*, Siglo XXI Editores, Coyoacán-Madrid, 1996.
- Devoto, Giacomo, *Storia della lingua italiana*, Rizzoli Editore, Milano, 1977.
- Formentin, Vittorio, *Gramatica Storica*, în R. Simone (coord.), *Enciclopedia dell'Italiano*, Istituto dell'Enciclopedia Italiana, Roma, 2010.
- Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Manoliu Manea, Maria, *Gramatica comparată a limbilor romanice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
- Menéndez Pidal, Ramón, *Manual gramática histórica española*, Espasa-Calpe, Madrid, 1985.
- Nyrop, Kristoffer, *Grammaire historique de la langue française*, Ernst Bojesen, Leipzig/New York/Paris, 1903.
- Penny, Ralph, *Gramática histórica del español*, Ariel, Barcelona, 2005.
- Quiles Casas, Carlos, *Europaio: A Brief History of the European Language*, Dnghu/Europaio, Badajoz, 2006.
- Sala, M., *De la latină la română*, Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Seiciuc, Lavinia, *Español (El aspecto: p. 234-252) și De la latină la limbile romanice* (p. 369-428), în Gina Măciucă (editor), *Identitatea lexicală și morfologică a limbii române în contextul multilingvistic european. Consonanțe și disonanțe*, I: Verbul, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2011.
- Vásquez Cuesta, P.; Méndez da Luz, M. A., *Gramática portuguesa*, Gredos, Madrid, 1971.

SOURCES OF EUGENIO COSERIU'S TEXT LINGUISTICS**SOURCES DE LA LINGUISTIQUE TEXTUELLE D'EUGENIO COSERIU****SURSE ALE LINGVISTICII TEXTULUI LA EUGENIU COȘERIU****Dorel FÎNARU**

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România

dorelfinaru@yahoo.com**Abstract**

Our attempt aims at identifying the sources that have influenced the theories regarding text linguistics, a field in language studies that has Eugenio Coseriu as one of its founders. Besides, text linguistics seen as hermeneutics of meaning is part of a wider, more complex structure, known as integral linguistics. At this point, we will follow certain ideas that were inspired by the thinking of two linguists and philosophers of language, the Dane Louis Hjelmslev and the Italian Antonino Pagliaro, later developed and refined by the Romanian linguist.

Résumé

Notre travail envisage l'identification des sources qui ont influencé les conceptions sur la linguistique du texte, un domaine des sciences du langage dont Eugenio Coseriu est considéré comme l'un de ses fondateurs. En plus, la linguistique du texte, vue comme une herméneutique du sens, fait partie d'une structure plus complexe, la linguistique intégrale. On va suivre, pour commencer, quelques idées inspirées par la pensée de deux grands linguistes et philosophes du langage, le danois Louis Hjelmslev et l'italien Antonino Pagliaro, des idées développées et raffinées par le linguiste roumain.

Rezumat

Încercarea noastră are drept scop identificarea surselor care au influențat concepțiile asupra lingvisticii textului, domeniu al științelor limbajului în care Eugeniu Coșeriu este considerat unul dintre întemeietori. De altminteri, lingvistica textului, văzută ca hermeneutică a sensului, este parte integrantă a unei structuri mult mai complexe, lingvistica integrală. Urmărim, pentru început, câteva idei inspirate de gândirea a doi mari lingviști și filozofi ai limbajului, danezul Louis Hjelmslev și italianul Antonino Pagliaro, idei preluate, dezvoltate și rafinate de marele lingvist român.

Keywords: text linguistics, textual linguistic sign, universe of discourse, evocation, connotator, hermeneutics of meaning

Mots-clés: linguistique du texte, signe linguistique textuel, universe de discours, évocation, connotateur, herméneutique du sens

Cuvinte cheie: lingvistica textului, semn lingvistic textual, univers de discurs, evocare, conotator, hermeneutica sensului

0. Mult aşteptata ediție românească a *Lingvisticii textului*, apărută recent [1], ne-a determinat să încercăm o retrospectivă a surselor care au fundamentat și au conturat această structură arhitecturală, parte componentă a macro-edificiului numit de Eugeniu Coșeriu *lingvistică integrală*, atât de *en vogue* astăzi în varianta mult mai cunoscută a *analizei discursului*. Rolul de întemeietor al lingvisticii textului precum și contribuțiile sale ulterioare aduse în acest domeniu al științelor limbajului erau subliniate, printre alții de Jean-Michel Adam: „E. Coșeriu, unul dintre primii care, încă din anii 1950, a folosit termenul de *lingvistică textuală*, propune pe bună dreptate, în ultimele sale lucrări, să se facă distincția între *gramatică transfrastică* și *lingvistică textuală* (1994). Dacă prima poate fi considerată o extindere a lingvisticii clasice, în schimb, lingvistica textuală este o teorie a producerii co(n)textuale a sensului, care trebuie să fie fondată pe analiza de texte concrete. Este exact demersul a ceea ce numim *analiza textuală a discursurilor* [2].

Ni s-a părut că ar trebui pomeniți câțiva lingviști și filozofi ai limbajului a căror influență asupra concepțiilor sale în acest domeniu este mai mult sau mai puțin evidentă. Marele lingvist român își începea multe dintre conferințe și dintre intervențiile cu ocazia conferirii celor câtorva zeci de titluri de doctor *honoris causa* afirmând: „Sînt lingviști care se cred unici și deosebiți, care afirmă sau cred că nu datorează nimic altor lingviști și care pretind că la alți învățați nu au întîlnit, eventual, decît confirmarea propriilor idei și convingeri. Dar se înșală.” (*Discurs de învestitură* la conferirea titlului de doctor „honoris causa”, Universidad Autónoma de Madrid, 1999, p. 123) De aceea, indiferent de tema abordată, el își recunoaște în mod constant sursele, influențele și „maestrii ideali”. În privința lingvisticii textului, ne ocupăm pentru început de Louis Hjelmslev și Antonino Pagliaro.

1. Louis Hjelmslev

Lingvistul danez Louis Hjelmslev (1899-1965) pune la baza funcționării semnului lingvistic o dublă perspectivă. Pe de o parte, semnul lingvistic face referire la realitatea pe care o desemnează (obiecte și stări de lucruri desemnate), pe de altă parte, orice semn lingvistic trimite simultan la sistemul de semne căruia îi aparține. Prima dimensiune este numită *denotație*, iar a doua *conotație* în terminologia hielmsleviană. De pildă, cuvîntul *dor* are ca *denotatum*, printre altele și „stare sufletească a celui care tinde, rîvnește, aspiră la ceva; năzuință, dorință” [3], iar drept *connotatum* „(limba) română”. Coșeriu observă, pe bună dreptate, că alegerea termenului *conotație* de către Hjelmslev nu este prea fericită, pentru că, așa cum bine se știe, în logică și în semiotică acesta are sensuri foarte diferite. Coșeriu va folosi termenul *evocare* [4], care înglobează și *conotația* în sensul dat de Hjelmslev: „am văzut cît de variate pot fi funcțiile semnului în text. Ansamblul acestor funcții, care nu se lasă reduse în mod direct la funcția de reprezentare, îl numesc *evocare*. Evocarea contribuie extrem de mult la bogăția limbii, prin intermediul ei apare acea polisemie care nu ar trebui privită mereu doar din perspectivă negativă, ca o «neclaritate», ci și din perspectivă pozitivă, ca o îmbogățire. [...] Sensul se naște din combinarea funcțiilor bühleriene (deci a funcțiilor de reprezentare, manifestare și apel) cu evocarea” [5].

Altfel spus, semnul lingvistic textual (discursiv) nu oferă doar „reprezentare” (semnificat conceptual) și nu funcționează doar în relație cu emițătorul („manifestare” sau „expresie”), cu receptorul („apel”) și cu lumea extralingvistică („referință”, adică „desemnare” prin intermediul semnificatului), ci funcționează concomitent în și *prin*-o foarte complexă rețea complementară de relații cu care formează un ansamblu la fel de complex de funcții semantice, a căror totalitate e numită *evocare*. Mai exact semnul textual funcționează concomitent:

- prin relația sa materială și semantică cu alte semne particulare;
- prin relația sa materială și semantică cu serii și grupuri de alte semne;
- prin relația sa cu sisteme întregi de semne (de exemplu, diferite „limbi funcționale” în interiorul limbii istorice);
- prin relația sa nemediată (materială) cu universul extralingvistic (funcție de reproducere și reprezentare directă, adică funcție „icastică” sau „imitativă”, în înțelesul cel mai larg al acestor termeni);

- prin relația sa cu experiența nemediată, lingvistică și non-lingvistică („contexte” și „situații”, care constituie un ansamblu de „cadre” mult mai complex decât se presupune de obicei);
- prin relația sa cu alte „texte”;
- prin relația sa cu cunoașterea empirică a lumii și cu diferitele forme de interpretare a lumii („cultură”) [6].

În timp ce conotația este o *funcție semnică*, sensul este o *funcție textuală* care depinde, în primul rând, de *context*: „Indiferent de cum ne place să numim diferitele relații care apar între semnul actualizat și mediul său înconjurător, acestea pot întotdeauna doar să c o n t r i b u i e la sensul textului, dar nu pot niciodată să î l c o n s t i t u i e. În ceea ce privește conotația, este vorba, la fel ca și la evocare, despre o *funcție a semnului*, sensul fiind însă o *funcție textuală*. Tocmai de aceea contextul este atât de important pentru orice text, deoarece doar prin intermediul lui, indiferent dacă este context verbal sau extraverbal, textul își dobândește sensul” [7].

În textele cu structură unitară, unitățile de sens se combină în blocuri și rețele textuale atât linear cât și tabular în unități succesive de nivel superior, până la conturarea sensului global al discursului în care unele sensuri minimale se actualizează, altele rămân virtuale, iar altele se anulează.

Așadar lingvistica textului este, în primul rând, hermeneutică a sensului. Interpretarea, sprijinită pe identificarea *universului de discurs* (limbaj-ca-atare, literatură, credințe populare, mitologie, religie, științe, univers empiric etc.) și a *ideologiei* manifestate (verbale, extraverbale și culturale), se realizează pe baza unui *registru de așteptări* și a unei *metodologii* interpretative. Confuzia universurilor de discurs poate duce uneori la interpretarea eronată a sensului textului și la aplicarea unor inutile grile de lectură din perspectiva unor universuri de discurs diferite [8].

Prin interpretare, datorită specificității unor texte (îndeosebi literare, spațiu al plenitudinii funcționale a limbajului), pot fi revelate și argumentate sensuri globale multiple ale aceluiași text [9].

Pentru Hjelmslev limba este, înainte de toate, un sistem de semne denotative. Limbă denotativă înseamnă un sistem de semne în care nici expresia, nici conținutul nu posedă izolat funcție semnică: funcția semnică constă exclusiv în implicarea reciprocă a ambelor planuri. „Expresia este expresie a conținutului”, ceea ce vrea să spună că cele două planuri sînt structurate izomorfic. Hjelmslev recunoaște și posibilitatea ca expresia, ca și conținutul, să-și poată asuma în mod separat caracter de semn și astfel să devină într-un anumit mod independentă. Limbile al căror plan al expresiei capătă caracter de semn Hjelmslev le denumește *limbi conotative*; limbile al căror plan al conținutului se convertește la rîndul său în limbă le numește *metalimbă* [10].

Observăm că ideea de conotație se bazează pe faptul că partea materială a semnului, semnificantul, nu doar *denotă* conținutul său, ci și *conotă* sistemul căruia îi aparține. Orice element semnic în planul expresiei, considerat exclusiv ca aparținînd unui sistem de semne, primește în teoria lui Hjelmslev denumirea de *conotator*. În analiza textului trebuie avuți în vedere conotatori foarte diverși, căci nimic nu justifică presupunerea că un text este structurat omogen, adică este compus pe baza unui sistem semnic complet unitar și coerent. Pentru a simplifica lucrurile și a opera cu un caz-model lingvistul danez pleacă de la premiza că textul respectiv se caracterizează prin omogenitate structurală, fiind astfel îndreptățiți să vedem în el un singur sistem semiotic și nu mai multe. În practică însă, „orice text care nu e de dimensiuni atât de mici încît să nu ne poată furniza o bază suficientă pentru deducerea unui sistem aplicabil, prin generalizare, și la alte texte, – conține de obicei derivate care-și au sursa în diferite alte sisteme” [11]. Hjelmslev enumeră în continuare o listă de conotatori posibili; un text poate fi neunitar în privința următoarelor aspecte: 1. În diferite forma stilistice (poetic, în proză sau mixt); 2. În diferite stiluri (stilul creator, stilul pur imitativ – așa-zisul stil normal, sau mixt – arhaizat); 3. În diferite stiluri axiologice: stilul elevat și stilul vulgar sau stilul neutru); 4. Prin diferite medii (mijloace): vorbire, scriere, gesturi, coduri de semnale etc.; 5. Pe diferite tonuri sau dispoziții (mînios, vesel etc.); 6. Idiomul prin care se înțelege

a) diferite clase de „limbă”, cum ar fi limbile tehnice sau limbile de grup (jargoane, grupuri interlope, diferite profesii etc.); b) diferite limbi naționale; c) diferite varietăți regionale; d) diferite fizionomii (ca forme de expresie: diferite *voci*, diferite feluri de timbru etc.). Toate acestea sînt categorii solidare, “în sensul că orice funcție a limbii denotative trebuie definită în așa fel încît ele toate să fie luate în condiderație.

Prin combinarea unui membru dintr-o categorie cu un membru dintr-o altă categorie se obțin produse hibride” [12]: “stil beletristic – stil creator și în același timp înalt; slang – stil creator care e în același timp și înalt și inferior; jargon și cod – stiluri care nu sînt nici înalte nici inferioare; limbă colocvială – stil normal, care nu e nici înalt nici inferior; stil de lectură – stil înalt care e vorbire și în limba comună, stil de amvon – stil înalt, vorbire și jargon; stil juridic – stil înalt care e în același timp stil arhaizat, limbă scrisă și jargon [13].

2. Antonino Pagliaro

În propriile analize textuale, Coșeriu este evident influențat nu doar de teoria și filozofia limbii elaborate de Antonino Pagliaro (1898-1973) [14], ci și de principiile *criticii semantice* a acestuia, metodă originală de analiză a creativității lingvistice și de hermeneutică a sensului unor texte vechi, îndeosebi literare.

Coșeriu consideră că „Lingvistica textului [...] nu este însă sub nici o formă doar lingvistică, ci mai degrabă *filologie* (într-un sens căzut astăzi mai degrabă în uitare). Pe timpuri, prin filologie se înțelegea arta interpretării textelor, pe de o parte pe baza cunoașterii limbii în care erau compuse aceste texte, însă, pe de altă parte, și pe baza familiarizării, dobândită prin studiu, cu cultura materială și spirituală în cadrul căreia textele respective apăruseră. Astfel, și Pagliaro a avut o intuiție foarte corectă atunci cînd și-a catalogat *critica semantică* (o lingvistică a textului *ante litteram*) drept o formă nouă, dezvoltată a criticii filologice” [15].

Vorbind despre școala italiană de lingvistica textului, Coșeriu îi pomenește pe Cesare Segre, Maria Corti și Silvio D'Arco Avalle, dar deasupra tuturor, crede el, trebuie așezat Antonino Pagliaro „unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai lingvisticii textului, ce-i drept mai puțin în domeniul construirii de modele sau al discutării principiilor teoretice ale lingvisticii textului, cît mai degrabă în domeniul lingvisticii textului aplicate, al interpretării de texte. Decenii la rînd, sub numele de *critica semantica* (critică semantică) [16], Pagliaro a practicat o lingvistică a textului” [17].

În studiul *Informație și literatură* [18], Coșeriu pleacă de la constatarea că există o incapacitate generală a lingviștilor de a înțelege literatura ca literatură, adică de-a înțelege literatura ca artă. Poate că e vorba, crede Coșeriu, de o incapacitate a lingvisticii înseși și de o imposibilitate rațională de-a determina cu criterii doar lingvistice și de structură lingvistică limitele (granițele) între discursul literar și discursul informativ, adică între *literatură* și *informație*. Există și excepții printre lingviști: un caz extraordinar, deși nu foarte bine cunoscut, este cel al lui Antonino Pagliaro, ale cărui interpretări de texte literare, inclusiv în sens estetic, „sînt – după părerea mea – tot ce s-a publicat mai bun vreodată în domeniul interpretării literare: s-ar putea cita, de exemplu, interpretarea pe care, ca lingvist, a dat-o celebrului poem al Sfîntului Francisc din Asisi 'Cantico delle Creature'” [19].

Prioritatea acordată de marele lingvist român textului literar poate fi o influență a *criticii semantice* practicate cu predilecție de Antonino Pagliaro. Coșeriu afirmă în repetate rînduri că o lingvistică a textului ca *lingvistică a sensului* ar trebui să se ocupe preferențial, dar nu exclusiv, de textele literare [20].

Și de data aceasta, Coșeriu își recunoaște „modelul”: „Antonino Pagliaro, în a cărui *critica semantica* văd deopotrivă o lingvistică a textului *ante litteram*. Este drept că și el se ocupă în primul rînd de textele literare; în plus, el a recunoscut însă clar că problema apariției sensului în texte nu este o problemă specific literară. De aceea, el și-a aplicat metoda și în texte filosofice, religioase sau chiar în texte juridice” [21].

Coșeriu se întreabă în ce măsură lingvistica textului ca lingvistică a sensului face parte din lingvistica generală și dacă adevărata și propria lingvistică a textului este, în interiorul lingvisticii înțelese în mod tradițional, o disciplină mai degrabă marginală.

Lingvistica textului face parte din hermeneutica limbajului, nu din hermeneutica limbilor. Lingvistica specială care, deși prezentată ca „generală”, este hermeneutică a limbilor, nu a limbajului (= a faptului lingvistic în general), constituie pentru lingvistica textului doar o disciplină auxiliară – crede Coșeriu [22]. Cu toate acestea, în situații textuale determinate, această *disciplină auxiliară* poate avea un rol decisiv în constituirea sensului global al textului. De pildă Antonino Pagliaro demonstrează că înțelegerea unuia dintre textele cele mai importante din literatura italiană medievală, „Cantico di Frate Sole” (sau „Cantico delle creature”) de Sfântul Francisc din Asisi, depinde în întregime de interpretarea corectă a prepoziției *per* în acest text. Pagliaro examinează interpretările anterioare (prepoziție cauzală, instrumentală), după care argumentează convingător că *per* are aici o utilizare proprie latinei ecleziastice (*prin mijlocirea, cu ajutorul, pe calea*), care duce la o interpretare complet diferită, agustiniană, a poemului:

„Dacă facem abstracție de formulele de început și de sfârșit, *Cântecul fratelui soare* (cunoscut și cu titlul *Cantico delle creature*) este alcătuit din strofe asonante, inegale ca lungime, care încep toate cu aceeași formulă: «Laudatu si, mi Signore, (...) *per*...» («Fii lădat, Doamne, (...) *per*...»). Acest *per* a fost interpretat prin tradiție ca prepoziție cauzală (lat. *propter*), și chiar și în diferite traduceri germane apar prepoziții cauzale (*um... willen*, la Vossler *für*). Asta ar însemna, deci, că Dumnezeu trebuie lădat de dragul creațiilor sale, pentru faptul că le-a creat.

Sprijinindu-se pe argumente care nu pot fi discutate aici în detaliu, Benedetto Croce [23] se pronunță, dimpotrivă, pentru o interpretare în sensul unei construcții agentivale: «Fii lădat, Doamne, *de către* (*prin*) creațiile tale» (lat. *ab*, it. modern. *da*, fr. *par*).

Alți critici au făcut propuneri de compromis; prepoziția ar trebui înțeleasă atât cauzal, cât și instrumental: «Fii lădat de creațiile tale și de dragul lor».

După o verificare atentă, Pagliaro respinge toate aceste interpretări și se decide pentru una nouă: în *per* ar trebui să vedem un reflex al grec. *διὰ*; ar fi vorba despre o utilizare specială a prepoziției în latina bisericească timpurie, care ar trebui explicată printr-o imitare a utilizării lui *διὰ* în epistolele Sfântului Pavel: «Fii lădat, oh, Doamne, *prin* (*attraverso*) soare, respectiv *în* soare (*nel sole*)». Cu alte cuvinte: «Lăudând soarele, luna, toate creațiile tale, te lăudăm pe Tine».

Așadar, pe baza unei analize atente a semnificației prepoziției *per*, Pagliaro ajunge la o interpretare «augustiniană» a poemului. În același timp, Pagliaro își afirmă o poziție fermă și în privința unei probleme de istorie literară: în ultimele două strofe (făcând abstracție de strofa finală), unde este vorba despre iertare și despre moarte, prepoziția *per* ar putea fi interpretată doar în sensul cauzal al lui *propter*; și-ar găsi astfel confirmarea, în elementele sale esențiale, vechea idee potrivit căreia în aceste două strofe ar trebui să vedem adaosuri ulterioare [24].

La fel procedează și Coșeriu care, interpretând un text celebru din Safo [25], demonstrează că două procedee idiomatice, opoziția între *μέv* și *δέ* și separarea facultativă a compuselor verbale constituie cheia pentru corecta înțelegere a sensului.

În multe alte situații, însă, rolul limbii în conturarea sensului textului se reduce la o caracteristică universală a oricărei limbi, aceea de a se referi la extralingvistic (de pildă *Don Quijote* de Cervantes sau întreaga operă a lui Kafka).

Concluzionând, putem afirma că – dincolo de activitatea de pionierat și de structura profund originală pe care întemeiază Coșeriu această nouă știință a limbajului –, influențele, ideile preluate creativ și dialogul peste timp cu alți mari lingviști și filozofi ai limbajului se regăsesc, ca pretutindeni în opera sa, și în domeniul *lingvisticii textului*.

Referințe

[1] Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica textului*. O introducere în hermeneutica sensului, Ediție îngrijită de Jörn Albrecht, Versiune românească și index de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru, cu o postfață de Eugen Munteanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013 (Colecția „Logos”, nr. 10).

- [2] Jean-Michel Adam, *Lingvistică textuală*. Introducere în analiza textuală a discursurilor, Traducere de Corina Iftimia, Institutul European, Iași, 2008, 20-21. Într-o serie de articole ulterioare, Jean-Michel Adam va reveni cu indicații mai exacte asupra rolului de pionierat jucat de Coșeriu în acest domeniu: „le terme même de *linguistique textuelle* a été introduit pour la première fois par Eugenio Coseriu, dans un article écrit en espagnol, au milieu des années 1950” (Jean-Michel Adam, *L'émergence de la Linguistique Textuelle en France: entre perspective fonctionnelle de la phrase, grammaires et linguistiques du texte et du discours*, în rev. „Investigações”, vol. 23, nr. 2, 2010, p. 11). E vorba, firește, de celebrul studiu *Determinación y entorno* (v. Coșeriu 1955-1956). Lingvistul elevațian detaliază apoi importanța hotărîtoare a lui Coșeriu în evoluția ulterioară a lingvisticii textului (v. Adam 2010, p. 37-40).
- [3] *** *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009, p. 328.
- [4] A se vedea și Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său*. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală, Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînaru, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009 (Colecția „Logos”, nr. 1), p. 161: „Semnul lingvistic concret (semn într-un „discurs” sau „text”) nu oferă doar „reprezentare” (semnificat conceptual) și nu funcționează doar în relație cu vorbitorul („manifestare” sau „expresie”), cu ascultătorul („apel”) și cu lumea extralingvistică („referință”, adică *desemnare* prin intermediul semnificatului), ci funcționează concomitent în și printr-o rețea complementară și foarte complexă de relații, cu care formează un ansamblu deopotrivă de complex de funcții semantice, a căror totalitate se poate numi *evocare*.”
- [5] V. Coșeriu 2013: 150.
- [6] Cf. Coșeriu 2009: 161-162; v. și Fînaru 2006: 30-31 și Zagaevschi 2006: 30-43.
- [7] Coșeriu 2013: 156.
- [8] V. Coșeriu 2010: 1-12.
- [9] V. Fînaru 2000: 72-79.
- [10] V. cap. *Semiotici conotative și metasemiotici*, în vol. *Preliminarii la o teorie a limbii*, p. 243-269. „În ultimul paragraf, cu toată lărgirea de perspectivă încercată de noi, am procedat în așa fel ca și cum unicul obiect al teoriei limbii ar fi fost *semiotica denotativă*, prin care înțelegem o semiotică dintre planurile căreia nici unul nu este reprezentat tot printr-o semiotică. Acum mai rămîne ca în cadrul unei ultime lărgiri de perspectivă să arătăm că există semiotici în care planul expresiei este tot o semiotică, după cum există și semiotici în care planul conținutului e reprezentat tot printr-o semiotică. Pe primele le vom numi *semiotici conotative*, iar pe ultimele *metasemiotici*. Întrucît planul expresiei și planul conținutului sînt definibile numai în opoziție și în raport unul cu celălalt, definițiile date de noi *semioticii conotative* și *metasemioticii* sînt doar definiții provizorii de natură 'reală' cărora nu li se poate atribui vreo valoare, nici măcar ca ipoteză de lucru”.
- [11] *Op. cit.*, p. 245.
- [12] *Op. cit.*, p. 247-248.
- [13] *Op. cit.*, p. 247-248.
- [14] Considerate a fi de factură croceană.
- [15] Cf. A. Pagliaro, *La critica semantica*, în *Nuovi saggi, op. cit.*, p. 408.
- [16] Cf. printre altele: A. Pagliaro, *Saggi di critica semantica*, Messina-Florența, 1953; *Nuovi saggi di critica semantica* (mai ales „La critica semantica”, p. 379-408), Messina-Florența, 1956; *Altri saggi di critica semantica*, Messina-Florența, 1961. Foarte renumită este interpretarea unor „pasaje obscure” din texte celebre; așa sînt, de exemplu, formulele *ite missa est; sunt lacrimae rerum* (Vergilius, *Eneida* 1, 462); *e'l modo ancor m'offende* „în chip ce și-azi, cînd mi-amintesc, mă doare” (Dante, *Infernul*, V, 102, trad. rom. de Eta Boeriu, în Dante Alighieri, *Divina comedie*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1965, p. 36).
- [17] Coșeriu 2013: 20.
- [18] V. *Información y literatura*, în vol. Eugenio Coseriu; Óscar Loureda Lamas, *Lenguaje y discurso*, EUNSA (Ediciones Universidad de Navarra, S.A.), Pamplona, 2006, p. 85-100.

- [19] *Il Cantico di Frate Sole*, în *Saggi di critica semantica*, Messina/Florența, D'Anna, 1953, p. 203-228.
- [20] Și asta pentru că „limbajul poetic reprezintă deplina funcționalitate a limbajului și, prin urmare, poezia („literatură” ca artă) este spațiul desfășurării integrale, al plenitudinii funcționale a limbajului. [...] Pe de altă parte, poezia, ca și limbajul, este aprehensiune a universalului în individual, obiectivare a conținuturilor intuitive ale conștiinței. Limbajul absolut este, prin urmare, poezia. Este ceea ce au semnalat și susținut diferiți filozofi și ceea ce a fost amplu fundamentat, în special de Croce” (*Teze despre tema limbaj și poezie*, în vol. Eugeniu Coșeriu 2009: 162 și 165). V. și Coșeriu 2009bis: 127-129. Pentru aplicații pe text literar vezi și Coșeriu 1948, iar pe text religios Coșeriu 2010.
- [21] V., printre altele, *Formule di confessione meridionali in caratteri greci*, în *Saggi di critica semantica*, p. 281-330; *Due ricette in volgare siciliano del sec. XIII*, în *Nuovi saggi di critica semantica*, p. 185-198; *La formula «paricidas esto» și La formula «ite missa est»*, în *Altri saggi di critica semantica*, p. 41-110 și 129-182. Mai poate fi amintită lucrarea *Ulisse*. Ricerche semantiche sulla „Divina Commedia”, vol. I-II, D'Anna, 1967.
- [22] Cf. *op. cit.*, p. 294.
- [23] Se pare că avem de-a face aici cu un lapsus linguae al autorului, neremarcat de editorii germani, dacă nu cumva cu o eroare a auditorilor germani ai lui Coșeriu! În ediția italiană a textului, Donatella di Cesare restabilește referința corectă: L.F. Benedetto, *Il Cantico di Frate Sole*, Sansoni, Firenze, 1941 [Nota traducătorilor ediției românești].
- [24] *Il cantico di Frate Sole*, în *Saggi...*, *op. cit.*, p. 203-228.
- [25] V. *op. cit.*, p. 279-281.

Bibliografie

- Adam, Jean-Michel, *Lingvistică textuală*. Introducere în analiza textuală a discursurilor, Traducere de Corina Iftimia, Institutul European, Iași, 2008.
- Adam, Jean-Michel, *L'urgence de la Linguistique Textuelle en France: entre perspective fonctionnelle de la phrase, grammaires et linguistiques du texte et du discours*, în rev. „Investigações”, vol. 23, nr. 2, 2010, p. 11-47.
- Boc, Oana, *Textualitatea literară și lingvistica integrală*. O abordare funcțional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi și Apollinaire, Clusium, Cluj-Napoca, 2007.
- Bühler, Karl, *Sprachtheorie*. Die Darstellungsfunktion der Sprache, Fischer, Jena, 1934 [trad. spaniolă *Teoría del lenguaje*, Alianza Universidad, 1979].
- Charaudeau, Patrick; Maingueneau, Dominique (coord.), *Dictionnaire d'analyse du discours*, Éditions du Seuil, Paris, 2002.
- Cifor, Lucia, *Principii de hermeneutică literară*, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 2006.
- Coseriu, Eugenio, *La lingua di Ion Barbu* [con alcune considerazioni sulla semantica delle lingue „imparate”, în „Atti del Sodalizio Glottologico Milanese”, dicembre 1948, p. 47-53.
- Coseriu, Eugenio, *Determinación y entorno*. Dos problemas de una lingüística del hablar, în *Romanistisches Jahrbuch*, nr. 7, 1955-1956, [publicat în 1957], p. 24-54 (Trad. rom. în Coșeriu 2004: 287-329 și în Coșeriu 2009: 198-233).
- Coseriu, Eugenio, *Lezioni di linguistica generale*, Torino, 1973; ediție spaniolă revizuită și adăugită: *Lecciones de lingüística general*, Madrid, 1981; versiune în limba română (după versiunea spaniolă) de Eugenia Bojoga: *Lecții de lingvistică generală*, Editura ARC, Chișinău, 2000.
- Coseriu, Eugenio, *Sprachkompetenz*. Grundzüge der Theorie der Sprechens, Text îngrijit și editat de H. Weber, Tübingen și Basel, 1988.
- Coseriu, Eugenio, *Competencia lingüística*. Elementos de la teoría del hablar, Gredos, Madrid, 1992.

Coseriu, Eugenio, *Textlinguistik*. Eine Einführung, Herausgegeben und bearbeitet von Jörn Albrecht, Dritte, überarbeitete und erweiterte Auflage, Francke Verlag, Tübingen und Basel, 1994³, (ediția I: 1980).

Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului* [Conferință ținută la Universitatea din București în ziua de 6 noiembrie 1996], în rev. *Fonetică și dialectologie*, XX-XXI, 2001/2002, p. 131-139 [număr publicat în 2004].

Coșeriu, Eugeniu, *Teoria limbajului și lingvistica generală*. Cinci studii, Ediție în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, București, 2004.

Coseriu, Eugenio; Loureda Lamas, Óscar, *Lenguaje y discurso*, Prólogo de Johannes Kabatek, EUNSA (Ediciones Universidad de Navarra S.A.), Pamplona, 2006.

Coseriu, Eugenio, *Lingüística del texto*. Introducción a la hermenéutica del sentido, Edición, anotación y estudio previo de Óscar Loureda Lamas, Arco/Libros, Madrid, 2007.

Coseriu, Eugenio, *Linguistica del testo*. Introduzione a una ermeneutica del senso, Edizione italiana a cura di Donatella Di Cezare, Carocci editore, Roma, 2008⁵ (ediția I: 1997).

Coșeriu, Eugeniu, *Omul și limbajul său*. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală, Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînaru, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009 (Colecția „Logos”, nr. 1).

Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului ca hermeneutică a sensului*. Traducere din limba spaniolă de Dorel Fînaru, în vol. ****Limbaje și comunicare*, vol. X, partea I [Lucrările Colocviului Internațional de Științe ale Limbajului „Eugeniu Coșeriu”, ediția a X-a, Suceava], Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009bis, p. 127-130.

Coseriu, Eugenio, *Orationis fundamenta*. Rugăciunea ca text, Traducere de Andreea Grinea, în rev. „Transilvania”, nr. 7-8, 2010, p. 1-12.

Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului*. O introducere în hermeneutica sensului, Ediție îngrijită de Jörn Albrecht, Versiune românească și index de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru, cu o postfață de Eugen Munteanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013 (Colecția „Logos”, nr. 10).

Dospinescu, Vasile, *Eugeniu Coșeriu și lingvistica textului*, în vol. *** *Limbaje și comunicare*, IX, partea I, Editura Universității Suceava, 2007, p. 72-88.

Fînaru, Dorel, *Schiță pentru o poetică integrală*, în vol. *Limbaje și comunicare*, IV [Lucrările Colocviului Internațional de Științe ale Limbajului „Eugeniu Coșeriu”, ediția 1999], Editura Universității, Suceava, 2000, p. 522-532.

Fînaru, Dorel, *Ars poetica eminesciană*, Editura Universității din Suceava, 2006.

Fînaru, Dorel, *Valențe ale lingvisticii textuale coșeriene*, în vol. *Normă-sistem-uz: codimensionare actuală*, (Conferință în plen la Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului „Eugeniu Coșeriu”, ediția a XI-a, Chișinău, 12-14 mai 2011), vol. I, Editura Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 2012, p. 16-23.

Hjelmslev, Louis, *Essais linguistiques*, în „Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague”, XII, Copenhaga, 1959.

Hjelmslev, Louis, *Preliminarii la o teorie a limbii*, Traducere din limba engleză de D. Copceag, Centrul de Cercetări Fonetice și Dialectale, București, 1967 (litografiat).

Munteanu, Cristinel, *Lingvistica integrală coșeriană*. Teorie, aplicații și interviuri, Editura „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.

Pagliaro, Antonino, *Glottologia*. Parte speciale. Linguistica della «parola», Dell Ateneo, Roma, 1955.

Tămăianu-Morita, Emma, *Cîteva distincții conceptuale de bază într-o tipologie textuală de orientare integralistă*, în rev. „Limba română”, Chișinău, nr. 4-6, 2006, p. 14-29.

Tămăianu, Emma, *Fundamentele tipologiei textuale*. O abordare în lumina lingvisticii integrale, Clusium, Cluj, 2001.

Zagaevschi Cornelius, Lolita, *Funcții metaforice în „Luntrea lui Caron” de Lucian Blaga*. Abordare în perspectivă integralistă, Editura Clusium, Cluj, 2005.

**THE LINGUISTIC TIME
ABSOLUTE CHRONOLOGY /VS/ RELATIVE CHRONOLOGY OR
CENTRIC SYSTEM (T0) /VS/ ALLOCENTRIC SYSTEM (T1) IN
CONTEMPORARY FRENCH**

**LE TEMPS LINGUISTIQUE
CHRONOLOGIE ABSOLUE /VS/ CHRONOLOGIE RELATIVE OU
SYSTEME CENTRIQUE (T0) /VS/ SYSTEME ALLOCENTRIQUE (T1) EN
FRANÇAIS CONTEMPORAIN**

**TIMPUL LINGVISTIC
CRONOLOGIA ABSOLUTĂ /VS/ CRONOLOGIA RELATIVĂ SAU
SISTEMUL CENTRIC (T0) /VS/ SISTEMUL ALLOCENTRIC (T1) ÎN
FRANCEZA CONTEMPORANĂ**

Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC
Université Paris IV
E-mail: eudochia.sevciuc@yahoo.fr

Abstract

*The verbal forms of the French system are composed of two systems: the centric system of the speech and the narrative allocentric speech; one speaks about two types of chronologies: absolute chronology for which the reference point is in the present, on the axis *Myself Here* at the moment, the T0 departing point and the relative chronology, the reference point is in the past or in the future, located on the axis *Itself the Lower So*, departing point T1. Absolute chronology and relative chronology can coexist in the same statement.*

Resumé

*Les formes verbales du système français s'organisent en deux systèmes: le système centrique du discours et le système allocentrique du récit; on parle de deux types de chronologies: chronologie absolue, le point de référence est dans le présent, situé sur l'axe *Moi-Ici Maintenant*, origine T0 et chronologie relative, le point de référence est dans le passé ou dans le futur, situé sur l'axe *Lui- La Bas-Alors*, origine T1.*

Chronologie absolue et chronologie relative peuvent coexister dans un même énoncé.

Rezumat

*Formele verbale ale sistemului francez se organizează în două sisteme: sistemul centric al discursului și sistemul alocentric al povestirii; este vorba de două cronologii: cronologie absolută, punctul de referință fiind în prezent, situat pe axa *Eu-Aici-Acum*, originea T0 și sistemul alocentric sau al povestirii, situat pe axa *El-Acolo-Atunci* având ca origine momentul T1. În unul și același enunț se pot întâlni ambele cronologii.*

Key words: *linguistic time, absolute chronology, relative chronology*

Mots clés : *temps linguistique, chronologie absolue, chronologie relative*

Cuvinte cheie: *timp lingvistic, cronologie absolută, cronologie relativă*

Introduction

Le temps est l'un des sujets les plus fertiles de la recherche contemporaine en linguistique. Cela tient à deux raisons principales: la première réside dans l'intérêt même de la temporalité, dont la compréhension des mécanismes fait l'objet de nombreuses recherches, parfois complémentaires, parfois opposées. La deuxième raison de l'intérêt actuel des Sciences de Langages pour l'interprétation du temps réside en ceci que le problème du temps pose la question de l'ordre des événements décrits et donc la question des relations entre phrases ou entre propositions d'un discours.

A la différence du temps physique qui se déroule dans un seul sens, le temps chronique ou temps des événements admet une orientation bidirectionnelle, dans le sens du passé aussi bien que dans le sens de l'avenir. On peut ainsi « remonter » le cours du temps en évoquant des événements passés ou anticiper sur des événements qui ne se sont pas encore produits.

Dans la division du continuum temporel, seuls comptent les intervalles que l'on établit entre un événement que l'on considère comme point de référence et un autre événement situé relativement au point de référence choisi.

Sur le plan linguistique, cela se traduit par une organisation du système verbal fondée sur l'action séparative du présent, c'est-à-dire une organisation dans laquelle le moment de l'énonciation ou temps du locuteur joue le rôle de plan axial. La langue ordonne le temps par nécessité à partir d'un axe, et celui-ci est toujours et seulement l'instance du discours.

*Le temps, ce miroir à trois faces
Avec ses volets rabattus
Futur et passé qui s'effacent
J'y vois le présent qui me tue*

Louis Aragon

LE TEMPS

1.1 Définition

Toutes les langues ont en commun certaines catégories élémentaires, indépendantes de toutes déterminations culturelles. De ces catégories, aucune n'est aussi riche et complexe que celle du temps. La complexité vient du fait que dans le domaine, la langue ne calque pas la réalité mais la modifie.

Le temps linguistique est la localisation d'un procès par rapport à un repère chronologique. La localisation temporelle se fait tantôt dans le temps indivis, tantôt dans le temps divisé en époques. C'est la première opposition qui s'établit à l'intérieur du temps linguistique : l'omnitemporel ou temps indivis / vs / le temps divisé.

Le temps linguistique situe le procès verbal dans le temps chronique [1]. Différent du temps réel ou physique aussi bien que du temps psychique ou durée intérieure, *le temps grammatical* [2]. se définit comme le temps des événements; ce qu'il a de particulier c'est le fait qu'il admet une considération bidirectionnelle. En effet si, en tant que réalité objective, le temps est irréversible et continu, dès qu'il se reflète dans la conscience humaine, il devient réversible et discontinu [3]. et il conserve ces nouveaux caractères quand il est transposé dans le plan linguistique.

Catégorie spécifique de la classe verbale, le temps grammatical ne saurait être dissocié des autres catégories qui caractérisent le système morphologique du verbe français : aspect, mode, diathèse et surtout pas de la première, avec laquelle il se trouve toujours en rapport inverse : « l'aspect et le temps sont deux valeurs quelque peu rivales, mais étroitement solidaires, et (...) un certain rythme règle leur dominance alternée : à mesure que la valeur d'aspect s'affirme la valeur temporelle proprement dite diminue, comme, par exemple, dans les formes nominales du verbe ; et vice versa (...) » [4].

Le temps grammatical [5]. est lié à l'exercice de la parole, apparaissant exclusivement comme fonction du discours. Il caractérise le procès de l'énoncé par référence au procès de l'énonciation [6]. C'est pourquoi il se range parmi les catégories-embrayeur.

Le temps indivis ne comporte pas la division en passé, présent et futur. C'est un temps omnitemporel (panchronique) qui comprend toutes les époques. Le présent est la forme verbale appropriée à l'expression de l'omnitemporel. Du point de vue de la langue la catégorie de l'éternel se confond avec celle de l'omnitemporel - temps indivis et éternité sont les deux faces d'une même catégorie linguistique" [4].

Le temps divisé peut être considéré comme une série d'époques se succédant sur la ligne du temps qui vient du passé et avance vers l'avenir. Les grandes divisions sont obtenues à partir d'une origine qui correspond toujours au présent mais au présent qui varie d'un locuteur à l'autre. Le présent est la ligne de partage entre le passé et le futur.

La relation qu'il exprime s'établit entre le moment de l'action et celui de la parole ; ce dernier correspond toujours au (temps) présent, mais à un présent qui varie d'un locuteur à l'autre.

Les divisions temporelles, qui traduisent exclusivement des relations (par exemple : une action est passée par rapport au passé et au futur), sont toujours centrées autour d'un point d'origine. Ce point peut être le moment où l'on parle (ou écrit) : le présent réel ou absolu mais, par un effort d'imagination, on peut « transporter l'origine des temps soit au passé, soit au futur, le passé et le futur devenant alors les repères par rapport auxquels on localise les événements ».

L'opposition temporelle fondamentale c'est l'opposition simultanité ~ non simultanité. A l'intérieur de celle-ci, on distingue quelques autres oppositions d'importance plus ou moins grande qui apparaissent en français et en roumain aussi bien que dans d'autres langues romanes.

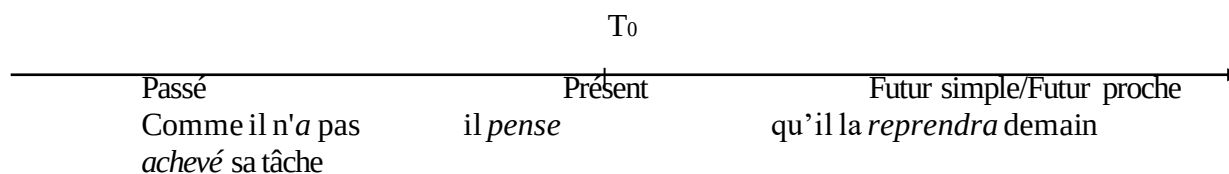
Il s'agit de :

1. l'opposition simultanité ~ antériorité, héritée du système temporel du bas-latin, opposition qui se retrouve dans toutes les langues romanes et qui se réalise surtout par les couples temporels (formes simples ~ formes composées).
2. l'opposition simultanité ~ postériorité, qui n'apparaît que dans certaines langues romanes et qui, renonçant aux procédés propres au latin, s'exprime par des moyens de création récente à savoir par des syntagmes du type *infinitif + présent de habeo, habeo ad (de) + infinitif, volo + infinitif, debeo + infinitif etc.*
3. A ceci, il faut ajouter une opposition secondaire qui vise l'organisation des formes verbales temporelles à l'intérieur des termes « antériorité » et « postériorité » ; l'opposition proche ~ éloigné.
4. Suivant le plan d'énonciation, les formes temporelles françaises s'organisent en deux systèmes distincts :
 - le système de l'énonciation historique ou du récit ;
 - le système de l'énonciation de discours et de l'énoncé.
5. Toutes les oppositions aspectuelles et temporelles mentionnées ci-dessus s'expriment par un ensemble de formes verbales centré lui aussi sur une opposition : formes simples ~ formes composées.

D'après le point de référence impliqué et la nature de cette référence, les formes verbales du système français s'organisent en deux groupes; on parle de deux types de chronologies : chronologie absolue et chronologie relative ou système du discours et système du récit.

1.2 Chronologie absolue ou système du discours (centrique)

On y distingue le présent qui sert de point de référence, le passé et le futur; les deux dernières époques se déterminent par rapport au présent. On obtient le système primaire des divisions temporelles, appelées par E. Benveniste temps du discours. Ce temps est situé sur l'axe déictique MOI-ICI-Maintenant ou l'axe de l'Énoncé; l'origine est T₀. Cette chronologie est déictique puisqu'elle se définit à partir de l'Énonciation. Elle n'est pas stable car ce qui est du présent maintenant (en T₀) devient du passé l'instant d'après. Le système primaire peut être représenté comme ci-dessous :

Le passé composé *a achevé* marque un rapport d'antériorité par rapport au présent *pense* simultané avec l'origine T₀. Le futur *reprendra* marque une relation de postériorité par rapport au présent *pense*.

1.3 Chronologie relative ou système du récit (allocentrique):

Le point de référence est dans le passé ou dans le futur. Les deux systèmes obtenus constituent les systèmes secondaires ou encore les systèmes du temps fictif ou relatif, les systèmes du temps de l'histoire (selon Benveniste), situé sur l'axe du récit, LUI-LÀ-BAS-ALORS, ayant pour origine le moment T₁.

Cette chronologie est stable car si un événement a eu lieu avant un autre, il lui sera toujours antérieur. Dans les systèmes secondaires, les catégories du passé et du futur deviennent celles de l'antériorité et de la postériorité. Ce type d'opposition se rencontre aussi dans d'autres parties du discours que le verbe : l'ensemble des substantifs exprimant des unités temporelles et l'ensemble des adverbes de temps :

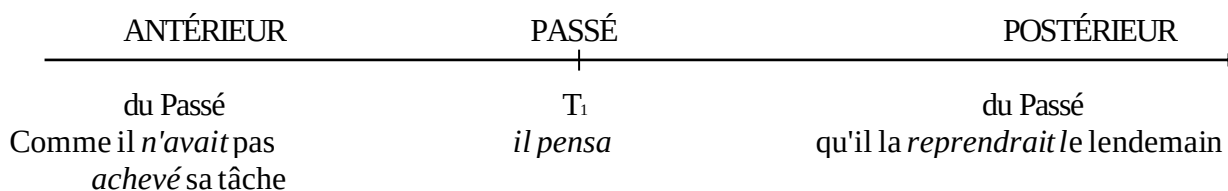
- système primaire : hier / aujourd'hui / demain
- système secondaire : la veille / ce jour-là / le lendemain
auparavant / alors / après (plus tard)

L'opposition dans cette chronologie n'est plus passé/ présent/ futur, mais (avant) / plus tôt/ en même temps/ plus tard (après).

La figuration linéaire des systèmes secondaires :

L'axe LUI-LÀ-BAS-ALORS, l'origine T₁ = (passé

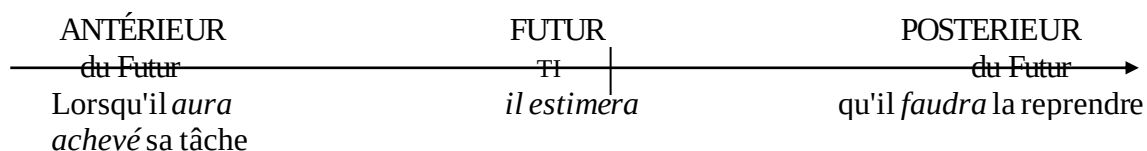
(moment du passé)

Le plus-que-parfait *n'avait pas achevé* marque une relation d'antériorité par rapport au passé simple *pensa* qui est situé sur l'axe LUI-LÀ-BAS-ALORS, l'origine étant le moment T₁. La forme *reprendrait* marque une relation de postériorité par rapport au passé simple : *pensa*, situé sur le même axe, le même point d'origine T₁ (passé).

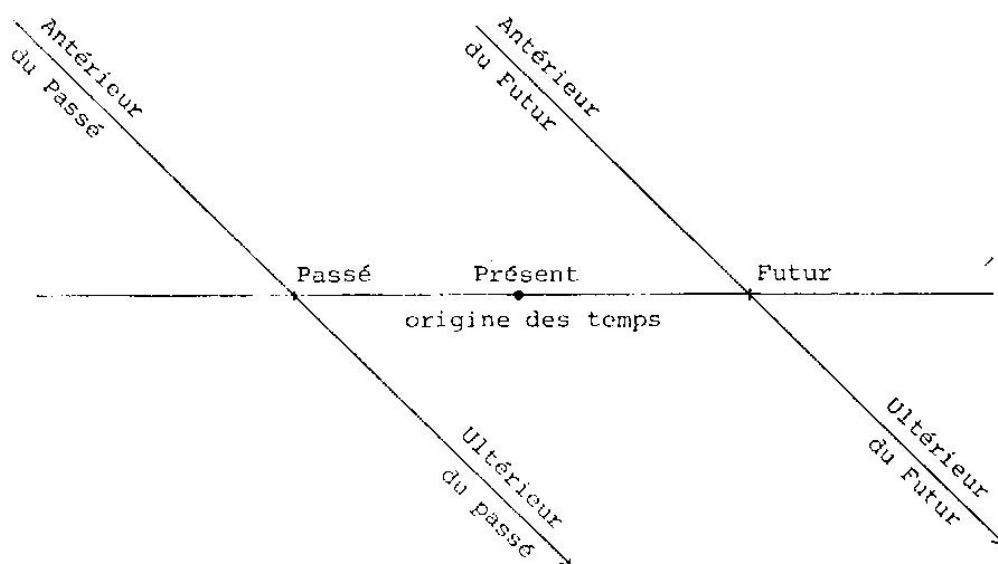
Sur l'axe LUI-LÀ-BAS-ALORS, l'origine peut être localisée en T₁ = (futur)

Quand T₁ est situé à une époque future, les catégories du passé et du futur deviennent celles de l'antérieur et du postérieur. Pour marquer l'antériorité on emploie le futur antérieur et pour marquer la postériorité on emploie le futur simple (ou le futur proche).

Le futur antérieur *aura achevé* marque une relation d'antériorité par rapport au futur *estimera* (T1) situé sur l'axe LUI-LÀ-BAS-ALORS. Le futur *faudra* marque une relation de postériorité par rapport au futur *estimera* situé sur le même axe.

Formés à partir d'origines secondaires ces deux systèmes sont eux-mêmes des systèmes secondaires des divisions et relations temporelles traduites par le verbe ; en tant que tels, ces systèmes du temps fictif ou relatif entrent en opposition avec le système primaire. La combinaison de ces trois systèmes pourrait être représentée comme suit :

On conçoit ce système comme un réseau de relations qui prend son origine dans le présent; les autres temps se définissent par une relation d'antériorité ou de postériorité par rapport à ce *Présent* ou par rapport à des moments du *Passé*, respectivement du *Futur*. La relation qu'il exprime s'établit entre le moment de l'action et celui de la parole.

Chronologie absolue et chronologie relative peuvent coexister dans une même énoncé[7] :

Tu te reposeras quand tu seras rentré.

Dans l'énoncé : *Il m'a dit qu'il viendrait*, l'événement visé par *viendrait* n'est pas situé par rapport au locuteur (le sujet parlant), et peut donc aussi bien renvoyer à son futur (*qu'il viendrait la semaine prochaine*) qu'à son passé (*mais il n'est pas venu*) ou qu'à son présent (*qu'il viendrait aujourd'hui*).

Les deux chronologies sont fondamentalement distinctes. Dans la philosophie du temps, on prend généralement comme point de départ leur distinction. La chronologie absolue suppose un événement situé à partir du sujet parlant et souvent daté. Elle ne conçoit guère qu'à l'indicatif, seul mode à combiner à la fois énonciation et actualité.

2. Le temps verbal

2.1 Temps absolus /vs/ temps relatifs

Suivant la manière dont ils situent le procès par rapport au moment de l'énonciation, on oppose souvent des *temps relatifs* à des *temps* dits *absolus*. Les temps absolus, comme les éléments déictiques sont directement repérés par rapport au point de l'énonciation, alors que les temps relatifs s'y

réfèrent à la manière d'une anaphore par l'intermédiaire d'un autre procès. Ainsi, le futur simple dans *Il partira bientôt* (*El va pleca în curînd.*) est un temps absolu repéré directement par rapport au présent de l'énonciation, alors que dans la phrase *Quand il avait dîné, Lantier flânait dans les rues* (*Cînd el luase cina, Lantier hoinărea pe străzi*) le plus-que-parfait doit s'appuyer sur un autre fait passé pour être situé.

Dans *Pierre était heureux* (*Pierre era fericit.*) (temps absolu passé). Il en va de même pour le conditionnel employé dans une subordonnée : *Il compris que ce résultat ne lui apporterait aucune satisfaction* (*El intelese că acest rezultat nu-i va aduce nici o satisfacție.*). Cette distinction est inadéquate: Les termes *relatifs*, *absolus* sont impropres, car il y a toujours relation entre un procès et son repère. Cette relation peut d'ailleurs varier selon le point de vue : dans l'exemple du plus-que-parfait ci-dessus, la subordonnée de temps *quand il avait dîné* (*cînd el luase cina*) peut, d'un autre point de vue, mettre en place le repère temporel sur lequel s'appuie l'imparfait *flânait* (*hoinărea*).

La distinction entre temps absolus et relatifs quelque soit son fondement est mise en doute par Yvon (1951 :276) Selon lui, on peut en effet distinguer des dates absolus et des dates relatives comme le fait Brunot, mais il « n'y a pas dans le verbe français de tiroirs adaptés spécialement les uns à la chronologie absolue, les autres à la chronologie relative » ainsi, un temps composé comme le plus-que-parfait est tantôt utilisé en corrélation avec un temps simple (passé simple ou imparfait), tantôt employé sans temps corrélatif.

2.2 Temps déictiques /vs/ temps anaphoriques

Les formes verbales du système français s'organisent en deux grands groupes suivant le point de référence impliquée et la position par rapport à ce point. Le système verbal français doit être étudié dans la perspective offerte par l'opposition fondamentale *centrique* (*centric*) (le repère est le moment de l'énonciation, la référence au temps du locuteur est directe) / vs. / *allocentrique* (*alocentric*) (le point de repère est autre que le moment de l'énonciation T_0 , la référence au temps du locuteur est indirecte).

Point de référence = T_0 (moment de l'énonciation).

Je *sais* qu'il *doit* revenir d'un instant à l'autre.

Eu *stiu* că el *trebuie* să se întoarcă din clipă în clipă.

Point de référence = T_1

Je *sais* qu'il *devait* revenir d'un instant à l'autre

Eu *stiu* că el *trebuia* să se întoarcă din clipă în clipă.

Dans l'étude des rapports entre forme verbale, point de référence et temps du locuteur on peut déceler deux orientations²:

Une approche *systémique* centrée sur la classification des temps verbaux en *temps déictiques/ temps anaphoriques*, distinction qui se superpose en grande ligne à l'opposition traditionnelle *temps absolus- temps relatifs*.

Un *temps déictique* (*un timp diectic*) est un temps du système centrique qui n'a pas besoin d'une référence temporelle contenue dans

Un *temps anaphorique* (*un timp anaforic*) est un temps qui exprime une relation temporelle par rapport à un temps (procès) différent du moment de l'énonciation ; il nécessite donc l'appui d'une autre référence temporelle. Le système du présent est considéré comme déictique, car il traduit la concomitance entre le repère temporel et le moment de l'énonciation (système centrique) tandis que le système de l'imparfait sera dit essentiellement anaphorique (allocentrique) parce qu'il traduit la non coïncidence entre le repère temporel et le moment de l'énonciation.

2.3 La relation temps-aspect

A la différence du temps qui envisage le procès exprimé par le verbe d'un point de vue externe, le procès étant situé chronologiquement dans une des trois divisions (passé, présent, futur), l'aspect verbal envisage le procès d'un point de vue interne ; le procès peut être envisagé

en lui-même sous l'angle de son déroulement interne. Cet angle sous lequel le parleur voit les différents moments du déroulement de l'action est l'aspect.

L'aspect est une catégorie verbale qui exprime une caractérisation inhérente au procès. Du point de vue sémantique, l'aspect permet d'envisager le procès par rapport à son déroulement, à son accomplissement.

L'aspect traduit donc la manière dont le locuteur envisage le *déroulement* de l'action : il peut concevoir ce déroulement interne de façon globale ou l'analyser dans ses phases successives du début à la fin ; ces deux façons de présenter le procès fonctionnent différemment par rapport au même *repère* qui est *le point de l'événement*. Dans une perspective aspectuelle, ce repère peut occuper différentes positions dans le déroulement de l'action.

Sur l'axe du temps, les « procès » (propriétés ou relations) peuvent être situés par rapport à des repères, notamment par rapport au repère T_0 du moment de la parole ; ils peuvent aussi être situés les uns par rapport aux autres ; ces localisations, absolues ou relatives, s'opèrent toutes dans un temps englobant, extérieur au procès ; elles constituent une chronologie. À ce temps externe, on peut opposer un autre, intérieur au « procès », nécessaire à son existence. Un « procès » quel qu'il soit, aussi bref soit-il, a besoin pour être, d'un minimum de temps. Ce temps inhérent au procès, lié à son être même, aussi court que l'on voudra, mais non pas, sous peine d'inexistence, réduit à rien, ce temps interne sera le lieu des déterminations aspectuelles.

Le temps impliqué est celui que le verbe emporte avec soi, qui lui est inhérent, fait partie intégrante de sa substance et dont la notion est indissolublement liée à celle de verbe.

Le temps expliqué est autre chose. Ce n'est pas le temps que le verbe retient en soi par définition, mais le temps divisible en moments distincts - passé, présent, futur et leurs interprétations - que le discours lui attribue. Cette distinction du *temps impliqué* et du *temps expliqué* coïncide exactement avec la distinction de *l'aspect* et du *temps*.

L'aspect proprement dit désigne un système d'oppositions morphologiques fermé qui touche tous les verbes. C'est ainsi que l'opposition entre le passé simple et l'imparfait implique une opposition aspectuelle entre le perfectif (où le déroulement se réduit à une sorte de « point » qui fait coïncider début et fin d'un procès) et l'imperfectif (où le procès est présenté en cours, sans qu'on envisage son terme) : d'une part *il dormit*, de l'autre *il dormait*.

Quant aux modes de procès, ils dépendent du sens du verbe : *sautiller*, par exemple, contient un mode de procès « itératif » (= répétition d'une action) qu'on ne trouve pas dans *sauter*. Le mode de procès le plus important est sans doute celui qui oppose le *conclusif*, *non-conclusif* ; les verbes conclusifs présentent un procès qui va à son terme (*acheter*, *entrer*...), alors que les non-conclusifs (*habiter* ou *savoir*, par exemple) ne sont pas orientés vers un terme. Précisons que ces modes de procès ne sont définissables qu'à l'intérieur des énoncés : selon le contexte où il figure, le même verbe pourra être lié à des modes de procès différents. Comparons ainsi *il prend la vie du bon côté* (non-conclusif) et *il prend un livre* (conclusif), ou *il ramasse du bois* (itératif) et *il ramasse son mouchoir* (non-itératif).

En résumé, un « procès » peut être envisagé non seulement quant à la place qui revient dans une chronologie ; il peut l'être aussi dans son déroulement interne et dans les bornes qui le limitent. Les linguistes parlent d'une solidarité *aspect-temps* plutôt que de deux catégories distinctes : celle de *l'aspect* et celle du *temps*. Les linguistes guillaumiens ont développé des analyses des valeurs et des réalisations linguistiques du *temps* et de *l'aspect* A. Culioli intègre *l'aspect* et le *temps* dans sa théorie de l'énonciation.

On examinera surtout **le présent de l'indicatif**, qui consiste dans la conscience de l'événement et du discours et sert de base aux oppositions temporelles de la langue. C'est le centre de gravité de tout le système temporel parce qu'il n'y a pas d'explication possible des formes verbales en dehors du rapport au sujet parlant et à son actualité. Il représente le point de contact avec l'activité du sujet parlant, donc avec le concret, alors que la langue n'est qu'un ensemble de rapports abstraits.

Le présent relate un événement ou une situation qui désigne le moment connu le plus central. Si le contexte ne donne pas d'autres indications, ce moment se confond avec le moment de la parole ; mais parfois, il arrive qu'il s'élargisse en une période. Point de départ, ligne de démarcation, axe

d'orientation d'où l'on peut calculer et mesurer le temps (linguistique), le présent est aussi un intervalle formé d'une parcelle de passé et d'une parcelle d'avenir. Centrant les phénomènes sur le locuteur qui se conçoit lui-même dans l'instant présent, ce temps, qui est la forme la moins spécialisée, la plus indifférenciée du mode indicatif, s'oppose, en général, au passé en tant que simultanéité s'opposant à l'antériorité. Mais alors que le « passé » se diversifie en plusieurs formes temporelles, plus ou moins spécialisées dans l'expression de telle ou telle valeur sémantique, le « présent » ne dispose que d'une seule forme temporelle. Pour suppléer à cette carence, il prête son unique forme à de nombreuses valeurs temporelles qu'il traduit en les actualisant à tour de rôle dans divers énoncés.

Les principales valeurs de contenu qui peut exprimer le présent :

Présent intemporel, omnitemporel ou temps indivis.

Présent d'habitude :

Ces étudiants se rendent tous les jours à la bibliothèque.

Il boit tantôt le soir tantôt le matin/ Il boit chaque jour (c'est un buveur).

Présent omnitemporel dans :

- des vérités éternelles :

La terre tourne.

Le verbe s'accorde avec son sujet

- des vérités d'expérience (présent gnominique) :

Le paresseux n'est bon à rien.

Rien ne sert à courir.

Petite pluie abat grand vent.

- les définitions :

Le jagouar est un félin ; Le blé est une céréale.

-les proverbes :

Petit à petit l'oiseau fait son nid.

Le soleil brille pour tout le monde.

On reconnaît l'arbre à ses fruits.

- dans d'autres emplois, le présent peut référer à un passé ou à un futur plus ou moins éloigné au moment de l'énonciation, mais appartenant toujours à l'actualité, à la sphère, toujours extensible de l'énonciation. Si le présent ne renvoie donc pas à un événement objectivement contemporain de l'acte d'énonciation, puisqu'il est situé dans le passé ou dans le futur, on a alors besoin d'indices dans le contexte :

- le passé : adverbess, datations :

Hier, je rencontre Jean.

Je sors à l'instant de l'école.

- le présent dit *historique* utilisé, comme son nom l'indique dans des textes où la chronologie est clairement marquée :

En 1789 le peuple de Paris prend la bataille.

On rapproche de ce présent, le présent dit de *narration*, qui sert à évoquer des événements passés dont le souvenir est particulièrement vivant à la conscience et qui suppose également un contexte passé :

« A peine Julie m'eut-elle aperçu qu'elle me reconnut. A l'instant, me revoir, s'écrier, courir, s'élancer dans mes bras ne fut pour elle qu'une même chose. A ce son de voix je me sens tressaillir ; je me retourne, je la sens. »

(Rousseau)

- le futur : un adverbe ou un complément circonstanciel :

J'arrive demain.

Je pars la semaine (année) prochaine.

- la conjonction **si** dont la valeur hypothétique confère au présent la valeur de futur :

S'il pleut, je ne sortirai pas.

Toutefois, il arrive que l'on emploie le présent pour donner plus de vivacité et d'actualité à l'action : on parle alors de présent de narration.

Ex : « *Je ne trouvais point Mme de Warens ; on me dit qu'elle venait de sortir pour aller à l'église .C'était le jour de Rameaux de l'année 1728. Je cours pour la suivre ; je la vois je l'atteins, je lui parle...* »

J.J. Rousseau, Les Confessions

Conclusion

Dans la présente étude nous avons abordé la question de la représentation du temps dans la langue et dans le discours, les particularités et les moyens d'expression du temps linguistique qui situe le procès verbal dans le temps chronique ; le temps indivis qui est un temps omnitemporel (panchronique), et qui comprend toutes les époques. Le présent est la forme verbale appropriée à l'expression de l'omnitemporel.

Le temps *indivis* ne comporte pas la division en passé, présent et futur. C'est un temps omnitemporel (panchronique) qui comprend toutes les époques. Le présent est la forme verbale appropriée à l'expression de l'omnitemporel. La catégorie de l'éternel se confond avec celle de l'omnitemporel.

Le temps *divisé* est considéré comme une série d'époques se succédant sur la ligne du temps qui vient du passé et avance vers l'avenir. Les grandes divisions du temps *passé, présent, avenir* sont obtenues à partir d'une origine qui correspond toujours au présent, mais à un présent qui varie d'un locuteur à l'autre. Le présent est la ligne de partage entre le passé et le futur. Le temps *linguistique* situe le procès verbal dans le temps chronique. Le temps *grammatical* se définit comme le temps des événements. Ce qu'il y a de particulier, c'est le fait qu'il admet une orientation bidirectionnelle.

Les formes verbales du système français s'organisent en deux systèmes : le système centrique du discours et le système allocentrique du récit. Dans le système centrique du discours, c'est le présent, le passé et le futur qui servent de point de référence ; les deux dernières époques se déterminent par rapport au présent. On obtient le système primaire des divisions temporelles, appelés temps du discours. Ce temps est situé sur l'axe déictique MOI-ICI-MAINTEANT ou l'axe de l'énoncé. L'origine est T₀. Le point de référence du système allocentrique est dans le passé et respectivement dans le futur. Les deux systèmes obtenus constituent les systèmes du temps du récit situés sur l'axe LUI-LA-BAS-ALORS ayant pour origine le moment T₁. Formés à partir d'origines secondaires, ces systèmes sont eux-mêmes des divisions et relations temporelles traduites par le verbe. On conçoit ce système comme un réseau de relations qui prend son origine dans le présent ; les autres temps se définissent par une relation d'antériorité ou de postériorité par rapport à ce présent ou par rapport à des moments du passé, respectivement du futur.

Textes de référence

- [1]. E. Benveniste, Le langage et l'expérience humaine, Diogène, 1966
- [2]. Guillaume, 1968, p.51-72; Klum, 1962 p.21-145
- [3]. M. Manoliu - Manea, Gramatica comparata..., Bucuresti, 1971, p. 174
- [4] Paul Imbs, L'emploi des temps verbaux en français moderne, Klincksieck, Paris, 1968, p.15
- [5] Guillaume, 1968, p.51-72 ; Tooby, 1965 p.123-130 ; Imbs 1960, p.6; Klum, 1962, p.21-145
- [6] R. Jakobson, Les embrayeurs, les catégories verbales et le verbe russe, dans "Essais de linguistique générale"; Edition de Minuit, 1963, p. 183.]
- [7] Paul Imbs, L'emploi des temps verbaux en français moderne, Klincksieck, Paris, 1968, p.15

Bibliographie

- ADAM, J.-M., Le Récit, *Que sais -je?* n°2149, PUF, Paris, 1984.
- ADAM, J. - M., *Éléments de linguistique textuelle*, Mardaga, Liège, 1990.
- BARBU, Nicolae, VASILESCU, Toma, *Gramatica limbii latine*, București, Editura

Didactică și Pedagogică, 1961

BENVENISTE Temps- EMILE BENVENISTE, *Les relations des temps dans le verbe français* in BSLP 54 (1959), nr.1, p 69-82.

BENVENISTE, E., *Les problèmes de linguistique générale*, T.2, Paris, NRF, 1974.

BENVENISTE, E., *Le langage et l'expérience humaine*, "Diogène" nr.51, 1965.

BENVENISTE, E., *Problèmes de linguistique générale I*, Gallimard, Paris, 1966 *Problèmes de linguistique générale II*, Gallimard, Paris, 1974.

CRISTEA ,T & CUNITA, AL., (1975):*Verbul-Le verbe* ,Bucuresti ,E.S.E

IMBS, *L'emploi* -Paul Imbs, *L'emploi des temps verbaux en français moderne. Essai de grammaire descriptive*, Paris ,1960 .

J.-Cl. CHEVALIER, Cl. BLANCHE-BENVENISTE, M.ARRIVE, J.PEYTARD *Grammaire Larousse du français contemporain*, Paris, Larousse, 1964

M. MANOLIU - MANEA, *Gramatica comparata...*, Bucuresti, 1971, p. 174.

MOESCHLER, Jacques, - *Le temps des événements. Pragmatique de la référence temporelle*, Éditions Kimé, Paris, 1998.

R. JACOBSON, *Les embrayeurs, les catégories verbales et le verbe russe*, dans "Essais de linguistique générale"; Edition de Minuit, 1963, p. 183.

VETTERS, Carl *Le temps, de la phrase au texte*, ed. Presses Universitaires de Lille, 1993

***THE CULTURE, PHILOSOPHY AND THE CONTEXTUAL INFLUENCES OVER THE POLITICAL IDENTITY**

LA CULTURE, PHILOSOPHIE ET LES INFLUENCES CONTEXTUELLES SUR L'IDENTITÉ POLITIQUE

***CULTURA, FILOSOFIA ȘI INFLUENȚELE CONTEXTUALE ASUPRA IDENTITĂȚII POLITICE**

Ioan-Daniel ALBU,

Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj Napoca, România

E-mail: danielalbu990@yahoo.com

Abstract

For numerous persons, the political identity is stabilized in time, but some changes of political positioning might appear. We must know for whom and in what conditions these changes of political options might appear. At the origin, the dominant position was the one of considering the partisan identification as being a very stable element, in spite of the contextual events, it representing a filter for the interpretation of the political philosophy, culture and information.

Résumé

Pour nombreuses personnes, l'identité politique se stabilise pendant le temps, mais ils peuvent apparaître des changements de positionnements politiques. Il faut savoir pour quelles personnes et dans quelles conditions ces options politiques peuvent apparaître. À l'origine, la position dominante a été celle de considérer l'identification partisane comme un élément très stable, malgré les événements contextuels, en représentant un filtre pour l'interprétation de la philosophie, culture et information politique.

Rezumat

Pentru numeroase persoane, identitatea politică se stabilizează în decursul timpului, însă pot apărea și schimbări de poziționări politice. Trebuie să știm la ce persoane și în ce condiții pot apărea aceste schimbări de opțiuni politice. La origine, poziția dominantă a fost aceea de a considera identificarea partizană ca fiind un element foarte stabil, în ciuda evenimentelor contextuale, reprezentând un filtru pentru interpretarea filosofiei, culturii și informației politice.

Keywords: philosophy, culture, influences, political identity

Mot clés: philosophie, culture, influences, identité politique

Cuvinte cheie: filosofia, cultura, influențe, identitate politică

Introducere

Primele studii ale identității politice s-au orientat asupra unei interpretări raționale a activismului politic conform căreia angajamentul ar fi rezultatul unei comparații între costuri și beneficii ale acestei activități¹.

* This work was possible due to the financial support of the Sectorial Operational Program for Human Resources Development 2007-2013, co-financed by the European Social Fund, under the project number POSDRU/159/1.5/S/132400 with the title „Young successful researchers – professional development in an international and interdisciplinary environment”.

* Această lucrare este rezultatul cercetării doctorale ce a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/132400, cu titlul „Tineri cercetători de succes – dezvoltare profesională în context interdisciplinar și internațional”

În afara celor care sunt plătiți pentru a face politică sau a celor care sunt total dezinteresați de aceasta, se pot distinge două categorii de persoane printre cei care împărtășesc un interes comun în domeniul politicii². Pe de o parte, se situează „publicul activ” care îi cuprinde pe cei care acordă voluntar timp și bani pentru o organizație politică. Pe de altă parte, sunt „simpatizanții” care susțin eforturile unui grup dezinteresat. Literatura actuală dedicată activismului a încercat să studieze elementele cele mai importante care permit determinarea categoriei în care pot fi plasați oamenii. Unii dintre acești factori sunt elemente individuale. Resursele disponibile³, nivelul de educație⁴ sau un interes pentru o anumită problemă politică pot reprezenta elemente de determinare a implicației politice⁵.

Radicalizarea. Radicalizarea este procesul prin care indivizii sunt împinși să adopte poziționări extreme în ceea ce privește problemele politice, sociale sau religioase.

Din punct de vedere psiho-social, van Stekelenburg și Klandermans sunt de părere că radicalizarea este, înainte de toate, un proces intim legat de relațiile dintre grupuri în care indivizii adoptă traiectorii radicale ca urmare a interacțiunilor dintre dinamicile identitare și caracteristicile contextului social-politic. Cu alte cuvinte, din această perspectivă, indivizii devin radicali pentru că sunt membrii aceluiași grup. Jocurile identitare sunt centrate și permit înțelegerea polarizării „noi împotriva lor”, „cei buni împotriva celor răi”, în concepția relațiilor de radicalizare a indivizilor. În același timp, potrivit opiniei autorilor amintiți mai sus, radicalizarea nu poate fi analizată independent de contextul social-politic care alimentează sau împiedică acest proces de legitimare al utilizării acțiunilor radicale și al diabolizării dușmanului – perceput ca sursă a problemelor și al nefericirii grupului. Autorii au identificat mai multe nivele contextuale. În primul rând, factorii supranaționali precum tehnologia, fluxul de informații, ideologiile (democrația, justiția) influențează semnificativ grupurile radicale. Autorii evidențiază trei tendințe principale în lumea contemporană: mondializarea, migrațiile și europenizarea. În al doilea rând, această abordare a radicalizării pune accentul pe impactul reînsoșirii mișcărilor supranaționale de către politicile naționale. Un exemplu în acest sens îl reprezintă utilizarea, fie a unui model asimilaționist, fie a unui multiculturalist referitor la gestionarea fluxului migrator în sânul statelor europene. Felul în care politicile naționale au decis să reprime mișcărilor radicale este un factor semnificativ al procesului de radicalizare a anumitor grupuri. În fine, ultimul nivel contextual este legat de situația specială a mobilizării și deci a organizării sociale a mișcării, a antreprenorilor mobilizării și a unui număr de cetățeni dispuși să participe la acțiuni politice.

Tot dintr-o perspectivă psiho-socială, Moghaddam⁶ propune un model dinamic al radicalizării, reluând aceleași concepte centrale prezentate de Stekelenburg și Klandermans (politizarea și polarizarea identitară) articulându-le într-o succesiune de etape prin care trec indivizii spre radicalizare. Aceste etape ale radicalizării și culturii politice conduc persoanele spre politicizare în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață înainte de polarizarea mediului social în care acestea sunt sub efectul insatisfacției și sub sentimentul că cererile nu le sunt ascultate. Moghaddam adaugă și faptul că pe măsură ce indivizii se radicalizează marja lor de libertate a acțiunilor se restrânge.

¹R. H. Salisbury, *An Exchange Theory of Interests Groups*, în *Midwest Journal of Political Science*, vol. 13, 1969, pp. 1-32.

²J. A. Krosnick, S. P. Visser, J. Harder, *Handbook of Social Psychology*, în S. T. Fiske, D. T. Gilbert, Lindzey G., vol. 2, John Wiley and Sons, 2010, 5e éd., pp. 1288-1342.

³S. Verba, K. Schlozman, H. E. Brady, *Voice and equality: Civic voluntarism in american politics*, Harvard University Press, Cambridge, 1995.

⁴S. Verba, N. H. Nie, *Participation in America: Political democracy and social equality*, New York, Harper & Row, 1972.

⁵S. Hinkel, L. Fox-Cardamone, J. A. Haseleu, R. Brown, L. M. Irwin, *Grassroots political action as an intergroup phenomenon*, în *Journal of Social Issues*, vol. 52, 1996, pp. 39-51

⁶F. M. Moghaddam, *The staircase to terrorism: A psychological explanation*, în *American Psychologist*, nr. 60, 2005, pp. 161-169.

Alți autori au dezvoltat diverse alte concepte pentru procesul radicalizării. Astfel, Della Porta a evidențiat noțiunea de „dublă marginalizare”⁷. Detașându-se de societate și de fracțiunile moderate ale mișcării căreia îi aparțin, grupurile radicale au tendința de a se izola. Această izolare determină încetul cu încetul o deviere de la percepția „normală” a realității de unde și predispoziția spre utilizarea de mijloace violente⁸.

Această viziune dinamică a radicalizării contrastează cu o parte a literaturii care a încercat să evidențieze existența unei „personalități teroriste”. Astfel, Lichter și Rothman au concluzionat că radicalismul este asociat unor caracteristici familiale și unei serii de trăsături psihologice legate de narcisism, de motivații privind puterea și de lipsa afilierii⁹. Alți cercetători au făcut legătura între radicalizare și anumite psiho - patologii precum schizofrenia. Această din urmă poziție teoretică a fost larg criticată¹⁰.

În afară de această perspectivă psiho-socială, numeroși autori s-au preocupat de aplicabilitatea teoriei alegerii raționale în procesul analizei procesului de radicalizare. Această abordare arată că indivizii acționează cântărind costurile și beneficiile acțiunilor lor pentru a-și maximiza avantajul personal.

a. Schimbarea identității politice

Conform acestui punct de vedere, identificarea partizană orientează atitudinile politice, dar este influențată prea puțin de acestea din urmă. Astfel, anumiți cercetători s-au aplecat asupra legăturii dintre identificarea partizană și opțiunile politice. În acest cadru, singurele atitudini politice susceptibile de a exercita o presiune suficientă pentru a determina schimbarea orientării partizane a individului o reprezintă cele care au o importanță afectivă semnificativă și generează diferențe importante în pozițiile partidelor.

Pe de altă parte, o interpretare alternativă a fost dezvoltată de curentul denumit „revizionist”¹¹. În acest caz, identitatea partizană este concepută ca fiind rezultatul unor evaluări politice pe care indivizii și le-au format de-a lungul timpului. Susținătorii acestui curent sunt invocă ideea că indivizii pot să își schimbe partidul de referință ca urmare a atitudinii față de anumite probleme politice precise, mai ales dacă acestea sunt pertinente emoțional și polarizate.

Independent de aceste teorii, trebuie să definim pe cei care își schimbă poziția politică și pe cei care își schimbă identitatea partizană. În ambele cazuri, pentru a avea loc astfel de schimbări, partidele și candidații acestora trebuie să aibă poziții divergente care să fie cunoscute de către cetățeni¹². Cei care nu recunosc diferențele luări de poziții nu au un motiv pentru a-și schimba poziționarea, sau identitatea partizană. Dimpotrivă, pentru cei care recunosc diferențele luări de poziții asupra unei probleme politice, abordarea acesteia este determinantă. Dacă o poziție politică este considerată importantă, aceasta poate determina o schimbare a identității partizane, iar dacă o poziție politică nu este considerată importantă, atunci este puțin probabil ca individul să își schimbe poziția tocmai pentru a fi în concordanță cu linia definită de către organizația politică.

b. Generațiile politice

Studiile centrate asupra aspectelor care generează identitatea politică au la bază o ipoteză potrivit căreia anii cei mai importanți pentru a determina pozițiile politice sunt aceia ai adolescenței și primii ani ai vârstei adulte. Acest aspect sugerează că în cursul acestei perioade atitudinile sunt deschise către schimbare¹³.

⁷D. Della Porta, *Social movements, political violence and the state*, Cambridge University Press, Cambridge, 1995, p. 107.

⁸Idem.

⁹S. R. Lichter, S. Rothman, *The Radical Personality: Social Psychological Correlates of New Left Ideology*, în *Political Behavior*, vol. 4, nr. 3, 1982, pp. 207-235.

¹⁰R. Pape, *The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, *American Political Science Review*, vol. 97, 2003, pp. 343-361

¹¹C.H. Achen, *Social Psychology, Demographic Variables, and Linear Regression: Breaking the Iron Triangle in Voting Research*, în *Political Behavior*, vol. 14, nr. 3, 1992, pp. 195-211.

¹²E.G. Carmines, J.A. Stimson, *Issue Evolution : Princeton University Press*, Princeton, 1989.

¹³D. O. Sears, *Political socialization*, în F. I.Greenstein, N. W. Polsby, *Handbook of Political Science*, vol. 2, Addison-Wesley, Reading, 1975, pp. 93-153.

În acest cadru, anumite evenimente importante pot exercita presiuni puternice în sensul influențării populației tinere a unei generații. Aceste „unități generaționale” pot împărtăși experiențe cu efect pe termen lung. Prezența efectului generațional necesită ca indivizii să facă dovada deschiderii psihologice în această perioadă a vieții față de experiențele politice dintr-un anumit moment istoric.

Astfel, un anumit număr de generații politice au făcut obiectul unor studii empirice intense. Într-un studiu publicat în 1995, Firebaugh și Chen au arătat comportamentul electoral al femeilor americane de după 1920¹⁴. Alte lucrări s-au ocupat de generația New Deal. Mai recent, tinerele activiste din anii 1960 din Europa și Statele Unite au reprezentat o generație politică îndelung studiată. Datele indică faptul că orientarea liberală, sau de stânga a persistat după această perioadă și a fost transmisă într-o oarecare măsură descendenților tinerelor activiste¹⁵.

Într-un articol publicat în 1998, Stewart, Settles și Winter au arătat că „observatorii angajați” în perioada respectivă, cei care erau atenți la aceste mișcări fără a fi însă activi, prezintă efecte politice ale acestora¹⁶.

Concluzii

Tânăra generație actuală continuă să arate un nivel slab de angajament politic și o lipsă față de filosofia și cultura politică, dar și un scăzut interes pentru informarea politică și pentru participarea la alegeri, la fel ca și aceea de dinaintea anilor 1960. O bună parte a acestor observații se poate explica prin faptul că tinerii au fost, din punct de vedere istoric, mai puțin activi politic în raport cu generația adultă, însă anumite analize arată că astfel se reflectă un declin al capitalului social care reduce implicarea în formele organizării colective¹⁷.

Bibliografie

1. Mainwaring, S., Zoco, E., *Political sequences and the stabilization of interparty competition: Electoral volatility in old and new democracies*, în *Party Politics*, vol. 3, nr. 2, 2007.
2. Moghaddam, F. M., *The staircase to terrorism: A psychological explanation*, în *American Psychologist*, nr. 60, 2005.
3. Noël, A., Thérien, J. P., *Left and Right in Global Politics*, Cambridge University Press, New York, 2008.
4. Norris, Pippa, *Electoral Engineering : Voting Rules and Political Behavior*, Cambridge University Press, New York, 2004.
5. Pape, R., *The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, în *American Political Science Review*, vol. 97, 2003.
6. Porta, D. Della, *Social movements, political violence and the state*, Cambridge University Press, Cambridge, 1995.
7. Putman, R. D., *Bowling alone : The collapse and revival of American community*, Simon and Schuster, New York, 2000.
8. Rovighi, S. Vanni, *Identita*, în *Enciclopedia Filosofica*, Volume Sesto, Bompiani, Milano, 2006.
9. Salisbury, R. H., *An Exchange Theory of Interests Groups*, în *Midwest Journal of Political Science*, vol. 13, 1969.
10. Schuman, H., Rieger, C., *Historical analogies, generational effects, and attitudes towards war*, în *American Sociological Review*, vol. 57, 1992.

¹⁴G. Firebaugh, K. Chen, *Vote Turnout of Nineteenth Amendment Women: The enduring effect of disenfranchisement*, în *American Journal of Sociology*, vol. 94, 1995, pp. 251-272.

¹⁵****The dynamics of student protest behavior: An intra-and intergenerational analysis*, în *Political Psychology*, vol. 23, 2002, pp. 303-324.

¹⁶A. J. Stewart, I. H. Settles, N. J. G. Winter, *Women and the social movements of the 1960s: Activists, engaged observers, and nonparticipants*, în *Political Psychology*, vol. 69, 1998, pp. 797-811

¹⁷R. D. Putman, *Bowling alone : The collapse and revival of American community*, Simon and Schuster, New York, 2000.

11. Sears, D. O., *Political socialization*, în F. I.Greenstein, N. W. Polsby, *Handbook of Political Science*, vol. 2, Addison-Wesley, Reading, 1975.
12. Settle, J.E., Dawes, C.T., Howler, J.H., The Heritability of Partisan Attachment, în *Political Research Quarterly*, vol. 62, nr. 3, 2009.
13. Stănilă, Ana Maria, *Raporturile de Putere Politică și Reflexialor Mediatică*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2010.
14. Stewart, A. J., Settles, I. H., Winter, N. J. G., *Women and the social movements of the 1960s: Activists, engaged observers, and nonparticipants*, în *Political Psychology*, vol. 69, 1998.
15. Tajfel, Henri, Turner, John C., *The social identitytheory of intergroupbehavior*, în W. Austin, S. Worchel, *Psychology of intergroup relations*, Nelson Hall, Chicago, 1981.
16. Tedin, K.L., *Assessing peer and parent influence on adolescent political attitudes*, în *American Journal of Political Sciences*, vol. 24, 1980.
17. Turner, J. C.,Hogg, M. A.,Oakes, P. J.,Reicher, S.,Wetherell, M. S.,*Re-discovering the social group : A self-categorization theory*, Basil Blackwell, Oxford, 1987.

**THE SUBTLE INFUSION OF EMINESCIAN POETRY IN HORTENSIA
PAPADAT-BENGESCU'S PROSE. THE NOVEL *STRĂINA* AND THE TURN
BACK TO THE ROOTS**

**L'INFUSION SUBTILE DE LA POÉSIE EMINESCIENNE DANS LA PROSE
DE HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU. LE ROMAN *STRĂINA* ET LE
RETOUR AUX RACINES**

**INFUZIA SUBTILĂ A POEZIEI EMINESCIENE ÎN PROZA HORTENSIEI
PAPADAT-BENGESCU. ROMANUL *STRĂINA* ȘI ÎNTOARCEREA LA
RĂDĂCINI**

Georgeta Loredana VOICILĂ*

Doctorand anul III, Facultatea de Litere, Universitatea din București,

Bulevardul Regina Elisabeta 4-12

Bursier al Academiei Române, Calea Victoriei 125

e-mail: voicilaloredana@yahoo.com

Abstract

This paper has in its center the novel Străina, the final volume from the Hallipa saga, published by the editor Gabriela Omăt. Our research focuses on reading fragments from this book in relation to Eminescu's poetry, starting from the subtle allusions inserted by Hortensia Papadat-Bengescu in the text. We stress her predilection for the Romantic poet, originated in her childhood, and his role in the novelist's creative process. After analyzing the texts, the richness of symbols and metaphors, the lyric tones of some passages, the narrowed point of view, the return of certain themes such as loneliness, alienation, ideal love, show us that the novel Străina brings about a return to the origins, to the writer's early writings, those so-called the subjective prose.

Résumé

Ce travail a comme point central le roman Străina, le dernier livre du cycle Hallipa, roman paru après la mort de l'écrivaine dans une variante éditée par Gabriela Omăt. Dans notre démarche, nous avons comme objectif la lecture en clé eminescienne de quelques fragments de cet œuvre, en commençant par les allusions insérées par Hortensia Papadat-Bengescu dans le texte et en soulignant la prédilection montrée par l'écrivaine à partir de l'enfance pour le poète romantique et le rôle joué par Eminescu dans le laboratoire de création de la romancière. Après l'analyse des textes, la richesse des symboles et des métaphores, le lyrisme de quelques passages, la contraction du champ d'observation, la réapparition de quelques thèmes comme la solitude, l'aliénation, l'amour idéalisé montre que le roman Străina apporte un retour aux origines de la prose de jeunesse, soit disant subjective, des premiers romans.

Rezumat

Lucrarea de față are în centru romanul Străina, ultima carte din ciclul Hallipa, apărută postum într-o variantă editată de Gabriela Omăt. În decursul cercetării noastre urmărim citirea unor fragmente din această operă în cheie eminesciană pornind de la aluziile inserate de Hortensia

*Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

Papadat-Bengescu în text, subliniind predilecția pe care aceasta o arată pentru poetul romantic încă din copilărie și rolul acestuia în laboratorul de creație al romancierei. În urma analizei textelor, bogăția de simboluri și metafore, lirismul unor pasaje, îngustarea câmpului de observație, revenirea unor teme precum singurătatea, înstrăinarea, iubirea idealizată arată că romanul Străina aduce o întoarcere la originile prozei de tinerețe, așa-zis subiective, din primele volume.

Key-words: Hortensia Papadat-Bengescu, Mihai Eminescu, Străina, symbol, alienation

Mots-clé: Hortensia Papadat-Bengescu, Mihai Eminescu, Străina, symbole, aliénation

Cuvinte cheie: Hortensia Papadat-Bengescu, Mihai Eminescu, Străina, simbol, înstrăinare

În *Notele și comentariile* sale pentru romanul *Străina*, editoarea Gabriela Omăt înregistrează cu părere de rău absența unui palier important din instrumentarul interpretativ al operei bengesciene, anume „descinderea în sistemul de modele și mitologii ale actualității din decadele pe care Hortensia Papadat-Bengescu le-a traversat” [1]. O astfel de descindere este în parte ceea ce ne propunem în lucrarea de față, dedicată în esență acestei cărți intrigante, *Străina*, care vine să încheie istoria familiei Hallipa după aproape șase decenii de la moartea scriitoarei, și legăturilor ei cu scrierile anterioare.

Romanul de față este o operă aparte din mai multe puncte de vedere. Putem însuma aici „destinul ei enigmatic”, așa cum îl numește Gabriela Omăt, faptul că, deși romanciera vorbea adesea despre ea, iar fragmente au apărut în revistele vremii, nu a fost publicată antum, pierderea manuscrisului la edituri în două rânduri, apoi dispariția sa misterioasă în 1961, aura de legendă ce o înconjoară în conștiința criticii literare. Putem adăuga forma însăși în care romanul se prezintă astăzi, într-o formulă (re)constituită de editoare, cu un aparat de variante, fragmente abandonate, declarații de intenție, inserții de jurnal, note și explicații ce depășesc de două ori în volum textul românesc propriu-zis.

Un alt aspect prin care *Străina* se distinge constă în abaterea de la drumul obiectivării¹, într-un luminiș cu irizații romantice, în care revin teoriile filozofico-sufletești, descrierile de multe ori rafinate, uneori stângace, accentele lirice, aluziile culturale, iar privirea femeii se întoarce în oglindă. O întoarcere organică, naturală, dacă ar fi să mergem pe mâna *teoriei castrării*² susținută de Sorin Alexandrescu în *Alunecosul, necesarul feminism*. Asemănarea romanului *Străina* și a eroinei sale cu nume omonim cu scrierile de început ale Hortensiei Papadat-Bengescu și cu tinerele din galeria frumoaselor înstrăinate este evidentă. Editoarea Gabriela Omăt punctează în câteva rânduri apropierea: „*Străina* se prezintă în mod special ca un text saturat de metaforă, simbol, mitologii și aluzii culturale, comparabil, sub acest aspect, cu proza poetică și autoconfesivă a începuturilor” [1], „Și din nou se cuvine subliniată densitatea poetică a țesăturii textuale, care distinge romanul *Străina* în cadrul ciclului Hallipa” [1].

Trebuie spus că *Străina* nu este scrisă la persoana întâi. Pe de altă parte însă nici *Femeia în fața oglinzii*, *Pe cine a iubit Alisia?* ori *Romanul Adrianei*, scrieri reprezentative din etapa lirică, nu sunt. Și în acest roman Hortensia Papadat-Bengescu folosește din belșug monologul interior, vocea

¹ Calea evolutivă pe care o trasa atât de firesc E. Lovinescu în *Istoria literaturii române contemporane*: „genurile își au evoluția lor fatală (...). În traiectoria literaturii doamnei Hortensia Papadat-Bengescu înregistrăm traiectoria literaturii românești înseși, în procesul ei de evoluție de la subiectiv la obiectiv” [2].

² „Un studiu fascinant ar putea deveni comparația sociologică a grupurilor culturale din punct de vedere al poziției femeii. Pariez că studiul ar revela neașteptate echivalențe dintre Junimea, cercul *Contemporanului* și cel al *Zburătorului*. Veronica Micle, Sofia Nădejde și Hortensia Papadat-Bengescu, sau trei cazuri de castrare a femeii, ca să mă exprim foarte crud, într-un mediu masculin dominator. Ultimul caz este, cred, și cel mai evident. Cum altfel poate fi numită operația prin care Lovinescu corectează începuturile greșite ale primelor cărți ale Hortensiei Papadat-Bengescu, aducând-o pe calea cea bună a prozei obiective?” [3].

naratorului furișându-se în gândurile personajelor în subtile treceri de la expozitiv la analitic. Alunecarea în interior se face pe nesimțite, precum în fragmentul următor:

„Elena suna ca să vie femeia din casă, să caute, deoarece îi era interzis să se aplece, acum de când era suferindă, adică de când nu își mai putea ascunde suferința. Să fii capabil să-ți ascunzi suferința e mai anevoios, dar să o ignorezi, așa cum timp lung Elena știuse că are un suflu de aortă – era periculos. Dar ea, Ina, din primul minut, știuse că iubește pe Leopard și acum iată că uneori chipul lui nu-i era deslușit. Nu, n-ar putea, de pildă, să-l zugrăvească cu penelul, dacă ar cunoaște arta picturii. Se gândi la Aimée care socotea că povestea cu Leopardul era un fel al Inei de a atrage atenția, de a face fașoane. Iată deci... suntem așa cum ne vede o Aimée oarecare. Oamenii mai toți ne cred altfel decât suntem, iar noi nu ne cunoaștem defel,... și atunci ce mai rămâne?” [4].

Într-o trecere aproape imperceptibilă, naratorul își însușește punctul subiectiv al personajului. Alteori se face schimbul de la persoana a treia la persoana întâi: „Avusese norocul să nu-l mai întâlnească de atunci, nici chiar să-l zărească sau să i se pară, să-l asemuie. Era mai bine așa! Tot ce gândesc e sincer și totodată e minciună” [4].

Diferența esențială față de celelalte romane din ciclul Hallipilor este că aici scriitoarea nu mai aspiră la extinderea câmpului de observație fragmentându-și analiza într-o panoplie largă de personaje, ceea ce producea efectul de obiectivitate. Se întoarce acum la substanța unui singur caracter, ale cărui gânduri și stări le urmărește în cele mai mici mișcări. Dacă inițial scriitoarea plănuia un roman continuare *Rădăcini*, care să ilustreze o vastă panoramă socială, treptat perspectiva s-a îngustat, rezultând un roman al interiorității, o scriere preocupată mai mult de fantasmе, visele și amintirile personajului urmărit, decât de acțiune și de intrigile societății timpului. Romanul dezvăluie în fapt trei povești, marcate grafic în interiorul cărții de către editoare: *Gârlele*, *Nory*, *Grecu*, *Dia*, *Casa Walter* și istoria Mariei Străina Vergu (*Ina în casa Marcian* și *Menajul Ina – Lucian*). Primele două episoade, mult mai scurte, după cum se arată încă din titlu, au a face cu personaje mai vechi, cunoscute, acestea reprezentând continuarea anunțată a volumului *Rădăcini*. Apoi povestea Inei, devenită centrală, ocupă cea mai mare parte a romanului. Primul episod urmărește nevroza lui Nory, devenită soția boierului Grecu, incompatibilitatea ei cu noul statut. Al doilea îl are în centru pe Walter, un caz mai complex încă, apropiat de maladia mentală, doctorul fiind un inadaptat obsedat de mirajul *excepționalului* ca normă de viață și de condiția omului de geniu. Străina, după cum arată și numele-simbol, este ea însăși o inadapată, incompatibilă cu statutul de fiică, soție, mamă ori artist, ea fiind *par excellence* o străină a vieții. *Înstrăinarea* este o temă substanțială în creația bengesciană. Într-o altă formă și cu o altfel de măiestrie scriitoarea readuce această preocupare de esență, în jurul căreia se țesuseră poveștile Liliei, Manuelei, Biancăi, ori Alisiei, și o așează în centrul ultimului său roman.

Un alt aspect care apropie *Străina* de proza începuturilor este coloratura romantică a unor fragmente. Gabriela Omăt reține în mod deosebit finalul romanului, prelucrat de scriitoare în numeroase variante pe parcursul a cinci ani, înglobând un fastuos apus de soare și o întoarcere în natură ce lucrează prin simboluri și sugestii la reîntregirea paradisiacă a tânărului cuplu. Lucrătura îi amintește editoarei stilistica romantismului magic și o trimite cu gândul la pictura unui Caspar David Friedrich [1]. În 2002, Eugenia Tudor-Anton, cealaltă editoare a operei bengesciene, având acces la caietele manuscris ale romanierei, scrie un articol despre Eminescu în opera Hortensiei Papadat-Bengescu, mai precis în romanul *Străina*, nepublicat la acea dată. Ilustrându-și lucrarea cu citate ample din text, aceasta descrie tribulațiile Inei în încercarea de a trece versurile poemului pe muzică, găsind că fragmentul este o „interpretare deosebită a poeziei *Melancolie*, radiind nu numai o înțelegere a destinului tragic al poetului, dar având ecou și într-o existență destul de tristă a scriitoarei sexagenare” [5]. Eugenia Tudor-Anton face o paralelă cu capitolul „Clar de lună” din *Lui Don Juan*, în eternitate, îi scrie *Bianca Porporata*, observând schimbarea de tonalitate dintre cele două: dacă scrierea de tinerețe este un imn senzual închinat iubirii ideale, fragmentul din *Străina* are un timbru aproape sumbru. O altă trimitere este făcută la autobiografia pe care Hortensiei Papadat-Bengescu o scrie pentru revista *Capricorn*, apărută ulterior în *Adevărul literar și artistic*, în care

aceasta povestește despre *vegherile interzise* din Institutul pentru domnișoare „Bolintineanu”, în fața ferestrei, în serile cu lună. Scriitoarea, alături de câteva prietene fixează astrul cu o atât de mare intensitate încât tinerele fete par a intra într-o transă hipnotică. În legătură cu această stare de farmec, Eugenia Tudor-Anton notează: „e foarte posibil să fi fost provocată chiar de poezia eminesciană” [5]. Același lucru îl bănuiește și în legătură cu lumea ficțională: „S-ar putea ca această obsesie a lunii să fi venit din poezia eminesciană. Cu toate că scriitoarea nu amintește nicăieri de vreo influență a poeziei eminesciene” [5]. Monografa uită aici de fragmentul *Pensionul*, republicat în 1986 de Dimitrie Stamatiadi, în volumul *Arabescul amintirii: roman memorialistic*, carte reprezentând încercarea editorului de a pune între aceleași coperti toate scrierile, publicate în periodice și aflate în manuscrise, legate de proiectul *Fetița*, romanul autobiografic pe care Hortensia Papadat-Bengescu nu a reușit să îl finalizeze în timpul vieții. Aici, aceeași experiență, a narcozei lunare, este transpusă Fetiței, *alter ego*-ul livresc al scriitoarei. Iată cum este descris ritualul în paginile cărții:

„Contemplau – vreo trei eleve din cele bune – contemplau, sub patronajul Fetiței, cerul cu stele și uneori lună. Fetița, în șapte misterioase, indica ici-colo un amănunt astronomic modest, dar mai ales făcea un curs patetic de intoxicație cu lumină stelară, cu Calea Lactee și, în nopțile de lună plină, adevărate transe lunatice, prin fixarea cât mai îndelungă a astrului, primejdios joc lunatic de ale căruia primejdii nu-și dau seama, sigure pe rezistența lor, pe supunerea astrului, pe inhibiția de poezie dusă la margini (...). Aici era numai infuzie de poezie stelară și de baie de lună pe motive din Eminescu” [6].

Iată deci mărturisirea influenței eminesciene asupra copilei care trăia în pensionul pentru domnișoare ca într-un paradis terestru, în care curele de lună erau un „păcat prin el însuși” [6]. Raportată la *Străina*, influența asupra prozatoarei de această dată, se poate traduce prin selectarea în mai multe rânduri a poetului ca aluzie culturală. Afară de fragmentul amintit de Eugenia Tudor-Anton, aflăm într-o amintire a Inei cum profesorul Comșa de la școala improvizată într-un garaj le cere elevilor săi să facă analiza gramaticală a poeziei *La mijloc de codru des*, Străina fiind singura ascultată oral. Apoi, într-o variantă ce prelucrează închipuirile Străinei legate de o ipotetică întâlnire cu Leopardul (nume simbolic, sub a cărui mască se ascunde visul de iubire ideală al eroinei, întrupat într-un tânăr de o frumusețe neobișnuită) și reminiscențele scurtei perioade petrecute împreună, întâlnim următorul pasaj:

„«Oare tu nu știai cum au fost atunci cerul și pământul și locul... și timpul? Cum toate erau întoarse spre soare, spre stele, spre lună, spre tot acel divin concern nouă complice? Oare nu erai conștient de tot ce ai creat frumos în mine, și acum nu simți oare că ai ucis acea frumusețe care încă se mai hrănește din ceea ce acumulasă?» *Tu trebuia să te cuprinzi* – sunau versurile, atingând tastele făpturii ei muzicale” [4].

Versul din *Pe lângă plopii fără soț* este țesut în reveria Inei fără alte trimiteri, însă reverberațiile sale asupra fragmentului sunt pline de înțelesuri. Rolurile s-au inversat, fata este acum cea care privește de la depărtare un chip frumos pe care îl transformă în efigie adorată a amorului ideal. În Elveția, la Bex-en-Montagne, alături de vila sa, se află o *vilă geamănă*. Străina, retrasă, izolată de ceilalți turiști cu care ocolește orice fel de interacțiune, petrece mult timp pe balconul năpădit de flori. Imaginii ei însingurate îi răspunde în oglindă balconul geamă în care un tânăr străin, exotic, lucrează până la înserat la tablourile sale. Deși nu interacționează, Ina se simte împlinită urmărindu-l doar pe acest străin frumos: „mă mulțumeam privind pe acel unul” [4]. Atunci când se întâmplă să lipsească pentru o zi, țesătura existenței însăși este alterată: „Și iată că într-o zi s-a întâmplat ceva cumplit: la ceasul obicinuit, tu nu erai pe balconul tău, și nici la amiază, și nici când soarele coborâse... dar în ziua următoare ți-ai reluat locul, și tot sistemul sideral: soare, lună, stele, a strălucit iar” [4]. Farmecul de care este înălțuită în această *poveste a ochilor*, fascinația privirii își găsește ecou în versurile eminesciene: „La geamul tău ce strălucea / Privii atât de des” [7]. În nenumărate rânduri tânărul, numit simbolic Leopardul, este asociat cu soarele, primind uneori și numele de Helios ori Zeul Soare, atât pentru frumusețea sa nepământească, cât și pentru efectul pe care îl are asupra Inei. Pentru fată el este pretextul necesar formării iluziei. Străina își umple sufletul

și mintea cu imaginea de care are nevoie pentru fantasmеle ei idealizante, așa cum o plantă absoarbe lumina soarelui pentru a trăi: „Ea plecase încotrova, cu lumina priimită și nimic n-o mai interesa, afară de starea ei de suflet, extatică...” [4].

Cunoscutele versuri din *Pe lângă plopii fără soț* conturează versiunea angelică a iubitei idealizate în viziunea poetului romantic: „Un chip de-a pururi adorat / Cum nu mai au perechi / Acele zâne ce străbat / Din timpurile vechi” [7]. În *Străina* paginile romanului se transformă în adevărate poeme în proză atunci când vine vorba de portretul Leopardului: ochii negri și pielea cafenie amintesc un prinț exotic, un oriental, „Omul era însemnat cu ceva invizibil, imponderabil, de care era inconștient” [4], oricine îl întâlnește simte „prezența făpturii sale frumoase și bogate, splendoarea unei ființe neasemuite”, poartă pecetea unor alte timpuri, căci „totul în el părea profund ca veacul” [4], iar dacă muza din versurile eminesciene este o zână, străinul Inei este un *tânăr zeu*.

Odată depășită etapa contemplării apare și dezamăgirea, deziluzia. După o scurtă perioadă de beatitudine, în care sufletele celor doi par îngemănate, în care Leopardul își împlinește perfect rolul în țesătura complicată a visurilor fetei, apare gestul discordant, nota stridentă care dezintegrează armonia în care se investise marfa scumpă a atât de multor iluzii. Vina este interesul pe care tânărul îl arată pentru o *petite fille mondaine*, complet banală și ușor vulgară, iar: „Faptul că Helios se arătase foarte amabil cu Nutzi, el, cel superb, arăta că gustul tânărului nu era destul de rafinat. Poate că totuși căutase numai să o facă pe ea, Ina, geloasă, experimentul îi părea tot penibil, lipsit de gust. Sau ești Zeul Soare... sau nu ești! (...) Răul era că iată, își dărmase tot castelul de cărți al iluziei” [4]. Esențială este așadar aici moartea himerei, des-fermecarea, *falimentul tuturor iluziilor*. Pentru *Străina* acesta este un nod de semnificații esențial, fisura descoperită în ființa aparent perfectă a Leopardului o pune pe tânără în fața realităților lumii, în care perfecțiunea (a oamenilor, a sentimentelor, a momentelor) este doar un miraj, realități de care și Ina, precum tinerele înstrăinate din scrierile de început ale Hortensiei Papadat-Bengescu, încearcă întotdeauna să fugă. Îndepărtându-se de persoana reală, fata încearcă să îl salveze pe Leopard în închipuire, împodobindu-l cu aura amintirilor perfecte, filtrate îndelung în imaginar. Efigia Zeului Soare se erodează însă încet:

„Ina își amintește pe Leopard și în ea întâlnește un sentiment ciudat; dibuie puțin, cată să se lămurească, apoi recunoaște cu uimire că acel sentiment e un fel de ură – ură pentru timpul pierdut, pentru marfa de lux a simțirii ce cheltuise atunci pentru el, ură pentru amăgirea pricinuită unei minunate iluzii, un fel de ură tihnită, fără de violența ce-i era obicinuită, ura ce ai simți după un timp lung, pe cei ce ți-au furat un lucru de preț, înlocuit cu un obiect banal” [4], apoi „Chiar de-acum ceea ce simțea nu mai era ură, ci un fel de silă de el, de sine – așa cum închizi un capac de pluș veșted peste ceea ce credeai că e un giuvaer prețios, și care acum îți apare o bijuterie oarecare, fără de uz” [4].

În aceste pasaje dezamăgirea amară a Străinei face ecou încă o dată versurilor eminesciene: „Căci azi le semeni tuturor / La umblet și la port, / Și te privesc nepăsător / C-un rece ochi de mort” [7]. Leopardul nu s-a cuprins de farmecul sfânt: „și nu simți că atunci ai ucis ceva frumos, care nu mai se hrănește din sucurile atunci acumulate... *Tu trebuia să te cuprinzi..!* – sunară versurile atingând tastele făpturii ei muzicale...” [4]. Prelucrarea acestui fragment cu inserția versului de Eminescu în mai multe variante care s-au păstrat, probează importanța acestei formule pentru viziunea scriitoarei.

Tema singurătății și a înstrăinării este esențială pentru roman. Revenind la episodul trecerii poeziei *Melancolie* pe muzică, despre care scria și Eugenia Tudor-Anton, credem că, dincolo de obsesia pentru astrul nopții, luna preferată de toți romanticii, esențiale sunt aici două fațete: condiția de artist a Inei și condiția ei de înstrăinată. Această scenă în care Străina caută echivalențele muzicale ale cuvintelor, în care analizează sonorități și semnificații, arătându-se pe rând curioasă, speriată, revoltată, empatizând până la suferință cu versurile care o obsedează, punându-și la îndoială calitatea de artist și renunțând în cele din urmă a dubla ceva ce îi pare perfect în sine, este printre puținele care o înfățișează pe tânără ca muzician. Pentru că știe că nu este și nu poate deveni un geniu al muzicii, renunță la această preocupare, așa cum renunță la tot ce tinde spre perfecțiune

fără a o desăvârși. În încercarea de a pătrunde înțelesul versurilor de Eminescu, tânăra își induce un fel de transă (amintind de infuzia de poezie eminesciană a Fetiței), repetând aproape incantatoriu sintagme din primele două versuri ale poeziei: „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă, / Prin care trece albă regina nopții moartă” [7]. Astfel Străina se cufundă în irealitatea versurilor și vede omul de la fereastră, *aude* cuvintele pe care el le rostește, aude în același timp căruța trecând pe strada pietruită de afară din fața casei lui și *simte* mirosul de pârlit de la grătarul din curtea vecină. Regăsim la Străina aceeași comoară de fantezie, același vast și bogat imaginar al tinerelor din scrierile de la începuturi. Ceea ce revine iar și iar în reveria fetei este conștiința singurătății celui care stă în fața ferestrei și contemplă cerurile, frumusețea comuniunii pe care Ina o simte între ea și acel străin culminând în următorul pasaj: „Ina ar vrea să spună multora vestea că un om a stat înfipt – singur, atât de singur – înfipt în Timpul care trece” [4]. Deși scriitoarea nu citează și din finalul poemului, versurile următoare rezonază cu destinul ultimei sale eroine, cea botezată Străina, cea străină față de toți și de viață, față de sine însăși: „Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură, / Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost” [7].

Fascinația și prețuirea pe care Hortensia Papadat-Bengescu le are pentru Mihai Eminescu sunt evidente, de ar fi să amintim acum la final doar de faptul că în casa Marcian, diferite ediții ale poeziilor eminesciene sunt răspândite pretutindeni, cea mai deosebită, cu coperti de mătase „verde cu *lilas*, culori topite în arabescuri de *moire* și de *satin*” [4], ocupând locul de onoare pe pian, obiectul sacru pentru maestru. Cunoașterea acestei preferințe îmbogățește desigur semnificațiile scrierilor și portretul romancierei. *Străina* însă, după cum observa și editoarea Gabriela Omăt, este o operă saturată de aluzii culturale, amintind și prin acest aspect o întoarcere la rădăcini, la prozele de tinerețe. Ina se privește în oglindă, căutându-și asemănări cu actrița Cécile Sorel, iar în momente cheie o citează pe *marea Colette*. Iar acestea sunt doar câteva exemple. Urmărirea referințelor din *Străina* în viitoare analize, nu poate conduce decât la rezultate interesante și valoroase, la sporirea valențelor universului bengescian.

Bibliografie

- [1] OMĂT, Gabriela, „Note și Comentarii” în *Hortensia Papadat-Bengescu. Opere, vol. III: Romane: Străina*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2012, p. 1653, 1704, 1709, 1711.
- [2] LOVINESCU, E., *Istoria literaturii române contemporane, vol. IV*, Editura Ancora, București, 1928, p. 238.
- [3] ALEXANDRESCU, Sorin, „Alunecosul, necesarul feminin” în *Identitate în ruptură: mentalități românești postbelice*, traducere de Mirela Adăscăliței, Sorin Alexandrescu și Șerban Anghelescu, Editura Univers, București, 2000, p. 310.
- [4] PAPADAT-BENGESCU, Hortensia. 2012. *Opere, vol. III: Romane: Străina*, text stabilit și note de Gabriela Omăt, studiu introductiv de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2012, p. 181, 178, 926, 237, 240, 925, 245, 137, 930, 521-522, 931, 171, 168.
- [5] TUDOR-ANTONT, Eugenia, „Eminescu în proza Hortensiei Papadat-Bengescu” în *România Literară*, numărul 11, 2002, consultat pe 30.01.2015, http://www.romlit.ro/eminescu_n_proza_hortensiei_papadat-bengescu.
- [6] PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Arabescul amintirii: roman memorialistic*, ed. îngrij., pref. și note de Dimitrie Stamatiadi, Intreprinderea Poligrafica "13 decembrie 1918", București, 1986, p. 130.
- [7] EMINESCU, Mihai, *Opere, vol. I, Poezii tipărite în timpul vieții*, ediție critică îngrijită de Perpessicius, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II, București, 1939, p. 191, 69.

**II. GERMAN CULTURE AND LANGUAGE – ROMANIAN
CULTURE/ CULTURE ET LANGUE ALLEMANDE – CULTURE
ROMAINE / CULTURĂ ȘI LIMBĂ GERMANĂ – CULTURĂ
ROMÂNEASCĂ**

**ASPECTS REGARDING SPACE REPRESENTATION IN
ANDREAS BIRKNER'S FICTION****ASPEKTE DER RAUMDARSTELLUNG IN DER PROSA
ANDREAS BIRKNER'S****ASPECTE ALE REPREZENTĂRII SPAȚIULUI ÎN PROZA LUI
ANDREAS BIRKNER****Maria SASS**

Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu

Abstract

*Andreas Birkner (1911-1998) is one of the five Romanian German-language authors which were publicly condemned in the Braşov writers' process (1959). In his stories and novels, he presents multiple facets of the detention years. The present study is centered on the analysis of the story *Die Katzengeschichte* [Cats' Tale], which literary transfigures the author's traumatic experiences. It describes the everyday life in a village consisting of huts built of mud, characterized by harsh living conditions and psychological consumption at the highest level. The trauma of the concentration camp is rendered by selecting the most appropriate linguistic and stylistic means. The analyzed story focuses on a concrete space with historical significance. Based on his own experience, the author retrospectively constructs a fictional literary space bearing the characteristics of the experienced space. The latter overlaps the spatial fictional model.*

Zusammenfassung

*Andreas Birkner (1911–1998) gehört zu den fünf rumäniendeutschen Autoren, die im Kronstädter Schriftstellerprozess politisch verurteilt worden sind. In seiner Prosa, Erzählungen und Romane, werden seine Gefängnisjahre vielfach verarbeitet. Die vorliegende Arbeit fokussiert sich auf die Analyse von Birkners Erzählung *Die Katzengeschichte*, die die traumatischen Erfahrungen des Autors in einem Zwangsaufenthaltort literarisch verarbeitet. Die Erzählung schildert den Alltag im Lehmhüttendorf, der durch karge Lebensbedingungen und höchste psychologische Belastung gekennzeichnet ist. Das Lagertrauma wird durch die treffende Auswahl sprachlicher Mittel psychologisch aufgearbeitet. Die analysierte Erzählung thematisiert einen konkreten Raum mit historischer Bedeutung. Der Autor geht von eigenen Erlebnissen aus und konstruiert rückblickend einen literarisch fiktiven Raum, der die Eigenschaften des erlebten Raumes aufweist, wobei sich die Raumerfahrung mit dem fiktionalen Raumentwurf deckt.*

Rezumat

*Andreas Birkner (1911-1998) este unul dintre cei cinci autori de expresie germană din România care au fost condamnați politic în procesul scriitorilor din Braşov (1959). În povestirile și romanele sale tratează multiple fațete ale anilor de detenție. Prezentul studiu este centrat pe analiza povestirii *Die Katzengeschichte*, care prelucrează literar experiențe traumatice ale autorului. Povestire descrie cotidianul dintr-un sat format din colibe de chirpici, caracterizat prin condiții de viață aspre și un consum psihologic la cel mai înalt nivel. Trauma lagerului este redată prin selectarea celor mai adecvate mijloace lingvistice și stilistice. Povestirea analizată tematizează un spațiu concret cu semnificație istorică. Pornind de la trăiri proprii, autorul construiește în retrospectivă un spațiu literar fiktiv care deține caracteristicile spațiului trăit. Acesta din urmă se suprapune modelului spațial ficțional.*

Keywords: *Andreas Birkner, writers' process, thematized space, fictional space, "Gulag" literature*

Schlüsselwörter: *Andreas Birkner, Schriftstellerprozess, thematisierter Raum, fiktiver Raum, Gulag-Literatur*

Cuvinte-cheie: *Andreas Birkner, procesul scriitorilor, spațiul tematizat, spațiu ficțional, literature „Gulag”*

1. Einleitung

In der Literatur existiert eine eigene Welt, die mit Raum und Zeit verbunden ist. Seit Ende des 19. und vielmehr im Laufe des 20. Jhs. haben beide, Raum und Zeit, als bewusst eingesetzte Gestaltungselemente an Bedeutung gewonnen. In Bezug auf Raum haben sich zwei Haupttendenzen herauskristallisiert: einerseits eine Semantisierung des Raumes, die mit dem Erzählgeschehen verknüpft ist, andererseits eine durch genaue Zeit- und Ortsangaben betonte Fixierung des Geschehens in der realen Welt, die etwa den Tendenzen im Realismus entspricht.

Vorliegende Arbeit setzt sich zum Ziel, die Raumdarstellung in der Erzählung *Die Katzensgeschichte* von Andreas Birkner zu analysieren. Es ist eine Einzeluntersuchung zur intentionalen Thematisierung des Raumes; die Bedeutung des ausgewählten Textes liegt in der Reaktion des Autors auf eine besondere historische Zeit, wobei dem Raum eine zentrale Stellung zukommt. Untersucht werden Aspekte der Raumdarstellung und Einzelmotive und deren Beitrag zur Vermittlung der Textbotschaft.

2. Der Autor

Andreas Birkner (1911-1998) gehört zu den rumäniendeutschen Autoren, die Rumänien verlassen und in Deutschland gelebt haben und auf Grund von Erinnerung und Dokumentation Natur und Gesellschaft ihres Herkunftslandes gestalten. Er wurde 1911 in Kleinschenk bei Fogarasch, ein im Alttal gelegenes sächsisches Dorf, geboren und fühlte sich Zeit seines Lebens mit dem Geburtsort verbunden. Die Grundschule besuchte er im Heimatdorf, danach war er Schüler des Brukenthal-Gymnasiums in Hermannstadt, wo er auch das Theologisch-Pädagogische Seminar absolvierte und die Pfarramtsprüfung ablegte. 1966 reiste er in die Bundesrepublik aus, wo er bis zu seiner Pensionierung als Seelsorger in der Augenklinik von Freiburg arbeitete. Zeit seines Lebens wirkte er als Schriftsteller und Pfarrer.

Birkner debütierte 1934 als Erzähler in der Kronstädter Zeitschrift *Klingsor* (1924-1939), in der er mehrere Prosaschriften veröffentlichte. Noch vor dem Ende des Zweiten Weltkrieges publizierte er in Rumänien die Erzählungen *Die Straße neben dem Strom* (1941), *Der gelbe Windhund* (1944) und den Roman *Wind in der Tenne* (1944). Seine letzte Veröffentlichung in Rumänien war die Novelle *Aurikeln* (1956), für die ihm ein Preis der Zeitung *Neuer Weg* verliehen wurde. In Deutschland veröffentlichte er hauptsächlich im Europaverlag (Wien, München, Zürich). Sein Nachlass wurde dem Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas anvertraut, wo er sich auch jetzt befindet. Einige seiner Erzählungen wurden unter der Bearbeitung von Hans Bergel (*1925) und Stefan Sienerth (*1948) im IKGS-Verlag München herausgegeben. [1]

Andreas Birkner war einer der fünf Schriftsteller, die im Kronstädter Schriftstellerprozess (1959) verurteilt wurde. Vom kommunistischen Sicherheitsdienst („Securitate“) wurde er als „cap de lot“ (Hauptangeklagter) bezeichnet und zu 25 Jahren Haft verurteilt. Die Haftzeit dauerte von 1958-1964; sie umfasste die Haft und den Zwangsaufenthalt in der Bräilastepppe, danach folgten die Amnestierung und später die Rehabilitierung. [11. Nowotnik: 173-181]

Im Unterschied zu seiner Gattin, die Rumänien mehrmals besuchte, hat Birkner nach seiner Ausreise in die Bundesrepublik sein Herkunftsland nie mehr bereist. Sein Interesse an der alten Heimat schlägt sich in der Korrespondenz mit Persönlichkeiten aus seinem Heimatland (z.B. mit Harald Krasser) nieder, aber auch in der Gestaltung von Stoffen aus der in Rumänien verlebten Zeit. Seine episch stärksten Werke stellen Episoden seiner „alten Heimat“ dar, doch behandelte Birkner auch Themen anderer Art (z.B. in *Spiele mit Nausikaa*, 1981). Der Roman *Die Tatarenpredigt*

(1973) wurde im Europaverlag veröffentlicht; er fokussiert auf die „nationale, konfessionelle und kulturelle Vielfalt des siebenbürgisch-sächsischen Dorfes“ [12.Sienerth: 137] Im selben Verlag erschienen auch die anderen Romane Birkners *Das Meerauge* (1976), *Heinrich, der Wagen bricht* (1978), *Spiele mit Nausikaa* (1981) und die Erzählungen *Der lange Segen und andere Geschichten* (1975), *Der Teufel in der Kirche* (1980).

Andreas Birkner hat ein umfangreiches Werk von unterschiedlichem literar-ästhetischen Wert geschaffen, das dem Leser Einblicke in verschiedene Bevölkerungskreise gewährt. Er besaß die Fähigkeit, aus einem Milieu in ein anderes hinüber zu wechseln, sich in die Welt der Landesbewohner zu vertiefen, um detailreiche Darstellungen seiner einstigen Heimat zu bieten. Über seine Art zu schreiben drückt er sich folgendermaßen aus: „Ich baue meine Geschichten nicht nach einem System, sie sind intuitiv und plötzlich da: ich brauche sie nur noch aufzuschreiben [...]. Konstruierte Geschichten taugen nach meinem Dafürhalten nichts.“ [11.Nowotnik: 146]

Damit hebt er die Realität als Inspirationsquelle hervor. Durch seine Schriften möchte er seinen literarischen Nachfolgern die siebenbürgische Vergangenheit bekannt machen. Er ist der Ansicht, dass die Kunstwerke seiner Ex-Heimat in gleichen Maßen über diese Vergangenheit sprechen müssen: „Wir müssen es der Eloquenz der Steine überlassen, von der Vergangenheit Zeugnis abzulegen.“ [11.Nowotnik: 146]

3. Die Katzensgeschichte – narratologische Aspekte

Die *Katzengeschichte* entstand in Retrospektive in Deutschland und erschien in der *Siebenbürgischen Zeitung* in München in mehreren Folgen (30. Juni - 15. September 1982). 2002 wurde sie in den Erzählungsband *Der Brautschmuck des Sebastian Hann* [1. Birkner] aufgenommen. Die Erzählung, die seinen Autor als „genuinen Fabulierer“, aber auch als „belesene[n] Bildungsmensch[en]“ [1. Birkner: 258], wie ihn Hans Bergel charakterisierte, entlarvt, schildert den Raum und die Bedingungen der Verbannung in die Bräilasteppes, Birkners Zwangsaufenthaltort nach dem Verlassen des Gefängnisses.

Er wählt eine realistische Schreibweise und verwendet als Darstellungsform die ‚auktoriale Erzählsituation‘. Es dominiert die ‚Außenperspektive‘, der Narrator steht außerhalb des Universums seiner Figuren und gewinnt dabei ‚epische Distanz‘. Diese fast ‚göttlich‘ anmutende Perspektive ermöglicht ihm die Schauplätze, mitunter auch die Zeiten seiner Geschichte durch Rückblenden und Vorausdeutungen zu wechseln. Der Erzähler verfügt souverän über Zeit und Raum und kann auch die Worte, Gedanken und Gefühle seiner Figuren nach Belieben darlegen, zusammenfassen oder verschweigen, wobei Wertungen oder Urteile formuliert, gelegentlich auch Gestalten und deren Ansichten ironisch kommentiert werden. [14] Das Ergebnis solcher Narration ist ein „Wirklichkeitseffekt“ bzw. eine „Mimesis-Illusion“.

Der Beginn der Erzählung weist einen direkten Einstieg in die Handlung auf, der Protagonist Altdorfer, ein Schriftsteller und Alter Ego des Autors, betritt den Raum:

Einer Panne wegen hatten sie sich verspätet. Mehr als zwei Stunden dauerte es, bis der Fahrer des Lastwagens den Schaden beheben konnte. Daher war es Nacht, als ihn der Milizmann aus Brăila in das Lehmhüttendorf brachte. [1. Birkner: 73]

Es folgt eine erste Raumbeschreibung des Lehmhüttendorfes aus der Donausteppe:

Von diesem war weit und breit nichts zu sehen. Am östlichen Horizonte erschien ein schwarzer Streifen als eine merkliche Verdichtung der Nacht, von dem der Milizmann freilich behauptete, das sei der alte Akazienwald, in dessen Windschatten das Dorf angelegt worden war, dann aber blinkten eine Unzahl kleiner Lichter herüber, wie an einer stramm gespannten Schnur aufgehängt. War das die Straßenbeleuchtung? Der Milizmann lachte: Straßenbeleuchtung hier draußen – wir sind schon bald angekommen: das sind die erleuchteten Fenster der Hütten, in deren einer auch Sie wohnen werden; die behelfen sich hier alle mit Petroleumlampen.“ [1. Birkner: 73]

Altdorfer wird als „Sträfling“ und als „entlassener Delinquent“ bezeichnet, der vom Milizmann in das Hüttendorf begleitet wird, „der wohl aus dem Gefängnis [kam], aber noch nicht würdig war, wie es in den Papieren hieß, endgültig in die sozialistische Gesellschaft entlassen zu werden.“ [1. Birkner: 73] Er betrachtet den Raum, den er betritt „nach den Gefängnisjahren endlich ein Bild des Friedens und stillen Glücks“ [1. Birkner: 73], „für die vierundzwanzig Monate Zwangsaufenthalt“ [1. Birkner: 74] sollte ihm eine Hütte zugewiesen werden. Gesprochen wird von staatlicher Kontrolle vonseiten des Staatssicherheitsdienstes, von Steppeneinsamkeit und Arbeit auf der Staatsfarm, um zu überleben, und davon, dass Sträflinge von ihren Ehefrauen besucht werden dürfen.

Altdorfers Frau, die einen solchen Besuch abstattet, richtet die Hütte ihres Mannes, für die er ein „Abtrittsgeld“ bezahlt hatte, ein. Die Schlafstätte besteht aus einem Eisenbett und einem aus zwei Kisten aufgebauten Bett, auf beide werden Strohsäcke gelegt. „Zwei Kisten rechts, zwei Kisten links gerückt, darüber die ausgehängte Tür des Ziegenstalls gelegt, mit Packpapier überzogen“ [1. Birkner: 82] stellen den Schreibtisch dar. An dieser Stelle werden schon die ersten Andeutungen auf den Schriftstellerprozess gemacht: „Sollte er etwa schreiben? Eine gefährlichere Beschäftigung hätte er sich nicht ausdenken können, ein Kriegsgericht hatte ihn einmal solchen Unfugs wegen zu fünfundzwanzig Jahren Zwangsarbeit verurteilt.“ [1. Birkner: 85] Doch nimmt er sich heimlich vor, zu schreiben: „so durfte nicht einmal sein Mädchen davon eine Zeile lesen.“ [1. Birkner: 85]

In der Erzählung wird eine bunte Gesellschaft dargestellt, die das Lehmhüttendorf bewohnt: ein Minister, ein Schriftsteller, ein ehemaliger Konsul, Polizeipräsidenten, Popen, Gerichtspräsidenten, ein Champagnerfabrikant, ein Tänzer – „lauter Ehemalige natürlich“ [1. Birkner: 86], „die ganze Gesellschaftsschicht, die es unterm Königshaus der Vorkriegszeit zu Rang und Namen gebracht“ hatte. [1. Birkner: 91] Im Zusammenhang mit der beschriebenen Gesellschaft wird über politische Verbrechen reflektiert: „Wie war ein Tänzer als politischer Verbrecher vor ein Kriegsgericht gekommen? [...] Es wusste kaum einer hier, wie er ein politischer Verbrecher geworden war.“ [1. Birkner: 95]

Zu erwähnen ist auch ein weiteres in der Erzählung eingesetztes Narrationsmittel, eine Leitmotivtechnik bestehend aus untereinander verknüpften Leitmotiven, die fortwährend auf die monotone, starre und gefährdende Lebensweise hinweisen. Diese heben den Stillstand der Zeit in dieser Strafkolonie hervor: „So war es hier. Wie in dem bekannten Witz vom Telefonbuch: Viele Personen und wenig Handlung. [...] Nun, einige kamen, andere verließen die Siedlung. Das war ein erregendes Ereignis [...]“ [1. Birkner: 88]

Die durch Leitmotive akzentuierte Monotonie im Tagesablauf (weitere Tage, Wochen, Monate und Jahre würden ebenso verlaufen) begründet den Titel vorliegenden Beitrags und steht in direktem Bezug zur steppenhaften Landschaft, die in ihrer Weite ebenso monoton wirkt. Zur Handlung zählen bloß die jeden Sonntag von der Staatssicherheit durchgeführte Kontrolle, der sich alle Kolonisten der Strafsiedlung zu stellen hatten, oder der Besuch der Kommission des Innenministeriums, die üblicherweise nach Zukunftspläne fragte – „Sie werden ja wohl wieder daran denken zu schreiben!“ [1. Birkner: 112] – und Schrecken einjagte.

4. Aspekte der Raumdarstellung in Birkners *Die Katzensgeschichte*

In seiner Studie *Die Struktur literarischer Texte* (1970) betrachtet Lotman den Raum als ein zentrales Element der Komposition eines sprachlichen Kunstwerks und formuliert eine der oft zitierten Definitionen zum Raumkonzept:

Raum ist: die Gesamtheit homogener Objekte (Erscheinungen, Zustände, Funktionen, Figuren, Werte von Variablen u.dgl.), zwischen denen Relationen bestehen, die den gewöhnlichen räumlichen Relationen gleichen (Ununterbrochenheit, Abstand u.dgl.). Wenn man eine gegebene Gesamtheit von Objekten als Raum betrachtet, abstrahiert man dabei von allen Eigenschaften dieser Objekte mit Ausnahme derjenigen, die durch die gedachten raumähnlichen Relationen definiert sind. [10. Lotmann: 29]

In verschiedenen Arbeiten zur Literaturtheorie wurde der Begriff „Raum“ unterschiedlich definiert. So z.B. versteht Zoran (1984) den Raum im konkret-materiellen Sinne als Ausprägung der erzählten Welt und bezieht sich auf geografische Gegebenheiten. [13.Zoran: 32] Chatman (1978) behandelt den Raum im Rahmen der Unterscheidung von *story* (erzählte Geschichte) und *discours* (Vermittlung einer Geschichte), während Bal (1985) vom Raum als Schauplatz spricht, dessen Grundeinheit der Ort ist.[4] In Bals Theorie stellen die Schauplätze die konkrete Umgebung der erzählten Ereignisse dar, während der Narrationsraum zwei Erscheinungsformen aufweisen kann: zum einen stellt er die Umgebung der wahrnehmenden Figuren dar, zum anderen kann er thematisierter Raum sein: „Als thematisierter Raum ist Raum dann zu verstehen, wenn er als solcher zum Objekt des Erzählens wird und sich die Geschichte seiner Darstellung unterordnet.“[3]

Fragt man nach der Bedeutung des literarischen Raumes, so behauptet Krah (1999): „Der Raum eines fiktionalen Textes existiert nicht vor und unabhängig von einem Text. In dem Moment, indem in einem Text von einer räumlichen Gegebenheit erzählt wird, wird diese erst erzeugt.“ [5. Dennerlein: 93]

Der Raum kann in narrativen Texten verschiedenartig dargestellt werden: er kann unter anderem durch Figuren oder durch den Erzähler vermittelt, anthropomorphisiert oder allegorisiert wahrgenommen oder beschrieben werden und Schauplatz oder Gegenstand von Reflexion sein. Alle erwähnten Arten der Raumdarstellung können in der Erzählung *Die Katzensgeschichte* von Birkner nachgewiesen werden.

Voraussetzung der vorliegenden Textanalyse ist die Annahme, dass die formalen Elemente eines künstlerischen Textes bedeutungstragend sind, das heißt „zur Übermittlung besonderer, auf andere Weise nicht zu übermittelnder Mitteilung [dienen]“.[10.Lotman: 29] Dazu sei erwähnt, dass zum Thema der Raumdarstellung in der erzählenden Literatur grundsätzliche Fragen nach der Besonderheit des literarischen Raumes im Zusammenhang mit der Fiktionalität narrativer Texte, theoretische Überlegungen zur Funktion des Raumes in der Literatur im Rahmen der Gesamtstruktur und Einzelanalysen von Werken eines Autors gehören. In diesem Zusammenhang soll die Beziehung zwischen dem Raum in der Dichtung und in der Wirklichkeit hervorgehoben werden.

Sowohl Wolfgang Iser [8.Iser: 144f] als auch Roman Ingarden [7. Ingarden: 235] erwähnen in ihren Raumtheorien die Relation bzw. die Verwandtschaft des dargestellten Raumes der Literatur mit dem realen Raum. Dabei wird hervorgehoben, dass an der Wirklichkeit gemessen die Dichtung immer „eine Wirklichkeit eigener Art“ darstellt und doch wirklichkeitsbezogen, nicht völlig unabhängig von der Wirklichkeit ist.[2.Assert: 53] In Anschluss an Iser und Ingarden behauptet auch Michel Foucault in einer frühen Phase (1967) seiner Philosophie zum Raum, wenn er den Begriff „Heterotopie“ definiert, dass es Räume gibt, die in besonderer Weise gesellschaftliche Verhältnisse reflektieren. Er schreibt: Heterotopien sind „wirkliche Orte, wirksame Orte, die in die Einrichtung der Gesellschaft hineingezeichnet sind.“[15] Darüber hinaus sei allen Heterotopien gemein, dass ihre jeweilige gesellschaftliche Bedeutung nicht statisch ist, sondern sich im Laufe ihres Fortbestehens verändern kann. Den Bedeutungswandel einer Heterotopie zu untersuchen heißt demzufolge, diskursanalytisch vorzugehen und die Heterotopie vor dem Hintergrund gesellschaftlichen Wandels zu begreifen.

Auffassungen dieser Art untermauern unsere Behauptung von der Thematisierung des Raumes zum Zweck der Vermittlung bestimmter Aspekte der Geschichte in Birkners *Katzensgeschichte*. Doch ist dabei eine ästhetische Landschaft vorhanden, die nicht als „einfach gegebene Gegenständlichkeit, sondern Erscheinung ‚im Wie‘ einer phantasiemodifizierten Wahrnehmung“ [9.Lobsien: 90] zu verstehen ist. Folglich soll hervorgehoben werden, dass es sich dort, wo im literarischen Text der Eindruck der Wiedergabe einer objektiven Realität bzw. eines realen Raumes erweckt wird, nur um eine Illusion, um eine dichtungsimmanente Wirklichkeit, um „die Empirie des Imaginativen“ [6.Hillebrand: 36] handelt.

5. Grundmotive in der *Katzensgeschichte*

Wie schon erwähnt, wurde Birkner mit anderen rumäniendeutschen Autoren verhaftet und verurteilt. In einem Interview mit Stefan Sienerth gesteht er, welches der angenommene Grund seiner Verhaftung gewesen sei: Dass er „schon immer geschrieben habe, heimlich auch im Bărăgan,

in der Donau-steppe.”[11.Nowotnik: 145] Wenn er sich auf die 1950er-Jahre in Rumänien bezieht, meint er: „Ich lieferte indessen Texte, die kein Mensch zu veröffentlichen gewagt hätte.” [11.Nowotnik: 143] Vor seiner Verhaftung (23. Juli 1958) hatte er einen Vertrag mit dem Bukarester Staatsverlag abgeschlossen. Er sollte die Novelle *Der Brautschmuck des Sebastian Hann* schreiben bzw. publizieren, wofür er auch einen Vorschuss einkassierte. Dies wird auch in der analysierten Erzählung erwähnt und kann als Hinweis auf die Inspiration Birkners aus der Realität betrachtet werden. Gleichzeitig soll damit sein Vorhaben hinsichtlich seiner Schriften verdeutlicht werden: „Meine Bücher haben keinen anderen erkennbaren Sinn gehabt, als meine[n] Landsleuten die jeweiligen Epochen kenntlich zu machen.“ [11.Nowotnik: 147]

Die *Katzengeschichte* verarbeitet die traumatischen Erfahrungen am Zwangsaufenthaltort literarisch. Die Erzählung schildert den Alltag im Lehmhüttendorf, der durch karge Lebensbedingungen und höchste psychologische Belastung gekennzeichnet ist. Das Lagertrauma wird durch die treffende Auswahl sprachlicher Mittel psychologisch aufgearbeitet.

5.1. Verbannung als (a-)sozialer Lebensraum

Als Hauptmotiv der Erzählung erscheint die *Verbannung* als (a-)sozialer Ort. Dieses Motiv ruft unweigerlich den Namen Foucaults ins Gedächtnis, der in seiner Studie *Überwachen und Bestrafen. Die Geburt des Gefängnisses* (1975) über die Funktion von Strafe als Kontroll- und Disziplinierungsmaßnahme in der modernen Gesellschaft sprach. Die Strafe diene als Abschreckung und Belehrung und dies galt als Zeichen der Macht. Die Zwangsarbeit wurde eingeführt, um die Arbeitskraft des Delinquenten der Gesellschaft zur Verfügung zu stellen. Dazu erwähnt Foucault auch einen anderen entscheidenden Aspekt: die Korrelation zwischen der neuen Gewalt des Strafens und Disziplinierens und der Seele des Delinquenten. Er ist der Meinung, dass der moderne Staat eine Vielfalt von Normen aufbaue, um den Straftäter fügsam und stumm zu machen.

Ausgehend von Foucaults beschriebener Machttechnik soll das Motiv der Verbannung in Birkners Erzählung näher beleuchtet werden. Der rumäniendeutsche Autor führt den Leser in ein Hüttendorf in der Wildnis (die Bărăgansteppe), ein narrativer Raum, der dichotomisch strukturiert wird: einerseits als „Abschiebeplatz“ für soziale und politische Devianz, andererseits als Ort der „Erneuerung“ bzw. der Sinnfindung. Die als Raum der Verbannung dargestellte Steppe ist zugleich ein Ort der Peripherie in geografischer Hinsicht und Symbol einer Grenze äußersten menschlichen Leidens, die als „Hölle“ auf Erden in das kollektive Gedächtnis eindrang. Alle Einwohner des Hüttendorfes sind aus den Gefängnissen entlassen worden und sollten hier auf die „neue“ Gesellschaft vorbereitet werden. Es ergaben sich aber auch „Freiräume“ jenseits staatlicher Sanktionen, die als ein erster Schritt für einen Neubeginn (Birkner ist literarisch tätig: „ich [habe] schon immer geschrieben, heimlich auch im Bărăgan, in der Donau-steppe”)[11.Nowotnik: 145] zu begreifen ist.

Mit dem Motiv der Verbannung verknüpft Birkner in seiner *Katzengeschichte* Elemente der Gulag-Literatur, die die Qualen, denen die Sträflinge in diesem Raum ausgesetzt waren, hervorheben: „Die Tage hier waren eine Pein!”[1.Birkner: 97]

Die Bezeichnung „Gulag“ [15] stammt aus dem Russischen und bezieht sich auf ein Repressionssystem der Sowjetunion, das Zwangsarbeit- und Straflager, Gefängnisse und Verbannungsorte umfasst. Dieses System war ein wesentliches Element der stalinistischen Ära und diente der Unterdrückung politischer Gegner. Soziologen und Literaturwissenschaftler, die sich mit dem Gulag beschäftigt haben, sind sich darüber einig, dass diese sowjetischen Lager nicht mit dem Ziel einer planmäßigen Ermordung errichtet worden sind, sondern zum Einschüchtern und zur Demütigung ihrer Insassen. Die hohe Totenanzahl verdeutlicht die unmenschlichen Lebens- und Arbeitsbedingungen in den Arbeitslager oder Strafkolonien, wo hauptsächlich politische Gefangene aufgenommen wurden. Die Gulag-Literatur verbindet man im Allgemeinen mit Alexander Solschenizyn und Varlam Šalamov. Das umfassendste Buch zu diesem Thema, *Der Archipel Gulag* des Literaturnobelpreisträgers Solschenizyn, entlarvt die groteske Seite jeder Diktatur. Bis heute gilt diese Bezeichnung als Inbegriff stalinistischer Schreckensherrschaft. Was Birkner den beiden oben genannten Autoren nahe bringt, ist vor allem die literarische Auseinandersetzung mit „extremen“ Grenzerfahrungen – erbarmungslose Kälte, Zwangsarbeit, Hunger und Willkür, die eindringliche Beschreibung eines Überlebenskampfes in der Bräilasteppe. Die Raumbeschreibung ist einem

Zivilisationsbruch gleichzusetzen, in den Altdorfer hineintritt und einige Jahre verweilen muss. Die Konstruktion des literarischen Raumes steht in enger Beziehung mit dem realen Raum, in dem der rumäniendeutsche Autor sich einige Zeit aufhalten musste. Es ist bekannt, dass Literatur keine Kopie der Realität ist, sondern vielmehr Abbildung einer Realität, einer Welt mit eigenen Wert- und Normvorstellungen und eigene Grenzen. Birkner versetzt seinen Leser mitten in die jeweils beschriebene Situation aus dem „Lageralltag“, um die Differenz zwischen Erlebtem und Erzähltem so gering wie nur möglich zu halten. Erinnerungen, Gefühle, Reflexionen werden oft humorvoll dargestellt (z.B. die Episode mit den Afloareis). In der Erzählung werden drei Zeiten vereint: Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft. Der Autor beabsichtigt, eine Art Zeit-Brücke zu schlagen, um die Lagerwelt möglichst genau zu reproduzieren. Die „erinnerte“ Gegenwart ist eben die Raumdarstellung der Bräilasteppes, die mit Entmenslichung (a-sozial), Abstumpfung, Reduktion auf die reine Physis (infolge des „Dauererrors“ extreme Kälte, Hunger, Auszehrung und unbarmherzige Behandlung) gleichzusetzen ist. Eine Landschaftsbeschreibung der Steppe zeigt selbst die Natur als menschenwidrig und menschengefährdend:

Bevor der Winter einbrach, stoben die Herbstregen über die Steppe und verwandelten ihren Staub in einen knietiefen Morast. Wer keine Gummistiefel besaß, verließ seine Hütte nicht. Den ersten Tag war das Schilfdach undicht; an hundert Stellen tropfte das Wasser von der Decke herab, bis das Schilf aufquoll und zum dichtesten Dach wurde. Danach erst kam die Kälte.[1.Birkner: 99]

Einen Mann hatte der Sturm außerhalb der Hütte überrascht und umgeschlagen, sodass dieser „fünfzehn Schritte von seiner Haustür entfernt“[1.Birkner: 100] erfroren aufgefunden wurde. Die Sträflinge mussten ständig einen Überlebenskampf gegen Hungersnot und sehr niedrige Temperaturen führen. Die extreme Kälte brachte vielen Häftlingen den Tod: „Soviel einer auch heizte, die Temperatur blieb in seiner Behausung unter Null; wieviel Grade unter Null wußte keiner, da ihm ein Thermometer fehlte.“ [1.Birkner: 100] Die Hände konnte man sich an einem Petroleumkocher wärmen: „Und vorm Schlafengehen erhitze man einen Backstein, der, in Zeitungspapier gewickelt, unter die erstarrte Bettdecke geschoben wurde.“ [1.Birkner: 100]; „Von Herrn Afloarei konnte man hernach erfahren, dass man bei zweiundzwanzig Grad unter Null schlafen gegangen war.“ [1.Birkner: 100]

Am Gegenpol liegt eine idyllische Vergangenheit, die Kindheit und Jugend des Protagonisten am Ufer des Altflusses, wie aus den Gesprächen des Ex-Ministers Solomon mit Altdorfer ersichtlich: „[...] wir hatten nur aus dem Dorf hinauslaufen, und dann sprangen wir von der Brücke hinab in den Altfluss [...] in unserer Kindheit wohnte das Glück noch zu beiden Seiten des Flusses [...]“[1.Birkner: 108] Suggestiert wird auch das harmonische Zusammenleben der Ethnien Siebenbürgens:

In meiner Jugend haben wir im Alt gebadet. Die Rumänen des Nachbardorfes badeten im selben Fluss [...]. Wenn ich sagen muss, was ich mir unter Heimat vorstelle, dann denke ich an den Altfluss. Ich kenne den Ort, wo das Glück wohnt. Das hört aber in dem Moment auf, wo der eine von den beiden Streithähnen sich nicht mehr verteidigen kann. Es sieht aus, als ob es jetzt soweit sei: Man lässt uns die Badestelle nicht mehr verteidigen. Es ist aus. [1.Birkner: 131]

Die Ausreise erscheint als Ausweg, denn der „Schrecken steckte ihnen allen in den Knochen“, sodass immer wieder „mitten im Bărăgan, von dem verfloßenen Leben in Siebenbürgen“, vom „Ende des Lebens in Siebenbürgen“[1.Birkner: 130] gesprochen wird. Folglich überrascht das vom Autor erdachte Ende, als Altdorfer den Ausreisepass für die Bundesrepublik Deutschland erhält, überhaupt nicht.

Es gibt viele bedrückende Szenen. Das Intellektuelle muss verschwinden, zurückbleiben soll das rein Biologische bzw. eine triebhafte Selbserhaltung. Die gesamte Darstellung verdeutlicht den existenziellen Schock, den die Zustände in der Strafkolonie auslösen. Und dies, weil die beschriebenen Zustände von Menschen geschaffen wurden, um andere Menschen oft bis zur Vernichtung zu quälen.

5.2. Das Motiv der „Katze“

Für die Titelentschlüsselung und Interpretation der Erzählung ist das Katzen-Motiv bedeutsam. Als Topos erscheint die „Katze“ in Birkners Erzählung in enger Beziehung zum Motiv der Verbannung und zur allegorisierten Darstellung des Raumes.

Die Katze gilt als Glück bringendes oder Unheil verheißendes Symbol. Als Unglücksbringer fungiert vornehmlich die schwarze Katze. Viele Kunstwerke bezeugen das Perspektivenspektrum in der Entwicklungsgeschichte ihres Symbolwertes. Im alten Ägypten wurde die Katze als ein über die Familie wachender rätselhafter Schutzgott geschätzt. In der abendländischen Kultur gilt sie als Verkörperung Satans oder des Unglücks und wird oft mit Hexen und abergläubischen Vorstellungen assoziiert. Als Symbol des Bösen begegnet die Katze in der Lyrik und Prosa.

In der Erzählung Birkners wird explizit hervorgehoben, dass einiges „über die Natur der Katzen [...] von denen es in in diesem Sträflingsort so viele gab“ [1.Birkner: 80] erzählt werden soll. Alle hielten eine Katze oder einen Kater im Haus, die meistens schwarz waren, um im Herbst Feldmäuse zu jagen. In allen Textstellen, in denen Katzen beschrieben werden, tauchen zweideutige Aussagen auf. Die Katzen werden mit den Verrätern gleichgesetzt und als Symbol der Falschheit gedeutet. Altdorfer hatte seine Katze aus der Hütte gejagt, doch sie drang wieder ins Haus „bevor er noch nicht die Tür ganz geöffnet“ [1.Birkner: 88] hatte. Das führt dazu, dass er die Katze, das Blondchen, brutal schlägt:

Er schloss die Tür und langte nach dem Besen. Die Tür zu, das Fenster geschlossen, keine Möglichkeit zum Entweichen. „Ein Blondchen mit dem Stempel der Unschuld auf der Stirne – dass ich nicht lache! Die Maske sitzt schief du Biest!“ [...] Blind schlug er zu, schon kochend vor Wut. Die Getroffene gab keinen Laut von sich, erduldet stumm den Hagel des Unwetters. [...] Altdorfer hatte vergessen, die Tür zu seiner Stube zu verschließen. Sonst war er aber keineswegs ungelehrig. Er drehte den Besen um, mit dem Stiel langte er unters Bett, hart und unbarmherzig [...]. Was musste er erleben? Die Katze rollte sich zu einer Kugel zusammen und rührte sich nicht mehr, er mochte schlagen und zustoßen, bis ihm die Puste ausging. Das war unerhört! Er war ja schon erschöpft und lahm wie nach einer Prügelei. So fiel ihm den nichts Besseres ein: Er rückte das Bett von der Wand weg und griff zu, packte die Katze am Genick und warf sie aus der Tür im weiten Bogen auf die Straße, wo sie augenblicklich davonlief. [1.Birkner: 89]

Altdorfer scheint von dem Vorfall betroffener zu sein als die Katze, „ein lahmer Arm und die Flauheit des Gemüts, wie er sie nach dem Prozess erlebt“ [1.Birkner: 89] hatte. Dieser direkte Übergang zum Schriftstellerprozess und in diesem Zusammenhang zu den Zeugen in politischen Prozessen lässt die Interpretation zu, dass Birkner die Katzen allegorisch betrachtet. Die Zeugen, die im Prozess gegen ihn ausgesagt hatten, „die hatte er allesamt bis zu dieser Stunde als Blondchen gekannt, als arglose Naive, mit dem Stempel der Unschuld auf der Stirne.“ [1.Birkner: 89] Doch gab es in der Strafsiedlung „Katzen mit entarteten Charakter“ und „er traute das Verbrechen jeder Katze zu“ [1.Birkner: 110]. Folglich kann behauptet werden, dass auch Birkners Katzen die von Axel Eggebrecht (1899-1991) [16] zugeschriebenen Eigenschaften anhaften: „Die Katze bleibt als letzte, göttliche Inkarnation der Morillosigkeit, sie gehorcht nicht, sie hält nicht viel von Treue [...]“.“ [17]

6. Fazit

Die analysierte Erzählung thematisiert einen konkreten Raum mit historischer Bedeutung. Der Autor geht von eigenen Erlebnissen aus und konstruiert rückblickend einen literarisch fiktiven Raum, der die Eigenschaften des erlebten Raumes aufweist, wobei sich die Raumerfahrung mit dem fiktionalen Raumentwurf deckt.

Primärliteratur

1. Birkner, Andreas: *Der Brautschmuck des Sebastian Hann. Erzählungen*. Hrsg. und mit einem Nachwort von Hans Bergel. Mit einem editorischen Bericht von Stefan Sienerth. Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, München 2002.

Sekundärliteratur

2. Assert, Bodo: *Der Raum in der Erzählkunst. Wandlungen der Raumdarstellung in der Dichtung des 20. Jahrhunderts*. Diss., Tübingen 1973.
3. Bal, Mieke: *Narratology: Introduction to Theory of Narrative*. Torbonto 1985.
4. Chatman, Seymour: *Story and Discourse Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca 1978.
5. Dennerlein, Katrin: *Narratologie des Raumes*. Berlin 2009.
6. Hillebrand, Bruno: *Mensch und Raum im Roman – Studien zu Keller, Stifter, Fontane; mit einem einführenden Essay zur europäischen Literatur*. München 1971.
7. Ingarden, Roman: *Das literarische Kunstwerk – mit einem Anhang von den Funktionen der Sprache im Theaterschauspiel*. Tübingen 1972.
8. Iser, Wolfgang: *Theorie der Literatur – eine Zeitperspektive*. Konstanz 1992.
9. Lobsien, Eckhard: *Landschaft in Texten – zur Geschichte und Phänomenologie der literarischen Beschreibung*. Stuttgart 1981.
10. Lotman, Jurij M.: *Die Struktur literarischer Texte*. München 1993.
11. Nowotnik, Michaela: „95 Jahre Haft“. *Kronstädter Schriftstellerprozess 1959: Darstellungsformen und Deutungsmuster der Aufarbeitung*. In: *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik*, 24. Jg., Heft: 1-2/2012, S. 173-181.
12. Sienerth, Stefan: *Andreas Birkner: „Vale Saxonia Septemcastrensis.“* In: *„Daß ich in diesem Raum hineingeboren wurde...“ Gespräche mit deutschen Schriftstellern aus Südosteuropa*. München 1997, S. 137-148
13. Zoran, Gabriel: *Towards a Theory of Space in Narrative*. 1985

Internetquellen

14. <https://www.uni-due.de/einladung/Vorlesungen/epik/auktorial.htm>: 23.02.2014
15. http://de.wikipedia.org/wiki/Heterotopie_%28Geisteswissenschaft%29: 24.03.2014
16. http://de.wikipedia.org/wiki/Axel_Eggebrecht: 16.03.2014
17. <http://katerpaul.wordpress.com/2010/04/11/axel-eggebrecht-%C2%BBkatzen%C2%AB/>: 16.03.2014

THE PROBLEMS OF MANAGEMENT OF THE LOGISTIC AND CARRIAGE PROCESSES IN THE INTERNATIONAL ENVIRONMENT

MANAGEMENT-UND LOGISTIKPROBLEME DES FÜHRUNGSPROZESSES IM INTERNATIONALEN BEREICH

PROBLEMELE DE MANAGEMENT ALE LOGISTICII ȘI ALE PROCESULUI DE CONDUCERE ÎN MEDIUL INTERNAȚIONAL

Mária POMFFYOVÁ

Matej Bel University, Institute of Managerial Systems in Poprad,
Francisciho 910/8, 058 01 Poprad
maria.pomffyova@umb.sk

Abstract

The management of the logistic and carriage processes in the manufacturing enterprises is as much effectively executed as common possibilities of their own information and communication technologies and their application's rate are effectively utilized. In the small and medium enterprises (SME), divisions or responsible specialists that have to manage such processes do not always exist. It is the cause that exact specification of information and communication processes creating information management support absents or is inaccurately determined. We pointed on the frequently occurring case when the data format is not supported with enterprise information systems. In 2012, we were researching how information supports of logistic and carriage processes are made in the small and medium enterprises. We were trying to find out some difficulties as well as causes occurred by cooperation between manufacturing enterprises in the international environment in order to do them more effectively. We have summarized our researching in this article.

Zusammenfassung

Die Verwaltung der Logistik und der Führungsprozesse in den Bearbeitungsunternehmen ist effektiv angewandt so wie die gemeinsamen Möglichkeiten der eigenen Informations- und Kommunikationstechnologien und deren Anwendungsrate. In Klein- und Mittelbetrieben (KMU) gibt es nicht immer Bereiche oder Fachkräfte, die solche Prozesse führen können. Das ist der Grund, wofür eine genaue Spezifikation des Informations- und Kommunikationsprozesses, der eigentlich die Grundlage des Informationsmanagements darstellt, fehlt oder ist falsch festgelegt. Ich habe den Akzent auf den Fall gelegt, wenn das Format der Dateien von den Informationssystemen der Unternehmen nicht unterstützt ist. Im Jahre 2012 habe ich erforscht, wie sich die Informationsgrundlagen der Logistik und der Prozessabwicklung in Klein- und Mittelunternehmen abwickeln. Ich habe Schwierigkeiten in der Abwicklung gefunden und habe versucht Lösungen für ihre Beseitigung zu finden. Unsere Recherche wird in diesem Artikel zusammengefasst.

Rezumat

Administrarea logisticii și conducerii proceselor în manufacturarea companiilor sunt executate la fel ca și posibilitățile comune ale propriilor tehnologii de informare și comunicare precum și rata lor de aplicare sunt utilizate efectiv. În întreprinderile mici și mijlocii (IMM), nu există întotdeauna divizii sau specialiști responsabili care trebuie să conducă astfel de procese. Aceasta este cauza pentru care specificarea exactă a procesului de informare și comunicare care creează suportul managementul informațional absentează sau nu este incorect determinat. Am pus

în evidență cazul care se întâmplă des atunci când formatul datelor nu este sprijinit de către sistemele de informare ale întreprinderilor. În anul 2012, am cercetat modul în care suporturile informaționale ale logisticii și a derulării proceselor sunt derulate în întreprinderile mici și mijlocii. Am încercat să găsim anumite dificultăți precum și cauze datorate cooperării dintre întreprinderile de manufacturare în mediul internațional pentru a le efectua mai bine. Am rezumat cercetarea noastră în acest articol.

Key words: *international environment, multicultural cross-cultural competences, logistics and carriage processes*

Schlüsselwörter: *internationales Medium, multikulturelle/ interkulturelle Kompetenzen, Logistik- und Verwaltungsprozesse*

Cuvinte cheie: *mediu internațional, competențe multiculturale inter-culturale, procese de logistică și administrare*

1. Introduction

Effectively managed enterprise processes strongly depend on current and available information support. By its creation all the information requirements must be set strictly; they are supposed to reflect a real situation, support assignment and transfer of several changes in and out of the enterprise. It is more important particularly when business partners in the Slovak republic as well as in abroad were cooperating. For effectively hyper-connected enterprises it means to achieve reduction of time to make decisions according to clients' demands. Generally, in the manufacturing enterprises it means to have right information to manage its production, logistic and carriage processes after purchasers' demands. To increase the rate of customers' satisfaction as well as production efficiency it is needed to manage all processes immediately and promptly.

Managing of logistic or carriage processes in the small and medium enterprises is difficult because of the fact that there usually do not exist divisions or responsible specialists who have to manage these processes. It causes that exact specification of information and communication processes are used to create information management support that is always inaccurately determined. However enterprise managers have to make claimed decisions in expected reaction time in according to changes of purchasers' as well as their own clients' needs. Using of information and communication technologies as a support of information systems both cooperating enterprises make more possibilities to be successful due to having right information that are useful in communication with their partners and in consequence of this they can more exactly manage their own production and logistics processes as well as cross-freight transport of goods.

2. Impact of information revolution

A basic problem of current period is impact of information revolution - its consequences in companies are seen in a form of information strategy aiming on permanent innovation and purchase of latest technologies to achieve the highest quality and the most modern technologies focused on getting a very quick and fast access to necessary information. This trend in companies caused that they often purchased technologies that are enable different functions and functionalities of information systems but were only rarely used in companies for support running processes and activities.

Secondly, there were the trends allowing support of managing and decision making activities through information systems applied by them, but their innovation were very expansively and the supports were applied quite seldom by companies. A permanent requirement towards users to adapt to new technologies, functionalities and surroundings seemed to be a problem.

Consequently, the next problematic point is heterogeneity of information systems platforms due to various IT platforms and data formats which formed a base of purchased solutions of

information systems. This is the reason why the investment was perceived as ineffectively expanded on. Problems escalate by cooperation in the international environment by foreign activities where such barriers as language barriers or cross-cultural habits as well as the frequently occurred changes of legislative terms and rules were added. They involve obstacles which complicate co-operation between purchasers and suppliers as well as freighters (in the case of transport of products from supplier to purchasers or their own clients). In our researching activities we pay attention on detecting where the problem of both enterprises' cooperation is. We consider the problem not to be caused only by different technological possibilities of enterprises' information systems but it depends also on the management self access both cooperated enterprises. We researched in small and medium enterprises what kind of barriers causes these affects; especially we focused our attention on analyzing the highest impact of these barriers.

3. Some specific aspects of logistic and carriage processes

Managing of logistic and carriage processes is more specific due to all related activities and processes which are managed by all corporate departments. As more effectively all processes are managed, the higher quality of flow of goods and services is obtained.

Matter of this is to overcome time and place in compliance with the following seven rights (7Rs), that are, the ability to deliver the right product to the right customer at the right place, in the right condition and right quantity at the right time, at the right (lowest possible) costs.

To do such processes more effectively, enterprises should use many various technologies, for example

- Just in Time (JIT),
- Hub and Spoke (H&S),
- from door to door,
- combined transport,
- Kanban technology,
- Quick Response (QR)
- Efficient Consumer Response (ECR).

If management decides to use „Just in Time" technology (JIT), it should be observed following conditions:

- firstly, not only desired accuracy, but the quality of its delivery must be guaranteed too, if suppliers want to adapt to purchasers needs, they have to dispose of available information exploited to planning and operative managing of all related processes,
- if management of carriage processes will be performed reliably and accurately, many adequate distribution processes should be realized by:
 - own freight in the case of regular transport performance,
 - using the services of certified carriers or another freight forwarding companies,
 - using services of forwarding companies that otherwise are not usually used, for example in the case of irregular transport performance, it means, necessary carriage can be executed by other (by air, railway, water transport, etc.) than well established practices.

Managers make their own decisions based on:

- optimally updated data which inform about the required number and range of goods by purchasers, than they can be compared with actual stock in the supplier company and immediately they are used in processes of validation of customer demand,
- support from the management of logistics processes should allow immediate planning and management of manufacturing processes so the desired amount of product can be produced on time and prepared for expedition,

To be all transport operations carried out effectively, it is necessary to plan the carriage performance in order to achieve maximal using of vehicles capacity as well as any other transport means, whether towards the customer, and if it is possible backwards. If an enterprise wants to manage all related processes optimally it is needed to exploit available resources the most

effectively and to achieve adequate performance of logistic elements as well as its own manufacturing processes. Measure of their successfully application relates to the quality with which the flow of goods and services are realised. As successfully have been implemented all processes it can be evaluated according to the level of customer satisfaction. This is especially actually when the quality of all related processes is strictly controlled, for example by foreign cooperation.

Logistics in the transport sector is very important. It confirm the views of experts who claim that “in a market economy with strong competition will not be successful any business entity that fails in satisfying the customer requirements based on all the above mentioned conditions of carriage, and in addition the transport of goods should be done right ecologically, it means that it should use environmentally friendly modes of transport (Královský, Gnap, 2010). Such carriage have to be realized in the long distances through combined transport modes, only transport of goods to end-users would be realized by using freight transport which should use new technologies and eco-fuel as an alternative source.

As we can note Majerčák (2000) extends the definition of logistics through socio-economic aspect related to an effort “to satisfy a loyal customer by optimal cost that will not be necessarily the lowest, if the customer is willing to pay for them.” But in such cases management have to solve problem, whether the costs are invested optimally or not. Finding the right solution where costs are mutually acceptable by both partners strongly depends on having the necessary information about customer`s needs.

Companies should have different information. The more exact and actual information are, the better reflect to their needs. Effective functioning of information chain can be expected if booth (purchasers, suppliers and their clients) cooperate together in the exchange of necessary documents, in which this information should be available in a suitable format and time.

It means the effective functioning of the information chain can be expected if all participants cooperate at the processes of exchange of necessary documents where the efficiency of data processing strongly depends on the appropriate format and immediate access of data accessing to them by bidirectional data flows. Such information is suitable to plan, monitor and operational managing of logistics and related carriage processes. Such cooperation may be threatened because of many reasons. We researched what are the most serious problems in the business practice of small and medium enterprises.

4. The research results in preparing documents for managing of the logistics and carriage processes

Based on theoretical knowledge, we researched (in the business practice of SME, 2012) how they manage their logistics processes by using “JIT” technology which is designed to achieve reduction in inventory and storage of goods at a functioning transport. When they want to maintain or strengthen its competitiveness they have to manage the processes associated with logistics as well as transport of goods so it is achieved most effectively meet the demand for the supplied products by the customers according to their immediate needs, deliver them “just in time”, in the exactly agreed amount and in specified date. Although immediate future needs of customers can be estimated, but even so, the ordered quantity of products may vary and therefore it is necessary to adapt them to access and immediate availability of the supply business. Ensure the required capacity depends on the possibilities of the supplier, which could be currently unavailable due to a lack of manufacturing lines or unexpected delays in the supply chain field.

As we alleged above companies should have exact and actual information about all managed processes. Firstly we analyzed their preferences for using electronic communication tools by online communication. Users always use many various tools or combination of them. We found the mostly preferred tools to realize online communication are the direct telephone contact (in 80 % of cases), next online communication as well as written by SKYPE (in 62 % of cases), then SMS notification (in 35 % of cases) or e-mail communication.

Next we find out what kind of barriers is frequently occurred by such forms of communication. The most common barrier is the language barrier, which causes the

misunderstandings in telephone contact or written (in the form of an electronic online communications, where such barrier in 32 % of examined cases was appeared). Next barrier is due to lack of multicultural competencies or insufficient knowledge and understandings of foreign customs and habits (in 53 % of cases). These barriers limit the wider using electronic ways of communication.

All enterprises, especially small and medium-sized, significantly affect some changes, threats or other barriers. Therefore they usually required exact list of acceptance of mutual business relationships. These documents make both business partners keep to the agreed conditions. This situation is worsens particularly in international forms of cooperation, even if it comes to the often long working relationship, not mention the new relationship, or if frequently absent orders or other forms of acceptance of cooperation.

Therefore we researched what the problem of prolonging of data processing of exchanged documents it is. As we can conclude from the analysis of research results most frequently occurring problem are incompatible document formats (in 92% of observed cases) that inform the contractor about the quantity of goods, requested by client. Such information informs about the quantity of products, as well as confirms their acceptance received by individual suppliers. Mostly they are in a format that is not supported by information technologies used by its processing. Therefore their processing is less effective, laborious and more time-consuming. It does not allow immediate and quick processing by electronic tools; it still depends on manual processing by a responsible person, what leads to prolong data processing. When a few processed documents are there or other work activities allow their manual processing in the permitted time, occurred delay is acceptable. However, increasing of number of documents may leads to prolonging their processing time or increasing complexity of processing, such situation is no longer acceptable and it causes many difficulties in the enterprise.

Further we research what causes the inability to sending or processing necessary documents in the appropriate formats or what is the problem of inability to its conversion to a format acceptable by information systems of suppliers. We found the common barrier that keep down the possibility of wider use of available tools and resources supported by enterprise information and communication technology is the low level of users' computer skills and abilities by using them to support their activities (denoted by 42% representatives of SME). They mostly do not use information and communication technologies (in the case of small enterprises).

In cases in which we eliminated incompatibility of formats as a result of users' computer illiteracy or their ignorance to working with IT, we found that despite these suppliers strictly specified requirements relating to needed formats of documents towards foreign customer information systems the conversion are still impossible. Such terms are necessary to do the confirmation of available goods that can be produced on related time and prepared for expedition according to customers' demands more exactly. Process of setting the required output is as much accurately as are formats of sent documents much more suitable for conversion (for example not a document in a fax form, but as an exported electronic spreadsheet of MS Excel or another export format supported by both IS).

We pointed that unavailable formats occur not due to a customer's IS inability to issue documents in required formats, but due to their unwillingness to change the established way of communication and data exchange. This averseness to change documents format into supported format may be a result of making a little account to the importance of such requirement by purchasers. Foreign partners are not willing to change established ways of communication due to their conveniences or mannerism to communicate by another than mostly used ways or used tools. Their mistrust of reliability to use other than the usual means of communication, could result from awareness of distortion or falsification of the ordered quantity, which may be associated with their increasing costs of their activities or of the concerns of non-delivery dates required by their customers.

5. Some possibilities how do international cooperation more effectively

We recommend following references:

- Involve management of both cooperating parts to solve all problems, particularly by cooperation in the international environment, where the mutual knowledge and understanding leads to creating a precondition for their willingness to cooperate and quickly solve problems encountered anywhere.
- To decide whether it is necessary to invest into the purchasing of a conversion program, which will convert those incompatible document formats, but due to its special purpose management have to decide if such additional investment are not necessary or too expensive.
- To raise electronic signature or advanced electronic signature, where the barrier is the level of their acceptance or credibility just at the international level of communication.
- To look for appropriate solutions which would be the result of the visibility requirements and demands of users that are not taken into account due to their position in the enterprise or in the production and logistics chain is unimportant or is not enough significant to influences management decisions of both firms. It is most significant in the case when the acceptance or non-acceptance of their demands have a significant impact on the success rate of the entire logistics chain.

Conclusion

To sum up, management of logistics and transport processes is still threatened, whether on the domestic or international level of cooperation, it is due to frequently occurring lack of low level of computer skills and abilities of users to exploit all available possibilities of tools and means supported by information and communication technologies as part of their information systems.

Mostly occurred barrier is the language barrier which can initiate misunderstandings, particularly by direct form as well as online form of electronic communication (telephone or written by SKYPE, e-mail, etc.).

Due to requiring of the exact documents of mutual business relationships, it is more important to verify electronic communication by documents in a written form. Their verification by electronic signature or by qualified electronic signature has their future and basic condition is their acceptance by foreign communication.

Exchange of desired data by electronic way of communication is a possible solution. Transmission efficiency of that data strongly depended on the level of compatibility of data and communication flows as ways to exchange necessary information; it is from the perspective of the experts of IT technology to the trivial solution. Just this solution is often a major problem. Such significant sources of current information used as management support of manufacturing, logistics and transport processes, is not available as quickly as it could be possible. This problem cannot be solved by competent responsible experts; the solution does not depend on their knowledge and skills in the using of available information and communication technologies, but is subject to make decision by the management, it means senior management must be willing to solve this problem.

Literature

[1] KRÁLOVENSKÝ, J., GNAP, J. Postavenie dopravy a zasielateľstva v logistickom systéme. [online]. 2010. [cit. 06. 03. 2012]. Available on internet: <http://www.zlz.sk/sk/informacie-o-zvaeze/o-je-logistika.html>

[2] MAJERČÁK, J. 2000. Supply chain v oblasti distribučnej logistiky s využitím nástrojov štruktúrálnej analýzy. In *LOGVD 2000 – logistika vo vojenskej doprave*, 13. vedecko-odborná konferencia v Žiline, 26.10.2000. Available on internet: http://www.logistickymonitor.sk/en/images/prispevky/logvd2000.pdf&ei=rEWY TZ_xIcPMswatkpS1CA&usg=AFQjCNFfz476HCx5xZbygNRRt0aJwqFXlQ.

[3] MORAVČÍK, T. Zasielateľstvo a jeho vzťah k logistike. In Logistický monitor. Internetové noviny pre rozvoj logistiky na Slovensku. [online]. 2010, vol. 3, no. 3 [cit. 2003-01-10]. Available on internet: < http://www.logistickymonitor.sk/en/images/prispevky/zasielatelstvo.doc&ei=tAStTuK0NZCq8QOVhrWOCw&usg=AFQjCNE-ICOvUvOgod8xolCY1xk_HdVOA8Q>.

[3] Nové súvislosti dopravnej politiky v Európe. 2006. [online]. 6/2006. [cit. 10. 10. 2010]. Available on internet: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0314:SK:NOT>>.

[4] Plán jednotného európskeho dopravného priestoru – Vytvorenie konkurencieschopného dopravného systému efektívne využívajúceho zdroje. KOM(2011) 144. 2011 [online]. 3/2011. [cit. 31.3.2012]. Available on internet: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0144:SK:PDF>

[5] POMFFYOVÁ, M. 2005. Pozitíva a negatíva multikultúrneho prostredia a ich vplyv na rozvoj edukačného procesu. Essentia, Plzeň.

[6] PŠENÁK, J. Prepojenie manažmentu a IT. s.48-49. Bratislava. Infoware. Č. 7-8, 2007. ISSN 1336-3581

GERMAN LANGUAGE IN THE ECONOMY OF SLOVAKIA**DEUTSCH IN DER WIRTSCHAFT DER SLOWAKEI****LIMBA GERMANĂ ÎN ECONOMIA SLOVACIEI****Iveta KONTRÍKOVÁ**

Institut der Managementsysteme in Poprad, Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät, Matej -Bel-
Universität in Banská Bystrica, Str. Francisciho, 058 01 Poprad

E-mail: iveta.kontrikova@umb.sk

Summary

In the paper we pay attention to the situation in Slovakia from the point of view of foreign companies which currently do their business in the country. Although the most frequently used foreign language is English some companies from German speaking countries prefer German language and in seeking for new employees they require German language knowledge from potential candidates.

Resümee

In dem Artikel beschäftigen wir uns mit der Problematik der ausländischen Unternehmen in der Slowakei im Bezug auf die Sprache, die dort als Arbeitssprache benutzt wird. Andererseits analysieren wir die Anforderungen des slowakischen Arbeitsmarktes in dem Zusammenhang mit den geforderten Fremdsprachen. Am meistens frequentiert ist Englisch, gefolgt vom Deutsch, auch wenn einige Unternehmen aus deutschsprachigen Ländern bevorzugen Englisch.

Rezumat

În acest articol ne ocupăm de problematica companiilor internaționale din Slovacia din punct de vedere lingvistic. Deși limba cea mai utilizată este Engleza unele companii din țări vorbitoare de limba Germană preferă limba Germană iar în recrutările lor le cer potențialilor lor candidați cunoștințe de limba Germană.

Key words: *German language, Companies in Slovakia, Foreign trade.*

Schlüsselbegriffe: *Deutsch, Unternehmen in der Slowakei, Außenhandel*

Cuvinte cheie: *Limba Germană, Companii din Slovacia, comerț extern.*

1. Einleitung

In den letzten Jahren ist es vollkommen üblich, dass man in fast jeder Stellenanzeige als geforderte Schlüsselkompetenz die Beherrschung einer oder mehrerer Fremdsprachen findet. Meistens wird auf dem slowakischen Arbeitsmarkt Englisch nachgefragt, es gibt aber auch Firmen, die nach potenziellen Arbeitnehmern suchen, die eine andere Fremdsprache beherrschen, vor allem Deutsch, Ungarisch, Französisch oder Italienisch.

2. Handelspartner der Slowakei

Der größte Handelspartner der Slowakei ist Deutschland. Im Jahr 2011 waren die EU-Länder an den Einfuhren in die Slowakei mit 65,1 % beteiligt. Der Anteil der Importe aus Deutschland betrug davon 16,3 %. An zweiter Stelle stand Tschechien, dessen Anteil an den slowakischen Einfuhren bei 10,5 % lag. Auf dem dritten Platz rangierten Ungarn und Polen mit ca. 4 %, gefolgt von Österreich mit 2,2 %.

Die Einfuhren aus den EU-Ländern stiegen im Jahr 2011 zwischenjährig um 13,5 % an und erreichten 35.055,3 Millionen Euro.

Im Jahr 2011 lag der Anteil der EU-Länder am slowakischen Export bei 84,6 %, was einem Wert von 47.694,8 Millionen Euro entspricht. Der größte Anteil aller slowakischen Ausfuhren entfiel auf Deutschland, und zwar 20,8 %. Weitere Exporte der Slowakei gingen in die Tschechische Republik, wohin im Jahr 2011 14,0 % der Produktion ausgeführt wurde, gefolgt von Polen mit 7,2 % sowie Ungarn und Österreich mit jeweils 6,9 %. Zwischenjährig stieg der slowakische Export in die EU-Länder um 17,3 %.

Im Jahr 2012 lag der Anteil der EU-Länder an den gesamten slowakischen Einfuhren bei 64,9 %. Zwischenjährig stiegen die slowakischen Einfuhren aus den EU-Ländern um 7,4 %. Deutschland war als wichtigster Handelspartner der Slowakei mit 17,0 % an den slowakischen Einfuhren beteiligt. Im Vergleich zum Vorjahr stieg der Import aus Deutschland um 11,8 %. Der zweitgrößte Handelspartner der Slowakei ist die Tschechische Republik, ihr Importanteil lag bei 9,7 %. Das Volumen der Einfuhren erreichte im Jahr 2012 einen Wert in Höhe von 99,2 % gegenüber dem Importvolumen des Jahres 2011.

Die EU-Länder waren im ersten Halbjahr des Jahres 2013 mit 83,6 % am slowakischen Export beteiligt. Die meisten Ausfuhren gingen nach Deutschland, und zwar 21,24 %, gefolgt von Tschechien mit 13,7 %, Polen und Ungarn mit jeweils 7,5 % und Österreich mit 6,8 %. Die Handelsbilanz der Slowakei mit der EU betrug im ersten Halbjahr 2012 6,9 Mrd. Euro.

Zu den wichtigsten Einfuhrhandelsartikeln gehörten im Jahr 2011 Computer, elektronische und optische Geräte, Automobile, Erdöl und Erdgas, Maschinen und Anlagen. Die Einfuhr von Kohle und Lignit stieg zwischenjährig um 33,9 %, Erdöl und Erdgas um 35,2 %. Die langfristig beobachtete Einfuhr von Lebensmitteln stieg zwischenjährig um 13,6 %.

Die Einfuhr von Fahrzeugen stieg im Jahr 2011 im Vergleich zum Vorjahr um 12,8 % an. Der Import von Computern, elektronischen und optischen Geräten war zwischenjährig um 8,9 % niedriger, der Import von elektrischen Maschinen und Anlagen stieg um 11,9 %, die Einfuhr von Maschinen erhöhte sich um 21,3 % und der Import von Automobilen wuchs zwischenjährig um 18,8 % an.

Am meisten wurden in die Slowakei im Jahr 2011 Computer, elektronische und optische Geräte und Automobile eingeführt, gefolgt von Erdöl und Erdgas.

Im ersten Halbjahr 2012 gehörten zu den größten Importhandelsartikeln Computer, elektronische und optische Einrichtungen und Automobile. Die Einfuhr von Computern, elektronischen und optischen Einrichtungen stieg zwischenjährig um 16,0 %. Die Einfuhr von Automobilen stieg um 17,5 % und von Maschinen und Anlagen um 11,1 %.

Zu den wichtigsten Ausfuhrhandelsartikeln gehörten im Jahr 2011 Automobile mit einem Volumen von 13,4 Mrd. Euro und mit einem zwischenjährigen Zuwachs von 24,9 %, außerdem Computer, elektronische und optische Einrichtungen mit einem Volumen von 9,5 Mrd. Euro, Maschinen und Anlagen mit einem Volumen von 4,3 Mrd. Euro mit einem Anstieg von 25,7 % gegenüber dem Vorjahr.

In dem ersten Halbjahr 2012 stellten Automobile den wichtigsten Ausfuhrartikel dar, und zwar in einem Volumen von 8,1 Mrd. Euro, mit einem zwischenjährigen Anstieg um 18,6 %. An zweiter Stelle rangierten Computer, elektronische und optische Einrichtungen mit einem Volumen von 4,9 Mrd. Euro und einem zwischenjährigen Anstieg um 18 %.¹

¹ Slovensko: Zahraníční obchod země. In: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/slovensko-zahranicni-obchod-zeme-17588.html#sec2>

Deutschland spielt in der Wirtschaft der Slowakei eine große Rolle. Der Außenhandel zwischen beiden Ländern ist eine große Unterstützung für die Konjunktur der slowakischen Volkswirtschaft. Seit dem Jahr 2005 – mit Ausnahme der Krisenjahre 2008 und 2009 – stieg das Volumen des bilateralen Handels im Vergleich zum Vorjahr immer mindestens um 6 %. Dreimal wurde sogar ein Wert von mehr als 20 % erreicht. Die Warenflüsse zwischen beiden Ländern bewegen sich momentan (Angabe vom Juni 2013) in der Höhe von mehr als 23 Mrd. Euro jährlich, was doppelt so viel wie im Jahr 2005 ist. Der Wertentspricht fast 19 % des Gesamtvolumens des Außenhandels der Slowakei. Die wichtigsten Warengruppen im bilateralen Handel sind Automobile und Automobilteile, elektronische Produkte und Maschinen.²

In der Skala der 200 ausländischen Unternehmen in der Slowakei nach der Umsatzhöhe haben die deutschen Firmen (außer Finanzsektor) die folgenden Plätze erobert:

Position in Top200	Unternehmen	Sitz	Umsatz 2012 in Mio. Euro	Anzahl der Mitarbeiter
1	Volkswagen Slovakia, a.s	Bratislava	6.587,4	9.400
10	Západoslovenská ergetika, a.s.	Bratislava	1.030,0	1.856
12	Slovak Telekom, a.s.	Bratislava	807,7	3.514
15	Continental Matador Rubber, s.r.o.	Púchov	751,1	2.537
17	Kaufland Slovenská republika, v.o.s.	Bratislava	660,3	4.006
20	SAS Automotive, s.r.o.	Bratislava	576,7	533
21	Východoslovenská energetika, a.s.	Košice	558,7	1.594
22	Continental Matador Truck Tires, s.r.o.	Púchov	547,5	1.129
26	PHOENIX Zdravotnícke zásobovanie, a.s.	Bratislava	454,7	
28	BILLA, s.r.o.	Bratislava	439,4 3	3.574
30	Metro Cash & Carry SR, s.r.o.	Ivanka pri Dunaji	429,4	1.393
32	INA Kysuce, a.s.	Kysucké N. Mesto	395,7	3.808
34	RWE Gas Slovensko, s.r.o.	Košice	375,0	
35	INA Skalicaspol. s r.o.	Skalica	374,1	4.173
39	Getrag Ford Transmissions Slovakia, s.r.o.	Kechnec	316,8	
53	Vaillant Industrial Slovakia s.r.o.	Skalica	253,1	528
57	Continental Automotive Systems, Slovakia s.r.o.	Zvolen	234,3	948

Quelle: Trend Top 200, Juni 2013 Angaben aus der Zeitschrift „Tovar a predaj“. In: http://www.dsikh.sk/fileadmin/ahk_slowakei/Dokumente/Newsletter/Newsletter_SNOPK_8_13.pdf

²20 rokov slovensko-nemeckých vzťahov. Bilancia z ekonomického hľadiska. In: http://www.dsikh.sk/fileadmin/ahk_slowakei/Dokumente/Newsletter/Newsletter_SNOPK_8_13.pdf

In der Slowakei sind weiter etwa 2000 österreichische Firmen tätig, meisten mittelständische und kleine Unternehmen. In den Jahren 2010-2011 ist der slowakische Export nach Österreich zwischenjährig um 121 % gestiegen und der Import aus Österreich in die Slowakei um 140 %. Der Handelsaustausch zwischen beiden Ländern erreichte im Jahr 2012 ca. 5,2 Mrd. Euro.

Eine große Bedeutung hat auch die Zusammenarbeit mit einem weiteren deutschsprachigen Land – mit der Schweiz. In der Slowakei agieren mehrere bedeutende schweizerische Firmen.

In den deutschen Firmen in der Slowakei wird Deutsch als Arbeitssprache gefordert. Das betrifft aber meistens nur Managerpositionen.

3. Geforderte Fremdsprachen auf dem slowakischen Arbeitsmarkt

Das Portal Profesia.sk hat im Jahr 2011 eine Untersuchung gemacht, mit dem Ziel festzustellen, welche Fremdsprachen in den Firmen der Slowakei nachgefragt werden. Der Analyse dieser Stellenanzeigen zufolge hatten die Arbeitgeber in dem ersten Halbjahr 2011 Interesse daran, dass die Bewerber mindestens eine Fremdsprache beherrschen, die jedoch nicht näher konkretisiert wurde. Diese „beliebige“ Fremdsprache war Bedingung in den meisten Stellenanzeigen. Die am häufigsten nachgefragte, konkret ausgewiesene Fremdsprache war Englisch, gefolgt von Deutsch.

Die langfristig am meisten nachgefragte Fremdsprache bei den Bewerbern ist Englisch. Im ersten Halbjahr 2011 forderten 57 % der potenziellen Arbeitgeber die Beherrschung des Englischen. Minimale Grundkenntnisse werden auch in Arbeitspositionen wie Friseurin oder Verkäuferin gefordert, vor allem wenn es sich um Dienstleistungen in größeren Städten oder touristischen Zentren handelt.

Die zweite wichtigste Fremdsprache ist Deutsch. In 17% der Stellenangebote ist die Bedingung Beherrschung des Deutschen. Die dritte geforderte Fremdsprache ist Ungarisch (2% der Stellenanzeigen).

Anforderungen für andere Fremdsprachen sind eher selten, meistens werden sie von Spezialisten in den Bereichen Übersetzung, Lektoren oder Angestellten gefordert, die für ein Unternehmen auf einem Markt arbeiten sollen, wo nicht englisch oder deutsch gesprochen wird.

In der folgenden Tabelle ist der Anteil der Fremdsprachen in den Stellenanzeigen im Jahr 2011 detailliert dargestellt.

Fremdsprache	Angebote der Stellenanzeigen in %
Englisch	56,7
Deutsch	17,1
Ungarisch	2,1
Französisch	1,8
Italienisch	1,0
Spanisch	0,8
Tschechisch	0,6

67% der Slowaken, die eine Arbeitsstelle suchen, sprechen Englisch, fast die Hälfte der Bewerber beherrscht Deutsch. In der folgenden Tabelle gibt es den Vergleich der Fremdsprachenbeherrschung der Bewerber und der Forderungen der Arbeitgeber.

Fremdsprache	Stellenanzeigen mit Forderung einer Fremdsprache	Bewerber, die eine Fremdsprache beherrschen
Englisch	57 %	67 %
Deutsch	17 %	48 %
Ungarisch	2 %	12 %
Französisch	2 %	4 %

Italienisch	1 %	2 %
Spanisch	1 %	3 %
Tschechisch	1 %	12 %

Aus dem Vergleich zwischen dem Grad der Beherrschung einer Fremdsprache seitens der Bewerber und den Forderungen der Unternehmen geht hervor, dass die Arbeitgeber Englisch auf einem höheren Niveaufordern. Die folgende Tabelle zeigt eine Übersicht über das Niveau der vorhandenen und der geforderten Englischkenntnisse.

Englisch als Fremdsprache		
	Angebote in Stellenanzeigen	Bewerber mit Fremdsprachenkenntnissen
Grundkenntnisse	5 %	21 %
Fortgeschrittener	11 %	25 %
Aktiver Benutzer	40 %	19 %
Experte, Dolmetscher	1 %	2 %

Das Interesse der Firmen an Bewerbern mit Deutschkenntnissen sinkt. In ihren Bewerbungen führen sogar 48% der Jobsuchenden an, dass sie Deutsch beherrschen. Für Englisch und Deutsch gilt gleichermaßen, dass die Arbeitgeber nach Bewerbern mit aktiven Fremdsprachenkenntnissen suchen. Bewerber bieten meistens aber nur Grundkenntnisse.

Im September 2013 haben wir die Stellenanzeigen in der nordslowakischen Region Poprad in Bezug auf geforderte Fremdsprache der potenziellen Mitarbeiter analysiert. Von den 130 angebotenen Stellen wurden in den meisten Anzeigen keine Fremdsprachenkenntnisse gefordert. Die Ergebnisse der Analyse bringt die folgende Tabelle.

Fremdsprache	Anzahl	%
Englisch	19	14,6
Deutsch	0	0
Englisch und Deutsch	3	2,3
Englisch oder Deutsch	8	6,2
Englisch oder Französisch	1	0,8
Polnisch	4	3,1
Russisch	4	3,1
Slowakisch als Muttersprache	10	7,6
Keine Fremdsprache	81	62,6

Auch wenn zu Anforderungen in den meisten Stellenanzeigen mindestens einen Abiturabschluss oder in mehr als Hälfte der Angebote Hochschulabschluss gehörten, wurden die Fremdsprachenkenntnisse nur bei den Berufen, für die man praktisch die Kommunikation in der Fremdsprache braucht - Dolmetscher, Übersetzer, Fremdsprachenlehrer, Kellner, Verkäufer, Zimmerfrauen, gefordert.

4. Schlussfolgerung

Da die Fremdsprachen auf dem slowakischen Arbeitsmarkt eine wichtige und gefragte Schlüsselkompetenz darstellen, ist es für die Bewerber wichtig, dass sie sich im Rahmen der Ausbildung außer Fachkompetenz auch die Fremdsprachenkompetenz aneignen. Im mitteleuropäischen Raum und für ein so kleines Volk, wie die Slowaken es sind, sind mindestens zwei Fremdsprachen – Englisch und Deutsch – sehr wichtig.

Bibliographie

Internetquellen

1. Firmy by privítali lepšiu znalosť angličtiny. In <http://www.profesia.sk/cms/informacie-o-nas/o-nas/tlacove-spravy/2011/firmy-by-privitali-lepsiu-znalost-anglictiny/43381>. 20. 9. 2011.
2. Slovensko: Zahraniční obchod země. In: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/slovensko-zahranicni-obchod-zeme-17588.html#sec2>
3. TERAZ Ekonomika. In: <http://www.teraz.sk/ekonomika/na-slovensku-posobi-asi-2000-firiem-s/10939-clanok.html>
4. rokov slovensko-nemeckých vzťahov. Bilancia z ekonomického hľadiska. In: http://www.dsihk.sk/fileadmin/ahk_slowakei/Dokumente/Newsletter/Newsletter_SNOPK_8_13.pdf

PLURILINGUISM IN ROMANIA**MEHRSPRACHIGKEIT IN RUMÄNIEN****PLURILINGVISMUL ÎN ROMÂNIA****Rodica Teodora BIRIȘ**Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad,
Facultatea de Științe Umaniste, Politice și AdministrativeE-mail: birisrodica@yahoo.com**Abstract**

Members of various national minorities in Romania speak their mother tongue at home, and some go to schools teaching in their mother tongue, where they learn Romanian and other foreign languages such as English, German, French, Italian, and Spanish. German is the second language in Romania after English and the language requested by students and taught in school. In this situation there are frequently encountered difficulties in translating from one language to another.

Zusammenfassung

Die Mitglieder verschiedener Minderheiten in Rumänien sprechen zu Hause ihre Muttersprache und einige besuchen Schulen mit Unterricht in ihrer Muttersprache, wo sie Rumänisch und Fremdsprachen lernen wie: Englisch, Deutsch, Französisch, Italienisch, Spanisch. Die deutsche Sprache in Rumänien wird als die zweite Fremdsprache, nach der englischen Sprache betrachtet und wird in allen Schulen, die Fremdsprachen als Fach haben, unterrichtet. In letzter Zeit wollen immer mehrere Schüler und Studenten Deutsch lernen. Dabei kommen Schwierigkeiten beim Übersetzen aus der Muttersprache ins Deutsche vor und umgekehrt aus dem Deutschen ins Rumänische.

Rezumat

Membrii diferitelor minorități naționale din România vorbesc acasă limba lor maternă, iar unii merg la școli cu predare în limba lor maternă, unde învață limba română și limbi străine ca limba engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă. Limba germană este în România pe locul doi după limba engleză, ca limbă solicitată de către elevi și predată în școală. Și în cazul studenților este tot așa, pe primul loc în preferințele lor este limba engleză, iar pe al doilea este limba germană. În aceste situații se întâlnesc frecvent dificultăți la traducerea dintr-o limbă într-alta.

Keywords: national minority, language, language difficulties, translation**Schlüsselwörter:** nationale Minderheiten, Muttersprache, Fremdsprache, Schwierigkeiten, Übersetzungen**Cuvinte-cheie:** minorități naționale, limba maternă, limbă străină, dificultăți, traduceri**1. Einführung**

Rumänien hat neben der rumänischen Bevölkerung auch verschiedene andere ethnische Gemeinschaften, die bestimmte kulturelle, sprachliche und religiöse Traditionen haben. Die

Regionen Rumäniens mit der größten ethnischen Vielfalt sind Siebenbürgen, Banat, Bukowina und Dobrudscha. Laut der Volkszählung aus dem Jahr 2012 gehören 11,5% der rumänischen Bevölkerung einer ethnischen Minderheit an und 9% haben eine andere Muttersprache als Rumänisch. Das Recht sich in ihrer Muttersprache zu verständigen, ihre eigene Religion auszuüben, ihre Traditionen zu erhalten und das Recht auf Bildung in der eigenen Muttersprache ist durch die Gesetzgebung gesichert.

2. Bildung in Sprachen nationaler Minderheiten in Rumänien

Die größte nationale Minderheit Rumäniens ist laut der letzten Volkszählung (2012) die ungarische Minderheit. Daneben gibt es auch ukrainische, deutsche, russische, türkische, tatarische, serbische, slowakische, bulgarische, kroatische, griechische, jüdische, tschechische, polnische, italienische und armenische Minderheiten. Das Ministerium für Bildung, Forschung und Jugend hat eine Generalregelung für den Unterricht in den Sprachen der Minderheiten verfasst, die sich auf die Organisation und den Inhalt des Unterrichts in den Minderheitensprachen bezieht, je nach Bedürfnis, neben der Muttersprache, Geschichte und Traditionen der nationalen Minderheiten, Landeskunde, sowie auch andere Fächer. Diese Regelungen des Ministeriums für Forschung, Bildung und Sport ist auch für den Sprach- und Literaturunterricht an Schulen, in denen in Rumänisch unterrichtet wird und für die Förderung und schulische Unterstützung von benachteiligten Kindern, besonders die der Roma, zuständig. Im Rahmen des Strategieprogramms zur Bildung der rumänischen Regierung möchte die Generaldirektion für den Unterricht der Minderheitensprachen die aktuellen Ziele im Bereich der Minderheitensprachen erreichen. Für die ungarische und deutsche Minderheit wird in der Muttersprache vom Kindergarten bis zur Universität unterrichtet. Die deutschen, ukrainischen, serbischen, slowakischen, bulgarischen u.a. Minderheiten werden im Kindergarten, in der Grundschule, im Gymnasium und weiterführende Schule in der Muttersprache unterrichtet. Außerdem gibt es in manchen schulischen Einrichtungen einige Unterrichtsfächer für die Minderheitensprachen. Im nationalen Bildungsprogramm sind Wahlfächer vorgesehen und Minderheitensprachen können gelernt werden, besonders diejenigen, die eher unterrepräsentiert sind. Türkisch, Mazedonisch, Russisch und Griechisch werden beispielsweise als Wahlfächer in allen Jahrestufen an einigen Schulen angeboten. Neben dem Unterricht gibt es auch außerschulische Aktivitäten mit demselben Ziel, sowie Privatschulen, die den Schwerpunkt auf den Erwerb der Muttersprache legen. Die Organisation des Minderheitensprachunterrichts in Rumänien ist von geographischen Faktoren, der Anzahl der Kinder pro Jahrestufe und der Anzahl der verfügbaren Lehrkräfte abhängig.

An rumänischen Universitäten gibt es die Möglichkeit eines pädagogischen Schwerpunktes, um die nötige Anzahl an Lehrkräften in den Minderheitensprachen auszubilden. 2007 fiel den leitenden Strukturen vor allem auf, dass der Lehrerberuf für die junge Generation nicht attraktiv zu sein scheint. Eine entscheidende Rolle für das Erlernen der Muttersprache und das Erhalten der Traditionen spielt die Art und Weise wie die nationalen Minderheiten organisiert sind. Für die Minderheit der Roma gibt es Regierungsprogramme zur Lösung der wirtschaftlichen und sozialen Probleme. Die romanischen Kinder besuchen auch Schulen, in denen in rumänischer, ungarischer, deutscher, slowakischer, bulgarischer, türkischer Sprache unterrichtet wird. Mit den Programmen „Zugang benachteiligter Gruppen zur Bildung“ (Integration in den allgemeinen Schulen) und „Zweite Chance“ (zum Abschließen der schulischen Pflichtjahre für diejenigen, die die Schule frühzeitig abgebrochen haben) wird versucht, den Kindern eine schulische Bildung zu garantieren und außerdem Lehrkräfte in der romanischen Sprache auszubilden, um das Fortbestehen der ethnischen Identität zu erhalten. Die Veränderungen im schulischen Bereich seit 1989 haben es auch erlaubt, Schulbücher auf den Minderheitensprachen zu verfassen und die Lehrkräfte in diesem Prozess einzubeziehen. Auf diese Weise wurden Lehrbücher in den Minderheitensprachen publiziert, was den Spracherwerb um ein vielfaches vereinfacht. Es ist bemerkenswert, dass der Beobachtung der Minderheitenrechte auf der zentralen Entscheidungsebene eine besondere Rolle

zukommt und dass die Beteiligung verschiedener sozialer und beruflicher Kategorien in den letzten Jahren angestiegen ist.

Einerseits gibt es Konzeptionen, die auf die Förderung der Erstsprache der Kinder setzen. Die Weiterentwicklung muttersprachlicher Kompetenzen sollte sich in der Verbesserung der Sprachkompetenzen in der Muttersprache widerspiegeln. Andererseits existieren vielfältige Sprachförderprogramme, die das Ziel anstreben, die verbale Kommunikationsfähigkeit und die Alltagssprache bei Kindern mit nichtdeutscher Erstsprache zu entwickeln. Es gibt aber, Untersuchungen die zeigen dass die Kinder, die umgangssprachlich relativ sicher wirken, oft Probleme mit der grammatikalisch und lexikalisch anspruchsvolle Schulsprache aufweisen.

3. Schulen im Banat

Eine der wichtigsten Deutschschulen im Banat ist das Nikolaus-Lenau-Lyzeum. Es ist ein deutschsprachiges Gymnasium. Sein Name kommt von dem rumäniendeutschen Schriftsteller Nikolaus Lenau, der in Lenauheim geboren wurde und nach Österreich ausgewandert ist. Der Schulbetrieb erstreckt sich auf 21 Grundschulklassen, 17 Gymnasialklassen und 19 Lyzealklassen, in denen in deutscher Sprache unterrichtet wird. Ausser der deutschen Sprache (Muttersprache) werden auch Englisch und Französisch unterrichtet. Die Schüler die in diesem Lyzeum lernen, haben sehr viele Vorteile: z.B. die Austauschprogramme mit Schülern aus Deutschland, England und Frankreich. Diese sind auf die Verbesserung der Sprachkenntnisse, die Förderung der Multikulturalität und der Mehrsprachigkeit, sowie die Bildung neuer Freundschaften ausgelegt. Diese singen in einem deutschen Chor, tanzen in einer Tanzgruppe auf deutsche Volksmusik, haben eine Schülerzeitung in deutscher Sprache usw. In Temeswar gibt es auch das Deutsche Staatstheater, mit mehreren Auftritten in der Woche.

Die Mehrzahl der Schüler stammt aus rumänischsprachigen Familien, die Deutsch als Fremdsprache haben. Die deutsche Schulsprache ist jedoch ein wichtiger Bestandteil der deutschen Minderheitensprache in Temeswar.

Die deutsche Unterrichtssprache an der Nikolaus-Lenau-Schule ist wegen spezifischer Sprachveränderungen nicht identisch mit dem Hochdeutsch, obwohl als Ziel des Deutschunterrichts die Zweisprachigkeit angestrebt wird. Es ist eine schultypische Zweitsprache entstanden, die in der Forschung unter dem Terminus *Lenaudeutsch* bekannt ist. Das *Lenaudeutsch* ist „ein mit dem Rumänischen interferierender Schuldiskurs“, dessen Wortschatz von einer gesellschaftlich klar definierten Gruppe in einer spezifischen Situation verwendet wird. Diese Sprache ist im gemeinsamen Lebensraum der Schule nicht nur bei den etwa 2000 Schülern, sondern auch mit gewissen Einschränkungen bei etwa 100 Lehrern in Gebrauch, obwohl sie an dem Hochdeutschen streben. Hier gibt es Austauschprogramme mit Schülern und Lehrern aus Deutschland. Die Lehrer aus Deutschland kommen um hier zu unterrichten, meistens je für ein Jahr, aber einige bleiben auch länger.

Die deutsche Schule in Arad ist das Lyzeum „Adam Müller Guttenbrunn“. Auch hier lernen die Schüler in ihrer deutschen Muttersprache und alle Programme sind der Nikolaus-Lenau-Schule aus Temeswar sehr ähnlich. Auch hier kommen jedes Jahr Lehrer aus Deutschland, die für die Pflege der deutschen Sprache sorgen.

Zur diesem Zeitpunkt werden die deutschen Abteilungen der Schulen aus Rumänien, je häufiger von den Kindern, die aus rumänische Familie kommen besucht. Hier werden verschiedene Aktivitäten außerhalb des Unterrichtsprogrammes durchgeführt, zum Beispiel: der Erntedankfest (wird immer am ersten Samstag des Monats Oktober gehalten), der Martinstag, zum Gedenken des Heiligen Martin, Muttertag usw. Daran nehmen die Kinder von der deutschen Abteilung teil. Eine ganz andere Aktivität ist der Fasching, an dem mit Essen, Saft, Musik und Tanz gefeiert wird. Die Schüler haben daran viel Spaß und die Vorbereitungen werden schon vom Anfang der Jahres geplant, bearbeitet und geprobt.

Die Lehrer schenken sehr viel Aufmerksamkeit dem Unterricht an der deutschen Abteilung. Das beginnt schon bei den Kleinen aus der ersten/zweite Klasse und setzt in den anderen Klassenstufen

weiter, damit die Kinder das Sprechen und das Schreiben der deutschen Sprache richtig lernen können. Es werden viele Spiele gespielt, damit der Unterricht interessant wird und die Kinder leichter neue Wörter und grammatische Regeln lernen können.

4. Schlussfolgerungen

Die Mehrsprachigkeit und auch der Bilingualismus hat mehrere positive als negative Aspekte. Man kann andere Sprachen, Mentalitäten, Kulturen, Eigenarten der anderen Sprachträger kennen lernen. Ein anderer Aspekt ist die Möglichkeit des Vergleichs des Wortschatzes, der Morfologie und der Syntax mit der eigenen Muttersprache.

Später im weiteren Leben kann man sehr leicht eine andere Sprache aus der selben Sprachfamilie lernen.

Das Erlernen einer anderen Sprache schon in den Schuljahren bringt ein Gewinn für das weitere Leben. Die Kinder aus den mehrsprachigen Familien gewinnen in der Entwicklung. Im Falle des Bilingualismus ist aber die Situation anders. Es erscheinen Schwierigkeiten, wenn die Kinder Sprachstrukturen aus einer Sprache in einer anderen, aus dem Deutschen ins Rumänische, aber auch umgekehrt aus dem Rumänischen ins Deutsche lernen. Ein Grund dieser Probleme ist wegen der Stellung des Verbs im Satz, weil in der rumänischen Sprache die konjugierte Verbform an zweiter Stelle im Satz steht und nicht an letzter. Zur Behebung dieser Probleme, müssen die Lehrer sehr viele spezielle Übungen machen.

Bibliographie

1. Albayrak, B. (2007). Mehrsprachigkeit – Definitionen, Typen und wissenschaftliche Fragestellungen. Grin Verlag: Norderstedt German.
2. Biriş, R., T., Kontrikova, I., Jurcut, T., R. (2009) –Landeskunde, Gutenberg Univers Verlag, Arad, ISBN 978-973-1869-72-8.
3. Colin Baker (2007): Zweisprachigkeit zu Hause und in der Schule. Ein Handbuch für Erziehende. Verlag auf dem Ruffel. Engelshoff.
4. Csaba Földes (2005): Kontaktdeutsch. Zur Theorie eines Varietätentyps unter transkulturellen Bedingungen von Mehrsprachigkeit. Tübingen: Verlag Gunter Narr.
5. Riehl, C. (2004). Sprachkontaktforschung. Eine Einführung. Narr, Tübingen.
6. Riehl, C. (2006). Artikel „Die Bedeutung von Mehrsprachigkeit“.

GREEK-LATIN INFLUENCES ON THE GERMAN CULTURE**GRIECHISCH-LATEINISCHE EINFLÜSSE IN DER DEUTSCHEN KULTUR****INFLUENȚE GRECO-LATINE ÎN CULTURA GERMANĂ****Alexandra Denisa IGNA**

Universitatea Oradea

Str. Universității Nr. 1

E-Mail: den_igna@yahoo.com**Abstract**

The following article aims to underline the value of the Greek culture along the time and its influence on the German culture by means of personal observations, visits in different museums of the world, guides or books. There are presented different antique Greek influences on the German culture in the 18th century, on philosophy, art history, and literature. We allocate a special place to the Pergamonmuseum of Berlin, which shows again the interests of the Germans for the Greek culture. The contribution of the famous German archaeologist Heinrich Schliemann is mentioned together with some facts about his life and career, as presented in its autobiography: Ithaca, the Peloponnese, and Troy.

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel versucht anhand von eigenen Feststellungen, Museumsbesuchen, verschiedenen Reiseführern, Faltblättern oder Fachbüchern den Wert der griechischen Kultur während der Zeit und ihre Einflüsse auf die Deutsche Kultur aufzuzeigen. Es werden verschiedene antike griechisch-lateinische Einflüsse auf die Deutsche Kultur des 18. Jahrhunderts, Philosophie, Kunstgeschichte und Literatur dargestellt. Ein spezieller Platz wird dem Pergamonmuseum in Berlin zugewiesen, um das Interesse der Deutschen an der griechischen Kultur nochmals beweisen zu können. Der Beitrag des berühmten deutschen Archäologen Heinrich Schliemann wird ebenfalls erwähnt, zusammen mit einigen Angaben zu seinem Leben und seiner Karriere, so wie sie in seinem autobiografischen Buch Ithaka, der Peloponnes und Troja präsentiert werden.

Rezumat

Prezentul articol își propune, ca pe baza unor constatări personale, vizite la diferite muzee din lume, ghiduri sau cărți de specialitate, să demonstreze valoarea culturii grecești de-a lungul timpului și influențele acesteia asupra culturii germane. Sunt prezentate influențe antice greco-latine în cultura germană a secolului al XVIII-lea în filozofie, istoria artei și literatură. Un loc aparte am alocat muzeului Pergamon din Berlin pentru a arăta încă o dată interesul germanilor pentru cultura greacă. Contribuția faimosului arheolog Heinrich Schliemann este menționată odată cu câteva date despre viața și cariera acestuia, așa cum au fost ele prezentate în cartea sa autobiografică, Pe urmele lui Homer.

Key words: *influences, antiquity, culture, museum, genius.***Schlüsselwörter:** *Einflüsse, Antike, Kultur, Museum, Genie***Cuvinte cheie:** *influențe, antichitate, cultură, muzeu, geniu.*

Der vorliegende Artikel beruht auf eigenen Feststellungen, Museumsbesuchen, verschiedenen Reiseführern, Faltblättern oder Fachbüchern und versucht, mit kulturellen Argumenten die Wertschätzung und das Interesse der Deutschen gegenüber den alten griechisch-lateinischen Zivilisationen zu beweisen. Alte Zivilisationen haben der Menschheit viele kulturelle Werte hinterlassen. Mein eigenes Interesse für die griechischen Werte und ihre Einflüsse auf die moderne Welt weckte eine Reise nach Griechenland vor einigen Jahren, als ich die Chance hatte, die Akropolis von Athen und die Insel Kreta zu besuchen. Als ich die Insel Kreta besuchte, war ich in der Nähe der Stadt Heraklion auf den Spuren des ersten Königs von Kreta Minos und des Minotaurus im Labyrinth seines Palastes. Paul Faure in **Kreta - Das Leben im Reich des Minos** [1] beweist, dass Kreta das Zuhause einer alten vorhellenischen Zivilisation ist. Die kretischen Legenden sind Quellen für das Wissen der Griechen und stellen ihre Entstehungsgeschichte dar. Die griechischen Sagen haben zahlreiche Kulturen beeinflusst, aber im Folgenden werden wir unsere Recherche auf die deutschen Künstler beschränken. Einige Beweise der Hochachtung der Deutschen gegenüber der alten griechisch-lateinischen Zivilisation und ihre Einflüsse auf die deutsche Kultur wollen wir im Nachfolgenden aufzeigen.

Anfang des 17. Jahrhunderts entdeckte der französische Altphilologe Claude Saumaise (1588 - 1653) oder Claudius Salmasius, wie er noch auf Lateinisch bekannt ist, in der Kurpfälzischen Bibliothek (Bibliotheca Palatina) in Heidelberg das Manuskript einer Anthologie von Epigrammen und Gedichten, die heute als **Antologia Palatina** [2] bekannt ist. Die Maxime der Anthologie spornen zu Gleichgewicht, Selbsterkenntnis, Vorsorge und Mäßigung an.

Historiker finden, dass die Renaissance, die erste fortschrittliche Bewegung der modernen Welt in Italien aus der Vereinigung des altgriechischen Geistes mit der italienischen Genialität entstand. Dasselbe kann man über die deutsche Aufklärung des 18. Jahrhunderts sagen, der neue Sonnenaufgang der deutschen Wissenschaft und Kultur, der deutschen Genialität. Immanuel Kant (1724-1804), der Begründer der klassischen deutschen Philosophie, beginnt mit Platon und entwickelt den objektiven Idealismus, demgemäß dem materiellen Sein ein geistiges Sein zugrunde liegt. Viele andere deutsche Philosophen der Zeit, J.G. Fichte (1762 - 1814), F.W. Schelling (1775 - 1854), G.W.F. Hegel (1770 - 1831) haben Kants Ansichten angenommen.

Gotthold Ephraim Lessing (1729 - 1781), der Begründer der modernen deutschen Literatur, beeindruckt von den Leiden des griechischen Helden Philoktet, hat die erste vergleichende Schrift über die Grenzbestimmung der Künste, **Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie** geschrieben. Hölderlin (1770 - 1813) entwirft seine Ideale der Liebe und sozialen Lebens in Griechenland: **Hyperion oder Der Eremit in Griechenland**.

Das Lebenswerk Goethes (1749 - 1832) **Faust** war von seiner Italienreise stark beeinflusst, wo er Kontakt zu den größten antiken Werken hatte. Es war ein Wendepunkt in seinem Werk, als er den Klassizismus als Rückkehr zu dem Lebensideal der griechisch-lateinischen Antike verstand. Die symbolische Hochzeit zwischen Faust und Elena stellt genau diesen Versuch einer Symbiose zwischen den antiken Werken und der deutschen Genialität dar.

Der Dialog zwischen der Antike und Modernität wurde auch im 18. Jahrhundert durch wertvolle Studien fortgesetzt. J.J. Winckelmann (1717 - 1768) ist der Autor zweier berühmter Werke: **Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Malerei und Bildhauerkunst** und **Geschichte der Kunst des Altertums**. F. Nietzsche (1844 - 1900) schreibt über die **Geburt der Tragödie** und E. Rohde (1845 - 1898) führt uns in die Geheimnisse des Geistes in **Psyche** und **Der Griechische Roman und seine Vorläufer** ein.

Eine andere Reise, die ich nach Berlin unternahm, brachte mich im Herzen der Hauptstadt auf die sogenannte Museumsinsel, einen Komplex, der aus fünf Gebäuden besteht: Altes Museum, Neues Museum, Alte Nationalgalerie, Bode Museum und Pergamonmuseum. Diese Museen und insbesondere das Pergamon bieten dem Besucher die Möglichkeit, einige Augenblicke in vergangenen, aber nicht vergessenen Zeiten zu verweilen, weil sie immer noch lebendig im Gewissen bleiben. Das Pergamonmuseum gehört der deutschen Kulturgeschichte und beinhaltet Kunstwerke der griechischen und römischen Baukunst, wie zum Beispiel Mosaikstücke,

architektonische Inschriften, Skulpturen, Bronzen, Schmuck und Keramik. Die wichtigsten Museumsstücke sind: der Pergamonaltar, das Markttor von Milet, das Ishtar-Tor mit Prozessionsstraße von Babylon und die Mschatta-Fassade des Palastes aus Umayyad.

Nach dem Jahr 323 wurde das Gebiet von Lisimah, einem der Generäle von Alexander dem Großen von Makedonien besetzt und während der hellenistischen Periode wurde Pergamon Hauptstadt des Reiches mit demselben Namen unter der Leitung der Dynastie der Attaliden (281 - 133 v. Chr.). Die Stadt ist bekannt durch den Namen Asklepios (Äskulap), Gott der Heilkunst, der aus dieser Stadt stammt. Der Sage nach hat eine Schlange Asklepios auf unterschiedliche Heilpflanzen aufmerksam gemacht. Manche meinen sogar, er selbst sei ein Erdgott in Schlangengestalt gewesen. Die symbolische Schlange ist wahrscheinlich von den Römern in die besetzten Gebiete Germaniens gebracht worden. Heute gilt immer noch der Äskulapstab als Symbol der Apotheker und Ärzte. Aus derselben Stadt stammt auch Galenus (130 - 200), der letzte große Arzt der Antike. In Pergamon wurde das Pergament erfunden, ein neues Schriftmaterial aus Lamm oder Kalbsleder. Pergamon ist noch bekannt für seine riesige Bibliothek, gelegen auf der Akropolis, und für den Isistempel. Die christliche Kirche aus Pergamon, beherbergt im Innern des Hauptgebäudes der Roten Basilika, wurde als eine der sieben Kirchen beschrieben in der Offenbarung des Johannes: „Und dem Engel der Gemeinde in Pergamon schreibe: Das sagt, der da hat das scharfe, zweischneidige Schwert“(2:12).

Mit der Zeit haben sowohl die Engländer als auch die Deutschen Freskogemälde aus dem Altar von Pergamon mitgenommen. Das Britische Museum bewahrt Basreliefe, Statuen, Handsägen und andere Spuren der antiken Burgen. Große Stücke des Pergamonaltars wurden von dem Archäologen Heinrich Schliemann (1822 - 1890) und dem deutschen Ingenieur Carl Human (1839 - 1896) nach Berlin gebracht. Der Altar beeindruckt durch seine Skulpturen, die Kämpfe zwischen Giganten und den griechischen Göttern darstellen, durch Freskogemälde mit Tierköpfen, Götterstatuen, Fackeln, Bogen und Pfeilen oder anderen Szenen und Momenten der antiken Mythologie.

Im Jahre 1939 wurde das Museum wegen des 2. Weltkrieges geschlossen. Altarstücke, die sich in einem Bunker in der Nähe des Zoologischen Gartens befanden, wurden von der Roten Armee mitgenommen. Am Ende des Krieges wurde ein Teil des Altars wieder nach Deutschland gebracht.

Das Markttor von Milet, das zweitwichtigste Exponat des Pergamonmuseums, eng verbunden mit der antiken Geschichte Griechenlands, wurde während des 2. Weltkriegs in die Salzminen verlegt. Milet lag nahe dem heutigen Izmir in der Türkei und war die Stadt der großen Philosophen wie Thales, Anaximander, Anaximenes. Es wurde an der Ostküste von Kleinasien vielleicht im 16. Jahrhundert v. Chr. gegründet.

Der deutsche Archäologe Heinrich Schliemann (1822 - 1890) hat den Pergamonaltar auf der Suche nach Troja gefunden, aber er ist in der ganzen Welt auch als Entdecker von Troja bekannt. Die Lebensgeschichte Schliemanns ist eindrucksvoll und anstrengend. Anlässlich eines familiären Festes schenkte der Vater des zukünftigen Archäologen dem kleinen Jungen ein illustriertes Buch mit dem Originaltitel: **Weltgeschichte für Kinder**. Schliemanns Interesse an Geschichte und insbesondere am Trojanischen Krieg ist wahrscheinlich durch dieses Buch geweckt worden. Man kann dem Itinerar seines Lebens in der 30-seitigen Autobiografie seines Buches *Ithaka, der Peloponnes und Troja* [3] folgen. Schliemann wurde in seiner Tätigkeit von verschiedenen Freunden unterstützt, unter anderem von dem Arzt, Archäologen und Politiker Rudolf Virchow (1821 - 1902). Die rumänische Übersetzung seines Buches gibt einen Brief Virchows wider, in dem der deutsche Wissenschaftler die Jugend auffordert, das Studium der Fremdsprachen mit Sprachen wie Neugriechisch, Altgriechisch und Latein zu beginnen.

Heinrich Alexander Stoll (1910 - 1977) schreibt den Lebensroman Schliemanns, betitelt **Der Traum von Troja** [4], das der eigenen Autobiographie Schliemanns folgt. Der amerikanische Schriftsteller Irving Stone macht ebenfalls eine Rekonstitution des Lebens und der Tätigkeit

Schliemanns in seinem Buch ***Der griechische Schatz - der Lebensroman von Sophia und Heinrich Schliemann*** [5].

Dank dem deutschen Archäologen wurden einige Jahrhunderte ans Licht gebracht und heute können wir Monumente des UNESCO-Kulturerbes bewundern. Schliemann verdient daher heute die Anerkennung „Vater der mykenischen Archäologie“.

Rudolf Virchow schreibt über ihn:

„Es ist heute eine müßige Frage, ob Schliemann im Beginn seiner Untersuchungen von richtigen oder unrichtigen Voraussetzungen ausging. Nicht nur der Erfolg hat für ihn entschieden, sondern auch die Methode seiner Untersuchung hat sich bewährt. Es mag sein, dass seine Voraussetzungen zu kühn, ja willkürlich waren, dass das bezaubernde Gemälde der unsterblichen Dichtung seine Phantasie zu sehr bestrickte, aber dieser Fehler des Gemüths, wenn man ihn so nennen darf, enthielt doch auch das Geheimnis seines Erfolges. Wer würde so große, durch lange Jahre fortgesetzte Arbeiten unternommen, so gewaltige Mittel aus eigenem Besitz aufgewendet, durch eine fast endlos scheinende Reihe aufeinandergehäufter Trümmerschichten bis auf den in weiter Tiefe gelegenen Urboden durchgegraben haben, als ein Mann, der von einer sichern, ja schwärmerischen Überzeugung durchdrungen war? Noch heute würde die gebrannte Stadt in der Verborgenheit der Erde ruhen, wenn nicht die Phantasie den Spaten geleitet hätte.“[6]

Anschließend lässt sich sagen, dass dank dem Interesse, Kennen und der Bewertung des antiken griechisch-lateinischen Geistes wurde die moderne Deutsche Kultur eine der tiefsten und verbreitetsten Kulturen der Welt. Das Ideal des antiken Menschen wurde das Ideal des Menschen in der Zeit der Aufklärung. Nicht zufällig sagte Goethe, der Schöpfer des ständig auf der Suche nach Erkenntnis Faust, „*Jeder sei auf seine Art ein Grieche! Aber er sei's*“. [7]

Quellenangabe

[1] Paul Faure, *Kreta - Das Leben im Reich des Minos*, Reclam Verlag, Ditzingen, 1983

[2] *Antologia palatina*, Univers Verlag, Bukarest, 1988

[3] Auf Rumänisch mit dem Titel: Heinrich Schliemann, *Pe urmele lui Homer*, 2 volume, Editura Mediterane, 1979.

[4] Heinrich Alexander Stoll, *Visul despre Troia*, Ed. Univers, 1975

[5] Irving Stone, *Der griechische Schatz: der Lebensroman von Sophia und Heinrich Schliemann*, Rowohlt-Taschenbuch-Verlag, 2004

[6] Rudolf Virchow: *Vorrede*. In: Heinrich Schliemann: *Ilios, Stadt und Land der Trojaner*. Brockhaus, Leipzig 1881

[7] Johann Wolfgang von Goethe, *Schriften zur Kunst - Antik und Modern*.

Bibliographie

Antologia palatina, Univers Verlag, Bukarest, 1988

Encyclopædia Britannica, Litera Verlag, 2010

Faure, Paul *Kreta - Das Leben im Reich des Minos*, Reclam Verlag, Ditzingen, 1983

Goethe, Johann Wolfgang von, *Schriften zur Kunst - Antik und Modern*

Martini Fritz, *Deutsche Literaturgeschichte*, Kröner Verlag, 1991

Schliemann, Heinrich, *Pe urmele lui Homer*, 2 volume, Editura Mediterane, 1979.

Stoll, Heinrich Alexander, *Visul despre Troia*, Ed. Univers, 1975

Stone Irving, *Der griechische Schatz: der Lebensroman von Sophia und Heinrich Schliemann*, Rowohlt-Taschenbuch-Verlag, 2004

Virchow, Rudolf: *Vorrede*. In: Heinrich Schliemann: *Ilios, Stadt und Land der Trojaner*. Brockhaus, Leipzig 1881

THE CULTURE OF THE GERMAN LANGUAGE IN SIBIU**DEUTSCHE SPRACHKULTUR IN HERMANNSTADT****CULTURA LIMBII GERMANE ÎN SIBIU****Maria-Miruna CIOCOI-POP**

“Vasile Goldiș” Western University of Arad,
Faculty for Humanities, Political and Administrative Sciences,
3, Unirii street, Arad
E-mail: miruna_cioicoipop@yahoo.com

Abstract

The following paper tries to pin down some of the essential facets of the German language in Romania, as well as the diverse historical, cultural and social influences that German has had upon the inhabitants of this city. German may be considered an intricate foreign language, nonetheless an ever growing number of German as a foreign language speakers can be observed. We will underline several explanations for this phenomenon.

Inhaltsangabe

Die Arbeit versucht die wichtigen Aspekte der deutschen Sprache in Rumänien hervorzubringen, und den historischen, kulturellen und gesellschaftlichen Einfluss der deutschen Sprache auf die Einwohner dieses Landes zu unterstreichen. Deutsch wird oft als eine schwere Fremdsprache empfunden, jedoch steigt die Anzahl der DaF-Lerner jedes Jahr mehr. Wir wollen hiermit einpaar Gründe für dieses Phänomen finden.

Rezumat

Lucrarea încearcă să puncteze câteva dintre fațetele importante ale limbii germane în Sibiu și România, cât și influența ei pe plan istoric, cultural și social în ceea ce privește locuitorii acestei țări. Limba germană este adesea percepută ca fiind o limbă străină dificilă, cu toate acestea se observă în prezent un număr crescând de vorbitori de limbă germană ca limbă străină. Vom sublinia câteva dintre motivele acestui fenomen.

Keywords: language, German, culture, influence

Schlüsselwörter: Sprache, Deutsch, Kultur, Einfluss

Cuvinte-cheie: limbaj, germană, cultură, influență

„Und der HERR sprach: Siehe, es ist einerlei Volk und einerlei Sprache unter ihnen allen, und haben das angefangen zu tun; sie werden nicht ablassen von allem, was sie sich vorgenommen haben zu tun.“ (Lutherbibel, 1912, Mose 11:6)

Die Bibel, das wohl älteste und wichtigste Referenzbuch aller Zeiten deutet auf die Reichweite der Sprachen hin. Heutzutage ist das vereinigte Europa ein Symbol für die Sprachunion, für die Relevanz der verschiedenen Sprachebenen und deren Durchschlagskraft. Die Anzahl der Dolmetscher und Übersetzer im europäischen Parlament bekräftigt den Einfluss der Sprache im Generellen über die menschlichen Wechselbeziehungen. Außerdem sind eine bedeutende Anzahl

von Menschen in der europäischen Union und weltweit in unserem Zeitalter mehrsprachig. Der Zeitgeschmack signalisiert eine Vorliebe für Fremdsprachenkenntnisse, Mehrsprachigkeit und Erweiterung auf sprachlicher Basis. Man kann derzeit von einer Sprachkultur *de facto* reden, die sowohl im Westen als auch im Osten Europas vorhanden ist. Vorwiegend sind natürlich die seit Jahrzehnten anerkannten (Fremd)sprachen wie Englisch, Französisch und, in immer zunehmendem Maße, Deutsch, welches immerhin eine der drei gleichrangigen Amtssprachen der EU und Teil des europäischen Netzwerks ist. Dass Deutsch reichhaltiger im Ausland gesprochen wird, ist von den Zahlergebnissen verschiedener Studien bewiesen, welche anzeigen dass die Anzahl der Deutschkursanten an den Goetheinstituten im Ausland wesentlich gestiegen ist.

Zurück aber zur Rolle der deutschen Sprache in der jetzigen Sprachkultur. Wir wollen uns in dieser Arbeit auf die deutsche Sprachkultur in Hermannstadt beziehen, wobei wir solche Elemente wie Geschichte, Soziologie oder die geographische Ebene Siebenbürgen in Betracht ziehen. In ihrem Buch *„Siebenbürgen: Rund um Kronstadt, Schäßburg und Hermannstadt“* schreibt Brigitta Gabriela Hannover folgendes: *„Die offizielle Amtssprache in Siebenbürgen ist Rumänisch und in den von Szeklern dominierten Kreisen wie Harghita und Covasna zusätzlich Ungarisch, das allein in Rumänien von etwa 1 440 000 Menschen gesprochen wird. Daneben werden immer noch dialektal gefärbtes Syekler-Ungarisch, Hochdeutsch, sächsische Mundart und Ländlerdialekt gesprochen“* [1]. Das dialektale Deutsch ist ein großer Bestandteil der Sprachkultur in Hermannstadt, was in folgender Anführung deutlich sichtbar ist: *„Wir sprachen mit den Deutschen (in Hermannstadt), die dort seit langen Jahrhunderten sitzen. Sie sprechen einen Dialekt, der ein wenig an das Allemanische anklingt, und manche Worte waren zu verstehen. (...) Das deutsche Forum bemüht sich die Deutschen in Sibiu zum Bleiben zu bewegen.“* [2]

Die deutsche Sprache ist von Bedeutung sowohl für die deutsche Minderheit in Rumänien, als auch für die Rumänen und das war umso mehr sichtbar als Herta Müller 2009 den Nobelpreis für Literatur gewann, historischer Moment an dem beide Volksgruppen sich diesen Erfolges erfreuten. Der Einfluss der deutschen Kultur, der ethnischen und linguistischen Identität der Bürger deutscher Abstammung aus Rumänien auf die eigentliche rumänische Lebensart, auf das rumänische kulturelle, historische und soziale Leben ist fundamental, unbestreitbar und heutzutage erkennbar. Beispiel dafür stehen die zahlreichen Schulen mit Vortrag in deutscher Sprache exklusive, unter denen das Brukenthalgymnasium Hermannstadt die bekannteste Schule mit der Unterrichtssprache Deutsch ist, nicht nur lokal, sondern auf nationaler Ebene. Die Brukenthalschule existiert seit dem 14. Jahrhundert, hat heutzutage mehrheitlich Schüler rumänischer Abstammung und gehört zur Elite des Schulwesens in Rumänien.

Die deutschen Kulturzentren und Goethe-Institute sind auch schwerwiegend in dem gegenwärtigen rumänischen Kulturleben. Das Kulturzentrum Hermannstadt, zum Beispiel *„hat sich die Vermittlung eines aktuellen und lebendigen Deutschlandbildes in all seinen Facetten mittels Kulturprogramm, Sprachkursangebot und einer Bibliothek zum Ziel gesetzt. Neue Wege der Vermittlung sollen gefunden werden, der Austausch vor allem zwischen Rumänien und Deutschland, aber auch anderen Regionen soll gefördert und Kontakte sollen geknüpft werden“* [3]. Das deutsche Kulturzentrum Hermannstadt wird von der Rumänisch-Deutschen Kulturgesellschaft unterstützt, die im Jahre 1995 gegründet wurde und deren Schwerpunkte die Förderung der deutschen Sprache und Kultur, und der kulturelle Austausch zwischen Rumänien und Deutschland sind. Die steigende Anzahl der Kursanten des deutschen Kulturzentrums und ihre weitläufige Altersspannweite sind weitere Zeichen dafür dass Deutsch eine beliebte Fremdsprache in Hermannstadt und Siebenbürgen ist. Dass die deutsche Sprache in Hermannstadt auch Muttersprache einer großen Anzahl von Einwohnern ist, ist natürlicherweise auch ein entscheidender Faktor.

Die Geschichte der Gründung der sieben Burgen durch die Ankunft der Deutschen in Transilvanien ist wohl bekannt: Hermannstadt, Kronstadt, Klausenburg, Mediasch, Mühlbach, Bistritz und Schäßburg sind bis heute noch einflussreiche und kraftvolle deutschsprachige Zentren. Wobei wir selbstverständlich auch die Rolle der Universitäten und deren Deutschlehrstühle nennen

wollen. Hermannstadt, zum Beispiel, hat an der "Lucian Blaga" Universität einen der berühmtesten Deutsch-Lehrstühlen im Land, wo seit sehr langer Zeit die deutsche Sprache, Literatur oder Landeskunde vorgetragen werden. In Hermannstadt, vielleicht mehr als in anderen Regionen Rumäniens, gibt es eine wahrhaftige Kultur der Deutschen und des Deutschen, was der Stadt eine sehr positive Ausstrahlung verleiht. Die Existenz dieser Kultur der deutschen Sprache hat nicht nur heute, sondern auch in der Vergangenheit noch einen sehr vorteilhaften Effekt gehabt, nämlich die Teilnahme Siebenbürgens am ideologischen, politischen und auch wirtschaftlichen Leben Westeuropas. Dank der deutschen Gemeinde erschien in Siebenbürgen eine frische und erneute Denkweise, dank Persönlichkeiten wie Johannes Honterus oder der Baron Samuel von Brukenthal, welche die kulturelle, politische und wirtschaftliche Weltansicht in diesen Winkeln Rumäniens äußerst geprägt hat.

Unwiderlegbar ist jedoch dass keiner dieser Modernisierungsschritte ohne das Instrument "Sprache" möglich gewesen wäre. Man glaubt, und vielleicht stimmt es in einigem Maße, dass Deutsch eine komplizierte Sprache ist, besonders wegen der Grammatik. Manche Fremdsprachenlerner finden Englisch und Französisch etwas einfacher oder können sie linguistisch besser nachvollziehen. Die Anzahl der DaF-Lerner steigt erheblich, nicht nur in Hermannstadt, sei es wegen der Wirtschaftskraft Deutschlands, wegen der zahlreichen deutschen Firmen in Rumänien die Deutschsprachige anstellen wollen oder dank einer Welle Jugendlicher die mehr und mehr Interesse an Deutsch und der deutschen Kultur haben. Die Kultur der deutschen Sprache in Rumänien wird, merkwürdigerweise, in großem Maße von den Rumänen weitergeführt, da die größte Anzahl der Siebenbürger Sachsen und Schwaben nach Österreich und Deutschland zurückgekehrt sind. Die Überlieferung und Weitergabe des Deutschen sind jedoch essenziell für die Zukunft unseres europäischen Siebenbürgens.

Literaturnachweis

- [1] Hannover, Gabriela. *Siebenbürgen: Rund um Kronstadt, Schäßburg und Hermannstadt*. Trescher Verlag, 2013. pp. 53
- [2] Ibidem, pp. 109
- [3] Kulturzentrum Hermannstadt. <http://www.kulturzentrum-hermannstadt.ro/de/ueber-uns>

GRAHAM SWIFT'S POEM WAVES AND VIRGINIA WOOLF'S NOVEL THE WAVES

DAS GEDICHT "WELLEN" VON GRAHAM SWIFT UND VIRGINIA WOOLFS ROMAN "DIE WELLEN"

POEZIA VALURI DE GRAHAM SWIFT ȘI ROMANUL VIRGINIEI WOOLF VALURILE

Irina-Ana DROBOT

Technical University of Civil Engineering Bucharest
Department of Foreign Languages and Communication
124 Lacul Tei Blvd., sector 2, București
E-mail: anadrobot@yahoo.com

Abstract

The purpose of this paper is to examine, comparatively, Swift's poem Waves and Woolf's novel The Waves, mainly from the point of view of form and content, by taking into account the issues of monism and dualism as presented by Leech and Short. How different is, in terms of form, a poem from a poetic novel?

Zusammenfassung

Ziel dieser Arbeit ist Swifts Gedicht "Wellen" und Woolfs Roman "Die Wellen" komparativ zu untersuchen, insbesondere aus einem formalen und inhaltlichen Gesichtspunkt. Dabei werden solche Konzepte wie Monismus und Dualismus, welche für das erste Mal von Leech und Short präsentiert wurden, in Betracht genommen. Wie unterschiedlich sind ein Gedicht und ein poetischer Roman, wenn man ihre Form analysiert?

Rezumat

Scopul acestei lucrări este de a examina, comparativ, poezia Valuri de Swift și romanul Valurile de Woolf, în special din punctul de vedere al formei și conținutului, luând în considerare aspectele de monism și dualism prezentat de Leech și Short. Cât de diferit este, în ceea ce privește forma, un poem de un roman poetic?

Keywords: dualism, monism, form, content, poetic prose, poem

Schlüsselwörter: Dualismus, Monismus, Form, Inhalt, poetische Prosa, Gedicht

Cuvinte-cheie: dualism, monism, formă, conținut, proză poetică, poezie

1. Form and content, or form versus content?

There is an ongoing debate when it comes to style about whether form and content can be regarded as separate. One of the commonly held ideas, as mentioned in David Lodge's book *Language of Fiction*, is that form and content are inseparable when it comes to the criticism of poems, but they are different when it comes to the criticism of prose [7]. The novel's technique is not regarded by critics as a primary element but as a supplementary element, according to Lodge [7]. The novelist's medium is made up, according to critics, by the extent to which the novel

imitates, judges, and orders life and not by language [7]. Language is just regarded as secondary in this case.

Geoffrey Leech and Mick Short are also concerned with this age-old problem of whether form and content may or may not be regarded as separate. They speak about dualism and monism:

“The dualist holds that there can be different ways of conveying the same content. The monist holds that this is a mistake, and that any alteration of form entails a change of content” [6].

Can we say that there is some benefit to regard form and content as inseparable when analyzing a poem as well as when analyzing a novel? For this purpose we can look at Graham Swift's poem *Waves* and at Virginia Woolf's novel *The Waves*. Comparing these two texts can also bring some insight into the issue of whether there are different ways (different forms) of expressing the same content. Can a poem and a novel express the same ideas, but by means of different forms?

2. Common themes in the poem and the novel

Both Graham Swift's poem *Waves* and Virginia Woolf's novel *The Waves* share similar themes and symbols, which are obvious right from the similar title. Both Woolf and Swift write about the seaside and about being together yet failing to communicate (“When we all gather together” [12] begins Swift's poem and it ends with “We lose sight of each other altogether” [12]). Swift's novels also use the seaside as a place related to issues of communication: it is at the seaside that characters wish to reconcile or are reconciled with the others.

2.1. The sea as metaphor for life

Water contributes to the idea that identity in lyrical novels (like Woolf and Swift wrote) is fluid. The image of water itself is ambivalent and contradictory, just like the characters. It is, moreover, linked to characters' personality. Characters use water in their thoughts about themselves, in their inner reflections. Water is an enduring metaphor for life or death and for transitory experiences. We notice similarities with the way Swift uses the waves as metaphors for the experiences in life in his poems.

Cooper writes that, in a 1998 interview with Lewis Burke Frumkes for the journal *Writer*, Graham Swift was asked the following question: “What does water mean to you?” He explained that for him it does “play some deep part in our sense of the overall direction of life: where do we go to, where do we come from? The sea, in particular, I think, has always represented the ‘beyond’; what, if anything, lies beyond life.” [2] In *Waterland* and *Last Orders*, “the sea emerges as an image of unknown eternity, the primal place of organicism and spirituality, of life and death” [2].

2.2. The seaside as a place of independence and danger

The seaside is a place that is associated with both issues of independence and danger. We notice this in the description of the waves in Swift's poem but we notice the same idea in his novels as well. In Swift's novel *Tomorrow*, at the seaside, Paula recalls how she felt that her children were growing and about to become independent. In *Learning to Swim*, a short story, the young boy of a couple who are always quarelling comes to feel independent when he learns to swim, feeling that he can swim away from his parents. The seaside is also seen as a place of happy memories and understanding among characters. In *Last Orders*, the seaside is seen as a place for friendship, for being together, as Jack's memory gathers the group of friends there. In the past, for Jack's family, the seaside had been a place where they wished they felt together, but instead there were lots of misunderstandings. Jack's wife does not wish to see Margate, as she remembers mostly the bad parts. In *Shuttlecock*, it is the place where Prentis becomes reconciled with his family. The seaside is a place where characters wish they were together: this is the case of Jack and Ellie in *Wish You Were Here*. The couple remember the time when Jack was at the seaside and he sent a postcard to

Ellie with the words in the title of the novel. The seaside is also a place for reconciliation in *Wish You Were Here* and *Shuttlecock*.

2.3. Isolations vs communication. Lyrical monologue versus dialogue

The lyrical monologue in Woolf's novels is a way of expressing inner reflections, which characters keep to themselves and do not share with other characters. Lack of communication due to lack of sympathy from other characters appears often in Woolf's novels. Isolation brings characters to the point of reflecting on various aspects of their lives, including their pasts. What is more, they also find such moments to be occasions for poetic reflections. Even in a novel such as *The Waves*, where connectedness is considered one of the main themes, characters do not always appear to be really connected. In the story's presentation, they often do not have dialogues, but isolated lyrical monologues. This novel is composed of lyrical monologues or brief reflections which seem unrelated, due to the lack of the cohesion and coherence of a traditional plot.

Characters' lyrical monologues contribute to having multiple perspectives on various incidents or on life in general (*The Waves*) in the same novel. Sometimes, characters imagine stories about other characters, as an example of subjective perception but also of the reflection of their uncertainties, or of their feelings towards certain persons.

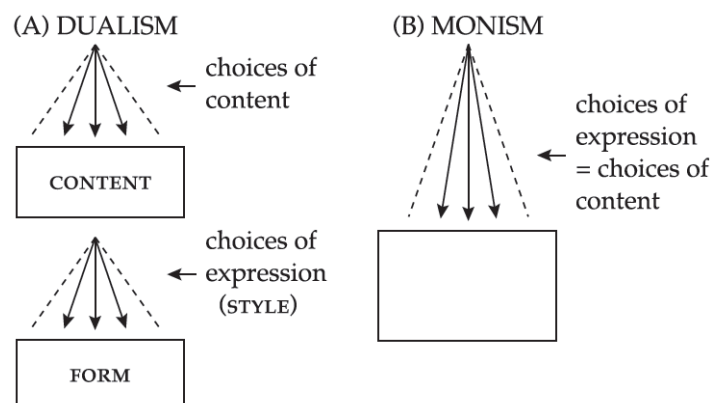
3. Same content, different forms - same ideas, different genres?

The same ideas are, thus, represented in two different genres: poetry and novel. What are some effects of the two different presentations?

Two different approaches to this issue are identified by Leech and Short: monism and dualism, and these distinctions refer to whether there is a separation between form and content. Leech and Short state the following:

"There is a strong tradition of thought which restricts style to those choices which are choices of manner rather than matter, of expression rather than content. Some such separation is implied in the common definition of style as a 'way of writing' or a 'mode of expression'. This approach may be called dualist, because it rests on an assumed dualism, in language, between form and meaning. There is an equally strong academic and literary tradition which assumes the opposite; in Flaubert's words: 'It is like body and soul: form and content to me are one.' Let us call this the monist view. Controversy on this issue takes us back to the beginnings of literary theory, to Aristotle and Plato. The controversy has not yet been settled." [6]

Leech and Short [6] even offer a schema where we can notice visually how, for monism, expression and content are inseparable, while for dualism, they are separate:

At first sight, with respect to form in Swift and Woolf, the issue looks a bit problematic. Can we define, specifically, the form of Woolf's novel? Woolf writes lyrical prose, not pure narrative prose. Thus, we cannot talk of a pure distinction between prose and poetry as form. This observation can have further consequences related to the way the criticism of poetry and the criticism of prose are regarded with respect to the separation or lack of separation between form and content, as Lodge draws our attention. Can we still regard the novel's form and content as critics as separable if we are talking about poetic prose? According to Wellek and Warren [14], "Literary theory and criticism concerned with the novel are much inferior in both quantity and quality to theory and criticism of poetry." What if, instead, we looked at what is common to poetry and to prose as critics? Woolf prompts us to do so with her lyrical novels.

4. The novel as a poem

If we return to what Leech and Short say with respect to dualism and monism (about different ways of expressing the same content and about changes in form leading to changes in content, respectively), what can we say about this issue here? Can we say that the same content is conveyed in two ways: as prose and as poetry? Isn't the distinction between prose and poetry blurred in Woolf's case?

The Waves as a novel reminds, in its form, very much of a poem. The novel *The Waves* is seen by Stella McNichol as a "playpoem" [8]. G. Lowes Dickinson writes to Woolf about *The Waves*, telling her that it is a poem, and a very good one. According to Harold Bloom [1], "Woolf is a lyrical novelist: *The Waves* is more prose poem than novel." According to Freedman [3], "in *The Waves* she found herself fully a poet in prose." Jane Goldman points out that Woolf's novels become more and more poetic. Goldman, in *From Mrs. Dalloway to The Waves: New elegy and lyric experimentalism*, refers to

her development of this "more and more poetic" tendency in the four novels at the heart of her oeuvre, *Mrs. Dalloway* (1925), *To the Lighthouse* (1927), *Orlando: A Biography* (1928) and *The Waves* (1931), the latter representing for many the culmination of her experimental lyric technique, a tour de force in high modernist poetic fiction. [...] But what does it mean for novel-writing to become "more and more poetic"? Here, Woolf herself connects this process with "the violent moods of [her] soul", suggesting the poetic dimensions of her prose to be loosely understood as the expression of an intensely subjective emotion or spirituality. [4]

Goldman thus believes that *The Waves* is the best example of a lyrical novel by Woolf. However, this thesis argues that in every novel by Woolf we find certain techniques which are part of the lyrical novel, even if the respective novels are generally regarded to be closer to traditional novels.

The idea of solitude and no real communication is conferred through content in Swift's poem and through form and content in Woolf's novel. In *The Waves*, critics have referred to what could be called lyrical monologues as soliloquies. A soliloquy is defined as "A dramatic or literary form of discourse in which a character talks to himself or herself or reveals his or her thoughts without addressing a listener."¹ Such a definition reinforces two aspects that are significant for Woolf's lyrical novel's monologue: dramatic aspect and solitary aspect. Swift's novels *Out of This World* and *Last Orders* take over the same structure as *The Waves*. He uses the characters' names as separate sections where they tell their stories, in solitude, with no real communication with the other characters.

Monologues can be part of plays but also of poetry. The first dramatic monologues were used in theatre and created by the Greeks. They were also used in the nineteenth century in poetry, such as in Robert Browning's poem *My Last Duchess*. They are usually seen as belonging to the

¹ <http://www.encyclo.co.uk/define/soliloquy>

dramatic genre (if they are associated with Greek theatre) but they are also poetic if we think of their use in Browning's poems, where they are used to express emotions to a listener. Perhaps the monologue offers a narrative structure which favours what Woolf intended to call dramatic prose². Her view of the lyrical novel included poetic and dramatic prose. Woolf referred to the lyrical monologues in *The Waves* as "dramatic soliloquies"³; by using this term she underlines her intention of using them to convey a dramatic effect on her novel.

The Modern isolation, where everyone is alone, searching for one's identity, is illustrated in *The Waves*. According to Qiuxia Li, in *The Absent Presence: A Study of Percival in The Waves* [10], in *The Waves*,

The monologues of the six characters reveal the modern man's search for the self. In the modern world, everyone feels alone. For example, Rhoda said, 'Alone, I often fall down into nothingness. I must push my foot stealthily lest I should fall off the edge of the world into nothingness' [10].

In *The Waves*, the lyrical monologues have the role of showing the children's perceptions and thus distinguishing them from one another, according to Leaska [5]. Leaska also points to the "lyrical rendering of a barely differentiated world outside the house" which "connects with the barely differentiated lives of the children within it". The children's lives are at first "dim and unsubstantial". According to Leaska [5], *The Waves* is a novel that shows "that every human being is a distinct living unit while being simultaneously a part of every other unit of human life; that is, one is distinct from others because of the identity one has created for oneself by conscious or unconscious choices in life – choices determined by each individual's scale of values. At the same time, one is a part of those people who have shared emotions and experiences in life."

Just like in Swift's poem, in Woolf's novel the waves acquire a symbolic use, pertaining to figurative language. In Swift's poem, we notice a certain rhythm of the waves which echoes the rhythms of life, with its ups and downs, with its beautiful and not so beautiful moments:

"When we all gather together,
Get thrown together, at bashes and dos,
I think of the seaside, the gleeful light,
Of how we've all gone in for a dip and, beyond the
sparkling froth,
There are big waves running and
Up and down we go,
Up and down.
Those moments when a wave slaps us, mid-laugh,
And we gulp and panic a little but laugh again.
Those moments when between the crests and troughs
We lose sight of each other altogether." [12]

In Woolf's novel, nature becomes a setting where characters experience moments of vision or where they simply express themselves freely. Bernard's emotional states follow the rhythm of the waves.

² Virginia Woolf, in *Poetry, Fiction and the Future*, describes the ideal novel as follows: "It will be written in prose, but in prose which has many of the characteristics of poetry. It will have something of the exaltation of poetry, but much of the ordinariness of prose. It will be dramatic, and yet not a play. It will be read, not acted. By what name we are to call it is not a matter of very great importance." (2008: 435)

³ In a diary entry from Wednesday, 20 August, 1930, Woolf writes: "*The Waves* is I think resolving itself (I am at page 100) into a series of dramatic soliloquies. The thing is to keep them running homogeneously in & out, in the rhythm of the waves. Can they be read consecutively? I know nothing about that." (1981: 312)

The larger setting of the sea as background to the inner monologues in *The Waves*, may be seen as echoing the characters' progress through life. According to J. V. Ward [13], in *The Waves*, "The ripples rising, growing into waves and culminating in dispersal on the shore suggests the progress of the characters through life from childhood to maturity." Rhoda thinks the following about her life (the image of water, of the sea is always present in her description of her view on her life):

I am to be cast up and down among these men and women, with their twitching faces, with their lying tongues, like a cork on a rough sea. Like a ribbon of weed I am flung far every time the door opens. I am the foam that sweeps and fills the uttermost rims of the rocks with whiteness; I am also a girl, here in this room. [15]

A certain rhythm of the waves thus echoes a certain rhythm of the way a character like Rhoda feels in life; for Rhoda it is a metaphor of her life.

In *The Waves*, the characters' emotions follow the rhythm of the waves in the narrative. It all goes on in a similar way to Swift's poem. In Swift's poem, characters are not named, yet we cannot help thinking of the characters in *The Waves*. Mulas [9] believes that the rhythm of Bernard's states of mind echo those of the waves (the setting): "despair (the crash), renewal of strength (calm), desire for confrontation (the re-formation)". Bernard may be at times more anxious, more agitated or more calm. He expresses these states of mind not only in his reflections but also at the level of form. Here form is represented by the use of rhythm like in lyric poetry to reflect the emotional experience. Moreover, we may speak about a gradation of Bernard's experience including the previously mentioned states of mind. Also, in *The Waves*, the story's presentation begins with a description of the sea at various times of the day (which echoes characters' time of life) before each new section and before the inner monologues. Once again, thus, Swift's poem comes to our minds.

We could regard Swift's poem as a paraphrase of Woolf's novel. Swift's poem does, after all, sum up the main concerns in Woolf's novel, which favour the lyrical mode. The emotional experience, the problem of wishing to be together but ending up alone, the way life's up and downs go on, everything is there. This poem also sums up Swift's view of going to the seaside, expressed in his autobiographical writings, *Making an Elephant. Writing from Within*:

"What is it about the sea that summons people to it?' One reason we go to the seaside perhaps is because it's there that we hope, if only for a week or two, that dreams might become real or reality might turn into a dream. [...] We go, we return, to the seaside because once, if we were lucky, we were taken there when we were small and we never quite outgrew that primal thrill." [12]

Can we paraphrase a text? According to Leech and Short,

"Dualism assumes that one can paraphrase the sense of a text, and that there is a valid separation of sense from significance. Dualists do not in general treat stylistic choices as devoid of significance: if they did, they would scarcely find style worth studying. Rather, an enlightened dualist will search for some significance, which we may call stylistic value, in a writer's choice to express a certain 'sense' in *this* rather than *that* way." [6]

Thus, the question we may ask now is related to whether there is a significant difference in expressing the same ideas in the form of a novel or in the form of a poem. In our case, our attention is drawn to the fact that poem and prose are regarded as quite similar when it comes to the lyrical novel. However, the poem is much more concise and opens the way for the reader to imagine something more, leading the reader to be able to expand the poem into the novel Woolf wrote.

5. The novel creating the illusion of a poem

Woolf's poetic novel creates the illusion of another text, that of a poem. Since the reader can become confused in all this movement from poetry to narrative modes, narratological theories on narrators will offer insight. The fabula refers to those incidents which occur to the novels' characters, arranged in a logical and chronological way, even if they do not appear arranged in this very coherent way by the writers in their finished products, the novels. The fabula is just the story's material in a raw state. The writer will organize this raw material to suit his artistic purposes. The mindset of Modernism and Postmodernism promotes experimenting with the plot. Such experimentations are explained by looking at the various layers of understanding plot. Modernism and Postmodernism offer the readers various illusions around the concept of plot. They can rebuild the plot of the novels of these time periods as narratives or as poems, depending on which writing style is suggested to them. Since Woolf's readers perceived *The Waves* as a poem, we can say that it was because her writing style suggested to them a different text, that of a poem.

We can say that this writing style suggested in Woolf's novel is based on what poetry is based: on figurative language. According to Leech and Short, metaphor as it is used in poetry does not give a literal sense and a way of experiencing the poem:

“As Terence Hawkes says, ‘Metaphor... is not fanciful embroidery of the facts. It is a way of experiencing the facts’. Poetic metaphor denies us a literal sense, and so induces us to *make* sense, i.e., to find interpretations beyond the truth functional meaning captured by paraphrase. Hence stylistic monism finds its strongest ground in poetry, where through such devices as metaphor, irony and ambiguity, meaning becomes multivalued, and sense loses its primacy. Monism, with its rejection of the form-meaning dichotomy, was a tenet of the New Critics, who rejected the idea that a poem conveys a message, preferring to see it as an autonomous verbal artefact.” [6]

The choice of poetic means of expression in Woolf's novel says a lot about its contents. The issues discussed there are, as we have seen, related to life's ups and downs and reactions to them, to loneliness. They are expressed with figurative language just like in poems. The choice of form supports the poetic side of the issues discussed in the contents. From this point of view, we can say that, in the case of Woolf's novel, form and content are strongly related.

References

- [1] BLOOM, H. 1994. *The Western Canon*, London: McMillan.
- [2] COOPER, P. 2002. *Graham Swift's 'Last Orders': A reader's guide*, New York: Continuum.
- [3] FREEDMAN, R. 1963. *The Lyrical Novel: Studies in Hermann Hesse, Andre Gide, and Virginia Woolf*, New Jersey: Princeton University Press.
- [4] GOLDMAN, J. 2010. *From Mrs. Dalloway to The Waves: New elegy and lyric experimentalism*, in SELLERS, S. (ed), *The Cambridge Companion to Virginia Woolf*, Cambridge University Press.
- [5] LEASKA, M. A. 1977. *The Novels of Virginia Woolf: From Beginning to End*, The City University of New York: The John Jay Press.
- [6] LEECH, G., SHORT, M. 2007. *Style in Fiction*, London and New York: Longman.
- [7] LODGE, D. 1998. *Language of Fiction*, București: Editura Univers.
- [8] MCNICHOL, S. 1990. *Virginia Woolf and the poetry of fiction*, London and New York: Routledge.
- [9] MULAS, F. 2005. *Virginia Woolf's The waves: a novel of "silence"*. Annali della Facoltà di Lingue e Letterature Straniere dell'Università degli Studi di Sassari, http://www.uniss.it/lingue/annali_file/vol_2/04_Mulas.pdf

- [10] QIUXIA, L. 2011. *The Absent Presence: A Study of Percival in The Waves*, www.ccsenet.org/ells English Language and Literature Studies Vol. 1, No. 1.
- [11] ROE, S. and SELLERS, S., eds. 2000. *The Cambridge Companion to Virginia Woolf*, Cambridge University Press.
- [12] SWIFT, G. 2009. *Making an Elephant. Writing from Within*, New York: Alfred A. Knopf.
- [13] WARD, J.V. 2003. Virginia Woolf. *A post-symbolist writer who relies on symbols?!*, <http://www.english-literature-essays.com/woolf.htm>
- [14] WELLEK, R. and WARREN, A. 1949. *Theory of Literature*, New York.
- [15] WOOLF, V. 2014. *The Waves*, eBooks@Adelaide
The University of Adelaide Library.

**III. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE – ROMANIAN
LANGUAGE AND LITERATURE / LANGUE ET LITTÉRATURE
SLAVE – LANGUE ET CULTURE ROUMAINE / LIMBĂ ȘI
CULTURĂ SLAVĂ – LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ**

SERBIAN REALISTIC WRITERS**LES ECRIVAINS REALISTES SERBE****SCRIITORI REALIȘTI SÂRBI****Virginia POPOVIĆ,**Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie,
Departamentul de Limba și Literatura Română,virginiapopovic@yahoo.com**Ivana JANJIC,**Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie,
Departamentul de Limba și Literatura Română,ivana_janjic@yahoo.com**Summary**

It has not been written much about the Serbian Realism and Serbian peasant in Romanian language. In Henri Zalis's publication of bibliographic contributions Naturalism in Romanian Literature, he emphasizes the fact that Serbian Realism was still dominated by Russian writers and that it preserved the dilatory traces of the XVIII century Romanticism, and that it was still determined by the influences of the utopian materialism and socialism. Realism is an artistic, literary concept which reflects objectivity and presents the reality truthfully. Realism writers depicted the social life, representing the man as a product of society he lives in, yet the characters are typical and they represent a whole category of individuals. The characteristics of Realism are: objectivity, sobriety, social criticism, thoughtful presentation of reality. Serbian Realism appears in the second half of the XIX century, more accurately in the last decades of the XIX century and it is connected to socio-democratic activities, of Svetozar Marković (1846-1875).

Résumé

Le réalisme et le territoire de la Serbie n'ont pas été très discutés et écrits dans la langue roumaine. Plusieurs écritures ont été écrites dans les langues parlées dans l'ex Yougoslavie ou dans les articles en langue roumaine de l'extérieur du pays. En ce qui concerne l'âge de perche de la littérature serbe, il n'y a pas beaucoup des articles en langue serbe, à pas dire que les articles qui visent les similarités ou les différences thématiques entre le domaine de la nouvelle réaliste serbe et roumaine presque n'existent pas. Dans le volume de contributions bibliographiques de l'auteur Henri Zalis, Le naturalisme dans la littérature roumaine, se donne attention au fait que le réalisme serbe reste dominé par l'influence des écrivains russes et à la fois présente des traces gênantes du romantisme du siècle XVIII, et aussi les influences du matérialisme et socialisme utopique. Le réalisme dans la littérature serbe s'est imposé beaucoup dans le roman et dans le théâtre, une de ses traits caractéristiques est l'intérêt accordé aux rapports entre l'homme et l'environnement, entre l'individu et la société. Une orientation réaliste apparaît seulement dans la deuxième moitié du siècle XIX, pendant ses derniers décennies, elle a été liée premièrement à l'activité des cercles sociale-démocrates et au nom du Svetozar Marković (1846-1875).

Rezumat

Realismul sârbesc și țăranul sârb nu a fost prea mult discutat și scris în limba română. Mai mult s-a scris în limbile vorbite în fosta Iugoslavie sau în articolele în limba română din afara țării. Despre perioada de înflorire a literaturii sârbe, nu există nici prea multe articole nici în limba

sârbă, să nu spunem că articole care vizează asemănările sau deosebiri tematice dintre nuvelistica realistă sârbă și română aproape că nici nu există. În volumul de contribuții bibliografice al autorului Henri Zalis, *Naturalismul în literatura română*, s-a atras atenția la faptul că realismul sârbesc rămâne dominat de influența scriitorilor ruși și totodată păstrând totodată urme stânjenitoare ale romantismului secolului XVIII, precum influențele materialismului și socialismului utopic. Realismul în literatura sârbă s-a impus mai mult în roman și în teatru, una dintre trăsăturile caracteristice ale acestuia este interesul acordat raporturilor dintre om și mediu, dintre individ și societate. O orientare realistă apare abia în jumătatea a doua a secolului XIX, în ultimele lui decenii, legată în primul rând de activitatea cercurilor social-democrate și de numele lui Svetozar Marković (1846-1875).

Keywords: rural parts of Serbia, Serbian Realism, short story

Mots-clés: les villages de la Serbie, réalisme de la Serbie, nouvelle

Cuvinte-cheie: satul sârbesc, realism sârbesc, nuvelă

În literatura europeană încă din anii douăzeci ai secolului XIX s-a vorbit despre conceptul unei literaturi moderne, în literaturile mari europene a început să se răspândească ideile curentului realist, fiind firesc ca să influențeze și literatura sârbă. În 1857, prin articolul *Pogled na književnost*, semnat de Jakov Ignjatović se anunță o perioadă în care va predomina descrierea veridică a societății. Astfel că, până în anii 70 ai secolului al XIX-lea generațiile tinere de scriitori s-au acomodat acestui curent, la fel și acei scriitori care au aparținut romantismului. Pe de altă parte, realismul sârbesc și țăranul sârb nu a fost prea mult discutat și scris în limba română. Mai mult s-a scris în limbile vorbite în fosta Iugoslavie sau în articolele în limba română din afara țării. Despre perioada de înflorire a literaturii sârbe, nu există nici prea multe articole nici în limba sârbă, să nu spunem că articole care vizează asemănările sau deosebirile tematice dintre nuvelistica realistă sârbă și română aproape că nici nu există. În volumul de contribuții bibliografice al autorului Henri Zalis, *Naturalismul în literatura română*, s-a atras atenția la faptul că realismul sârbesc rămâne dominat de influența scriitorilor ruși și totodată păstrând urme stânjenitoare ale romantismului secolului XVIII, precum influențele materialismului și socialismului utopic. Nuvela realistă sârbă s-a dezvoltat pe baza a mai multor tradiții: a literaturii scrise și orale, cu tematică rurală și urbană, prin influență străină și cu suflet autohton. Mulți critici literari sârbi precum V. Nedić, D. Vučenović, D. Živković, D. Ivanić, au atras atenția asupra literaturii orale din care s-a dezvoltat mai târziu realismul sârbesc. Scriitorii realiști se îndreaptă către viața socială, prezentând omul ca pe un produs al mediului în care trăiește, iar personajele sunt tipice, reprezentând o întreagă categorie de indivizi. Scriitorul realist sârb observă omul în mediul său natural, social și istoric, portretul și descrierea întemeindu-se pe reflecție morală și analiză psihologică. Realismul în literatura sârbă s-a impus mai mult în roman și în teatru, una dintre trăsăturile caracteristice ale acestuia este interesul acordat de către scriitori raporturilor dintre om și mediu, dintre individ și societate. Elementele ale unui stil realist pot fi identificate în diferite culturi și epoci istorice. Primii scriitori ai acestei orientări au apărut în perioada romantismului. Totuși, există o seamă de tendințe spre o literatură care să reflecte viața și realitățile ei și la unii scriitori din etapele precedente. [1]

O orientare realistă apare abia în jumătatea a doua a secolului XIX, în ultimele lui decenii, legată în primul rând de activitatea cercurilor social-democrate și de numele lui Svetozar Marković (1846-1875). Cel dintâi program-manifest *Pevanje i mišljenje* / [*Cântec și cuget*] în 1872 a apărut în 1868, iar cel de-al doilea - *Realnost u poeziji* / [*Realitate în poezie*]. Recomandarea orientării spre observații precise (ale realităților vietii), detașarea de șabloanele romantismului, mai ales de exagerările și abuzurile acestuia și sprijinirea pe cercurile pozitivismului european aduc o atmosferă cu totul nouă. Realismul sârbesc se sprijină pe ținutele teoreticilor ruși Pisarev, Cernșevski și

Dobroliubov. Primii realiști sârbi sunt Jakov Ignjatović (1822-1889) și Stefan Mitrov Ljubiša (1824-1878). Primul provine din diaspora sârbă (născut în Ungaria), și-a încercat talentul în diferite genuri literare dar și în texte cu caracter politic. Abia la patruzeci de ani a început să scrie romane și nuvele din viața sa contemporană și dacă nu a știut bine regulile ortografice sârbești, a reușit să devină scriitor cunoscut, un observator dornic de a surprinde viața și un bun cunoscător al psihologiei omului. El este unicul romancier realist printre realiștii sârbi orientați în special spre nuvelă. Este considerat unul dintre cei mai de seamă realiști în literatura sârbă. Romanele și nuvelele sale sunt inspirate din viața socială a sârbilor din perioada austro-ungară. Romanul lui are caracteristicile romanului de aventuri și umoristic al secolului XVIII. Ignjatović se orientează spre descrierea vieții parvenților, a cerșetorilor, precum romanul considerat cel dintâi roman realist sârbesc, *Milan Narandžić* (1860), al cărui personaj central, cu același nume, trăiește o viață de parvenit, cunoscând foarte bine psihologia oamenilor din jur și slăbiciunile lor, încât așteaptă să profite de ei. În cronica despre viața dintr-un sat din Banat, roman intitulat *Čudan svet/ [Lumea ciudată]* (1869), accentul cade pe dominația patriarhală și pe micșorarea acesteia prin apariția cămătarilor, a avocaților și a corupției, iar țăranul, orbit de lăcomie și alcoolism, cheltuie toată averea și își duce familie la dezastru. [2] Scriitor realist și creatorul romanului socialist sârb, Jakov Ignjatović a fost comparat cu Balzac, dar și pus în legătură cu romanul realist și naturalist de la sfârșitul secolului al XIX-lea. [3] Destrămarea familiilor țărănești înstărite, imorale, cu păcăleli și lăcomii, lenevia, băutura, crimele și furturile alcătuiesc atmosfera acestei vieți de la sat descrise de Ignjatović. Țăranii, prin intrigi iscusite, sunt împinși în absurditate, pentru ca, furati și înșelați să ajungă și ei cerșetori și haimanale, hoți și ucigași. În opera sa apar și imagini inspirate din folclorul tradițional sârbesc, descrierea nunții, superstițiile și obiceiurile familiilor de țărani sârbești.

Printre cei mai de seamă reprezentanți ai realismului în literatura sârbă, care s-a ocupat cu problema țăranului și a descris viața de la sat, se distinge Laza Lazarević (1851-1890), cu nuvele de analiză psihologică rafinată; Milovan Glišić (1847-1908), care scrie sub influența lui Svetozar Marković, analizând subtil realitățile de la sat și din mediile mic-burgheze de la oraș; Stevan Sremac, cu un umor amestecat cu satiră, inspirat din viața din Serbia (din orașul Niš), dar și din Voivodina; Svetolik Ranković, nuvelist și romancier, prezintă o imagine realistă, cu elemente naturaliste, ale vieții sătești din ultimele decenii ale secolului XIX, romanul său *Gorski car / [Regele codrilor]* este caracterizat drept unul dintre cele mai frumoase romane din literatura sârbă; Radoje Domanović satirizează nemilos unele stări denaturate din societatea vremii, luând în derâdere birocrăția, Janko Veselinović redând haiducia vremii ș.a. Un loc aparte îi revine lui Simo Matavulj, nuvelist și romancier, cu un umor și cu spirit de observație foarte rafinat, Petar Kočić și Branislav Nušić, primul fiind prozator, al doilea - umorist și ultimul dramaturg, care prin piesele sale acoperă atât perioada Serbiei vechi, cât și a Iugoslaviei interbelice. Stefan Mitrov Ljubiša provine din orașul Budva, dintr-un mediu patriarhal descriind în opera sa istoria națională și modul de viață, de gândire și vorbire a oamenilor de-acolo, folosind formele orale ale narării. A folosit legendele autohtone pentru a descoperi cititorilor numele unor localități. Cele mai cunoscute opere ale lui sunt *Kanjoš Macedonović* unde scriitorul recurge la fantastic, la fabulos și la mit. *Pop Andrović, novi Obilić/ [Preotul Andrović, noul Obilić]*, *Skočidjevojka/ [Săltăreața]*, *Krađa i prikrađa zvana/ [Furtul zvonului]* etc. sunt alte opere ale lui Ljubiša. Pe lângă întâmplări istorice descrise în opera sa, Ljubiša a recurs și la obiceiurile populare sârbești. Imaginile etnografice cu numeroase detalii și arhaisme sunt aduse de scriitor pentru a prezenta cât mai real subiectul operei.

Unul dintre scriitorii care au descris viața satului a fost scriitorul satiric Milovan Glišić. Cu o mentalitate de țăran sârb înclinat mai mult spre umor, mai ales pe seama administrației și reprezentanților ei de atunci, în articolele sale satirice ia în derâdere oamenii din funcții înalte, preoți, cămătari și maeștrii „înșelăciunii“. Reținând sufletul său țărănesc în decursul întregii perioade ale vieții sale, plin de dragoste față de sat și de țăran, și-a îndreptat atenția spre protecția lor, spre haiducia legală și exploatarea crudă a micilor și marilor „patroni“. Cu deosebită dragoste descrie satul sârbesc, arătând simpatii față de țăranii și antipatii față de birocrăția urbană. Proza lui Milovan Glišić se mișcă poetic de la credințele și obiceiurile populare, scrise în limba populară a

naratorului, până la critica straturilor sociale noi, la împărțirea puterii și abuzurile capitalului financiar. Tema favorită a lui Glišić este cămătăria. Astfel, scriitorul prezintă în opera sa înstrăinarea colectivă, corupția, egoismul și lăcomia fără de granițe. Proza lui Glišić se sprijină pe formula culturală a felului de viață de la sat și a valorii comunității rurale, care îi oferă multe posibilități pentru deznodământul narațiunii. Proza lui, mai ales povestirile sunt scrise într-o limbă cunoscută tuturor, cu o virtuozitate de bun narator, în limba țăranilor. Milovan Glišić este considerat scriitorul care a deschis drumul realismului sârbesc, prin nuvelele sale cu tematică rurală. Cea mai mare parte a nuvelor sale se desfășoară în satul din împrejurimea orașului Valjevo situat la sudul Serbiei, la poalele muntelui Kosmaj, iar una dintre cele mai frumoase nuvele ale sale este *Prva brazda*/ [*Întâia brazdă*], care este considerată și una dintre cele mai frumoase nuvele sârbești.

Un alt mare scriitor realist sârb este Janko Veselinović care, la fel ca Liviu Rebreanu, scrie nuvele care aduc frumusețe și tandrețe, iubire față de oameni. Satul său este frumos, idilic, în el se dansează și se cântă mult. Spre deosebire de țăranul lui Rebreanu care este „cel mai autentic țăran în literatura română [...], încât el ia proporții simbolice”.[4], prin țăranii lui Veselinović se descoperă cititorilor satul de atunci, conturat de viața individuală acută și distructivă, de cazarme, arende mari, de regim al cărui unic gând este să-i ducă pe țărani la sapă de lemn. În romanele și nuvelele sale *Seljak*/ [*Țăranul*] și *Pisma sa sela*/ [*Scrisori de la sat*]/[5], apare viața satului sârbesc în preajma Primei Răscoale. Personajele principale ale acestor nuvele sunt oamenii care au pregătit revoluția populară sârbească sub domnia lui Karađorđe și Miloš Obrenović, care au luat parte la această revoluție jertfind totul pentru libertatea poporului lor. La fel ca și în romanul *Răscoala*, atunci când Rebreanu descrie mulțimile anonime țărănești în lupta pentru cucerirea aceluiași pământ de care „le-a fost legată din veac existența” [6], în multe dintre nuvelele lui Veselinović se descriu luptele condiționale de noile raporturi sociale și de momentele economice care au apărut în mediul rural. Oamenii suferă și devin victime. Pe lângă bogăția și belșugul pe care îl are regiunea Mačva, aici trăiesc și oameni săraci care nu-și amintesc nici măcar de copilăria lor pentru că, rămânând orfani, au fost nevoiți să devină slugi pentru a câștiga pentru trai [7]. Pe altă parte, în locul unui sat deprimat, pe care îl bântuie cămătarii, căpitani și avocații, în locul satului sărac, Veselinović descoperă și un sat plin de stăpâni bogați, mândrii de sine, de gazde cu suflet mare, de mercenari mulțumiți, de preoți cinstiți, ciobanii populari, cooperative puternice și bine organizate. Luând opera lui Veselinović în întregime, se poate spune că el a descris un peisaj larg al satului și prin prezentarea reală a vieții se încadrează printre cei mai de seamă scriitori realiști sârbi, iar prin tematica nuvelor sale se apropie de scriitori români Liviu Rebreanu și Mihail Sadoveanu.

Cel mai mare artist din cercul nuveliștilor „rurali” [8], Laza Lazarević cu cele 9 nuvele ale sale este considerat clasicul literaturii sârbe. Cele mai de seamă nuvele ale lui sunt *Prvi put s ocem na jutrenje*/ [*Prima dată cu tata la utrenie*], *Školska ikona*/ [*Icoana școlii*], *U dobri čas hajduci*/ [*Haiducii în ceas bun*] (1880), *Na bunaru*/ [*La izvor*] (1881), etc. Acțiunea nuvelor lui Laza Lazarević este transmisă de la răscruci de drumuri țărănești și de la hanuri, din case, odăi și din gândurile, dorințele și visurile eroilor la viața oamenilor, formând cu măiestrie personaje, tipuri, caractere. Descrierea reală a satului este extraordinar de vie, dialogul dintre țărani este caracteristic, fără banalități, fiind unicul scriitor realist din acea perioadă care a făcut o analiză psihologică fină a personajelor. Caracteristicile de bază ale personajelor lui Lazarević este discreția și seninătatea [9]. Un alt cunoscut scriitor realist sârb este Svetolik Ranković (1863-1899) ale cărui nuvele *Imagini de toamnă* și *Imagini din sat* sunt niște amintiri calde despre viața țărănească. Marcat de schimbările sociale și politice ale sfârșitului de secol, Ranković abordează realitatea cu mijloacele analizei psihologice, preferând evadarea din „prezentul cenușiu” al adevărului cotidian într-un trecut îndepărtat, inspirat de lumea vechilor povestiri orientale grecești sau latine. Lui i-a plăcut satul său natal, dealurile din Šumadija și poalele munților Bukolj și Venčac. El a văzut, ca și ceilalți scriitori din generația sa, părțile frumoase ale satului: soboruri, iubiri sub clar de lună, cântecul cocoșilor, clinchetul galbenilor la gâturile fetelor. În opera sa apar și muștrări ale țăranilor, severitatea lor. Eroii lui se omoară pentru un petec de pământ amintind de cunoscutul roman românesc al lui Rebreanu. A descris țăranii sârbi ca fiind mai răi decât haiducii și în locul lui Baba Novac [10] a

descoperit pe pungășii și tâlharii simpli care întâmpină bătrânele pe ulițe, furându-le banii agonisiți de la vânzarea puilor. Ranković, deschis și sincer, fără iluzii și fără orice fel de înfrumusețare, descrie o imagine reală a societății secolului XIX, subliniind la tot pasul neajunsurile acestei societăți [11].

Veljko Petrović (1884-1967), prin volumul său de nuvele, a adus un certificat descriptiv al vieții de la sat, unde se împletesc mai multe naționalități și unde există pământ foarte roditor. În satul lui apare o pătură de oameni bogați, care în modul lor de a trăi și în mentalitatea lor au purtat trăsăturile societății astro-ungare. În unele nuvele a arătat poziția sa politică față de mediul său natal, poziția tragică a celor extirpați din mediul în care s-au născut și poziția critică față de straturile societății care și-au pierdut identitatea națională și moralul, fiind doborâte de puterea corupției și de egoism.

Stevan Sremac, (1855-1906), profesor de istorie la Niș și Belgrad. Scriitor tradiționalist ca principii, dar verist prin vocație și gusturi literare, iubind viața și manifestările sale cotidiene descrie viața rurală din Voivodina și pe cea din sudul Serbiei. Opera lui este plină de țărani observați de el atunci când vin de la târguri și piețe. Sremac a iubit lumea primitivă, cordială și veselă - cearta dintre preoții Cira și Spira, falimentul covrigilor, cingătoarea preotului. Sremac este un nesecat izvor de regionalisme, de arhaisme și de cuvinte străine, de diferite calcuri lingvistice prin care se caracterizează mediul și țăranii lui. Cele mai cunoscute lucrări ale sale sunt / *Ivkova slava*/ [*Sărbătoarea lui Ivko*] (1895), *Pop Ćira i pop Spira*/ [*Preoții Cira și Spira*] (1898) și *Zona Zamfirova*/ [*Zona lui Zamfir*] (1903) [12].

Din masa de țărani ai scriitorilor realiști sârbi și se desprind câteva figuri care devin importante în măsură în care se raportează la problema pământului: unii sunt fruntașii satului, care au ceva pământ și care încă mai vor să cumpere și alții sunt săracii, cei fără pământ, care sunt hotărâți, pentru că nu au altă cale de ales. Ei se plâng de sărăcie și, pătimiți, găsesc că nu-i drept ca pământul să nu fie al celor care îl muncesc. Dintr-o altă perspectivă, boierii consideră că sursa tuturor relelor, a nemulțumirii țăranilor sunt arendașii, grosolani, necinstiți, dornici de înavuțire prin orice mijloace. În opinia lor, cauza răului mers al lucrurilor se află în faptul că țăranul e leneș și nepăsător, ceea ce a făcut necesară chiar apariția arendașilor. La fel se întâmplă adesea în literatura sârbă, dar și în cea română cu tematică rurală. Starea economică în satele sârbești și românești este foarte grea. Această lume și situația în care se află această lume i-au făcut pe scriitorii sârbi să fie interesați de ea nu doar pentru a trăi în mijlocul ei, ci pentru a o descrie cu simpatie în nuvelele și în romanele lor realiste.

După cum ne-am dat seama, triumfă proza narativă și, mai mult decât romanul de inspirație socială sau istorică, nuvela - având cadru de desfășurare satul. Cu trecerea anilor, conținutul și mesajul realismului literar sârbesc devin mai bogate și se diversifică simțitor. Apar scriitori care, deși cronologic aparțin generației primilor povestitori realiști, depășesc granița deceniului nouă, intrând în atmosfera literară a secolului XX.

* Lucrarea este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul de Învățământ și Știință, Serbia.

Referințe bibliografice

[1] În literatura sârbă sunt mari predecesori și deschizători de drumuri, ca Dositej Obradović, din etapa iluministă sau Vuk Stefanović Karadžić, care militează pentru o literatură apropiată de necesitățile poporului, exprimată într-o limbă înțeleasă de toți. Vuk Stefanović Karadžić redă în scrierile sale din etapa Serbiei lui Karađorđe (1804-1813) sau cea următoare, a lui Miloš Obrenović (1815-1839) și după aceea, atât în prezentarea realităților vremii, cât și în descrierea vieții poporului sârb, a obiceiurilor și datinilor sale, o frescă realistă.

[2] Milačić, Dušan (1957). *Realizam i naturalizam u književnosti*. Belgrad: Izdavačko preduzeće Rad.

- [3] Deretić Jovan (2007), *Ogledi o srpskoj književnosti*. Belgrad: Društvo za srpski jezik i književnost, p. 827; 787).
- [4] Breazu, Ion (1973). *Studii de literatură română și comparată*. Cluj: Editura Dacia, p.357);
- [5] Prin aceste opere ale sale se apropie în mare măsură de Liviu Rebreanu și de romanul său *Ion*, de setea de pământ și lupta pentru obținerea lui.
- [6] Breazu, Ion (1973). *Studii de literatură română și comparată*. Cluj: Editura Dacia, p.357);
- [7] Ivanić, Dušan (1996). *Srpski realizam*. V. Belgrad: Sveznanje Matice Srpske.
- [8], Deretić Jovan (2007), *Ogledi o srpskoj književnosti*. Belgrad: Društvo za srpski jezik i književnost 2007, p. 827;
- [9] Gligorić, Velibor (1965). *Srpski realisti*. Beograd: Prosveta.
- [10] Numele sârbesc al lui Baba Novac este Starina Novak.
- [11]. Živković, Dragiša (1994). *Evropski okviri srpske književnosti*. V. Belgrad: Editura Prosveta;
- [12] Živković, Dragiša (1994). *Evropski okviri srpske književnosti*. V. Belgrad: Editura Prosveta .

Bibliografie selectivă

1. Breazu, Ion (1973). *Studii de literatură română și comparată*. Cluj: Editura Dacia.
1. Gligorić, Velibor (1965). *Srpski realisti*. Beograd: Prosveta.
3. Gligorić, Velibor (1968). *Srpska realistička pripovetka*. Beograd: Prosveta.
2. Ilić, Aleksandar (1984). *O realizmu*. Belgrad: Prosveta- Nolit -Zavod za Udžbenike i Nastavna Sredstva.
3. Ivanić, Dušan (1996). *Srpski realizam*. V. Belgrad: Sveznanje Matice Srpske.
4. Josimović, Radoslav (1967). *Naturalizam*. Cetinje: Editura Obod. p. 75.
5. Milačić, Dušan (1958). *Émil Zola*. Belgrad: Izdavačko preduzeće Rad. p.223.
6. Milačić, Dušan (1957). *Realizam i naturalizam u književnosti*. Belgrad: Izdavačko preduzeće Rad.
7. Popović, Virđinija (2004): *Selo u romanima i pripovetkama Livijua Rebreanua u odnosu na selo u delima Milovana Glišića i Janka Veselinovića*. Novi Sad: Filozofski fakultet. Međunarodni interdisciplinarni simpozijum "Susret kultura" - <http://www.ff.ns.ac.yu/stara/elpub/susretkultura/44.pdf>.
8. Protić Predrag (1963): Introdúcere la volumul *Pripovetke* de Milovan Glišić. Belgrad: Editura „Matica srpska“.
9. Ranković, Svetolik P. (1991). *Gorski car*. Gornji Milanovac: Dečje novine. Priština: Jedinstvo.
10. Zalis, Henri (1983). *Naturalismul în literatura română*. București: Biblioteca Centrală Universitară.
11. Zola, Émile (1960). *Germinal*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă (Biblioteca pentru toți).
12. Živković, Dragiša (1994). *Evropski okviri srpske književnosti*. V. Belgrad: Editura Prosveta.

GENERATIONAL MEMORY IN ROMANIAN SOCIALIST REALISM PROSE IN VOJVODINA

MÉMOIRE GÉNÉRATIONNELLE DANS LA PROSE ROUMAINE DE LA VOJVODINE DE LA PÉRIODE DU RÉALISME SOCIALISTE

MEMORIE GENERAȚIONALĂ ÎN PROZA ROMÂNĂ DIN VOIVODINA DIN PERIOADA REALISMULUI SOCIALIST

Mirjana ĆORKOVIĆ

Faculty of Philology, University of Belgrade

Studentski trg 3

11000 Beograd, Serbia

E-mail: corkovic.mirjana@gmail.com

Abstract

The aim of this paper, which analyses the idea of generational memory and the idea of class in socialist realism Romanian literature in Vojvodina from the culturological perspective, is to understand the traces of past as well as to investigate what was expected of both writers and readers in times in which reality was perceived in the framework of socialist realism. The deconstruction of the center of the power of that time – the ideology of the Communist Party of Yugoslavia, has offered a literary-anthropological analysis which shows that the expectations of the Party from the new man, new reality and the new state, can be found in two literary constructed images: on one hand, in the negative and positive auto-image of peasants and educated people, and, on the other hand, in the negative hetero-image of the capitalists. Besides this, the analysis of what was written in the researched novels gives us the idea of what was not written about – ethnic, religious, linguistic etc. Other, who was temporarily forgotten at that time.

Résumé

Le but de cet papier, qui analyse de la perspective de la culturologie l'idée de mémoire générationnelle et de classe dans la littérature roumaine publiée dans la Vojvodine pendant la période du réalisme socialiste, est de comprendre les traces du passé, et aussi de rechercher qu'est-ce qu'on attendait des écrivains et des lecteurs pendant le temps dont la réalité était circonscrite au réalisme socialiste. La déconstruction du centre de pouvoir de la période respective – l'idéologie du Parti Communiste Yougoslave, a offert l'analyse littéraire-anthropologique qui montre que les expectatives du parti en ce qui concerne l'homme nouveau, la réalité nouvelle et le stat de type nouvel se retrouvent dans deux images construites littérairement : sur une côté dans l'auto-image négative et celle positive des paysans et des gens éduqués, et sur une autre côté dans l'hétéro-image négative des capitalistes. En plus, l'analyse des écritures discutées nous donne aussi une idée sur celles qui n'ont pas été écrites – de l'Autre ethnique, religieux ou linguistique, qui temporairement avait tombé en oubli.

Rezumat

Scopul acestei lucrări, care analizează din perspectivă culturologică ideea de memorie generațională și de clasă în literatura română publicată în Voivodina în perioada realismului socialist, este de a înțelege urmele trecutului, precum și de a cerceta ce se aștepta de la scriitori și cititori în vremea în care realitatea era circumscrisă realismului socialist. Deconstrucția centrului de putere de atunci – ideologia Partidului Comunist Iugoslav, a oferit analiza literar-antropologică

care arată că așteptările partidului de la omul nou, de la realitatea nouă și de la statul de tip nou se regăsesc în două imagini construite literar: pe de o parte în autoimaginea negativă și cea pozitivă a țăranilor și a oamenilor educați, iar pe de altă parte în heteroimaginea negativă a capitaliștilor. Pe lângă aceasta, analiza celor scrise în operele discutate ne dă și o idee despre cele nescrise – despre Celălalt etnic, religios sau lingvistic, care în vremea aceea căzuse temporar în uitare.

Keywords: *generational memory, auto-image, hetero-image Romanian literature in Vojvodina, Yugoslavia*

Mots-clés: *mémoire générationnelle, auto-image, hétéro-image, la littérature roumaine de la Vojvodine, Yougoslavie*

Cuvinte-cheie: *memorie generațională, autoimagine, heteroimagine, literatura română din Voivodina, Iugoslavia*

Introducere

Mulțimea și diversitatea abordărilor literaturii, care au marcat a doua jumătate a secolului al XX-lea, sunt transformate în secolul al XXI-lea în poetica culturii, în care teoria devine metodă și este considerată doar unul dintre discursurile utile, în timp ce accentul e pus pe diverse moduri de interpretare voit interdisciplinare. Cu toate că „momentul de glorie al teoriei“, cum spune Antoine Compagnon (2001: 7, 5), ne-a adus la saturație [1], de decenii recitirile literaturii dau diverse și noi înțelegeri ale naturii și funcțiilor literaturii.

Această lucrare este concepută conform acestei idei. Cu toate că critica literară de până acum a atras deja atenția asupra relației dintre literatura perioadei socialismului realist și ideologia comunistă, precum și asupra calității estetice reduse a acestei perioade, scopul acestei lucrări este de a cerceta din nou și de a reinterpretă primele povestiri postbelice ale lui Ion Bălan, cu intenția de a le reciti în contextul teoriilor moderne ale imagologiei, memoriei generaționale, identității, clasei și națiunii.

Este vorba de o recitare imagologică al cărei scop este deconstrucția centrului de putere (care în perioada respectivă era reprezentat de ideologia oficială a Partidului Comunist Iugoslav) pentru a înțelege urmele trecutului și pentru a cerceta ce se aștepta de la scriitori și cititori în vremea în care realitatea era circumscrisă realismului socialist. Am pornit de la două întrebări: prima se referă la tipul de construcție a identității colective formată prin imaginile literare stereotipe bazate pe amintiri despre trecutul recent sau despre prezent; a doua se referă la măsura în care valorile ideologiei comuniste se manifestă în literatura română din Voivodina de atunci, respectiv, în ce măsură scriitorii au ieșit în întâmpinarea cerințelor partidului conducător. Având în vedere aceste întrebări, am propus ipoteza că relația scriitorilor români față de conceptele marxist-leniniste a fost una pragmatică, și că operele lor nu oferă alt tip de amintiri decât cele „permise“.

Proza lor colorată (și) autobiografică dă imaginea istoriei care este reprezentată prin temele diferențelor de clasă, iar rezultatele analizei literar-antropologice arată că așteptările partidului față de omul nou, față de realitatea nouă și față de statul de tip nou reies din două imagini construite literar: pe de o parte din autoimaginea negativă și cea pozitivă a țăranilor și a oamenilor educați, iar pe de altă parte din heteroimaginea negativă a capitaliștilor. Pe lângă aceasta, analiza celor scrise în operele discutate ne dă și o idee despre cele nescrise – despre Celălalt etnic, religios sau lingvistic, care în vremea aceea căzuse temporar în uitare.

Contextul, corpul analizat și critica de până acum

Contextualizarea istorică a realității construite literar este necesară în abordarea imagologică care se află la intersecția dintre poetică și istorie, deoarece textele înseși sunt „rezultatul unui șir de

decizii ('ce să elimini', 'ce să introduci')" (Leerssen 2009a : 85-89). Cu toate că reconstrucția trecutului este întotdeauna doar aproximativă, ea poate fi cu atât mai fidelă cu cât dispunem de un număr mai mare de detalii despre ideile și circumstanțele perioadei în discuție (Albvaks 2013: 105-107). Ținând seama de tema acestei lucrări, cercetarea se concentrează asupra conceptelor de percepție și reprezentare, asupra stereotipurilor și imaginilor care nu se interpretează ca fiind adevărate sau false, deoarece citirea imagologică este una „textuală”, ea rămâne „înăuntrul granițelor (inter)textuale ale percepției și reprezentării” (Leerssen 2009b: 99-124). Din acest motiv, în continuare vom prezenta în linii mari contextul apariției operelor analizate.

Când e vorba despre politica culturală a anilor '50, Iugoslavia cunoaște relaxarea menșinelor ideologice, dezvoltarea socială, democratizarea societății, creșterea nivelului cultural al locuitorilor și al artiștilor. Viața culturală și literară se îndreaptă spre reluarea legăturilor cu tradiția culturală, își întoarce privirea spre modelele vestice, spre direcții și reviste literare noi, spre scrierea științifică a criticii și istoriei literare ș.a.m.d. Ocupându-se de politica culturală a Iugoslaviei din anii '50 ai veacului trecut, M. Gatalović scrie că toate libertățile artistice au fost „dăruite”, nu cucerite, și că conținutul operelor artistice și al proiectelor culturale a fost în continuare strict controlat și direcționat ideologic în conformitate cu interesele ideologice ale partidului (Гаталовић 2010: 306-311). Începutul anilor '50 este considerat crucial pentru dezvoltarea ulterioară a literaturii iugoslave; atunci, în 1952, la al III-lea Congres al scriitorilor iugoslavi, Miroslav Krleža subliniază necesitatea libertății de creație în spațiul public, literar și artistic, eliberat de constrângerile exterioare. Realismul socialist începe să se retragă încet de pe scenă, iar în locul lui încep să apară opere mai libere din punct de vedere tematic și artistic, cu toate că din perspectiva istoriei literare aceasta nu e o perioadă rodnică din punct de vedere literar și spiritual, fiindcă influența partidului pune pe primul loc nevoile politice (Dimić 1988: 256-257, Палавестра 2012: 246).

În cultura și literatura română din Voivodina din anii '50 și '60 se observă schimbarea interesului elitei intelectuale dinspre creațiile originale spre operele de popularizare a științei, spre alcătuirea programelor școlare, elaborarea sau traducerea de manuale etc. Cu excepția anului 1953, până în anii '70 se publică un număr foarte mic de opere din domeniul beletristicii. În operele publicate, se observă o mică schimbare în modul de construcție a universului literar, dar tematic se rămâne în cadrul ideologic permis. O temă des întâlnită în acea epocă în literatura română din Voivodina a fost cea a diferențelor de clasă din perioada antebelică. Pe baza acestei imagini „a evocării clasei sociale”, valorizată negativ, au fost popularizate imaginile despre egalitate în prezentul de atunci (cf. Albvaks 2013: 243). Prin această strategie narativă au fost justificate schimbările introduse pentru a aduce în societatea socialistă sentimente și valori noi, bazate pe tradiții noi și moderne.

Cel mai productiv reprezentant al povestirilor despre diferențele de clasă în perioada antebelică și despre problema educației înainte și după război este în această epocă Ion Bălan, cu schițe și povestiri apărute în volumele *Flăcări în noapte* (1953), *Drumuri și nori* (1960), *Ninalb* (1967), pe care le vom analiza aici. Ținând seama că vorbim despre perioada când se puneau bazele literaturii române din Voivodina, Bălan ni se pare o alegere interesantă, deoarece una dintre caracteristicile operei sale constă în contopirea unui șir de schițe în povestiri, adică într-o formă de proză mai complexă [2]. În acest fel putem urmări și linia de dezvoltare a prozei în literatura română din Voivodina. Mai mult, însușirea cea mai importantă, prin care se deosebește de ceilalți scriitori contemporani cu el, este modul în care scrie, care nu mai este natural-realist și didactic, deși funcția principală a operelor lui este preponderent educativă. Schimbarea strategiei narrative aduce sentiment, căldură a relatării, gingășie, ton liric. Acest mod de a scrie s-a sincronizat cu întoarcerea pe scenă a modernismului în anii '50, ceea ce le-a dat scriitorilor posibilitatea de a crea „liber” (pe teme potrivite). Pe de altă parte, ni se pare mai importantă observația criticilor literari contemporani cu I. Bălan, care afirmă că modul său de a scrie nu este consecința întoarcerii spre modernism, ci e o trăsătură autobiografică, pentru că el a fost „atras afectiv de lumea personajelor

sale“, de lumea „fostelor slugi, a povestirilor despre ele și a nenorocirilor lor“, ceea ce a făcut ca aceste opere să sune mai verosimil din punct de vedere artistic (Flora 1981: 154).

Critica literară de până acum l-a considerat pe Ion Bălan un povestitor „cu un mod frumos de a se exprima“ (Flora 1971: 43), care descrie melancolic satul și care, cu toate că răspundea la cerințele „artei angajate“, „dă viață unor adevărate creații de artă, fie ele cu tendință sau nu“ (Popa 1997: 61). Încadrându-l în realismul tradițional, tema satului bănățean românesc antebelic care domină proza lui Bălan i-a făcut pe critici să-l compare cu curentul tradițional sămănătorist, iar amintirile nostalgice despre sat trimit la Vlahuță și Gârleanu (Agache 2010: 121). Cu toate că proza lui cu tematică rurală cuprinde perioada din timpul și de după război, dominante sunt amintirile despre perioada antebelică în care acest scriitor insistă asupra diferențelor de clasă și asupra motivului sărăcie/bogăție, asupra descrierii țăranilor și învățătorilor, pe de o parte, și a bogaților și preoților, pe de altă parte. Analiza mai profundă a acestor motive este oferită de Ș. Popa, care îi reproșează construirea școlărească a personajelor pozitive/negative, dominația cadrului social, în timp ce îl laudă pentru învelirea „intrigii sociale“ în povestirea romantică, prin care îl aseamănă cu Panait Istrati (Popa 1997: 47-63). Toți criticii menționați observă că Ion Bălan devine un scriitor din ce în ce mai matur de la un volum la altul.

Ion Bălan (1925-1976) este un scriitor paradigmatic și din cauza intereselor lui largi și a influenței lui asupra culturii în care a scris. El este cunoscut ca unul dintre fondatorii literaturii române din Voivodina, care a scris și poezie și proză, a fost și critic literar și traducător, iar prin devotamentul său față de revistele „Libertatea” și „Lumina” a contribuit și a influențat în mod semnificativ o epocă a culturii române din Voivodina [2]. Având în vedere că volumele de povestiri ale lui Ion Bălan sunt singurele volume de beletristică în limba română apărute în Voivodina în perioada 1953-1968, precum și faptul că el a fost editor al revistei „Lumina” timp de două decenii (1956-1976) și că a „a scris mult (...), și în același timp i-a sprijinit pe alții să facă același lucru“, atrăgând un număr mare de tineri să colaboreze la cele două reviste (Roșu 2004: 28), putem presupune că volumele lui au fost un model de a scrie „adekvat“ în literatura română din Voivodina în perioada respectivă, ceea ce face ca recitirea sa dintr-o perspectivă imagologică și culturologică să fie justificată [3].

Recitirea povestirilor lui Ion Bălan

Crescând în satele și în vremea pe care o descriau și având experiența „diferențelor de clasă“ [4] pe care s-au putut baza, scriitorii din perioada respectivă au creat folosindu-se de teoria reflecției, ceea ce a făcut ca operele lor să fie „adekvate“ în sens ideologic, iar de talentul de povestitor al scriitorului depindea dacă atenția cititorului va fi captată sau nu. De aceea, pentru recitirea pe care o propunem, vom clarifica noțiunea de generație, de memorie generațională și de clasă în cadrul cărora vor fi analizate povestirile lui Ion Bălan. Todor Kuljić scrie că generația poartă cultura, iar un individ nu-și poate părăsi sau schimba generația, așa cum poate să-și schimbe clasa socială. Generațiile sunt legate în sens biologic, de circumstanțele social-istorice, de „aceleași evenimente cheie care s-au petrecut și care i-au afectat la aceleași vârste“. Experiențele asemănătoare pe care le împărtășesc îi formează în mod asemănător și pe baza aceasta ei privesc, interpretează și valorează evenimentele în mod asemănător. De aceea, „a înțelege o generație înseamnă a înțelege un ritm de viață, adică, un schimb de experiențe (...)“. Pe de altă parte, vârsta biologică nu e importantă pentru clasă (Kuljić 2009: 26, 28).

Memoria generațională a lui I. Bălan, care aparține primei generații de scriitori tineri postbelici, a fost marcată atât de faptul că își petrecuse copilăria în cultura patriarhală, cât și de faptul că în tinerețe a fost profund influențat de experiența celui de-al Doilea Război Mondial și de ideologia comunistă pe care statul a introdus-o după război în întreaga societate. Mai mult, memoria generațională, afectată de aceste două evenimente, reprezintă cadrul literar în care se ciocnesc două ideologii, pe de o parte cea patriarhală și capitalistă, și pe de altă parte cea socialistă și modernă.

De aici provin imaginile stratificate create în literatura română din Voivodina, după ce au fost trecute prin prin ideologia statului învingător în cel de-al Doilea Război Mondial. Aceste

imagini stratificate cuprind în primul rând la autoimaginea din literatura română din Voivodina în perioada respectivă, care e alcătuită dintr-un nucleu de trăsături comune tuturor celor care intră în grupul „noi”. Acestea sunt reprezentate prin caracteristicile pozitive ale țăranilor. Pe lângă aceasta, un alt nivel în autoimagine este și „Celălalt interior”, valorizat negativ, care cuprinde caracteristicile de care „noi” trebuie să ne debarasăm. Un nou nivel îl alcătuiește și un „Celălalt interior” valorizat pozitiv, care reprezintă însușirile favorabile pe care numai unii dintre noi le posedă. Acești indivizi reprezintă un model pozitiv și, deoarece încă nu sunt foarte numeroși, sunt percepuți ca cineva oarecum diferit de „noi”. Fiindcă identitatea este privită în mod constructivist, ca un proces perpetuu de construire a personalității, atât la nivelul individual, cât și la cel colectiv, accentul este pus în povestiri chiar pe acest proces: pe un „noi” care este în „devenire”, pe „alteritatea din noi” la care renunțăm ca la ceva nociv, dar și pe „alteritatea” care reprezintă caracteristicile pozitive „ale noastre”, care trebuie însușite și adăugate la aspectele bune ale identității noastre deja existente. Aceste idei găsite în opera lui Bălan vor fi demonstrate în subcapitolele următoare.

Autoimaginea pozitivă

Cadrul de referință îl constituie satul bănățean antebelic, zugrăvit în condițiile sistemului capitalist, în care eroii principali trăiau în sărăcie totală. Opoziția sărăcie/bogăție îi permite scriitorului să umple imaginile și stereotipurile cu idei din cărțile de tip marxist-leninist. Însă, pe lângă relațiile economice, narațiunile lui Bălan ating și relațiile familiale. La răscrucea a două sisteme sociale și culturale – cel antebelic, capitalist și patriarhal, și cel postbelic, socialist și modern, urban – sunt prezentate caracteristicile și relațiile de familie, atât cele dorite, cât și cele nedorite. Având în vedere intențiile statului de a schimba societatea și de a crea „minunata lume nouă”, acest tip de imagini literare ne arată cum a reacționat literatura din perioada aceea la schimbările din societate și cum le-a prezentat în operele sale. Autoimaginea pozitivă oferea cele mai multe detalii despre caracteristicile și rolurile din familie care trebuiau menținute, sau, dacă trebuiau schimbate, oferea modul în care se putea ajunge la aceasta. De exemplu, deși eroii lui Bălan sunt săraci, flămânzi și bolnavi, ei sunt în același timp plini de dragoste, bunătate, compasiune și onestitate, elementele existente și în modelul lumii tradiționale, patriarhale. Pe de altă parte, imaginea bărbatului în operele lui Bălan vorbește de un bărbat gingaș și grijuliu, care-i îmbrățișează și îi sărută pe cei apropiați, o imagine care se deosebește de cea obișnuită în cultura patriarhală, în care bărbatul trebuie să fie aspru, dur și rece, să nu-și exprime dragostea, ca să-și mențină autoritatea (cf. Trebješanin 2008: 198).

„Celălalt interior” – valorizat negativ

Dacă imaginile literare, prin reacțiile lor la schimbările din cultura de atunci, pot reflecta idei despre ce trebuie salvat din trecut, se pune și întrebarea următoare: la ce parte a trecutului se renunță în imaginile construite literar? La găsirea răspunsului ne ajută noțiunea de clasă socială în tradiția marxist-leninistă, pe care s-au sprijinit scriitorii primei generații din literatura română din Voivodina. După această tradiție, clasa este definită ca repartizarea inegală a proprietății asupra mijloacelor de producție: pe de o parte „burghezia”, ca o „clasă a capitaliștilor moderni care dețin mijloacele de producție și care exploatează munca altora”, și pe de altă parte „proletarii”, care reprezintă „clasa muncitorilor care, pentru că nu posedă mijloacele de producție, sunt nevoiți să-și vândă forța de muncă ca să poată trăi” (Marks/Engels 1945: 31). E vorba aici de „oamenii reali” și nu de „omul în general”, și nu e vorba de diferențe subtile, ci de o prăpastie adâncă între „muncitori” și „capitaliști”, care au conștiința că împărtășesc aceeași soartă și că trebuie să se unească și să se organizeze pentru lupta împotriva exploatării (Marks/Engels 1956: 42, 56). În opera lui Bălan aceste clase sunt separate în mod clar. Personajele principale sunt țărani săraci, aflați în această stare din cauza sistemului economic în care trăiesc. Dar, în același timp, scriitorul prezintă această grupă de țărani săraci ca pe o grupă de indivizi pasivi, ascultători, sfioși, înfricoșați, naivi și

needucați. Cu toate că este clar că sistemul economic și cultura patriarhală nu ajută la schimbarea acestor trăsături, povestitorul încearcă prin diverse strategii narative să producă un sentiment prin care cititorul să se distanțeze de imaginile date și să dea vina nu doar pe sistemul capitalist și societate, ci și pe țărani înșiși și pe lipsa lor de inițiativă care ar putea duce la schimbare. În acest mod, imaginile literare vorbesc de aspectele „noastre” negativ valorizate la care trebuie să renunțe cititorii de atunci cărora le sunt menite.

„Celălalt interior” – valorizat pozitiv

Povestirile lui I. Bălan cuprind atât perioada celui de-al Doilea Război Mondial, cât și perioada postbelică. Schimbarea postbelică a cadrului socio-istoric și cultural, marcată de socialism, introduce o utopie a societății fără clase. La I. Bălan, această idee este introdusă prin personajele oamenilor educați, prin care sunt mijlocite stereotipuri importante de atunci: ideea justiției, a bunăstării, a posibilității și a fericirii etc. Prin personajele care acceptă ideologia oficială de stat, o astfel de schimbare a societății este prezentată ca o idee posibilă, în caz că personajele dispun de entuziasm, inițiativă și bunăvoință, chiar dacă nu sunt suficient de educați sau dacă suferă de dizabilități fizice, fiind răniți în război.

Heteroimaginea – valorizată negativ

Cercetarea imagologică a literaturii pornește de la noțiunile de imagine și stereotip, iar Pageaux propune următoarea ipoteză: „orice imagine provine din conștientizarea, oricât de minimă, a unui Eu raportat la un Altul, a unui Aici raportat la un Acolo” (Pageaux 2000: 82). Deoarece Celălalt etnic și ideologic a fost învins în război (germani, italieni etc.), la Ion Bălan este vorba de heteroimagini care prezintă două realități economice: realitatea țăranilor fără pământ și realitatea bogaților. Analiza nivelului lexical, care într-un anumit moment răspândește imaginea despre Celălalt într-o anumită cultură, și analiza rețelei de relații ierarhice în care descrierea Celuilalt ne dezvăluie și lumea Eu-lui de care este descris (Pageaux 2009: 134-139) arată că aceste două imagini nu sunt complementare, ci opuse, iar alteritatea este prezentată ca un fenomen la care se renunță. Stereotipurile zugrăvite alb-negru despre bogații cei răi și săracii cei buni formează o imagine a identității în care dispoziția inegală a resurselor educaționale, de moștenire etc., definește clasa. În lumea construită literar, aceasta este imaginea identității la care personajele principale renunță pentru „un viitor mai luminos” în care ar trebui să existe „egalitate” și „societate fără clase”. Această imagine este una dintre multe altele care spune foarte clar că centrul puterii este în stat.

O imagine uitată – Noi și Ceilalți

Crearea identității iugoslave supranaționale a accentuat ideea de „frăție și unitate” „a tuturor popoarelor”. În această imagine nu a fost loc și pentru diferențele de tip etnic, religios, lingvistic etc. Opera lui I. Bălan nu conține nici ea amintiri care să fie altfel decât cele „permise”, arătând foarte clar că de cealaltă parte a memoriei se află uitarea, ca parte importantă a transformării societății, în cazul de față. În primii ani postbelici, uitarea anumitor elemente ale identității colective și ale celei individuale a creat spațiul necesar pentru construirea unor amintiri comune noi. Aceste amintiri noi reprezintă un numitor comun pentru diferiți membri ai comunității iugoslave, care pot astfel să spună „noi” în cadrul nou-createi identități iugoslave.

Concluzii

La terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, Ion Bălan avea doar douăzeci de ani. Acceptând ideile realismului socialist în literatură, s-a debarasat cu greu de ele. În afară de domeniul modului de construire a operei literare, întoarcerea modernismului pe scena literară din anii '50 nu i-a influențat în mod important opera. Când este vorba de conținutul operei sale, privit

prin conceptul memoriei generaționale, caracteristicile sale cele mai importante ar fi ideile socialismului, care i-au marcat tinerețea, și amintirile autobiografice despre țărani din copilăria petrecută în satul bănațean sârbesc în perioada antebelică. Când Ion Bălan prezintă o autoimagine literară în care este vorba de țărănime ca „jertfă”, nu se referă la sacrificiul eroic al propriei vieți pentru o cauză mai înaltă, ci la țărani ca victimele sistemului capitalist injust. În mod similar, stereotipurile literarizate despre educație se dezvoltă din perioada antebelică, trecând prin perioada războiului și prin cea postbelică, și vorbesc despre puterea individului, dar și a colectivului, la care se poate ajunge prin educație. Astfel, opera lui Ion Bălan a răspuns pe deplin la cerințele partidului, după care literatura trebuia să se distanțeze de urmele trecutului, atât în cultură, cât și în contextul social-politic și economic.

Indiferent de neajunsurile estetice, opera lui Ion Bălan face parte din memoria culturală activă în literatura română din Voivodina. În același timp, opera lui nu atrage atenția literaturii din fosta Iugoslavie sau canonului literar din România, intrând în domeniul memoriei lor culturale pasive, prin prezența rară a scriitorului în enciclopedii, lexicoane, bibliografii etc. În acest fel, textele respective reprezintă o urmă literară a trecutului, care în orice moment poate fi reactivată, și a cărei cercetare poate oferi informații interesante despre anumite fenomene prezente mult timp într-un spațiu larg, cum ar fi întreaga Europă de Est, și despre manifestările lor în cultura și literatura română din Voivodina.

Referințe

[1] Un astfel de exemplu de saturație îl reprezintă titlul cărții lui Antoine Compagnon, *Le démon de la théorie: littérature et sens comun*, care a apărut în Franța în 1998 (Éditions du Seuil), dar și titlul volumului de eseuri al lui Eugen Simion, *Demonul teoriei a obosit*, care a fost publicat în România în același an, și prin care cei doi critici literari au intrat în dialog pe tema respectivă.

[2] Deja în primele zile de după război se scriu schițe simple care conturează numai caracteristicile de bază ale personajelor principale sau ale evenimentelor, descrise fără răsturnări de situații, pe cât de previzibile, pe atât de sugestive din punct de vedere etic și didactic. Simplitatea modului de a scrie amintește des de compunerile școlare fără pretenții, iar mulți dintre scriitori nu folosesc nici metafore, nici alte figuri de stil. Multe dintre schițe nu au valoare literară.

[3] Pentru mai multe detalii privind activitatea lui Ion Bălan v. Agache 2010: 116-117.

[4] Astfel, istoricul Mircea Măran scrie că în perioada interbelică 90% dintre românii din Banatul sârbesc s-au ocupat cu agricultura ca mod principal de existență, și că, cu excepția câtorva mori, unitățile industriale nu existau. Altă sursă importantă de a câștiga au fost și societățile de acționari în care proprietarii acțiunilor au fost un număr mic de reprezentanți ai burgheziei românești și de țărani bogați. De asemenea, M. Măran scrie că „țăranii români au fost exceptați de la reforma agrară, astfel încât, din cauza unui număr mare de țărani fără pământ sau cu pământ puțin, chestiunea agrară a rămas nerezolvată” în perioada interbelică, „ceea ce a provocat primele migrații în România (Dobrogea), Canada și SUA” (Maran 2004: 18-19). De asemenea, etnologul Mirjana Maluckov a observat că în secolul XX, în satele bănațene, existau la români două tipuri de forță de muncă, adică două tipuri de țărani care nu aveau pământul lor: „slugi și argați”. În timp ce „slugile” lucrau în casa gazdelor în fiecare zi și primeau salariu după un contract stabilit o dată pe an, „argații” au fost angajați pentru muncile de sezon și erau plătiți fie cu bani, zilnic, fie iarna în natură (Maluckov 1985: 115).

Bibliografie

Agache, Catinca, *Literatura română din Voivodina*. Panciova: Libertatea, 2010

Albvaks, Moris, *Društveni okviri pamćenja*. Traducere din franceză de: Olja Petronić. Novi Sad: Mediterran Publishing, 2013 (Traducere după: Halbwachs, Maurice, *Les cadres sociaux de la mémoire*)

- Bălan, Ion, *Drumuri și nori*. Vîrșeț: Libertatea, 1960
- Bălan, Ion, *Ninalb*. Panciova: Libertatea, 1967
- Dimić, Ljubodrag, *Agitprop kultura. Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji, 1945-1952*. Beograd: Rad, 1988
- Flora, Radu *Literatura română din Voivodina: panorama unui sfert de veac: (1946-1970)*. Panciova: Libertatea, 1971
- Flora, Radu, *Zapisi: književnost i kultura Rumuna u SAP Vojvodini*. Zrenjanin: Gradska biblioteka «Žarko Zrenjanin», 1981
- Гаталовић, Момир, *Дарована слобода: Партија и култура у Србији: 1952- 1958*. Београд: Институт за савремену историју, 2010
- Компањон, Антоан, *Демон теорије*. Traducere din franceză de: Милица Козић, Владимир Капор и Бранко Ракић. (1. изд.). Нови Сад: Светови, 2001 (Traducere după: Compagnon, Antoine, *Le Démon de la théorie*, Seuil, 1998)
- Kuljić, Todor, *Sociologija generacije*. Beograd: Čigoja štampa, 2009
- Leerssen, Joep, *Odjeci i slike: refleksije o stranom prostoru*. U: Davor Dukić et al. (Prir.), traducere din engleză de: Lahorka Plejić Poje. *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*. Zagreb: Srednja Europa, 2009a, 83-97.
- Leerssen, Joep, *Retorika nacionalnog karaktera: programatski pregled*. U: Davor Dukić et al. (Prir.), traducere din engleză de: Ivana Brković, *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*. Zagreb: Srednja Europa, 2009b, 99-124.
- Maluckov, Mirjana, *Rumuni u Banatu: etnološka monografija*. Novi Sad: Vojvođanski muzej, 1985
- Maran, Mirča, *Kulturni razvoj Rumuna u Banatu: 1918-1941*. Pančevo: Istorijski arhiv, 2004
- Marks, Karl & Engels, Fridrih, *Komunistički manifest*. Prev. Moša Pijade. Beograd: Biblioteka marksizma-lenjinizma, 1945
- Marks, Karl & Engels, Fridrih, *Nemačka ideologija. I, Fojerbah: suprotnost materijalističkog i idealističkog pogleda*. Prev. Bogdan Šešić. Beograd: Kultura, 1956
- Pageaux, Daniel-Henri, *Literatura generală și comparată*. Traucere de Lidia Bodea. Cuvânt introductiv de Paul Cornea. Iași: Polirom, 2000
- Pageaux, Daniel-Henri, *Od kulturnog imaginarija do imaginarnog*. U: Davor Dukić et al. (Prir.), S francuskog prevela Sanja Šoštarić, *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*. Zagreb: Srednja Europa, 2009, 125-150.
- Палавестра, Предраг, *Послератна српска књижевност: 1945-1970 и њена историја*. Београд: Службени гласник, 2012
- Popa, Ștefan, *O istorie a literaturii române din Voivodina*. Panciova: Libertatea, 1997
- Roșu, Costa, *Personalități românești din Voivodina*. Panciova: Libertatea, 2004
- Simion, Eugen, *Fragmente critice, Vol. II: Demonul teoriei a obosit*, Fundația „Scrișul Românesc“ & Univers Enciclopedic, 1998
- Требјешанин, Жарко, *Представа о детету у српској култури*. Београд: Софос, 2008

THE MYTH OF THE FOREFATHER: URMUZ AND MILAN ĆURČIN**LE MYTHE DU PRÉCURSEUR : URMUZ ET MILAN ĆURČIN****MITUL PRECURSORULUI: URMUZ ȘI MILAN ĆURČIN****Marija NENADIĆ**

Universitatea din București, Facultatea de Litere

E-mail: masha_nenadic@yahoo.com**Abstract**

The issue of the birth of artistic revolution, of literary avant-garde, in two peripheral countries, Romania and Serbia, will result in creating an image of the initiator of the movement in both cultural spaces. Prefiguration of the avant-garde in Urmuz's and Ćurčin's writings had similar effect in both literatures – it created the myth of the precursor, inaugurating the idea of fatherhood of new way of thinking and expression, drew a portrait of the visionary who announced the emancipation from old constraining artistic expressions; also, some differences can be seen in perception of these two precursors by their artistic descendants.

Résumé

La problématique de la naissance de la révolution artistique, de l'avant-garde littéraire, en deux pays périphériques, Roumanie et Serbie, va aider à contourner l'image des initiateurs du mouvement dans les deux espaces culturels. La préfiguration de l'avant-gardisme dans les écritures d'Urmuz et dans celles du Ćurčin a eu un effet similaire dans les deux littératures – a créé le mythe du précurseur, a inauguré l'idée d'une paternité de la nouvelle manière de penser et de s'exprimer, a tracé un portrait du visionnaire qui a annoncé l'émancipation par rapport aux anciens expressions artistiques contraintes, mais ils apparent aussi des différences dans la perception de ces deux précurseurs par leurs successeurs.

Rezumat

Problematica nașterii revoluției artistice, a avangardei literare, în două țări periferice, România și Serbia, va duce la conturarea imaginii inițiatorilor mișcării în ambele spații culturale. Prefigurarea avangardismului în scrierile lui Urmuz și în cele ale lui Ćurčin a avut un efect similar în ambele literaturi – a creat mitul precursorului, a inaugurat ideea unei paternități a noului mod de gândire și expresie, a trasat un portret al vizionarului care a anunțat emanciparea față de vechile expresii artistice constrângătoare, dar apar și diferențe în perceperea acestor doi precursori de către urmașii lor.

Keywords: avant-garde, the myth of the precursor, Urmuz, Ćurčin**Mots-clés:** avant-garde, le mythe du précurseur, Urmuz, Ćurčin**Cuvinte-cheie:** avangarda, mitul precursorului, Urmuz, Ćurčin

Distrugerea tradiției și a canoanelor anterioare, dorința de a crea ceva nou, de a fi complet inedit și de a se despărți odată pentru totdeauna de arta, civilizația și instituțiile care au dus la destrămarea lumii, contestarea valorilor fundamentale estetice, etice, filosofice și religioase - iată

factorii care au rezultat în problema propriei origini și în încercarea avangardei de a-și argumenta și justifica existența în contextul artistic. Această problemă în a-și contura identitatea prin explicarea începuturilor era una mult mai importantă decât pare – prin auto-definirea propriei nașteri, avangardiștii vor stabili nu numai condițiile emergenței mișcărilor lor, justificându-i necesitatea, dar vor și personifica această apariție în figura inaugural-paternă a unui precursor care a fost mesagerul unei schimbări radicale nu doar când vine vorba despre paradigma expresiei artistice, ci și o răsturnare completă a lumii, o transformare a realității știute și urâte într-o realitate intuitivă, liberă și pură.

Și în literatura avangardistă română, și în literatura avangardistă sârbă există un astfel de mesager, un enunțator al vremurilor care vor veni, un precursor al epocii mărețe, unul de la care a început totul. Totuși, imaginile acestor doi precursori sunt complet diferite; avangardiștii români, ajungând la scrierile lui Urmuz, îl slăvesc și canonizează, chiar ei îl felicită pentru începuturile brave ale noii mișcări, pentru prospețimea expresiei artistice – statutul său de precursor mitic al avangardei române îi este conferit chiar de avangardiști, de artiști, din nucleul creației. În Serbia lucrurile stau altfel; diminețile mișcării avangardiste sunt atribuite unei poezii-manifest publicate în 1902, scrise de Milan Ćurčin, dar acesta este numit precursor nu pentru forma poeziei sau a expresiei proprii care-l diferențiază de toți ceilalți, ci prin mesajul clar și direct pronunțat.

Încă o diferență majoră reprezintă faptul că denumirea de „premergător” care i se acordă lui Milan Ćurčin nu vine din rândurile avangardei, ci din critica literară sârbă ulterioară, care simțea nevoia de a stabili momentul exact în care au început schimbările în literatură și trecerea de la un romantism târziu spre modernism și avangardă, pentru o periodizare și o analiză mai coerentă a primei jumătăți a secolului XX.

E puțin spus că situația (și situarea) lui Milan Ćurčin a fost una paradoxală. Poezia-manifest, considerată o enunțare a schimbărilor în canonul literar, este pentru prima dată publicată în revista *Srpski književni glasnik* [1] pentru ca apoi să apară în *Antologija novije srpske poezije* [2] o antologie pe care o discreditau și moderniștii și avangardiștii, care în mare parte conținea poeziile canonului clasic, adăugând în ultima parte poeziile mai „ciudate”. Titlul poeziei, „Pustite me kako ja hoću” („Lăsați-mă cum vreau eu!”) este primul, adevăratul manifest al modernismului sârbesc, definit de către Gojko Tešić „[...] najizrazitija je manifest-pesma avangardnog predznaka prve dve decenije dvadesetog veka.” [3][4] deși forma ei poate surprinde:

Pustite me kako ja hoću

Zašto uvek jedno i isto,
Zar sve baš mora biti jasno i čisto,
I svuda propisan broj!?
Ta pesma nije akt i mis'o nije slovo.
I duh uvek traži novo,
I hoće da bude svoj.

Ritam će kroz muziku reči
Probiti sebi pute,
I otići u pravi kraj;
U pesmi zakoni čute –
Pustite osećaj!” [5]

O poezie în formă canonică, rimele stricte, respectarea regulilor de construire a unei poezii tradiționale – cum se face ca aceasta să fie poezia-manifest care se consideră, cum am văzut la Gojko Tešić, un enunț al timpurilor avangardiste? Fie prin mesajul pe care îl poartă explicit, fie prin inovația tematică pe care o aduce [6], nu putem să negăm absurditatea enunțării unei epocii declasicizante prin forma clasică a literaturii. Mulți critici literari sârbi au încercat să argumenteze decizia lor de a declara această poezie ca una „premergătoare”, analizând până la infinitiv sensul

poeziei, deși claritatea ei este izbitoare. De exemplu, Aleksandar Petrov vorbește despre alegerea demonstrativă pentru vers liber, care, paradoxal, este cerut prin contrapunctul său, susținând că „Ćurčinov pesnički program – *Pustite me kako ja hoću* – ne ističe samo zahtev za slobodnim stihom. On udara i na osveštano pesničko pravilo svoje epohe – *jasnost*, i traži *novinu* i na planu sadržine – *pustite osećaj*. Takav pesnički program – u čijem su prvom planu slobodan *ritam* i slobodan *osećaj* – mogli biti potpisati i pesnici koji će akon petnaest godina izvršiti smenu pesničkih epoha i srušiti krute kanone *vezanog stiha*, *razuma* i *jasnosti*.” [7] iar Radovan Vučković va considera că în această poezie se pot găsi „[...]glavne tačke avangardnih pesničkih programa posleratne lirike.” [8] [9]. Vitošević, în schimb, va vedea dimensiunea inedită, ba chiar șocantă a acestei poezii ca provenind de la batjocura unui *enfant terrible*, cum îl numește pe Ćurčin, la adresa societății patriarhale, spunând că titlul în sine reprezintă o întreagă programă [10].

Deși Popović publică poezia lui Ćurčin în *Antologija novije srpske poezije* „Ćurčinove pesme, [...] video je Popović više kao ilustraciju negativnih preobražaja srpske poezije u najnovijem vremenu, a manje kao dokazanu antologijsku vrednost.” [11] [12]. Poate vrând să atragă atenția asupra drumului greșit spre care se îndreaptă literatura, poate conștient de schimbările care se petreceau în literatură pe plan mondial, Bogdan Popović totuși publică poezia lui Ćurčin în *Antologija* sa. Când Milan Ćurčin publică manifestul „O mojim pismama” [13] [14], simțind nevoia să-și apere poezia de multiple atacuri, dar și pentru că dorea „[...] da se što upadljivije razlikuje od savremenika, naročito od predstavnika pozne romantičarske *omladinske poezije*” [15] [16] vrând să incite cercurile literare autohtone la discuții despre problemele literare care de mult erau depășite în arta universală, poetul susține că „Uzalud bi bilo buniti se protiv takvih općih pokreta publike; samo kažem da ne treba suviše daleko ići sa pravilima poetike, posebno u lirici.” [17]. În aceleași număr, Bogdan Popović publică o notiță a redacției revistei [18] în care, în aceleași timp, apără și „traduce” manifestul poetului, dar întreaga revistă o detașează de aceste două creații publicate a lui Milan Ćurčin, spunând că „ostavljajući njemu odgovornost i za njegove misli o književnosti i za sud o njegovim pismama.” [19].

În România, precursorul nu a venit cu o scriere explicit programatică, așa cum s-a întâmplat în Serbia, ci „găsirea” lui a avut un demers aproape romantic – anonimitatea scriitorului Urmuz până în 1922, când Tudor Arghezi va publica în *Cugetul românesc Pagini bizare* [20] scrise în perioada 1907-1908, sinuciderea lui Urmuz bruscă și fără explicații în 1923, o creație de talia celor mai bune scrieri suprarealiste în perioada când conceptul de avangardă încă era unul neclar. Față de „perechea” sa din Serbia, scrierile lui Urmuz nu sunt nici programatice, nici într-o formă clasică – el este premergătorul „pur” care, unind forma, expresia și conținut, arată prin *exemplu* câtă libertate se poate găsi în subiectul liric și imaginația eliberată de canoane și constrângeri. Nici nu e de mirare că el este prezentat ca un „infiniul mic” [21], care încorporează imaginile absolut opuse – scriitorul revoluționar în omul burghez; o combinație de înșiruiuri romantice și cvasi-romantice folosite pentru descrierea acestuia, vor duce la constituire a unui adevărat cult urmuzian.

Dacă Milan Ćurčin va fi văzut de către critica literară sârbă ca un scriitor modernist care a devenit precursor poeziei avangardiste, avangardiștii sârbi vor scrie despre el cu mare dispreț: „Žalosno. Dok se sva usta i sva ubojna sredstva mobilišu i stavljaju u pokret protiv nesumnjivo pozitivnih talenata naše najmlađe pesničke generacije, dotle nam se još jednako pružaju sasvim gnusno bljutave pesme g. M. Ćurčina...!” [22], iar Urmuz va fi aproape santificat în „omagiile patetice” [23] pe care îi voi aduce urmașii – avangardiști români, devenind simbolul suprem al întregii epoci. Dar, să nu aducem concluzii premature, nici scrierile urmuziene nu au fost apreciate imediat și pretutindeni. În *Cugetul românesc*, an II, nr. 6-7, din 1923 era publicat textul „Literatura d-lui Urmuz”, semnată C.R. [24], care vine cu o apărare a *Paginilor bizare* publicate în aceeași revistă, din cauza reacției publicului care le-a citit: „Scrișul d-sale – indiferent dacă era sau nu o geneză epigramatică – reușește, în forma sa actuală, să intereseze intelectualicește prin mijloacele unui special umor de fantezie bufă, prin caricaturizarea plină de vervă a unui principiu fundamental al comicului: contrastul și prin nuanțe secundare ca de plidă absurdul.” [25].

Scriitorul textului nu încearcă să explice textele respective, cât încearcă să le dea o legitimitate literară printr-o comparație cu umorul lui Mark Twain, menționând că deosebirea se află în situarea fabulei – dacă americanul își încadrează literatura în lumea reală, Urmuz o situează în domeniul fanteziei. Din ce cauză și cum s-a ajuns la această comparație ciudată nu este clar, dar putem presupune că textul era adresat publicului care nu avea și nici nu voia să aibe cunoștințe despre literatura ieșită din canoanele tradiționale, astfel trebuia să se găsească o soluție pentru a apropia o creație artistică unui public neinițiat.

În revistele avangardiste, Urmuz va fi prezentat ca primul om care a fost creat din „lut care nu se asimila humei cotidiene” [26], cel care va scrie texte cu „un temperament prin excelență satiric, cuceritor prin chiar excesul lor de de absurditate” [27]. Dar, cum a ajuns Urmuz la denumirea de „premergătorul”? În prefață la *Schițe și nuvele aproape... futuriste* Ion Pop [28] menționează textul lui Stephen Roll, sub titlul „Urmuz” din revista *unu*, nr. 9, din ianuarie 1929 ca primul text remarcabil în privința creației și poziției urmuziene; aici Roll, pentru prima dată, rostește (mai bine zis, scrie) cuvântul „premergător”, și declanșează avalanșa slăvirii și întemeiază o tradiție proprie a nonconformiștilor avangardiști, iar cuvântul și semnificația „premergătorului” va deveni un șablon, un loc comun, la fiecare menționare a scrierilor urmuziene.

În 1930, numărul 31 al revistei *unu*, Bogza preia cuvântul, scriind textul „Urmuz premergătorul”, unde aprecierea lui Urmuz devine o adevărată venerație: „Cu cine să-l compar? Lângă cine să-l așez? Care era culoarea și consistența literaturii noastre în timpul cât el a trăit și a scris?” [29], până la identificarea și egalizarea propriei existențe a grupului avangardist cu viața lui Urmuz: „Tragedia lui e poate tragedia fiecărui dintre noi.” [30] Cu această identificare începe crearea cultului urmuzian și nașterea imaginii unui creator „exasperat și tragic” [31], care va circula printre avangardiștii români, unindu-i în origine, dacă nu în forma sau tip de creație. Avangardiștii nu apreciau un aspect anume din viața și creația urmuziană, nu erau atrași de un detaliu. Întreaga existență a lui Urmuz, fie cea artistică, fie cea mundană, reprezenta rebeliunea și nonconformismul pe care îl vizau avangardiștii, reprezenta absurditatea și nonsensul, luarea în derâdere a întregului sistem al valorilor existente. Patosul avangardiștilor, atunci când vorbesc despre Urmuz, provine din proiecția mitizată a persoanei neînțelese, a unui artist care evoluează din afara timpului, dar mai ales din ambiguitatea lui. Fascinați de izolarea în care trăia Urmuz [32], de ambiguitatea pe care o trăia – ziua domnul Demetru Dem. Demetrescu-Buzău, grefier la București, noaptea straniul Urmuz, rebel, artist al absurdului și grotescului – de absurditatea prin care i s-a terminat viața [33], avangardiștii, mai ales cei din jurul revistei *unu*, își dedică timpul și creativitatea în a crea un mit stătornic a originii mișcării. Dar, să fim clari, „[...] nu «lămurirea unei legende», ci răspândirea ei, nu «dărâmarea unui simbol», ci întărirea unui mit sunt obiectivele pe care le urmăresc avangardiștii de la *Unu*, publicând textele lui Urmuz.” [34].

Față de creația lui Ćurčin, care va fi refuzată pe ambele fronturi literare - și cei „vechi” și cei „noi” vor exprima o mare respingere a poeziei lui, primii văzând în ea dezgustătorul timp nou al literaturii care și-a pierdut sensul și valoarea, iar ultimii o credeau o falsă încercare de apropiere rebeliunii fără de a jertfi sistemele instituționalizate – scrierile lui Urmuz vor fi apreciate, cel puțin de avangardiști, iar publicările ulterioare a acestora vor duce și la o acceptare oficială în canonul literar român. Cernat va observa că „Evoluția receptării lui Urmuz – pentru mulți, «mitul fondator» al avangardei românești – poate fi considerată drept principalul indicator al asimilării avangardismului de către instituția critică autohtonă.” [35] Dacă nu avangardiștii, atunci cei care i-au urmat, mai ales criticii literari, au încercat să descifreze prin analiză aceste scrieri, căutând, parcă, o cheie cu care vor deschide poarta lumii bizare și întoarse urmuziene cu care vor înțelege mai bine universul avangardist român. Astfel și ajungem la concluzia lui Marin Mincu: „Urmuz creează lumea textului și o distruge concomitent printr-un gest exemplar: scriitura nu mai acceptă alți zei în afară de ea însăși.” [36]. Ambiguitatea creatorului, astfel, se transferă și în creație, unde ea exită și își neagă existența, fiind literatură în afara literaturii din timpul său, este în aceleași timp creația și creatorul.

Lumea urmuziană este cea a noastră, dintr-un univers paralel, unde șabloane, topoi și locuri comune sunt decentralizate din vocabularul de zi cu zi, disociate și inversate, ele explică și confundă în aceleași timp. Jocul burlesc și absurd al cuvintelor, ideilor și imaginilor transfigurează realitatea primă a percepției, transcende claritatea, căutând nucleul adevărului încătușat în falsitatea rigidelor canoane. Marin Mincu ne va spune că „avea o armătură estetic avansată pentru timpul său, nelăsându-se în voia purului hazard cum se întâmpla în cazul dicteului suprarealist. El creează un filon pentru literatura absurdului.” [37]. Dacă ar trebui să definim într-un fel scrierile urmuziene, le-am putea numi un suprarealism gândit, o creație a conștiinței condusă de inconștient, o înșiruire logică a imaginilor inacceptabile logic.

Această negare a lucrurilor, întorsătura paradoxală a cuvintelor, imagini surprinzătoare, toate sunt puncte comune ale creației avangardiste, transpar la Urmuz, se întâlnesc și se contopesc, formând ceva nou și neașteptat. Legitimizarea acestei opere, de parcă precursorul avea nevoie de propriul precursor, avangardiștii o găsesc în creația lui Caragiale; cu această asociere avangardiștii arată că generația lor, în mod indirect, era creația unei arte deja canonizate, acceptate și apreciate; avangarda română astfel este o schimbare a percepției artistice deja existente, nimic altceva decât o evoluție naturală a lucrurilor într-o lume confuză – nici arta atunci nu poate fi clară și rigidă, dacă claritatea și rigiditatea au dispărut.

Conexiunea care se face între Urmuz și revoltă se poate trasa la Geo Bogza [38] care îl apropie de Eminescu, situându-i în descendența imaginarului romantic francez al scriitorilor „blestemați”, transformând revolta urmuziană în aceea a lui „literat care rămâne literat” [39]; cel care va insista asupra acestei rebeliuni va fi Sașa Pană, considerând că revolta urmuziană nu trebuie căutată în detaliu, ci în ansamblu. În numărul dedicat lui Urmuz, *unu, III*, nr. 31, 1931, Sașa Pană va arăta proveniența revoltei: „Clocotul contra celor în mijlocul cărora trebuia – cu o grimasă a sufletului – să strângă sau să-și trăiască o funcție scriind sentințe, și dezasperările unui șarpe ce-i încolăceau creierii” [40]; dacă revolta avangardistă presupune o răzvrătire absolută a lucrurilor, o schimbare drastică a realului, o respingere cotidianului și nonconformismul general, atunci și viața și creația urmuziană ilustrează poate cel mai bine revolta exemplară avangardistă.

După cum putem observa, ideea premergătorului a apărut ca o necesitate, fie una artistică, fie teoretico-critică, pentru a explica, într-un fel sau altul, apariția destul de bruscă a expresiei lirice pline de revoltă, lipsită de sens, în semnificația clasică și logică. Milan Ćurčin va rămâne notat în studiile despre avangardă ca precursor pentru poezia aici citată, dar se vor menționa și altele care ar putea fi citite într-o cheie subversivă: Stojanka Milanović în studiul său *Milan Ćurčin u kontekstu srpske avangarde* [41] va analiza poeziile lui (un opus mic, cuprinzând doar două volume de poezii publicate), arătând cum poetul, într-o formă clasică, se folosește de temele și motive preponderent romantice (dragostea, moartea, alienarea) și le transfigurează, pentru a corespunde spiritului nou care va veni. Trebuie menționat că Milan Ćurčin nu a fost singurul care a scris în acest fel, dar lui îi aparține, cu toate acestea, statutul de premergător; în 1903, cu poezia „Pesniku” [42], tot în forma clasică, dar mult mai reușită, apare și Milan Rakić:

„[...]Sruši, ko od šale, njihove oltare
I idole mnoge kojima se dive!
Razbij predrasude i kalupe stare!
[...]
Nek zastrepe, bedni! Nek u smrtinom strahu,
Krsteći se, čuju tvoju pesmu plahu
Gde grmi kraj njine slikovne proze!” [43]

La Milan Rakić întâlnim o adevărată revoltă și furie care va veni odată cu avangardiștii, simțim dorința de a deconstrui demersurile clișeizate și depășite ale poeziei epigonice și așteptarea timpurilor când un alt model se va impune pentru o sensibilitate poetică nouă. Schimbarea, totuși, nu a venit cu el, ea nu va fi semnalată decât pe marginile studiilor despre precursorul oficial declarat, Milan Ćurčin. Pe de altă parte, nu putem nega, cum afirmă și Stojanka Milanović,

contribuția acestui scriitor la schimbarea gradată a literaturii sârbe și apropierea ei cu mișcările literare contemporane universale [44].

Destinele și percepția diferită a „premergătorilor” din aceste două avangarde, totuși, nu pot să micșoreze importanța faptului că țările periferice simțeau o nevoie și mai acută de găsire a începutului, de a se valida față de sine și față de lume. Faptul semnificant este că premergătorii, într-un caz mai mult validat decât în altul, existau înaintea începerii „oficiale” a avangardei [45], erau un început înaintea începutului, oferind țărilor periferice o senzație de superioritate față de centru; acest fapt și facilitează egalizarea și sincronizarea aproximativă a creației și mișcărilor literare a României și Serbiei cu literatura universală, ele acum fiind, mai mult sau mai puțin, eliberate de sentimentul inferiorității care provine din conștientizarea acută a certitudinii că aproape întreaga operă artistică interioară era o copiere/imitare a modelului vestic.

Referințe bibliografice

[1] Ćurčin, Milan (1902): „Pustite me kako ja hoću!” în *Srpski književni glasnik*, ed. Bogdan Popović, knj. VI, sv. VI, p. 1066

[2] *Antologija novije srpske poezije* (1912): ed. Bogdan Popović, Beograd: S.B. Cvijanović

[3] (Tešić, 2009: 197)

[4] „[...] cea mai notabilă poezie-manifest a semnelui avangardist din primele două decenii ale secolului XX.”

[5] „Lăsați-mă cum vreau eu!

De ce mereu unul și atare,

Chiar totul trebuie să fie clar și curat,

Și pretutindeni număr acordat!?

Păi poezia nu e act, și gându’ nu-i litere.

Și spiritul mereu caută nou’,

Și vrea să fie al său.

Ritmul prin muzica cuvintelor

Își va face drumuri,

Și va ajunge la capăt bun;

În poezie tac legiuiri –

Lăsați sentiment!“

[6] Până la această poezie, nu existau poezii programatice/manifeste în literatura sârbă

[7] „Programul poetic a lui Ćurčin – *Lăsați-mă cum vreau eu* – nu accentuează doar cerința pentru un vers liber. El lovește și în regula consacrată poetică a epocii sale – *claritatea*, și cere *noutate* și pe planul conținutului – *lăsați sentiment*. Un astfel de program poetic – în al cărui prim plan se află *ritmul* liber și *sentimental* liber – ar putea semna și poezii care după cincisprezece ani vor efectua schimbarea epocilor poetice și va dărâma canoanele rigide a *versetului în rimă*, *raționamentului* și *clarității*.”

[8] „[...] puncte principale ale programelor poetice avangardiste ale liricii postbelice.”

[9] VUČKOVIĆ, Radovan, *Avangardna poezija*, Banja Luka: „Glas“, 1984, p. 46;

[10] VITOŠEVIĆ, Dragiša, *Srpski književni glasnik 1901-1914*, Beograd: Vuk Karadžić – Institut za književnost i umetnost / Novi Sad: Matica Srpska, 1990, p. 212;

[11] „Poeziile lui Ćurčin [...] Popović a văzut mai mult ca o ilustrare a schimbărilor negative a poeziei sârbe în timpul nou și mai puțin ca având o valoare antologică.”

[12] VUČKOVIĆ, Radovan, *Vojvođanska književna avangarda*. Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, 2006, p. 83;

[13] „Despre poeziile mele“

- [14] ĆURČIN, Milan (1903): „O mojim pesmama“ în *Srpski književni glasnik*, III, knj. X, sv.3, 1903, p. 196-200;
- [15] „[...] să se diferențieze cât mai evident de contemporanii săi, mai ales de reprezentanții poeziei romantismului târziu a *poeticii tinerilor*.”
- [16] MILANOVIĆ, Stojanka, *Milan Ćurčin u kontekstu srpske avangarde*, Beograd: Službeni glasnik, 2011, p. 154;
- [17]¹¹ „În zădar ar fi răscoala împotriva unei astfel de mișcări ale publicului; spun doar că nu ar trebui să se meargă prea departe cu regulile poetice, mai ales în lirică.” ĆURČIN, Milan, „O mojim pesmama“ în *Srpski književni glasnik*, III, knj. X, sv.3, 1903, p. 196;
- [18] POPOVIĆ, Bogdan (1903): „Beleška Uredništva SKG-a” în *Srpski književni glasnik*, knj. X, nr. 3, p.234-235
- [19] Ibidem, „lăsând lui responsabilitatea și pentru gândurile despre literatură și pentru judecata despre poeziile lui.”
- [20] „Pâlnia și Stamate“, „Algazy & Grummer“ și „Emil Gayk“
- [21] Formula îi aparține lui Paul Cernat (Cernat 2007: 341)
- [22] „Trist. În timp ce toate gurile și tot armamentul ucigaș se mobilizează și pun în mișcare împotriva talentelor, fără îndoială, pozitive a celei mai tinere noastre generații poetice, în egală măsură ni se oferă poeziile hidos insipide a dl. M. Ćurčin...!” STEFANOVIĆ, Svetislav (1921): „Uzbuna kritike i najmladja moderna“ în *Misao*, III/34, 16.V 1921, p.136-147;
- [23] POP, Ion, *Avangardismul poetic românesc*, București: Editura pentru literatură, 1969, p. 137;
- [24] Acest text probabil îi aparține lui Tudor Arghezi, care simțea nevoia de a „apăra” textele urmuziene pe care le-a publicat în aceeași revistă cu un an înainte;
- [25] C.R., „Literatura d-lui Urmuz“ în *Din presa literară românească (1918-1944)*. București: Editura Albatros, 1986, p. 109;
- [26] Stephen Roll *apud*. Pop, Ion, *Avangardismul poetic românesc*, București: Editura pentru literatură, 1969, p. 138;
- [27] PERPESSICIUS, *Mențiuni critice, vol. IV*, București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938, p. 60;
- [28] POP, Ion (2012): „În atelierul lui Urmuz” în *Schițe și nuvele aproape... futuriste*, București: Editura Bucureștilor, 2012, p.5-46;
- [29] BOGZA, Geo „Urmuz premegătorul” în *Literatura românească de avangardă*, ed. Gabriela Duda, București: Editura Humanitas, 2004, p.83;
- [30] Ibidem
- [31] Formula îi aparține lui Geo Bogza (Bogza 2004: 82)
- [32] „Pe Urmuz mi-l închipui în viață – mai ales în viața socială de mizerabile conveniențe ca pe un copil încuiat de părinții lui într-o cameră.” (Bogza 2004: 82)
- [33] Urmuz s-a sinucis la data de 23 noiembrie 1923, fără nici o explicație. „Ar fi meritat o soartă mai bună și cu deosebire o moarte mai... bună, sau chiar mai rea - , dar nu așa, de râsul celor care nu l-au cunoscut, care nu l-au înțeles și care nici nu puteau să înțeleagă un suflet atât de complicat ca al lui.” (G. Ciprian *apud*. Balotă 1997: 128-129)
- [34] BALOTĂ, Nicolae, *Urmuz*, Timișoara: Editura Hestia, 1997, p. 132;
- [35] CERNAT, Paul. (2007): *Avangarda românească și complexul periferiei*. București: Cartea Românească, p. 339;
- [36] MINCU, Marin, *Eseu despre textul poetic, vol. II*, București: Editura Cartea Românească, 1986, p. 261;
- [37] Ibidem, XXIII;
- [38] „Scrișul acestui nu mai puțin blestemat Urmuz, oricât ar părea de paradoxal și de trăznit, e totuși impregnat cu filonul substanțial al unei eterne probleme și eroii lui vor rămâne multă vreme în literatură [...]” (Bogza 2004: 81);
- [39] BALOTĂ, Nicolae, *Urmuz*, Timișoara: Editura Hestia, 1998, p. 134;
- [40] Sașa Pană *apud* Balotă, Nicolae, *Urmuz*, Timișoara: Editura Hestia, 1997, p. 134;

[41] *Milan Ćurčin în contextul avangardei sârbe*

[42] „Poetului“

[43] RAKIĆ, Milan, *Pesme*, Sremski Karlovci: Kairos, 2002, p. 5;

[44] MILANOVIĆ, Stojanka, *Milan Ćurčin u kontekstu srpske avangarde*, Beograd: Službeni glasnik, 2011, p. 93;

[45] Acest început este considerat apariția manifestului futurismului în 1909; de la data aceasta avangarda nu mai este în procesul de tranziție ci intră în procesul de evoluție.

Bibliografie

1. *Antologija novije srpske poezije* (1912): ed. Bogdan Popović, Beograd: S.B. Cvijanović
2. *Avangarda literară românească, vol. I-II*, (1999): ed. Marin Mincu București: Editura Minerva
3. BALOTĂ, Nicolae (1997): *Urmuz*, Timișoara: Editura Hestia
- BOGZA, Geo (2004): „Urmuz premegătorul” în *Literatura românească de avangardă*, ed. Gabriela Duda, București: Editura Humanitas, p.81-83
4. CERNAT, Paul. (2007): *Avangarda românească și complexul periferiei*. București: Cartea Românească
5. C.R. (1986): „Literatura d-lui Urmuz” în *Din presa literară românească (1918-1944)*. București: Editura Albatros, p. 109
6. ĆURČIN, Milan (1902): „Pustite me kako ja hoću!” în *Srpski književni glasnik*, ed. Bogdan Popović, knj. VI, sv. VI, p. 1066
7. ĆURČIN, Milan (1903): „O mojim pesmama” în *Srpski književni glasnik*, III, knj. X, sv.3, 1903, p. 196-200
8. MILANOVIĆ, Stojanka (2011): *Milan Ćurčin u kontekstu srpske avangarde*, Beograd: Službeni glasnik
9. MINCU, Marin (1986): *Eseu despre textul poetic, vol. II*, București: Editura Cartea Românească
10. PERPESSICIUS (1938): *Mențiuni critice, vol. IV*, București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”
11. PETROV, Aleksandar (1988): *Poezija Crnjanskog i srpsko pesništvo*, Beograd: Nolit
12. POP, Ion (1969): *Avangardismul poetic românesc*, București: Editura pentru literatură
13. POP, Ion (2012): „În atelierul lui Urmuz” în *Schițe și nuvele aproape... futuriste*, București: Editura Bucureștilor, p.5-46;
14. POPOVIĆ, Bogdan (1903): „Beleška Uredništva SKG-a” în *Srpski književni glasnik*, knj. X, nr. 3, p.234-235;
15. RAKIĆ, Milan (2002): *Pesme*, Sremski Karlovci: Kairos
16. STEFANOVIĆ, Svetislav (1921): „Uzbuna kritike i najmladja moderna” în *Misao*, III/34, 16.V 1921, p.136-147
17. TEŠIĆ, Gojko, (2009): *Srpska književna avangarda. Književnoistorijski kontekst (1902-1934)*, Beograd: Službeni glasnik
18. VITOŠEVIĆ, Dragiša (1990): *Srpski književni glasnik 1901-1914*, Beograd: Vuk Karadžić – Institut za književnost i umetnost / Novi Sad: Matica Srpska
19. VUČKOVIĆ, Radovan (1984): *Avangardna poezija*, Banja Luka: „Glas”
20. VUČKOVIĆ, Radovan (2006): *Vojvođanska književna avangarda*. Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”

LANGUAGE AND RELIGION IN THE ROMANIAN RELIGIOUS COMMUNITIES IN SERBIA

LANGUE ET RELIGION DANS LES COMMUNAUTES CONFESSIONALLES ROUMAINES DE SERBIE

LIMBĂ ȘI RELIGIE ÎN COMUNITĂȚILE CONFESIONALE ROMÂNEȘTI DIN SERBIA

Mircea MĂRAN,

Școala de Studii Înalte pentru Educatori
„Mihailo Palov”, Omladinski trg 1, Vârșeț, Serbia
mirceam@live.com

Aleksandra ĐURIĆ-MILOVANOVIĆ,

Institutul de Balcanologie al Academiei Sârbe de Științe și Arte,
Knez Mihailova 35/IV, Belgrad, Serbia
saskadjuric@yahoo.com

Abstract

This paper presents some aspects regarding the liturgical language used by religious Romanian communities from the Serbian Banat, including the Romanian Orthodox Church, the Unitarian Church and the neo-Protestant communities that have existed within this ethnic group. Following the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy, the Romanian Orthodox parishes found within the Yugoslav state remained under the ROC, the Romanian language remaining until today the language of both the liturgy and the church administration. The same situation is present in the Romanian Church United with Rome (the Greek Catholic Church), the Romanian language also being used by neo-Protestant churches. As for matters concerning the neo-Protestants (the Nazarenes, Baptists, Pentecostals and Adventists), in places with mixed Romanian-Serbian population, the religious services are conducted as needed in both languages - Romanian and Serbian, that is in the mother tongue of the faithful.

Résumé

Dans ce travail sont représentés quelques aspects concernant la langue liturgique utilisée par des communautés confessionnelles dans la région du Banat Serbe. Ceci se déroule à partir de l'Église Orthodoxe Roumaine, ainsi que l'Église Unie, incluant aussi les communautés neo-protestantes, lesquelles existent dans le cadre de cette ethnie. Suite au démembrement de la monarchie Austro-Hongroise, les paroisses orthodoxes Roumaines, sont restées faisant partie de l'Église Orthodoxe Roumaine. A noter que la langue Roumaine persiste pendant la liturgie, ainsi que dans les administrations de l'Église. La même situation est valable pour l'Église Roumaine Unie, unie à Rome (Les Greco--Catholique), dont la langue Roumaine est également utilisée par les Églises Neo-protestantes. Concernant les Neo-protestantes (Les Nazaréens, Baptistes, Pentecostals et les Adventistes), dans les endroits a population mixte, c.a.d. Roumaino - Serbe, les services, à l'Église, se déroulent en deux langues, dont le Roumain et le Serbe, les deux langues maternelles.

Rezumat

În lucrare sunt prezentate câteva aspecte privind limba liturgică folosită de comunitățile confesionale românești din Banatul sârbesc, începând cu Biserica Ortodoxă Română și Biserica Unită și până la comunitățile neo-protestante existente în cadrul acestei etnii. În urma destrămării

monarhiei austro-ungare, parohiile ortodoxe române găsite în cadrul statului iugoslav au rămas în cadrul B.O.R., limba română menținându-se până azi atât în liturghie, cât și în administrația bisericească. Aceeași situație este prezentă și în ceea ce privește Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică), limba română fiind folosită și de bisericile neo-protestante. În ceea ce-i privește pe neo-protestanți (nazarineni, baptiști, penticostali și adventiști), în localitățile cu populație mixtă româno-sârbă serviciul religios se desfășoară după necesități în ambele limbi – română și sârbă, deci în limba maternă a credincioșilor.

Keywords: *liturgical language, the Serbian Banat, Orthodox, neo-Protestants*

Mots-clés: *langue liturgique, Banat Serbe, Orthodoxes, les Neo-protestantes*

Cuvinte-cheie: *limbă liturgică, Banatul sârbesc, ortodocși, neo-protestanți*

1. Introducere

Cercetările care se referă la relațiile dintre religie și limbă au devenit în ultimii ani foarte actuale în Europa Occidentală și America [1]. Acest domeniu de cercetare este însă insuficient de prezent în lumea științifică de la noi. Analiza limbii liturgice a fost inițial legată doar de cercetările lingvistice, fiind însă cert faptul că aceasta reprezintă un aspect important în cercetările care se referă la istoria anumitor comunități confesionale și la practicile lingvistice când este vorba de folosirea limbii în comunitățile de minoritari etnici.

2. Biserica Ortodoxă Română din Banatul sârbesc și utilizarea limbii române în practica liturgică

Istoria confesională a românilor din Banatul sârbesc s-a desfășurat până în anul 1918 în contextul condițiilor social-economice, politice, școlare și culturale prezente în Banatul istoric, găsit în cadrul Monarhiei Habsburgice, respectiv a Austro-Ungariei (dn 1867), fiind caracterizată totuși printr-o serie de particularități specifice unei zone periferice a spațiului etnic românesc, în care românii erau în inferioritate numerică față de sârbi. Găsite în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Sârbe de la Sremski Karlovci încă de la începutul secolului al XVIII-lea, parohiile cu populație românească foloseau limba română și limba slavă bisericească în serviciul divin, respectiv literele chirilice și limba slavă bisericească în administrația bisericească. În lupta pentru introducerea limbii materne în biserică în special s-au evidențiat românii din Biserica Albă (Bela Crkva), care au reușit încă în anul 1798 să obțină dreptul de oficiere a liturghiei în biserica ortodoxă comună, care de atunci se desfășura o duminică în limba slavă bisericească și una în limba română. Problemele și dificultățile întâmpinate în deceniile următoare în realizarea în practică a acestei decizii a Consistoriului diecezan din Vârșeț au fost depășite definitiv abia în urma separării bisericilor din 1865 [2].

Înființarea Mitropoliei Ortodoxe Române cu sediul la Sibiu (1865) și a episcopioilor din cadrul acesteia a facilitat trecerea la grafia latină, mai întâi în parohiile cu populație omogenă românească, iar în anii șaptezeci ai secolului al XIX-lea și în localitățile cu populație mixtă în care a avut loc despărțirea bisericilor și formarea parohiilor ortodoxe române. În același timp s-a rezolvat și problema limbii liturgice în localitățile mixte, care până atunci a provocat câteodată și neînțelegeri între enoriașii români și cei sârbi. Anume, practica de până atunci prevedea ca, așa cum a fost amintit și în rândurile de mai sus în cazul serviciului divin la Biserica Albă, în bisericile care erau comune pentru sârbi și români, slujba religioasă să se țină alternativ în cele două limbi, proporțional cu numărul credincioșilor aparținând celor două etnii. În cazul în care exista un echilibru în ceea ce privește numărul românilor și sârbilor, serviciul divin se ținea o duminică în limba slavă bisericească și duminica următoare în limba română, iar în cazul unei disproporții numerice, limba liturgică a populației majoritare era folosită în mai multe duminici și sărbători decât cea a populației minoritare. După separarea bisericilor în aceste localități și împărțirea averii

bisericești, problema limbii liturgice se rezolvă astfel încât în fiecare biserică se folosește o singură limbă – limba oficială a bisericii respective. Problemele însă nu au fost depășite imediat, din diferite motive. În localitatea mixtă Alibunar, de pildă, înainte de despărțirea bisericească, slujba religioasă se desfășura două săptămâni în limba slavă și o săptămână în limba română [3]. Despărțirea bisericească a avut loc în această localitate în anul 1872, însă din motivul că românii nu au avut posibilitatea ca imediat să-și construiască o casă de rugăciuni, serviciul divin se desfășura în continuare, până în 1877, în edificiul bisericesc care a aparținut enoriașilor sârbi – o săptămână în limba slavă bisericească și una în limba română. În 1877 românii au ieșit din biserică comună și primind ca despăgubire o casă la etaj, au transformat-o în casă de rugăciuni, până ce, în 1898, nu s-a terminat construirea edificiului bisericii ortodoxe române. Un caz similar a fost și în localitatea Satu Nou (Banatsko Novo Selo), unde românii au fost majoritari și până la despărțire serviciul divin se desfășura două săptămâni în limba română și o săptămână în limba slavă [4]. Și aici despărțirea a avut loc tot în 1872, însă în acest caz românii au reținut biserică, iar sârbii au primit despăgubire în bani cu care și-au construit o biserică nouă, în 1877. În perioada anilor 1872–1877, serviciul divin se ținea în biserică veche pe care au reținut-o românii, o săptămână în limba română și una în sârbă [5]. La Dobrița lângă Alibunar, cu o populație românească numeroasă, dar fără o identitate națională bine cristalizată, despărțirea bisericească a avut loc abia în anul 1899, serviciile divine desfășurându-se până atunci în exclusivitate în limba slavă și doar în anumite perioade câte două săptămâni în limba slavă și o săptămână în limba română. Numărul românilor care au aderat în 1899 la parohia românească fiind mic, în ciuda folosirii limbii române în slujbele religioase, asimilarea acestei comunități a continuat în deceniile următoare și s-a terminat prin desființarea parohiei românești, care a rămas fără enoriași.

În mediile urbane, românii conviețuiau cu sârbii, germanii, maghiarii și cu alte etnii. La Panciova, populația românească era în decursul secolului al XIX-lea destul de numeroasă, însă supusă unui puternic proces de asimilare. Slujba religioasă ortodoxă se desfășura în limba slavă și doar de sărbătorile mai mari se citea evanghelia și în limba română. În urma înființării Protopopiatului Ortodox Român al Panciovei (1865), se organizează cursuri de catehism în limba română pentru elevii de la școlile din acest oraș, la care au fost angajați preoții din localitățile din protopopiat, parohia ortodoxă română fiind înființată abia în 1899, când se trece și la oficierea slujbei în limba română la capela din Panciova.

În cadrul episcopiei ortodoxe cu sediul la Vârșeț, limba română era limbă în uz oficial, pe lângă cea sârbă, astfel că în acest oraș au existat condiții prielnice de folosire a limbii române în toate afacerile bisericești și școlare. Încă în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, episcopii vârșețeni organizau cursuri în limba română pentru clerici, printre profesori enumerându-se și Ioan Tomici, unul dintre primii iluștrii români din Banat.

Cea mai însemnată instituție școlară sârbo-română la Vârșeț în decursul secolului al XIX-lea a fost Institutul Teologic Sârbo-Român, înființat în anul 1822 [6]. Este vorba despre o școală teologică superioară care funcționa cu câte două secții paralele, în limba sârbă și limba română. Printre elevii și profesorii acestei școli se enumeră și nume de referință ale vieții culturale și confesionale a românilor din Monarhia Habsburgică, printre care Andrei Șaguna, Ignatie Vuia, Nicolae Tincu Velia. Secția în limba română din cadrul acestui Institut funcționează până în anul 1865, când este transferată la Caransebeș.

În primele decenii ale secolului al XIX-lea, sfânta liturghie în ambele biserici ortodoxe din Vârșeț (atât în catedrala eparhială, cât și în așa-numita „biserică mică”), se desfășura alternativ în limba slavă bisericească și în limba română. La începutul anilor treizeci, după plecarea episcopului Maxim Manuilovici din Vârșeț și trecerea sa în scaunul episcopal din Timișoara (1832), serviciul divin în limba română dispăre.

În localitățile cu populație românească din Banatul sârbesc, în urma destrămării Austro-Ungariei (1918) și a trecerii acestei părți a Banatului în cadrul regatului iugoslav, pornind de la faptul că parohiile au rămas în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, oficierea serviciului divin și administrația bisericească se face în continuare în limba română. Biserica ortodoxă română din

Banatul sârbesc a rămas astfel „în cadre autonome pe baza Statutului Organic Şagunian”[7]. În anul 1934 a fost semnată convenţia privind poziţia bisericii ortodoxe române din Banatul iugoslav şi a bisericii ortodoxe sârbe din Banatul românesc, care însă nu a fost ratificată în parlamentul iugoslav, astfel că nici nu a intrat în vigoare [8]. Grija pentru păstrarea şi cultivarea limbii române printre enoriaşi şi păstrarea credinţei şi a identităţii etnice prin intermediul limbii a fost un imperativ pentru clerul ortodox român. Reproducem în acest sens cuvintele unuia dintre preoţii ortodocşi români din perioada interbelică, parohul Ştefan Şperchez din Petrovasâla (Vladimirovaţ): „Biserica noastră îşi are în cărţile ei sfinte o limbă atât de plăcută şi aleasă, de la acest mărgăritar şi comoară preţioasă să nu ne abatem niciodată, ci păstrând-o cu cea mai mare sfinţenie, moştenire să o lăsăm din generaţie în generaţie. Cine ne va auzi să i se pară că prin noi vorbeşte şi azi limba curată a trecutului nostru”[9].

În aceeaşi ordine de idei, să amintim doar şi faptul că în perioada interbelică (1918–1941) majoritatea publicaţiilor în limba română apărute în Banatul sârbesc (printre care *Nădejdea*, *Foaia poporului român*, *Biruinţa*) au fost redactate de preoţi, reprezentanţii clerului fiind şi autorii numeroaselor articole publicate pe paginile acestor periodice.

În ciuda persecutărilor din primii ani postbelici întreprinse de autorităţile comuniste, biserica ortodoxă română din Banatul sârbesc îşi va continua existenţa şi activitatea. Regimul comunist nu va pune însă sub semnul întrebării folosirea limbii române în biserică.

Publicaţiile editate de Vicariatul Ortodox Român din Banatul iugoslav, înfiinţat în 1971 [10], printre care *Anuarul bisericesc* şi *Semănătorul*, mai târziu şi revistele periodice locale, înfiinţate de comitetele parohiale din unele localităţi (*Familia* din Petrovasâla, *Străjerul* din Straja, *Făclia* din Alibunar ş.a.) au contribuit la cultivarea cuvântului scris în limba română şi la păstrarea identităţii naţionale şi confesionale a românilor din Banatul sârbesc.

Serviciul divin se desfăşoară în întregime în limba română. Oficierea bilingvă a slujbelor bisericeşti va continua totuşi în anumite situaţii, fiind prezentă până în zilele noastre cu ocazia unor evenimente religioase comune – jubilee, manifestări cultural-religioase, sfinţiri de izvoare tămăduitoare, vizite ale unor oficialităţi, botezuri, nunţi şi înmormântări în familii mixte etc. De menţionat şi faptul că în şcolile generale şi secundare în care procesul de educaţie se desfăşoară în limba română şi limba sârbă, cu ocazia tăierii colacului de ziua Sf. Sava (27 ianuarie), patronul şcolilor din Serbia, la eveniment participă împreună preotul sârb şi preotul român din localitate.

În ceea ce priveşte Biserica Română Unită, în Banatul sârbesc există o singură parohie care aparţine acestei instituţii, în localitatea Marcovăţ de lângă Vârşeţ, cu 200 de credincioşi.

3. Limba română în comunităţile neo-protestante din Banatul sârbesc

Convertirea în neo-protestantism a fost cea mai accentuată, din momentul apariţiei primelor comunităţi la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, la populaţia protestantă – germană şi maghiară, însă cu timpul au început să se convertească şi comunităţile etnice ortodoxe majoritare, precum sârbii şi românii. Primii neo-protestanţi în rândul populaţiei din localităţile româneşti din Banat se amintesc în decursul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea. Primele comunităţi de nazarineni la românii bănăţeni apar în localităţile Sân-Mihai (azi Locve) şi Satu Nou (Banatsko Novo Selo). Izvoarele istorice disponibile atestă prezenţa acestor comunităţi încă în anul 1872. Rolul şi importanţa limbii în adunările nazarinene a fost de o deosebită importanţă de la bun început. Având în vedere faptul că această mişcare religioasă a apărut în mediile cu populaţie mixtă din punct de vedere etnic, s-a impus necesitatea procurării unui număr suficient de Biblii şi cărţi de cântări pentru oficierea slujbei religioase în toate limbile credincioşilor din Banat. Românii nazarineni foloseau pentru slujbele lor religioase *Harfa Sionului*, tradusă din limba germană în română în anul 1894 sub denumirea de *Nouă Harfa a Sionului*. Traducătorul acestei cărţi a fost Ion Balnojan din Satu Nou [11]. Din unele izvoare aflăm că românii nazarineni aveau problemă cu tipărirea acestei cărţi la Panciova la tipografia „Fraţii Iovanovici” (*Braća Jovanović*), care i-a refuzat din respect faţă de Biserica Ortodoxă Română [12]. În sfârşit, cartea a fost tipărită la tipografia „Zürcher&Furrer” din Zürich. Despre însemnătatea tipăririi *Harfei Sionului* şi a *Bibliei* în

limba română pentru creșterea numărului nazarinenilor printre români, ne mărturisește și numărul mare de texte apărute în publicațiile ortodoxe și de scrisori ale preoților români referitoare la „pericolul” care vine de la această nouă mișcare religioasă [13]. Astfel, în publicația *Foaia diecezană*, editată de Episcopia Caransebeșului, este publicat un articol despre cauzele extinderii mișcării nazarinene: *Despre cauzele care au favorizat lățirea nazarenismului între șirurile credincioșilor bisericii române*. O deosebită importanță în istoria comunităților nazarinene la românii din Banat a avut-o limba, pentru că a înlesnit credincioșilor să urmărească slujba religioasă în limba maternă, cât și din cauză că, în perioada în care Biblia se putea găsi printre ortodocși doar la preoți, nazarinenii aveau la casele lor Sfânta Scriptură și *Harfa Sionului*. Există și numeroase mărturii despre existența cărților de rugăciuni copiate cu mâna de către nazarineni, fapt care dovedește cât le era de important să posede aceste texte în limba maternă. Azi, micile comunități de nazarineni nu au aproape niciun fel de activitate editorială. Noile ediții ale cărților de rugăciuni le primesc de la coreligionarii lor care trăiesc în America de Nord. Slujbele se desfășoară în limba română, iar în comunitățile mixte, cum sunt localitățile Satu Nou și Vârșeț – în limba română și sârbă.

Răspândirea adventismului printre români a început în primii ani ai secolului al XX-lea, când în Banat vin primii misionari din comunitățile existente în Transilvania. Cea mai mare ascensiune a adventismului are loc în perioada anilor 1910–1920. În ceea ce-i privește pe românii din Banatul sârbesc, prima comunitate adventistă a luat naștere la Satu Nou în anul 1910, având 13 credincioși, număr care va crește în anii următori. La Alibunar, biserica adventistă locală era denumită Alibunar-Petre, ceea ce ne indică încadrarea credincioșilor din localitatea vecină Petrovasăla (azi Vladimirovaț) în această comunitate adventistă românească. Colportorul din Transilvania, Pavel Sempeter, a trăit în perioada anilor 1910–1913 la Alibunar, propovăduind „vestea adventistă” în limba română și germană. La începutul secolului al XX-lea, în cele trei localități românești amintite au existat biserici adventiste, pentru ca numărul lor să crească cu scurgerea timpului. Unul dintre cei mai importanți misionari printre români a fost Pavel Crăinean din Satu Nou [14]. Acesta a fost nazarinean și pentru a evita serviciul în armata austro-ungară, la începutul secolului al XX-lea a emigrat în S.U.A. În 1910 l-a cunoscut în America pe propovăduitorul adventist J.F. Huenergardt, care căuta potențiali misionari adventiști printre tinerii imigranți din Austro-Ungaria. Întorcându-se în localitatea natală, Crăinean înființează biserica adventistă locală, având însă o atitudine deosebit de liberală, ceea ce îl aduce în conflict cu Misiunea adventistă. Ca urmare a conflictului cu Misiunea, Crăinean înființează propria mișcare adventistă, pe care Misiunea o consideră drept ilegală, reușind să-i atragă de partea sa pe majoritatea credincioșilor din localitățile în care a propovăduit până atunci. Prin satele românești, adventiștii se adunau prin casele credincioșilor, iar botezurile le făceau în apele râurilor sau a lacurilor din apropiere. În timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, adventiștii au fost și formal interziși, bisericile lor au fost închise, iar activitatea editorială interzisă. După istoricul Radmila Radić, conflictele dintre stat și adventiști încă de la apariția acestei mișcări religioase, se refereau la revendicările acestora de a se elibera elevii de frecventarea cursurilor și muncitorii de a veni la postul de muncă în ziua de sâmbătă [15]. Adventiștii ai căror copii nu veneau sâmbăta la școală erau sancționați cu amenzi în bani și cu închisoare. Astfel a început valul emigrărilor înspre țările Europei Occidentale și a Americii de Nord. [16]

O activitate misionară mai organizată a început în anii cincizeci, prin evanghelizări și Școli ale Sabatului în care se pune accent pe munca cu copiii. Și în comunitățile de adventiști slujba religioasă se desfășoară în limba română. În cazul prezenței credincioșilor de altă naționalitate, oficierea slujbei religioase se făcea bilingv. Grație numeroaselor donații de carte din România, credincioșii adventiști aveau posibilitatea de a citi cărți cu conținut religios în limba maternă. În Serbia, în cadrul bisericii adventiste, literatura religioasă se publică doar în limba sârbă, la casa de editură *Preporod* din Belgrad.

Încă de la înființarea primelor comunități, convertirea la neo-protestantism a fost legată de mobilitatea misionarilor și a propovăduitorilor. Astfel, misionarii baptiști germani înființează

primele comunități baptiste printre români la începutul secolului al XX-lea. Primii convertiți printre românii din Banatul sârbesc au fost Mihai Grivoi și Gruia Bara din localitatea Straja, care au preluat baptismul în anul 1917, pe când lucrau în minele de cărbune de la Anina. După întoarcerea în Straja, încep cu propovăduirea și realizează primele botezuri în râul Caraș, iar Straja devine primul centru misionar baptist românesc. Primul misionar baptist printre românii din Banatul sârbesc a fost pastorul Avram Bălgrădeanu din România, care s-a stabilit la Straja în anul 1929. Majoritatea bisericilor baptiste de pe acest spațiu se vor înființa după Cel de-al Doilea Război Mondial, prin eforturile misionare ale lui Bălgrădeanu și a aderenților săi, astfel că iau naștere comunități baptiste la Uzdin, Srediștea Mică, Satu Nou, Grebenaț, Marcovăț, Voivodinți, Iablanca, Parta, Alibunar etc. Pentru înființarea unei biserici baptiste locale era nevoie de 12 credincioși botezați. În unele localități, precum Sân-Ianășul (Barițe), bisericile au fost înființate de emigranții întorși acasă din America, care s-au convertit la baptism pe acest continent. Începând cu anul 1930, ca urmare a liberalizării procedurii de trecere a frontierei, a fost facilitată și stabilirea contactelor cu comunitățile baptiste din România. Comunitățile din Banatul sârbesc primeau din România literatura religioasă necesară în limba română. Pe la numeroși credincioși baptiști, adventiști și penticostali întâlnim publicații în limba maternă. În general este vorba despre reviste publicate în România și distribuite comunităților din Banatul sârbesc, cum ar fi *Semnele Timpului* și *Harul*.

Prima comunitate penticostală românească a fost înființată în anul 1932 la Uzdin de fostul credincios nazarinean Ilie Brenca [17]. Acesta ajunge în contact cu consăteanul său, penticostalul Ioniță Spăriosu după întoarcerea sa din America. Primele adunări au avut loc în casa lui Brenca, iar în curând acesta a intrat în contact și cu credincioșii din România. Comunitatea din Uzdin număra în jur de 60 de credincioși, care în anul 1933 încep activitatea misionară prin localitățile românești Coștei, Voivodinți și Mărghita. Marinică Mozor amintește că pastorul Ilie Brenca a întreținut legături cu Gheorghe Bradin, întemeietorul mișcării penticostale din România. În perioada interbelică, penticostalii au fost interziși în România, astfel că Brenca își ajută coreligionarii prin tipărirea revistei *Mângâietorul*, la care au colaborat cu texte și credincioși din Banatul sârbesc. După Uzdin, o comunitate numeroasă ia naștere și la Petrovasâla (Vladimirovaț), unde deja au existat comunități de nazarineni, adventiști și baptiști. În 1933, doctrina penticostală se răspândește printre nazarinenii din Mărghita, unde ia naștere o nouă comunitate. Casa de rugăciuni a fost cumpărată în această localitate abia în anul 1955, cu ajutorul credincioșilor întorși din America, eveniment care a fost urmat de botezul a peste cincizeci de persoane. În primii ani postbelici crește numărul credincioșilor penticostali printre români, astfel că iau naștere noi comunități la Jamul Mic, Voivodinți, Coștei, Barițe, Srediștea Mică, Seleuș, Alibunar și Vârșeț. Cu toate că puține la număr, comunitățile de penticostali români din Banatul sârbesc întrețineau legături cu bisericile aparținând aceluiași cult din România. La început, comunitățile se înființau independent una de alta, însă după Cel de-al Doilea Război Mondial acestea se organizează mai bine și în anul 1946 ia naștere Uniunea Bisericilor Penticostale Române, prin unirea a trei grupuri de penticostali. Această uniune a fost atașată în anul 1977 Uniunii Penticostale Iugoslave. Românii penticostali publică revista *Vestea Bună*, menită credincioșilor din Banatul sârbesc.

4. Concluzii

Biserica Ortodoxă Română, considerată de-a lungul timpului ca o biserică națională (asemănător altor biserici ortodoxe), considera că limba maternă folosită atât în scopuri liturgice, cât și administrative, publicistice, științifice și literare, reprezintă unul dintre principalele instrumente în lupta pentru păstrarea identității naționale și confesionale a credincioșilor săi. De aceea, grija pentru utilizarea și cultivarea limbii române reprezenta unul din obiectivele principale ale clerului ortodox român din Banatul sârbesc.

Practica folosirii limbii materne în slujbele religioase ale comunităților neo-protestante contribuie în mare măsură la păstrarea ei. Anume, încă de la începutul secolului al XX-lea, înființând primele comunități printre români, misionarii au acordat o mare atenție limbii materne, fapt dovedit în special de publicarea cărților de cântări și a Bibliei în limba română. Populația locală

(cu excepția celor din localitățile mixte, în care sârbii și românii conviețuiau secole în șir), încă nu cunoștea pe atunci limba sârbă în așa măsură încât să poată urmări serviciile divine în această limbă. O situație asemănătoare este și azi, în special în rândul credincioșilor găsiți la o vârstă mai înaintată, care nu cunosc destul de bine limba sârbă. Pentru neo-protestanți, limba joacă un rol deosebit de important, mai ales în comunitățile eterogene din punct de vedere etnic, în care deseori se insistă asupra propovăduirilor în mai multe limbi. Folosirea limbii materne în practica religioasă, mai ales în rândul minoritarilor etnici, se poate motiva prin faptul că credincioșii pot mai bine urmări serviciul religios în limba maternă. Pe de altă parte, la neo-protestanți întâlnim și o întemeiere teologică a folosirii limbii materne, pornind de la momentul din Faptele apostolilor, în care se afirmă că după coborârea Sfântului Duh în prima biserică, fiecare l-a auzit în limba sa. Limba maternă este pentru credincioșii români un factor important la rugăciuni, în citirea Bibliei și a literaturii neo-protestante. Din toate aceste motive, utilizarea limbii române ca limbă liturgică în comunitățile confesionale are un rol deosebit de important pentru păstrarea limbii materne în cadrul acestei minorități etnice din Serbia.

Referințe bibliografice

- Aleksov, Bojan (2010): *Nazareni među Srbima. Verska trvenja u južnoj Ugarskoj i Srbiji od 1850. do 1914*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Bielo, James S. (2011): „How much of this is promise?”. God as sincere speaker in Evangelical Bible reading“, *Anthropological quarterly* 84(3), 631–653.
- Cornean, Nicolae (1940): *Monografia Eparhiei Caransebeș*. Caransebeș: Editura autorului – Tiparul Tipografiei Diecezane.
- Đurić Milovanović, Aleksandra, Maran Mirča, Sikimić Biljana (2011): *Rumunske verske zajednice u Banatu. Prilog proučavanju multikonfesionalnosti Vojvodine*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Haring, Susan (2000): *The book of Jerry Falwell: fundamentalist language and politics*. New Jersey: Princetone University Press.
- Gavrilović, Nikola (1983): *Srpsko-rumunsko klirikalno učilište u Vršcu 1822–1867*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- Keane, Webb (1997): „Religious language“, *Annual Review of Anthropology* 26, 47–71.
- Măran, Mircea (2014): „Elite intelectuale și relații interculturale sârbo-române în localitățile Banatului sârbesc în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea”. *Armonie și conflict intercultural în Banat și Transilvania – Perspective cultural-istorice 1650-1950*, Mihai Spăriosu și Vasile Boari (coordonatori). Iași: Institutul European, 116-128.
- Mozor, Marinike (1998): *Istorija pentekostalnih crkava među pripadnicima rumunske nacionalnosti u Banatu*. Novi Sad: Logos.
- Mic, Valentin, Baba, Ilie (2005): *Biserica din Satu-Nou*. Novi Sad: Editura Fundației.
- Nieves, Neryman Rivera, Rosati Roxana Delbene (2007): „The interplay of language, religion, ethnicity and gender: a case study of Hispanic churches in Lancaster Pennsylvania“, in: Allyson Jule (ed.) *Language and religious identity: women in discourse*. Oxford: Palgrave MacMillan.
- Popi, Gligor (1993): *Românii din Banatul sârbesc*. Panciova-București: Libertatea-Institutul Cultural Român.
- Popi, Gligor (1998): *Românii din Banatul sârbesc*, vol. II. Panciova: Libertatea.
- Radić, Radmila (2002): *Država i verske zajednice*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije.

Bibliografie

- [1] Keane, Webb, „Religious language“, *Annual Review of Anthropology* 26, 1997, 47–71;
- [2] Măran, Mircea, „Elite intelectuale și relații interculturale sârbo-române în localitățile Banatului sârbesc în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea”. *Armonie și conflict*

intercultural în Banat și Transilvania – Perspective cultural-istorice 1650-1950, Mihai Spăriosu și Vasile Boari (coordonatori). Iași: Institutul European, 2014, 116-128;

[3] *Albina*, 63/1872

[4] *Ibidem*

[5] Mic, Valentin, Baba, Ilie, *Biserica din Satu-Nou*. Novi Sad: Editura Fundației, 2005, p. 17;

[6] Gavrilović, Nikola, *Srpsko-rumunsko klirikalno učilište u Vršcu 1822–1867*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, 1983, p. 51–63;

[7] “Despre activitatea bisericii ort. Române din Banatul Jugoslav”, *Calendarul Nădejdea pe anul comun 1931*, Vârșeț, p. 51;

[8] Popi, Gligor, *Românii din Banatul sârbesc*. Panciova-București: Libertatea-Institutul Cultural Român, 1993, p. 209;

[9] Ștefan Șperchez, “Limba și datinile noastre”, *Calendarul Nădejdea pe anul comun 1939*, Vârșeț, p. 61;

[10] Popi, Gligor, *Românii din Banatul sârbesc*, vol. II. Panciova: Libertatea, 1998, p. 328;

[11] Mai multe despre aceasta în: Vladimir Dimitrijević “Nazarenstvo napreduje”, *Srpski Sion*, 1896/39, 650.

[12] Aleksov, Bojan, *Nazareni među Srbima. Verska trvenja u južnoj Ugarskoj i Srbiji od 1850. do 1914*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2010, p. 113;

[13] Cornean, Nicolae, *Monografia Eparhiei Caransebeș*. Caransebeș: Editura autorului – Tiparul Tipografiei Diecezane, 1940, p. 530–531;

[14] Đurić Milovanović, Aleksandra, Maran Mirča, Sikimić Biljana, *Rumunske verske zajednice u Banatu. Prilog proučavanju multikonfesionalnosti Vojvodine*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”, 2011, p. 30;

[15] Radić, Radmila, *Država i verske zajednice*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2002, p. 626;

[16] Detalii despre emigrările neo-protestanților din Banatul sârbesc în America de Nord în: Maran M., Đurić-Milovanović A. „From double to triple minority: Romanian neo-Protestants from the Serbian Banat in the United States and Canada”, *Transylvanian Review* (forthcoming).

[17] Mozor, Marinike, *Istorija pentekostalnih crkava među pripadnicima rumunske nacionalnosti u Banatu*. Novi Sad: Logos, 1998.

**THEORETICAL CONSIDERATIONS AND OF ADMINISTRATIVE-
LEGISLATIVE ORDER CONCERNING THE FRAME CREATED FOR THE
DEPLOYMENT OF THE CULTURAL LIFE IN THE POSTBELIC
VOJVODINE**

**CONSIDERATIONS THÉORIQUES ET D'ORDRE ADMINISTRATIF-
LEGISLATIF EN CE QUI CONCERNE L'ASPECT
DU CRÉER DES CADRES POUR DÉROULEMENT DE LA VIE
CULTURELLE EN L'APRÈS-GUERRE VOÏVODINE**

**CONSIDERAȚII TEORETICE ȘI DE ORDIN ADMINISTRATIV-
LEGISLATIV CU PRIVIRE LA CADRUL CREAT PENTRU
DESFĂȘURAREA VIEȚII CULTURALE ÎN VOIVODINA POSTBELICĂ**

Dorinel STAN,
Școala Elementară „Olga Petrov Radișici”,
Str. Vuka Karadžića nr. 8,
Vârșeț, Serbia
sdorinel@gmail.com

Abstract

The culture as the base of the ethnic identity of the Romanians, on the one hand, represents the perpetuation and development of the capacity of cultural creation of the Romanian community in an adequate institutionalized frame, and on the other hand, it represented the exchange of cultural values between the national minorities from Serbia, the contouring of the inter-ethnic values of partnership. The cultural activity, as a social heritage, represents the assembly of values, behaviors and institutions of the human group in the case of the Romanians from Serbia, inherited, respectively shared with the purpose of developing the feeling of belonging to a joint, multi-lingual and multicultural society. The cultural-artistic life of the Romanians from the Vojvodine has gathered in time multiple images, some of them idyllic, other opportunistic, aspects which can disturb the state of the uncertain spirits, but which in the same time sketch the frame lines of the profile of the Romanian ethnos and express the main argument of the rationality of existing in the Vojvodinian specific. The cultural-artistic activity was the only form organized by the cultural activity, which persisted in time and in a special cultural space, contoured by the fight for keeping the cultural, spiritual and personal identity, the cultivation and proximity to the model of the Romanian culture and civilization, through school, church, press and culture in assembly. The post-bellum period meant the continuation of the cultural activity, in a very unpredictable period and in new conditions, imposed by the socio-political and economic situation from the country, but also by the international relations, respectively the reorganization of the cultural life.

Résumé

La culture comme le fondement de l'identité ethnique des roumains, d'un côté, représente la perpétuation et développement des capacités créatives culturelles de la communauté roumaine, dans un cadre institutionnel approprié, et d'un autre côté signifie l'échange de valeurs culturelles entre les minorités nationales de la Serbie, le développement des liens inter-ethniques de partenariat. L'activité culturelle, comme héritage social, représente un ensemble de valeurs, comportements et institutions du groupe humain dans le cas des Roumains en Serbie, héréditaire ou

partagé en termes sociaux. Il existe une culture unique, spécifique des Roumains en Serbie, qui a été formé avec le but de développer un sentiment d'appartenance à une société cohésive, multilinguistique et multiculturelle. La vie culturelle-artistique des Roumains en Voïvodine accumulés au fil du temps des images multiples, quelques idylliques, autres opportunistes, des facettes qui peuvent perturber l'état des esprits incertains, mais qui dans même temps présente le cadre définit de l'origine roumaine et exprime l'argument principal de la raison d'exister dans voïvodian spécifique. L'activité culturelle-artistique était la seule forme organisée d'activité culturelle qui a persisté dans un espace culturel unique et dans le temps, façonnée par la lutte pour préserver leur patrimoine culturel, spirituel et leur modèle de culture, de la propriété de civilisation roumaine, par l'école, l'église, les médias dans son ensemble. L'après-guerre signifiait la poursuite des activités culturelles, dans une période très imprévisible et dans des nouvelles conditions imposées par la situation socio-politique et économique dans le pays, et dans les relations internationales respectif la réorganisation de la vie culturelle.

Rezumat

Cultura ca temelia identității etnice a românilor, de pe o parte, reprezintă perpetuarea și dezvoltarea capacității de creație culturală a comunității românești, într-un cadru instituționalizat adecvat, iar pe de altă parte, a însemnat schimbul de valori culturale între minoritățile naționale din Serbia, desăvârșirea legăturilor inter-etnice de parteneriat. Activitatea culturală, ca moștenire socială, reprezintă ansamblul de valori, comportamente și instituții ale grupului uman în cazul românilor din Serbia, moștenit, respectiv împărtășit în plan social. Există o cultură unică, specifică românilor din Serbia, care s-a format în scopul dezvoltării sentimentului de apartenență la o societate solidară, plurilingvistică și multiculturală. Viața cultural-artistică a românilor din Voivodina a acumulat în timp imagini multiple, unele idilice, altele oportuniste, fațete care pot tulbura starea spiritelor incerte, dar care în același timp schițează liniile de cadru ale profilului etniei românești și exprimă principalul argument al rațiunii de a exista în specificul voivodinean. Activitatea cultural-artistică a fost singura formă organizată de activitate culturală care a persistat într-un spațiu cultural aparte și în timp, conturat de lupta pentru păstrarea identității culturale, spirituale și proprii, cultivarea și apropierea de modelul culturii și civilizației românești, prin școală, biserică, presă și cultură în ansamblu. Perioada postbelică a însemnat continuarea activității culturale, într-o perioadă foarte imprevizibilă și în condiții noi, impuse de situația socio-politică și economică din țară, dar și de relațiile internaționale, respectiv reorganizarea vieții culturale.

Keywords: *Voivodine, the Romanian people from Serbia, the cultural-artistic activity*

Mots-clés: *Voïvodine, les Roumains en Serbie, l'activité culturelle-artistique*

Cuvinte-cheie: *Voivodina, poporul român din Serbia, activitatea cultural-artistică*

În fiecare etapă istorică, românii din Serbia au avut și au practicat o cultură autentică, cu un profil propriu și cu o individualitate puternică, s-au afirmat pe plan național și internațional, iar activitatea culturală a fost un proces creator de valori și un factor modelator de conștiință națională și umană.

După 1944, treptat regimul comunist iugoslav (dar și cel din România) a desființat vechile instituții de cultură, impunând apariția altora care să îi deservească ideologia. Banatul avea forțe artistice remarcabile, în special în mediul rural. Aproape nu era localitate unde să nu existe formație corală, formație de călușari, de jocuri populare. În satele românești existau zeci de coruri și fanfare care aveau activități permanente, organizau spectacole folclorice și petreceri populare, reuniuni zonale corale etc. În Banat, în mediul sătesc, a existat o bogată activitate cultural-artistică în

perioada interbelică, iar regimul comunist urmarea de fapt să se îndepărteze de cultura spirituală pentru a putea aservi arta și cultura propriilor interese ideologice de dominare spirituală.[1]

În condițiile nou create, după terminarea celui de-al doilea război mondial, s-au produs mari schimbări în activitatea culturală și a artei amatoare, în primul rând când este vorba de organizare, opțiuni ideologice și constrângeri în acest sens, repertoriu, conducerea cadrelor (dirijarea).[2] Populația românească din Voivodina este cuprinsă în noua orânduire de stat, care s-a instalat la putere pe întreg teritoriul iugoslav.[3] Din numărul de 18 milioane de locuitori ai Iugoslaviei în anul 1958, ceva mai mult de 12% sunt aparținători ai minorităților naționale. După recensământul din 1953, reiese următoarele: albanezi (șiptari) – 754000, maghiari – 502000, turci – 260000, slovaci – 85000, români – 60000, ruteni – 37000, italieni – 36000, cehi – 35000, ruși – 12000 și alte grupe mici. La începutul existenței Iugoslaviei, aparținătorilor minorităților naționale le sunt recunoscute toate drepturile cetățenești.[4] Constituția din anul 1946 spune: „Toți cetățenii R.F.P. Iugoslavia sunt egali în fața legii și se bucură de drepturi egale, indiferent de naționalitate, rasă și confesiune. Se consideră act penal și contrar Constituției orice act prin care cetățenilor li se dau privilegii, sau li se îngăduiesc drepturile elementare.” (Art. 21)

”Toți cetățenii, fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, confesiune, gradul de instrucție și localitatea de domiciliu, care au împlinit vârsta de 18 ani, au dreptul să aleagă și să fie aleși în toate organele autorității de stat” (Art. 23) și ”tuturor le sunt accesibile în condiții legale toate funcțiile publice” (Art. 33).[5]

Corurile care aveau o tradiție bogată în Banatul istoric (primul cor în această parte a Banatului a fost înființat la Coștei și Mărcovăț, 1869),[6] precum și grupurile vocale care au activat în cadrul societăților n-au mai interpretat cântece laice și religioase și n-au mai fost admise în biserici; cu toate că în continuare au funcționat aparte de societățile culturale, corurile bisericești au fost compuse din aceleași persoane care au fost membrii societăților culturale, inclusiv în rândul țăranilor. Când este vorba de preoții, care în perioada interbelică au fost purtătorii, organizatorii și coordonatorii întregii vieți culturale la sat, în perioada postbelică erau îndepărtați din întreaga viață culturală, limitându-se activitatea lor culturală doar la corurile bisericești (strană) și organizații asemănătoare pe lângă Sf. Lăcaș. Referitor la repertoriu, tot ceea ce n-a corespuns ideologiei autorităților care s-au instalat la putere a fost eliminat, îndeosebi tot ce punea în evidență apartenența și identitatea etnică, care în trecut a folosit la întărirea și afirmarea conștiinței naționale, dar s-a insistat pe temele istorice P.C.I., L.E.N. (Partidul Comunist Iugoslav; Lupta de Eliberare Națională) și lupta socialistă a Iugoslaviei cu accent pe lozinca „*Frăția și Unitatea popoarelor și naționalităților*” și pe cultul lui Iosip Broz Tito.[7]

La a II-a sesiune C.A.E.N.I., (Consiliul Antifascist de Eliberare Națională a Iugoslaviei) punctul 4 din *Decretul constituirii Iugoslaviei pe principiul federalismului* spune:

4.) ”*Minorităților naționale în Iugoslavia le sunt asigurate toate drepturile naționale*”. În Iugoslavia postbelică, relația față de minorități în nicio etapă a dezvoltării n-au depins de relațiile internaționale ale statului cu statele învecinate, iar în anul 1948, odată cu Rezoluția Informbiroului, au ajuns la expresivitate.[8]

Societățile culturale și asociațiile s-au reînnoit încă spre sfârșitul operațiilor de luptă pe teritoriul Iugoslaviei. Ele, în această perioadă, funcționau în componența Frontului Popular Iugoslav de Eliberare. Totuși, la reorganizarea, adică la reînregistrarea lor, s-a ajuns abia la sfârșitul primăverii 1945. Prin decizia Secției pentru învățământ CPENV (Comitetul Principal de Eliberare Națională a Voivodinei) m.1832 din 14 mai 1945, s-a cerut ca toate societățile cultural-instructive, organizațiile sau instituțiile din Voivodina, care doresc să continue sau să-și reactiveze ființarea, până pe 15 iunie 1945 trebuiau să depună regulamentul, în cadrul Comitetului Popular Local de eliberare și procesul verbal de la ultima adunare generală a societății respective. În „Monitorul Oficial” de stat din 26 iunie 1946, referitor la asociațiile culturale, tehnice, sportive, articolul 13 din lege preciza prevederile impuse cetățenilor pentru înființarea asociației. Cererea se depune la organele competente, în dependență de extinderea teritorială a activității (localitate, cerc, provincie, republică, mai multe republici). Dacă cererea are neajunsuri, se înapoiază expeditorului pentru

înlăturarea sau îndreptarea lor. În continuare, articolul 14 din lege, privitor la cererea de înființare a asociației, se cere obligatoriu să fie semnată de cel puțin zece fondatori, care pot fi doar cetățenii cu drept de vot. Odată cu cererea se depune programul și regulamentul asociației (uniunii), care conform articolului 15, trebuie să conțină următoarele:

- a. Denumirea, sediul și raza de activitate.
- b. Țelul uniunii (asociației) și mijloacele de obținere a lui.
- c. Organizarea și modul alcătuirii conducerii uniunii, respectiv modul în care se formulează concluziile.
- d. Ordonanța cu privire la intrarea în membră (rândul membrilor) asociației și părăsirea ei.
- e. Drepturile și obligațiile membrilor.
- f. Reprezentarea asociației.
- g. Simbolurile, sigiliu și altele.
- h. Izvoarele materiale de resurse ale (uniunii) și soarta, (evidența și gestiunea) bunurilor proprietate în cazul încetării activității uniunii.

Articolul 16 spune, că în conducerea asociației trebuie să fie cel puțin 8 membri. Organele competente, conform cu articolul 13 al acestei legi, emit în perioada 30 de zile, decizie referitoare la autorizarea sau neaprobarea uniunii. Dacă în timpul prevăzut de lege, nu se aduce o hotărâre, se consideră aprobată cererea asociației.

Organele de stat autorizate, conform articolului 18, interzic înființarea și activitatea acelor uniuni (asociații) care merg spre schimbarea și distrugerea orânduirii de stat, au scopuri antidemocratice sau folosesc la provocări pe bază rasială, religioasă, ori liderii asociației sunt purtătorii unei astfel de activități. Tot la fel, se poate interzice activitatea dacă nu corespunde cu programul declarat. Proprietățile uniunii (asociației) care au existat și funcționat înainte de 6 aprilie 1941 sau care au fost înființate în timpul ocupației germane, iar activitatea este interzisă din cauza trăsăturilor fasciste, colaborarea cu germanii sau din cauza programei și scopului care este împotriva cuceririlor L.E.N. (Lupta de Eliberare Națională) s-au confiscat în folosul statului.

Toate uniunile (asociațiile) care au funcționat înainte de 6 aprilie 1941, dar nu s-au anunțat să-și reia activitatea până la promulgarea legii, puteau pe parcurs de 6 luni de la emiterea ei să-și înainteze cererea.[9]

Un an mai târziu (1947) s-au modificat unele articole din lege (aliniate), privind asociațiile, dar esența a rămas aceeași, practic statul a devenit proprietar al pasivelor și activelor organizațiilor, asociațiilor și uniunilor. Bunurile confiscate au fost date noilor asociații și uniuni, înființate în această perioadă pe criterii noi ideologico-politice.[10]

În contextul socio-politic de după cel de-al doilea război mondial se înființează în 1945 „Uniunea Culturală a Românilor” cu rolul de a coordona rezolvarea problemelor culturale.[11] Sediul societăților culturale au fost căminele culturale. Întreținerea căminului cultural aparține competențelor comitetului popular local, iar pentru acoperirea cheltuielilor căminului au contribuit toate organizațiile care au fost repartizate să beneficieze de el. Comitetul cultural-instructiv local desemnează din membrii săi o secție pentru Căminul cultural, care se ocupă de clădire, mobilier, rechizite și bunurile căminului, supraveghează personalul, întocmește și controlează bugetul căminului. Pe baza autorizării Comitetului Popular Local se coordonează activitățile organizațiilor arundate la respectivul cămin. Persoana salariată, dacă este nevoie, o numește Comitetul Popular la propunerea secției pentru Comitetul Cultural.[12]

Celor mai numeroase minorități naționale din Serbia (albaneză și maghiară) egalitatea în drepturi le este garantată și prin faptul că regiunile populate de aceste minorități sunt autonome, este vorba de Regiunea Autonomă Kosovo și Metohia și Provincia Autonomă Voivodina.

Unitățile autonome au corpuri reprezentative eligibile și comitete (consilii) executive proprii. Cetățenii puteau folosi limba lor maternă în fața organelor administrative și judiciare. Acolo unde într-o unitate administrativă aparținut minorității naționale sunt în majoritate, limba lor este și limbă oficială, iar administrația publică (în comună sau cerc) oficiază în două limbi, în limba minorității naționale și în limba majorității din republică (sârbo-croată, slovenă și macedonă).[13]

Din Anteproiectul Constituției pentru Serbia și Iugoslavia, reiese că apartenența națională este ceva real, ce se va menține și că nu poate fi vorba de fomarea unei noi națiuni iugoslave în locul celor existente. Iugoslavii nu sunt numai cele cinci popoare ale Iugoslaviei, ci și maghiarii, românii, bulgarii, italienii etc. Toate popoarele și minoritățile naționale au în comun apartenența la comunitatea iugoslavă și se bucură de aceleași drepturi și datorii.[14] În Constituția Serbiei locul, poziția și drepturile minorităților naționale sunt tratate în articolele 92, 93 și 94.

„Șiptarii, maghiarii, slovaci, bulgarii, românii, turcii, rutenii și ceilalți aparținători care trăiesc în R. Serbia ca cetățeni ai Serbiei sunt egali în drepturi și datorii, stabilite prin Constituție și lege, cu cetățenii de naționalitate sârbească, bucurându-se de folosirea limbii lor, manifestare și dezvoltarea culturii și de înființarea instituțiilor care asigură acest drept. Apărarea acestor drepturi ale minorităților naționale este asigurată de comunitatea socială” (Art. 92)

„Pe teritoriile în care trăiește un număr mare de aparținători ai minorităților naționale se înființează școli primare sau despărțăminte în care învățământul se desfășoară în limba minorității naționale respective. Aparținătorilor minorităților naționale le este asigurată în concordanță cu posibilitățile și condițiile comunității sociale învățământul în limba minorității naționale și în școlile de specialitate și licee. (Art. 93)

În Articolul 94 este prevăzută posibilitatea publicării actelor și deciziilor organelor autorității în limba minoritară. Dreptul folosirii limbii materne în fața organelor de stat și în administrație.[15]

La jumătatea secolului al XX-lea, în toată Voivodina se înființează societăți cultural-artistice, cultural-instructive independente, precum și societăți culturale de tineret și sindicate și chiar în cadrul cooperativelor agricole. Problema cu care s-au confruntat ele în toți acești ani o reprezintă obținerea spațiului adecvat, adică incintele pentru desfășurarea activităților societăților și asociațiilor culturale, precum și sediile instituțiilor culturale. În cercul Cuvin, nicio societate culturală, în anul 1951, nu dispunea de edificiu propriu, iar activitatea s-a desfășurat în căminele sindicatelor sau așa numite cămine culturale care erau folosite pentru conferințe și alte necesități.[16]

Dacă am face o analiză a vieții culturale în perioada 1945-1962 în comunele (județele) cu populație românească, am constata că s-a simțit lipsa unei activități mai intense, sistematice, pe o scară mai largă. Problema de bază consta în lipsa programelor de acțiune privind dezvoltarea vieții culturale, dar mai ales lipsa coordonării activității între societățile culturale, teatrele de amatori, universitățile populare, căminele culturale etc. Pentru instituțiile din domeniul culturii au fost desemnate încă în anul 1955 primele organe de autoconducere, prin adoptarea *Legii cu privire la autoconducerea instituțiilor culturale*. Analizând întregul mecanism de autoconducere din domeniul cultural este evidentă varietatea de forme prin care s-a desfășurat întreaga activitate. Pe lângă consilii, ca organe de autoconducere sociale care au fost desemnate în cadrul bibliotecilor, căminelor culturale, muzeelor, arhivelor și teatrului și care au fost validate de inițiatorul legal – Adunările comunale, mai existau și diferite comitete și consilii în cadrul societăților de amatori, al secțiilor cluburilor, sălilor de lectură, al universităților populare etc.

Numărul membrilor consiliilor a fost adesea între 7 și 13 în dependență de mărimea sau gradul de dezvoltare a instituției. În componența consiliilor culturale predomină o anumită categorie de cetățeni (activiști culturali, funcționari). Un exemplu îl constituie cercul Panciova, unde din 462 de membri ai organelor de autoconducere 255 (55%) sunt activiști culturali. Agricultorii și muncitorii sunt puțin reprezentați. Totuși, în perioada anilor 1960-1970 în unele consilii ale căminelor culturale a existat o deschidere spre mediul local. Pe de altă parte, încadrarea tineretului în aceste organe nu a satisfăcut cerințele. Din 462 (cercul Panciova) de membri ai consiliilor, doar 28 sunt tineri. În ceea ce privește volumul și conținutul activității existau mari diferențe, determinate de poziția sau gradul de dezvoltare practică, politică a instituției și componentele ei, precum și competența factorilor de decizie. Consiliile care au reușit în activitatea lor să cunoască problemele instituției, să vadă necesitățile și să aprecieze cerințele mediului au obținut rezultate satisfăcătoare, afirmându-se în mod continuu. În concluzie, ele s-au întâlnit mai des, iar conținutul

lor a fost variat. În genere, rolul consiliilor instituțiilor culturale s-a concretizat în dezbaterile diverselor probleme de la înființarea cluburilor, sălilor de lectură, a galeriilor de artă plastică, precum conținutul programelor, calitatea estetică, artistică și ideologică. Ele au analizat repertoriul cinematografelelor, structura fondurilor de carte și politica procurării cărților noi. Tot la fel, s-a analizat și sistemul de repartitie internă și de remunerare care adesea a fost în centrul preocupărilor.[17]

La ultima sesiune a Adunării Naționale Federale din 1962, un ecou național și internațional deosebit a avut *Legea de amnistiere*. Parlamentul Iugoslav a adoptat un act de mare amploare care se refera la circa 150000 de oameni, scoși de sub urmărire penală.[18]

Pentru desfășurarea activității S.C.A. aveau statut, în baza căruia funcționau, desfășurându-și activitatea culturală, artistică și instructivă.[19] Astfel, în anul 1961 Adunarea Societății Cultural-Artistice „Crișan” din Cuvin a luat hotărârea de a se adopta un statut nou al S.C.A. din localitate, care își păstrează vechea denumire, continuându-și activitatea. (Unele S.C.A. românești pe parcursul anilor și-au schimbat denumirile din motive politice, sau din alte motive). Exemplu este S.C.A. „Valeriu Docna” din Satu Nou, S.C.A. „Petru Albu” din Vârșeț etc.

Statutul adoptat pe 6 iulie prevedea, conform legii, scopul și sarcinile, teritoriul, sediul, lista fondatorilor etc. Articolele 7 și 8 din Statutul S.C.A. „Crișan”, referitor la membrii societății, au menționat că există trei categorii:

- I. – Activi
- II. – Ajutători
- III. – Onorifici

Toți membrii indiferent de categorie aveau drepturi și obligații. În ceea ce privește organizarea și organele societății, capitolul IV din Statut (art. 13-33) definește amănunțit atribuțiile și competențele Adunării Generale, Consiliului de administrație și Comisiei de control. Conform articolului 16, Adunarea societății este convocată de președinte cu 10 zile înaintea termenului stabilit, iar odată cu invitația se trimite și ordinea de zi propusă.

În articolul 21 se precizează hotărârile pe care le ia Adunarea generală:

1. Adoptă statutul, completările și schimbările lui.
2. Alege și eliberează din funcție membrii Consiliului de administrație și Comisiei de control.
3. Alcătuiește planul și programul de activitate.
4. Adoptă planul financiar și bugetul.
5. Hotărăște despre proprietatea societății.
6. Decide referitor la recunoașterea oficială a meritelor excepționale și proclamarea membrilor de onoare.
7. Aduce hotărâri cu privire la structura societății.
8. Efectuează și alte activități prevăzute și admise de statut, lege și norme.

Mandatul unui membru din Consiliul de administrație și Comisiei de control durează 2 ani (art. 29). Un capitol important îl reprezintă mijloacele și finanțarea activității. Aici sunt prevăzute veniturile societății din cotizațiile membrilor, din serbări, concerte, donații (instituții culturale și organizații), cadouri, activități muzicale, colecte și prin contribuții. Societatea se stinge, dacă au rămas mai puțin de 10 membri, iar proprietățile ei se transferă la Comunitatea locală.[20]

O problemă serioasă a fost încadrarea și antrenarea femeilor în activitatea Căminelor Culturale, unde se constata o prezență pasivă doar la unele emisiuni din programul de televizor și la anumite conferințe sau la adunările alegătorilor, din cauza deprinderilor și mentalității de la sat, cum a fost cazul la Doloave, dar și în alte localități cu populație românească.[21]

Finanțarea activității culturale depindea de activitate și succese. Societățile Culturale și Căminele culturale se autofinanțau din veniturile pe care le realizau prezentând diferite programe. Pe lângă aceasta, Fondul pentru Cultură acorda în fiecare an mijloace financiare societăților și căminelor culturale: criteriul pentru repartizarea mijloacelor era volumul, calitatea și diversitatea activității desfășurate și amploarea succeselor obținute. În felul acesta s-a stimulat activitatea culturală și s-au

creat condiții favorabile acolo unde se simțea nevoia culturală specifică. La nivel comunal, Fondul pentru cultură se forma din 2,5 la sută din veniturile cadastrale ale agricultorilor individuali.

În acest interval de timp (1945-1962) au fost adoptate legi cu mari drepturi minoritare, dar ele aveau să fie în realitatea cotidiană micșorate din lipsă de mijloace materiale, cu toate că țara primea ajutoare străine pentru dezvoltarea popoarelor constituante, dar și a minorităților naționale. Minoritatea română din Voivodina nu numai datorită ajutorului societății, ci mai ales datorită cadrelor pe care le-a ridicat cu proprie putere a obținut cele mai mari rezultate cultural-artistice și în planul creației literare și științifice.

Procesul de liberalizare a tuturor sferelor vieții, început în anii șaizeci ai secolului trecut, odată cu deschiderea spre occident a Iugoslaviei și normalizarea relațiilor cu Pactul de la Varșovia, a creat condiții prielnice de dezvoltare comunitară în Voivodina, încadrarea individului în ansamblul cultural, în limitele acceptate și raționale ale valorilor universale, naționale și multietnice.[22]

Referințe bibliografice

- [1] Ioan Viorel Boldureanu, *Cultura populară bănățeană*, Timișoara, Editura Mirton, 2004, p. 141
- [2] "Lumina", decembrie-ianuarie 1975, p. 23
- [3] Costa Roșu, *Personalități românești din Voivodina*, Pancevo, Editura "Libertatea", 2004, p. 49
- [4] Aleș Bebić, *Minoritățile naționale în condițiile de egalitate în drepturi*, "Libertatea", 23 octombrie, 1958, p. 7
- [5] *Constituția din 1946*
- [6] Cornel Mata, *Monografia Voivodinului*, Vârșeț, 2007, p. 211
- [7] Mirča Maran, *Kulturne prilike kod rumuna u Banatu 1945-1952*, 2008, p. 188
- [8] Laszlo Rehak, *Realizacija nacionalnog statusa pripadnika narodnosti u novoj Jugoslaviji, posebno rumuna*, S.L.R.- *Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina*, Zrenjanin, *Societatea de Limba Română*, 1973, p.4
- [9] *Buletinul Oficial al R.P.F.I.* din 25 august 1946, nr.51, p. 588-589
- [10] *Buletinul Oficial al R.P.F.I.* din 29 1947, nr.29, p. 329
- [11] "Lumina", Panciova, nr.6-9, 1994, p. 49
- [12] Mirča Maran, *Kulturne prilike kod rumuna u Banatu 1945-1952*, 2008, p. 210
- [13] "Medjunarodna politika", nr.255, 16 noiembrie, 1960 (apare în limba sârbo-croată, engleză, franceză, spaniolă, germană și rusă).
- [14] "Komunist", nr.289, Belgrad, anul 1962, p. 59
- [15] *Anteproiectul Constituției din 1962*
- [16] Zaharije Mohara, *Rumuni u Kovinu*, Kovin, 2009, pag 95
- [17] "Libertatea", Vârșeț, 29 februarie 1963, p. 6
- [18] "Libertatea", 26 martie, 1962, p. 7
- [19] Aurel Bojin, *Lăutarii de altădată*, Seleuș – Comunitatea Locală, 2000, p. 53
- [20] Arhiva Bibliotecii din Cuvin, *Statutul Societății Culturale „Crișan”*
- [21] "Libertatea", 15 ianuarie 1960, p. 5
- [22] *Actele Simpozionului "Banatul - trecut istoric și cultural"*, (Novi Sad – Reșița), Timișoara, Editura Marineasa, 2005, p. 129

TYPOLOGIES PROMOTED BY THE GENERATION OF THE '60S. FROM „TWISTED” TO EXTREME QUEERNESS

LES TYPOLOGIES PROMUES PAR LA GENERATION '60. DE LA „COCASSERIE” À L'ETRANGETE EXTREME

TIPOLOGIILE PROMOVATE DE ȘAIZECIȘTI. DE LA „SUCEALA”, LA BIZARERIA EXTREMĂ

Alexandra Oana SAFTA,

Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”,
str. 13 septembrie, nr. 13, sector 5, București
anca_oana_alexandra@yahoo.com

Abstract

This work deals with how the prose writers of the '60s bring into the literary landscape unique characters, which contradict the structural and thematic scheme of the creations promoted via official channels, in accordance with the dominant ideology. Bănulescu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Vlad Ioviță and others choose artistic realism with mythical nuances, which they use in stories filled of mystery and parables, with ambiguous messages whose stake is mainly the atmosphere they depict. The originality of the characters varies from mere behavioral oddities to extreme extravagance felt as pathology, labeling the individual as misfit and banishing him. The humankind of the generation of the '60s is comprised of unique prototypes, from characters marked by the trauma represented by war or physical or mental disability, to tricksters; of an exuberant vitality or, on the contrary, dreamers and lunatics.

Résumé

L'ouvrage se propose de présenter la manière dont les écrivains de l'ainsi dite génération '60 ont fait naître dans le paysage littéraire roumain des personnages originales, opposés au schématisme de structure et thématique des créations promues sous direction officielle, conformes à l'idéologie dominante. Bănulescu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Vlad Ioviță et d'autres choisissent la voie du réalisme artistique aux traits mythiques, à l'intérieur des narrations couvertes de mystère et parabolique, aux messages équivoques et dont la mise concerne surtout l'atmosphère créée. L'exceptionnel des personnages ira des simples bizarreries de comportement jusqu'à l'extravagance extrême, sentie comme déviance, qui fournit à l'individu l'étiquette d'inadapté et l'exclu. L'humanité des écrivains de la décennie six va comporter des prototypes singuliers, allant des figures marquées par l'événement traumatisant de la guerre ou de l'handicap physique ou mental, aux êtres moqueurs, d'une vitalité débordante ou, au contraire, rêveurs et lunatique.

Rezumat

Lucrarea urmărește modul în care prozatorii generației '60 aduc în peisajul literar personaje originale, în contradicție cu schematismul structural și tematic al creațiilor promovate pe cale oficială, în conformitate cu ideologia dominantă. Bănulescu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Vlad Ioviță și alții aleg linia realismului artistic cu tente mitice, în cadrul unor narațiuni învăluite în mister și parabole, cu mesaje ambigue și a căror miză o constituie în primul rând atmosfera creată. Atipicul personajelor va varia de la simple ciudățenii comportamentale, la extravaganța extremă, resimțită ca devianță, care etichetează individul ca inadaptat și îl exclude. Umanitatea șaizeciștilor va cuprinde prototipuri singulare, de la figuri marcate de evenimentul traumatizant al

războiului sau de handicapul fizic sau mental, la înși pișicheri, de o vitalitate debordantă sau, din contră, visători și lunatici.

Keywords: *character, generation of the '60s, typology, queerness*

Mots-clés: *personnage, la génération '60, typologie, bizarrerie*

Cuvinte-cheie: *personaj, generația '60, tipologie, bizarerie*

„Autoritatea estetică sau puterea estetică sunt tropi poetici exprimând energii eminamente solitare, nu sociale”. [1]

Istoricii literari observă coexistența a două ierarhii valorice în literatura deceniului șase, una oficială, susținută pe linie ideologică, și o a doua care va confirma prin valoarea scrierilor și își va demonstra valabilitatea ulterior. Este momentul în care realismul socialist, doctrină instituită pe linie ideologică, cu precepte stabilite și formulate de către activiști și oameni din afara artei, se vede confruntat cu o literatură cu o amplă dimensiune artistică.

S-a vorbit mult despre momentul apariției generației '60 în peisajul literar românesc, insistându-se asupra contextului socio-politic favorabil oferit de relaxarea regimului după cenzura acerbă ce se instaurează după 1948. Poeții și prozatorii generației, susținuți de o critică valoroasă, aduc ruptura atât de necesară de dogmatismul realismului-socialist. Deși revolta acestora nu s-a putut produce fățiș, cu manifeste și programe explicite, momentul anunță ruptura de doctrina instituită anterior, prin recuperarea autorilor de valoare din anii precedând războiul, prin reînnoarea legăturilor firești cu literatura interbelică și opoziția de ordin simbolic constând în promovarea estetismului, a dimensiunilor artistice ale actului literar.

Pe bună dreptate, critica literară și-a pus semne de întrebare în privința existenței unui canon al realismului-socialist, atâta timp cât metoda de creație a fost una impusă, nu izvorâtă din considerente intime. Schimbarea paradigmei în deceniul al cincilea nu s-a produs natural, ci pe baza unor principii exterioare artisticului. Criterii eronate în viziunea unui teoretician precum Harold Bloom, care desconsideră imixtiunea ideologiei în sfera spirituală. Cu o perspectivă idealistă („În canon se poate pătrunde doar prin forță estetică, în principal construită dintr-un amalgam de stăpânirea limbajului figurativ, originalitate, putere cognitivă, cunoaștere și exuberanță în stil” [2]), criticul recunoaște însă presiunea altor factori, de care nu se poate face abstracție, deși dimensiunea artistică este hotărâtoare în criteriile de judecată. Și Nicolae Manolescu decreteează ca indispensabilă pentru canon conjugarea unor factori extrinseci actului de creație, constatând un echilibru dinamic între trei elemente: valoarea (cota de critică), succesul (cota de piață) și un amalgam eterogen de factori sociali, morali, politici și religioși.

În spațiul literaturii, data de 23 august 1944 marchează – în consonanță cu transformările substanțiale din toate domeniile – ruptura brutală de canonul modernist. O literatură valoroasă este supusă revizuirilor bazate pe considerente străine criteriului estetic, scriitori de referință sunt puși la zid și scoși în afara vieții culturale. Din expresie a subiectivității, literatura este convertită în armă ideologică. Actul artistic își pierde gratuitatea, acesta urmând să secondeze prefacerile sociale. Katherine Verdery vede în reinstrumentalizarea limbajului în sfera intelectuală, încercarea instituționalizării expresiei, a centralizării sensurilor, a eliminării figurilor de stil și a expresiei artistice individuale.[3] Directivele trasate de oameni străini fenomenelor artistice explică scăderea dramatică a compunerilor literare valoroase, prozaismul, platitudinea și uniformitatea acestora. Sărăcia imaginarului are corespondență și în planul expresiei, în sterilitatea figurilor de stil, în limbajul fără coloratură personală, riguros, unificator. Pentru ca perspectiva individuală asupra realității să se confunde cu cea oficială, noul realism urmărește impunerea unui fals, oglindind o

realitate inexistentă, de proveniență utopică. Scriitorul și cititorul cunosc deopotrivă tirania impersonalității limbajului ideologic, care tinde și reușește să acapareze treptat sfera privată a individului, obligând subiectivitatea la procustianismul unui cadru lingvistic comun: „În lumea comunistă blestemul lui Babel este abolit, de vreme ce multiplicitatea limbilor este depășită prin uniformitatea stilului și prin faptul că vocile individuale renunță să profereze alte sunete decât cele care se vor chema curând <<limba de lemn>>.”[4]

Două sunt direcțiile principale pe care se încadrează proza care după 1960 se opune principiilor instituite forțat și nenatural de către realismul socialist (accesibilitatea, adresabilitatea largă, tipologiile banale, reflectarea „veridică” și tendențioasă a realității în opera de artă). Dacă în „romanul obsedantului deceniu”, romancieri precum Buzura, Preda sau Ivăsiuc insistă pe latura politică și denunță transparent „condiția umană precară în comunism și dincolo de comunism”[5], parabolele perioadei postbelice intră sub regimul realismului artistic cu tente mitice, în cadrul unor narațiuni cu o însemnată dimensiune a fantasticului, cu mesaje ambigue și a căror miză o constituie în primul rând atmosfera creată. Ștefan Bănuțescu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Vlad Ioviță refuză personajele coerente și omogene, preferând „indivizi ce trăiesc normal în bizarerie”[6], distopiile în locul utopiilor promovate pe linie oficială și tehnici narative și stilistice ce exclud adresabilitatea largă și recheamă un lector capabil de efort intelectual.

Nicolae Manolescu folosește termenul de „bătălie” pentru a sublinia faptul că toți inovatorii în materie de direcții literare au mizat pe ruptura de sistemul precedent. Criticul consideră că succesiunea generațiilor literare nu ține de o cronologie de ordin biologic, ci de principii mult mai legitime, precum un orizont de spiritualitate comun, o paradigmă născută din punctele de convergență ale discursului artistic și certificarea producțiilor de către instanța critică.[7] Neomodernismul îndeplinește aceste criterii, căci poezii și prozatorii arondați curentului se arată înainte de toate conștienți de importanța esteticului în scrierile lor, astfel încât eforturile pentru înprospătarea peisajului literar nu înseamnă contribuții sporadice și singulare, ci rezultate ale unui consens tacit sau verbalizat. Și Cornel Ungureanu subliniază importanța noțiunii de colectiv în închegarea unei generații literare. În viziunea criticului nu întâmplarea întâlnirii sub aceleași auspicii sau constrângeri asigură impunerea și rezistența generației, ci un anumit mimetism, ce conduce la repetabilitate de teme și motive, coroborat cu adevăr și chiar supunere, pentru ca, în timp, grupul generaționist să primească girul recunoașterii publice: „Fiindcă generația înscăunează anumite ritualuri, se instituționalizează, capătă ticuri...” [8]

Aceste eforturi se vor oglindi și în activitatea tinerilor critici, ale căror demersuri interpretative demonstrează aceeași deschidere către valoare prin depășirea orizontului îngust al criticii partinice și șablonarde. Dacă în primii ani ai intervalului receptarea cunoaște ca autoritate numele ideologilor ce se formaseră pe calapodul doctrinar promovat după război, criticii tinerii care debutează în acești ani preferă critica de întâmpinare, conștienți de misiunea lor, aceea de a confirma valoarea autentică, și de oportunitatea oferită de îmblânzirea regimului, de relaxarea cenzurii. Criticii șaizeciști se erijează nu doar în interpreți și evaluatori, ci și în formatori de opinie, reluând și în acest sens o tradiție care prin personalități precum Maiorescu sau Lovinescu ghidase literatura pe direcția estetismului.[9]

În viziunea criticilor care au sprijinit și impus pleiada de scriitori ce se afirmă începând cu 1960, un prim semn al depășirii orizonturilor tematice și expresive înguste și direcționate l-a constituit schimbarea radicală a figurilor din planul epic: „Tinerii prozatori – de la Velea și Bănuțescu la Sorin Titel și G. Bălăiță – porniți pe urmele lui Preda și Barbu, au adus în câmpul epic în primul rând o tipologie inedită, au lărgit sfera de observații, orientând analiza spre zone mai puțin cercetate ale realității și fenomene psihologice mai ascunse”. [10]

Interpretate uneori ca fiind posibile prin slăbirea șurubului, prin condițiile istorice favorabile și îmblânzirea voită a cenzurii, frescele sociale ale „obsedantului deceniu” marchează însă un moment de răscruce, prin apropierea de existențialismul unor Camus sau Sartre, în romanul cărora descoperă, la două decenii distanță, realități intime și sociale similare, ce denunță conformismul și arbitrariul. Pe urmele existențialiștilor, șaizeciștii raportează umanitatea la individual, și celebrarea

insului comun, care nu are nimic eroic în structură, este evident un atac la adresa tipurilor promovate anterior. „*C'est un garçon sans importance collective, c'est tout juste un individu*”, motto-ul din L.-F Céline, pe care Sartre îl așază în deschiderea romanului *Greața*, poate fi considerat emblematic pentru multe dintre personaje.

Prozatorii postbelici al căror orizont tematic și discursiv e caracterizat de tenta mitică și de fragilitatea graniței dintre realitate și fantastic aduc pe scena literaturii personaje extravagante. Deși prozele păstrează decorul realist și înglobează o dimensiunea socio-istorică din care critica virulentă sau camuflată nu lipsește, scrierile oferă teren prolific pentru bizareria dusă uneori la extrem. Toți prozatorii enumerați promovează tipologii ieșite din comun, neverosimile. Handicapul fizic este primul remarcat la personajele lui D. R. Popescu, dar cel mai puternic impact îl provoacă devianța comportamentală. Șocante la prima vedere, conduitele devin plauzibile prin explicația substratului psihologic, căci sugestia este că în spatele defectului vizibil se află ascuns unul de ordin moral sau un handicap emoțional. Prozatorul își dovedește preocuparea pentru importanța complexității tipurilor pe care le plăsmuiește, prin comentarii a căror cheie interpretativă induce ideea de aluzie la superficialitatea și celor stereotipe: „Condițiile vieții sunt diverse, oamenii nu cresc în seră. Și eu vorbesc de oameni normali, existenți în orice loc, contemporani cu noi, eu nu vorbesc despre niște oameni ipotetici, perfecți, crescuți în seră” [11], frazele pot fi interpretate ca ironie sau denunț la adresa eroilor contrafăcuți, la falsitatea tipologiilor promovate de realismul-socialist. În viziunea lui D.R. Popescu lumea satului nu mai intră în canoanele anterioare, ci cuprinde o umanitate atipică pentru mediul respectiv, cu inși problematici, ale căror comportamente și stări emoționale ar putea fi caracterizate drept sinusoidale.

Dedublarea, scindarea, cu trimitere la teatralitatea existenței ne întâmpină și în nuvelistica lui Ștefan Bănuțescu. „Trișorul de personalitate” – sintagmă întrebuințată chiar de unul dintre eroi – este cel care pozează, inadaplatul care adesea „își joacă existența” pentru a nu încălca norma, ajungând uneori irecognoscibil sie însuși. Ruptura survine cu precădere prin incapacitatea de încadrare în mediul de existență. Multe personaje evoluează într-un cadru atipic, un spațiu străin de conformația intelectuală și sufletească ce le caracterizează. „Pântecosul” din nuvela cu care se deschide volumul de nuvele *Iarna bărbaților* este inadaplatul prin excelență. Bolnav din cauza apelor și a iernilor „păcatoase”, boala lui nu se rezumă la handicapul fizic al pierderii unui picior, ci are rădăcini adânci. Conștientizarea distanței ce-l separă de restul sătenilor ia aspectul unei traume profunde, cu manifestări defulatorii psihotice: „Cât am trăit – cum am trăit – n-am avut cu cine vorbi în satul ăsta. Izolat cum eram, începusem să vorbesc noaptea în vis. Mă culcam, adormeam adânc și pe la miezul nopții visam cu glas tare”. [12]

O tentă de neverosimil au și eroii lui Fănuș Neagu, în sensul unei exacerbari gestuale și a unei locvacități ce nu cadrează cu mediul și structura lor. Pusă în discuție pentru manierismul și calofilia induse de un exces de metaforism, nuvelistica încărcată de lirism a scriitorului naște prototipuri supradimensionate, căci scopul acestuia nu înseamnă coerență, evoluție „conformă cu”. Spectacularul viziunii creează indivi explozivi, firi animate de un permanent freamăt existențial. Prozatorul este tentat de extreme. La polul opus figurilor energice și volitive, se află cele captive într-o stare de veghe, la confluența somnolenței cu o atmosferă de vrajă și imprecis, în bună măsură fantastă.

Pentru Sorin Titel modestia scriitorului modern în raport cu creația și personajele sale a reprezentat un moment esențial pentru evoluția modalităților narative în proza românească. Convingere reflectată și în predilecția pentru oscilant, inconsistență, pentru ocurențele din sfera posibilului și a abstractului care caracterizează *Noaptea inocenților*. Pretențiile demiurgice ale naratorului obiectiv se văd înlocuite de aproximații, de modalități variate de investigație, de nuanțate subtilități psihologice: „Când scriitorul renunță să fie un Dumnezeu, pentru că acest lucru e foarte complicat într-un veac ca al nostru, se va schimba și atitudinea lui față de personaj. Cartea sa nu va fi altceva decât o investigație asupra personajului, o plămădire a acestuia sub ochii cititorului. Personajul se naște pe măsură ce cititorul își scrie cartea”. [13] Iluzia participării prin lectură la procesul de creație sporește verosimilitatea scrierii.

Noaptea inocenților se prezintă ca un volum eterogen ca tematică, una greu de definit de altfel, dar care-și găsește unitatea în atmosfera sumbră și monotonă prin repetitivitatea decorurilor anoste și a figurilor. În general, acestea nu se individualizează prin nimic; banalitatea lor sugerează comunul, platitudinea existențelor, lipsa de perspectivă. Unele apariții, de-a dreptul grotești, permit asocieri cu prototipurile lui Kafka, Beckett, Blecher și cu în pictura lui De Chirico și Schultz, în sensul de om „nedesăvârșit, artificial, bidimensional [...] viziune terifiantă în noul expresionism și în suprarealism, înfățișând o ființă *second-hand*, rod al unei creațiuni *second-hand*” [14]: „Vorbe pe care nu le aude nimeni, căci ele ajung în gură sub forma unei bolboroseli ciudate pe care ceilalți nici nu o bagă în seamă. Întinericul va coborî definitiv după aceea peste ochii lui galbeni și urduroși. Măinile și picioarele vor continua să facă tot felul de mișcări ciudate și mai ales tot ce va mai rămâne din bătrân va fi o gură hulpavă, gata să înghită tot ce i se oferă”. [15]

Nediferențierea, sugestia de existențe trase la indigo sunt susținute și prin identificarea personajelor prin termeni generici (bătrânul, soldatul, bărbatul). Prizonieratul condiției umane ia aspect de insectar și imprimă agitației individului impresia de viermuire, de existență larvară: „Căci văzut de sus, eventual prin firida cu geamul murdar, ușor împăienjenit, bătrânul ar putea aduce cu singurul pion rămas cine știe cum pe o tablă de șah, un pion mișcat din loc în loc de către cineva, de pe un pătrățel negru pe unul alb, și invers, așa ți-l închipui urmărindu-l cum aleargă de la un scaun la altul, căutând mereu cu ochii lui de miop”. [16]

Stranietatea caracterizează și personajele nuvelisticii lui Vlad Ioviță, simptom ilustrativ pentru schimbarea de paradigmă ce sincronizează literatura basarabeană cu cea din țară. Alexandru Burlacu îl consideră pe prozator un reprezentant pentru „tânăra generație a dezghețului”, în care l-ar plasa modalitățile moderne de abordare a problemei eroului și a conflictului prin refuzul încorsetării modelelor perimate și limitative: „Odată cu trecerea timpului se schimbă tipul de conflict cu programare obligatorie și anacronică a eroilor pozitivi și negativi, cu ajustarea lor la realitățile naționale”. [17]

De la nonconformismul și sfidarea tabuurilor (*Dincolo de ploaie*), la handicapul fizic și sufletesc (*Un hectar de umbră pentru Sahara*) sau la violența greu justificabilă (*Pază cu primejdie*), prozatorul imaginează situații oarecum singulare, ce permit individualizări și dau naștere unei panoplii de extravagante ce merg în direcția atipicului. Vlad Ioviță urmărește zona subliminală a conștiinței și reacțiile surprinzătoare la presiunea unor stimuli greu detectabili, are o predilecție către fluxul de conștiință ca modalitate de investigație a psihicului eroilor săi și tehnică narativă ce permite ambiguități și, odată cu ele, schimbări de optică, sinusoide cronologice.

Înclinația către atipic, în sensul depășirii viziunii înguste care etichetează eroul prin prisma categoriei sociale, reiese și din nuvelistica cu un cadru narativ oarecum prozaic și lipsită de spectaculozitatea unor efecte stilistice căutate. În această direcție, Valeriu Cristea vorbea despre o democratizare pe care o realiza literatura generației, în sensul în care o clasă până atunci defavorizată, țărănimea, pătrundea în „compartimentul de lux al prozei de analiză”. Momentul Preda ar fi fost hotărâtor în această revoluție: „Nici măcar în paginile de investigație psihologică ale lui Rebreanu nu întâlnim picior de țaran, „proștii” pierd încă o dată terenul când este vorba de literatura de analiză. Odată cu nuvelele și romanele lui Marin Preda lucrurile se schimbă însă și țaranul devine un personaj ca oricare altul într-o literatură de finețuri și subtilități”. [18] Din personaj exponențial al unei categorii defavorizate, țaranul se impune ca individualitate și primește atribute pe care le reia ulterior proza scurtă a generației '60. În anul precedent celui în care pe scena literaturii își făceau apariția figurile nuanțate ale lui Nicolae Velea, directivele din oficiosul partidului înfierau tocmai aceste exemplare: „Există la unii prejudecata absolut falsă că oamenii limpezi la minte și hotărâți ar fi <<liniari>> și <<neinteresanti>>, lipsiți de conflicte interioare, că adevăratele <<drame sufletești>> le pot oferi literaturii numai oamenii șovăielnici, bântuiți de îndoieli și temeri, dispuși să taie firul în patru. Spre deosebire de asemenea eroi contorsionați și adesea respingători (...) lumea sufletească a militanților pentru socialism este plină de frumuseți și, în același timp, se află într-un permanent clocot, într-o continuă transformare”. [19] Pentru Eugen Negrici, tipologiile lui Velea sunt unele de tranziție, născute tot în urma unei tranziții, a unei crize,

pe care o reflectă printr-o „gestică insolită și distorsiuni de gândire și de limbaj”. Criticul le percepe ca pe un stadiu intermediar către eroii cu adevărat problematici din literatura cu substrat existențialist. [20]

„A face, nu a vorbi” ar trebui să fie principiul după care se ghidează lumea pragmatică din cadrul nuvelisticii lui Velea. *Odihnă*, povestire care surprinde cel mai bine conflictul dintre libertate și obligativitate, dintre aspirații și existența concretă în mediul rural, zugrăvește o deșteptare simbolică. Dănilă Lencioiu, „unul dintre oamenii care toată ziua au ce face”, desfășoară un monolog lung și complicat în încercarea de a transpune în vorbe senzațiile pe care le încearcă. Povestirea lui este încălțită, cu ruperi de ritm, alternanțe de timpuri și ezitări în a devoala ceva ce l-a marcat. Într-o zi de sapă gândul începe să umble aiurea și țăranul se înduioșează la redescoperirea propriului trup. Dar corpul se dovedește doar un conductor către sinele profund: „Mă uit la dește și la lungul fluierului și mă trăsnește așa că, uite de la laba piciorului în sus ți-u eu. Că talpa și gleznele și pulpa sunt eu. Cum m-o fi pocnit gândul, c-am simțit că nu-l mai încape capul, că mi se desfac tâmpile din încheieturi și mă ia cu amețeli.” [21] Revelația, banală în aparență, este năucitoare. Într-un moment de respiro, țăranul face un gest de aducere aminte a ceea ce înseamnă el ca ființă umană, a dimensiunii ample a persoanei: „Îmi dau iar ocol cu ochii și-mi zic că, uite, asta sunt eu. Gândirea asta nu m-a mai amețit ca înainte, dar tot am avut o tresăltare, ca și cum aș fi cunoscut atunci pe cineva cu care mersesem alături o căruță de ani și nu-l cunoșteam, nu schimbasesm o vorbă cu el”. [22] Insul activ regăsește răgazul contemplației, al reflexivității, coborând pe panta trecutului până într-o copilărie marcată de norme sociale rigide. Dornic de învățătură, îndrăgind cărțile, copilului i s-a predat prin violență lecția supraviețuirii. Înăbușirea reveriilor a însemnat un proces dureros, echivalent cu abrutizarea prin muncă epuizantă. Ca majoritatea personajelor lui Velea, Dănilă Lencioiu, într-un moment de răscruce a vieții, se scutură de tirania trecutului și iese de sub zodia unei existențe cu coordonate impuse de alții. Revelația va antrena un alt ritm cotidian, cu momente de răgaz și răsfaț.

Schimbarea de paradigmă a antrenat modificarea ierarhiei în anii 60 în primul rând în urma conștientizării insuficienței celei impuse artificial de a mulțumi gustul și așteptările publicului. Caracterul specific artistic al revizuirii întreprinse de neomoderniști confirmă justetea criteriilor și explică rezistența numelor și a operelor promovate..

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077

This paper is supported by the Sectorial Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number SOP HRD/159/1.5/S/136077

Referințe

- [1] Bloom, Harold, *Canonul occidental*, tr. Diana Stanciu, Univers, București, 1998, p. 33;
- [2] *Ibidem*, p. 27;
- [3] Vêrdery, Katherine, *Compromis și rezistență: cultura română sub Ceaușescu*, trad. de Mona Antohi și Sorin Antohi, Humanitas, București, 1994, p. 66;
- [4] Besançon, Alain, *Originile intelectuale ale leninismului*, trad. Lucreția Văcar, Humanitas, București, 2007, p. 351 – 352;
- [5] Simuț, Ion, *Reabilitarea ficțiunii*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004;
- [6] Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, Cartea Românească, București, 1978, p. 617;
- [7] Manolescu, Nicolae, *Generația literară*, „România Literară”, nr. 2/19-25 ianuarie 2000l, p. 1;
- [8] Ungureanu, Cornel, *Proza românească de azi*, Cartea Românească, București, 1985;
- [9] În acest sens merge declarația lui Eugen Simion, dintr-un interviu din 1962: „Ei s-au format odată cu poeții, prozatorii și dramaturgii tineri, au scris despre cărțile lor și, într-o bună măsură au

reușit să atragă atenția asupra originalității acestui fenomen în literatura actuală.” („Gazeta Literară”, nr. 2/11 ianuarie 1962);

[10] Simion, Eugen, *Tinerii prozatori și originalitatea literaturii noi*, „Luceafărul”, 15 aug. 1964;

[11] Popescu, D. R., *F...*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 147;

[12] Bănulescu, Ștefan, *Iarna bărbaților*, Jurnalul Național, București, 2012, p. 29;

[13] *De vorbă cu Sorin Titel*, „Echinoc”, an. III, nr. 1-2, ian-feb. 1971, p. 7;

[14] Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Humanitas, 1999, p. 361;

[15] Titel, Sorin, *Opere I*, F.N.S.A, București, 2005, p. 265;

[16] *Ibidem*, p. 255;

[17] Burlacu, Alexandru, *Proza lui Vlad Ioviță*, „Caiete Critice”, 1-3/1994, p. 72;

[18] Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, Cartea Românească, 1970, p. 100;

[19] *Literatura să pătrundă în miezul actualității*, „Scânteia”, nr. 4479/22 martie 1959 apud. Selejan, Ana, *Literatura în totalitarism*, vol. 6, Cartea Românească, 2000;

[20] Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Pro, Brașov, 2002, p. 206: „(...) nu aveau mari tensiuni afective, nici temperamentul sau complexitatea morală ale celor pe care îi va zămisli proza lui Breban, să zicem, dar izbuteau să se individualizeze printr-un nume comic sau o poreclă barbară, printr-un gest contrariant, o bizarerie verbală sau o mică <<suceală>> a gândului sau a faptei”;

[21] Velea, Nicolae, *Povestiri*, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p. 71;

[22] *Ibidem*, p. 72

Bibliografie

Lucrări esențiale:

Bănulescu, Ștefan, *Iarna bărbaților*, Jurnalul Național, București, 2012.

Popescu, D. R., *F...*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.

Preda, Marin, *Întâlnirea din pământuri*, Jurnalul Național, 2010.

Titel, Sorin, *Opere I*, F.N.S.A, București, 2005.

Velea, Nicolae, *Povestiri*, Editura Fundației Culturale Române, 1997.

Monografii. Volume consultate și citate:

Besançon, Alain, *Originile intelectuale ale leninismului*, trad. Lucreția Văcar, Humanitas, București, 2007.

Bloom, Harold, *Canonul occidental*, tr. Diana Stanciu, Univers, București, 1998.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Humanitas, 1999.

Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, Cartea Românească, 1970.

Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Pro, Brașov, 2002.

Selejan, Ana, *Literatura în totalitarism*, vol. 6, Cartea Românească, 2000.

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, Cartea Românească, București, 1978.

Simuț, Ion, *Reabilitarea ficțiunii*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.

Ungureanu, Cornel, *Proza românească de azi*, Cartea Românească, București.

Vérderly, Katherine, *Compromis și rezistență: cultura română sub Ceaușescu*, trad. de Mona Antohi și Sorin Antohi, Humanitas, București, 1994.

Articole:

Burlacu, Alexandru, *Proza lui Vlad Ioviță*, „Caiete Critice”, 1-3/1994, p. 72.

De vorbă cu Sorin Titel, „Echinoc”, an. III, nr. 1-2, ian-feb. 1971, p. 7.

Manolescu, Nicolae, *Generația literară*, „România Literară”, nr. 2/19-25 ianuarie 2000, p.

1.

Simion, Eugen, *Tinerii prozatori și originalitatea literaturii noi*, „Luceafărul”, 15 aug. 1964.

TUDOR ARGHEZI'S "COLLABORATIVE" ARTICLES AND THEIR CONSEQUENCES

PUBLICATION DE "COLLABORATIONNISTE" DE TUDOR ARGHEZI ET SES CONSÉQUENCES

PUBLICISTICA DE „COLABORAȚIONIST” A LUI TUDOR ARGHEZI ȘI URMĂRILE EI

Mirel ANGHEL

Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București,
Facultatea de Medicină, Disciplina Limbi Moderne,
B-dul Eroilor Sanitari, nr. 8
mirel.anghel@yahoo.com

Abstract

The articles published by Tudor Arghezi in newspapers and magazines caused him the biggest problems the poet encountered in his entire life and brought him even two imprisonments, in 1919 and 1943. His articles and pamphlets always upset because the author did not take into consideration the political regime that ruled our country. He attacked his enemies without protecting anyone, irrespective of their importance. Some of the most difficult periods in the poet's life were the imprisonments. While he was in detention Tudor Arghezi had a very difficult biographical experience but his literary creation was prolific.

Résumé

Son activité de publiciste a créé de grands problèmes à Tudor Arghezi, lui amenant même deux emprisonnements - dans les années 1919 et 1943. Ses articles et pamphlets ont toujours dérangé, parce qu'ils n'ont jamais tenu compte du régime politique du pays et ils ont attaqué sans ménager, sans égard à l'importance des personnes en cause. Les unes des périodes les plus difficiles de la vie du poète ont été ses deux emprisonnements. Durant ces périodes Tudor Arghezi a traversé une dure épreuve biographique, mais également une période prolifique de son œuvre littéraire.

Rezumat

Activitatea publicistică i-a creat cele mai mari probleme lui Tudor Arghezi, aducându-i chiar și două întemnițări, în anii 1919 și 1943. Articolele și pamfletele sale au deranjat întotdeauna deoarece nu au ținut cont de orânduirea politică a țării și au atacat fără a menaja pe nimeni, indiferent de importanța persoanei respective. Unele dintre cele mai grele perioade din viața poetului au fost cele două detenții. În timpul lor Tudor Arghezi a fost într-o grea cumpănă biografică, dar într-o perioadă prolifică a creației sale literare.

Keywords: Tudor Arghezi, articles, Gazeta Bucureștilor, collaborative journalists

Mots-clés: Tudor Arghezi, publication, Gazeta Bucureștilor, journalistes collaborationnistes

Cuvinte-cheie: Tudor Arghezi, publicistică, Gazeta Bucureștilor, ziariști colaboraționiști

Introducere

Publicistica lui Tudor Arghezi a fost pentru poet un mijloc de luptă cu orânduirile politice ale țării noastre, de-a lungul timpului. El nu a ezitat să critice pe oricine, lovind vitriolant în adversari și exprimându-și întotdeauna opiniile pe teme politice, sociale și culturale.

În anul 1913, încă departe de publicarea primului său volum de versuri (*Cuvinte potrivite*, 1927) Tudor Arghezi ocupă funcția de prim-redactor al ziarului *Seara*, al cărui proprietar este cunoscutul mecena Alexandru Bogdan-Pitești. Împreună cu Gala Galaction, Arghezi conduce revista *Cronica* între 12 februarie 1915 și 3 iulie 1916, până când ea își încetează apariția din cauza intrării României în război. În articolele sale, Tudor Arghezi militează pentru neutralitatea României în preajma Primului Război Mondial. În această perioadă, poetul începe o intensă activitate publicistică. Colaborează la multe publicații: *Facla*, *Seara*, *Cronica*, *Viața socială*, *Rampa*, *Figuri contemporane*, *Linia dreaptă*, *Revista ideei*, *Teatrul*, *Înfrățirea*, *Insula*, abordând mai multe domenii: cronică plastică, cronică de teatru, articole politice, pamflete, poezii și recenzii. În plus, Tudor Arghezi colaborează la *Viața românească* de la Iași, condusă de Garabet Ibrăileanu.

Totuși, problemele de ordin material îl presează tot mai mult, iar încercările sale nu sunt unele de succes. Colaborările la reviste nu-i asigură banii necesari pentru a-și întreține mama (Rozalia), fiul (Eliazar) și fratele vitreg (Alexandru, fiul Rozaliei), aflați într-o situație aproape dramatică.

În 1916, România declară război Puterilor Centrale. În acest context, prin activitatea lui publicistică, Tudor Arghezi se expune riscului de a fi asimilat în conștiința publică puterii germane care ocupă Bucureștiul. În articolele publicate între 1915-1916, înainte de colaborarea la *Gazeta Bucureștilor*, acesta susține neutralitatea României în războiul dintre Puterile Centrale și Antanta. În articolele din această perioadă, aplecarea sa spre Germania este evidentă.

O decizie luată acum îi va marca viața și activitatea literară. Este cunoscut faptul că Tudor Arghezi era un germanofil, poate și datorită originii sale transilvane. După părăsirea Bucureștiului de către guvernul român, în data de 3 decembrie 1916, la scurt timp este înființat ziarul bilingv *Bukarester Tageblatt – Gazeta Bucureștilor*, primul număr apărând la 12 decembrie 1916. Pe prima pagină a publicației este menționat subtitlul *Ediție de război*. În timpul ocupației germane, presa apărea doar în limba germană. De aceea, înființarea acestui ziar bilingv poate fi interpretată și ca un gest subversiv față de ocupanți. Așadar, între anii 1916-1918, când toată zona Munteniei și Bucureștiul sunt evacuate din cauza războiului, Arghezi decide să nu părăsească Bucureștiul, ci rămâne și colaborează, sub dominația austro-germană, la aceasta gazetă.

Gazeta Bucureștilor își declară independența în numărul 65, din 6 martie 1917. În acest nou context, își oferă colaborarea scriitori și publiciști precum Tudor Arghezi, I. Slavici, Dem. Theodorescu, D. Karnabatt, A. Camburopol, toți crezând că, astfel, servesc interesul național. Ziarul va găzdui și comunicatele românești de pe front, potrivit nemților. Tudor Arghezi își începe colaborarea începând cu nr. 154 din 19 mai 1917, odată cu publicarea editorialului *Germania și adversarii săi*. Editorialele politice sunt semnate de el cu pseudonimul Sigma, iar pentru cronicile teatrale poetul folosește inițialele T.A. În articolele politice, temele predilecte sunt cele care privesc politica internă și externă a țării.

După colaborarea la *Gazeta Bucureștilor*, mai publică articolul *Emanciparea în Curierul izraelit*, nr. 1 (473) din 6 septembrie 1918, semnând T. Arghezi. Este ultimul său articol publicat înainte de arestarea pe motiv de „colaboraționism”. Ultimul articol al lui Tudor Arghezi apărut în *Gazeta Bucureștilor* este cronică teatrală *Alfred Capus: «Bărbații Leontinei»* [1]. Ziarul mai apare până la 11 noiembrie 1918.

La 11 noiembrie 1918, Puterile Aliate și Germania încheie armistițiul care pune capăt Primului Război Mondial. După ce părăsise Bucureștiul la 3 decembrie 1916 pentru a se muta la Iași, guvernul român revine în Capitală în decembrie 1918 și instituie starea de asediu. Toți cei care rămăseseră în București și au colaborat cu ocupantul german sunt arestați. Pentru publicarea în ziarul oficial, Arghezi și alți ziariști (I. Slavici, Dem. Theodorescu, S. Grossman, D. Karnabatt), sunt acuzați de trădare și trimiși în fața Curții Marțiale, un tribunal de război. Sunt toți considerați

„trădători” pentru vina de a fi scris în paginile ziarului bilingv *Bukarester Tageblatt – Gazeta Bucureștilor*.

Din ordinul verbal de arestare dat de prefectul Bucureștiului, G. Corbescu, comisarul guvernului român pe lângă armatele aliate, în fața Curții Marțiale sunt aduși în total 24 de ziariști, fie că au fost redactori, colaboratori externi ai ziarului, au făcut traduceri, s-au ocupat de corectură, au semnat cronici artistice și literare sau articole politice.

Ziariștii sunt arestați la 4 ianuarie 1919 și înțemnițați la închisoarea Văcărești din București. Corbescu își motivează, în ziua a cincea a procesului, ordinul de arestare prin pericolul pe care ziariștii îl reprezentaseră pentru siguranța statului și pentru armatele aliate. Arestarea ziariștilor vine ca o surpriză, căci oamenii politici care pactizaseră cu vrășmașul nu sunt arestați, iar alți ziariști sunt reținuți și eliberați rapid. Într-un memoriu, ziariștii acuzați de trădare acuză faptul că sunt judecați de o instanță militară (Curtea Marțială), și nu de una civilă, așa cum ar fi fost normal. În procesul militar se cere pentru cinci dintre aceștia pedeapsa capitală. Alături de colaboratorii ziarului, sunt arestați și funcționarii care au lucrat la *Gazeta Bucureștilor*. Unii dintre ei ajung să fie achitați, în cele din urmă, asemenea multor oameni politici arestați. Alții vor ispăși pedepse de zece sau de cinci ani, în funcție de gravitatea faptelor comise.

Ecourile din presă sunt favorabile celor acuzați, curentul de opinie fiind acela că pe banca acuzaților nu au fost aduși toți cei vinovați, în special oamenii politici. Se spunea că Iorga le-ar fi propus ziariștilor să părăsească țara, dar Arghezi a refuzat în numele tuturor. Directorul gazetei la care au colaborat ziariștii, M. Sărățeanu, nu a putut fi arestat, fiind de negăsit.

Publicistica de neînduplecat a lui Tudor Arghezi

În tinerețe, Tudor Arghezi s-a închis voluntar în mănăstirea Cernica. Peste câțiva ani, este trimis tot într-o mănăstire, în străinătate, la Fribourg. De aici, *evadează* ca dintr-o închisoare, spre viața de laic, simțindu-și îngrădită libertatea spirituală. De-a lungul vieții, aceste situații s-au inversat, ca o ironie a sorții. În cele din urmă, el ajunge în fosta mănăstire Văcărești, transformată în închisoare. Scrisul său îl duce acum în detenție, refuzul poetului de a-și îndoi condeiul după cum cereau vremurile costându-l chiar libertatea. Arghezi este acuzat că în articolele sale antebelice îi incriminase pe cei care erau în favoarea războiului, printre care se aflau instituția Parlamentului, regele Carol și instituția bancară Marmorosch Bank. În plus, se consideră că prin articolele sale a adus jigniri Regelui Ferdinand I și Reginei Maria.

Din cauza unei epidemii de tifos exentematic, închisoarea Văcărești intră în carantină, iar deținuții politici sunt mutați, la intervenția lui Nicolae Iorga, la Hotelul Modern din București, situat lângă circul Sidoli. În cele 60 de zile cât locuiesc aici ca „internați”, libertatea nu le este prea mult îngădită. Paza este foarte permisivă. Pot primi vizite de la familie, iar unii chiar își petrec nopțile acasă. „Închisoarea a fost câtva timp un hotel cu anumită clientelă. Stăpânirea știa și ea cât erau deținuții de vinovați și înțelegea că trebuiau vizitați des și lăsați să mai doarmă și pe la casele lor...” [2], își amintește Tudor Arghezi în legătură cu acest episod din viața lui. Timp de două luni sunt închiși fără a le fi aduse la cunoștință acuzațiile. Memoriile pe care scriitorii le trimit nu găsesc un ecou favorabil în rândul oamenilor politici. Acuzațiile aduse tuturor, introduși în aceeași categorie, sunt: servirea intereselor străine, demoralizarea armatei române prin articolele în care criticau acțiunile acesteia, atacarea oamenilor politici ai țării, trădarea interesului național, primirea unor sume importante de bani din partea nemților pentru articolele semnate în *Gazeta Bucureștilor*, gazetă despre care se considera că, fără colaborarea lor, nu ar fi putut constitui un grup redacțional care să scoată ziarul pe piață.

După proces, în aprilie 1919, sunt iar mutați în acest hotel, la insistențele avocatului C.G. Costa-Foru. La el apelează ziariștii atunci când simt că sunt în pericol de a fi duși înapoi la Văcărești. Zvonurile care circulă sunt înspăimântătoare, căci se propune să fie duși la muncă silnică, la ocnă. Din păcate, lucrurile iau o turnură neplăcută. Un deținut evadează, făcându-i pe ziariști să se teamă că se vor înăspri condițiile de detenție. Se hotărăsc să ceară încă o dată ajutorul avocatului C.G. Costa-Foru. La 19 aprilie 1919, toți ziariștii semnează o scrisoare adresată acestuia și țin să se

desolidarizeze neapărat de cazul evadatului minor, pe nume Rotman, pentru a nu avea și ei de suferit:

„Pentru stabilirea diferenței fundamentale dintre cazul nostru și cazul unui băiet de prăvălie, bun socialist poate, dar naiv și nervos, v-am ruga să interveniți, dacă întrebările Dv., făcute cu titlul de informație la locul competente, li s-ar răspunde că suntem amenințați de efectele unei solidarizări forțate și pripite cu un deținut dispărut. O pază mai sigură decât ne administrăm noi înșine individual nu pot garanta nici zidurile Văcăreștilor nici fortăreața Jilavei”[3].

După ce sunt mutați la Văcărești, soția lui, Paraschiva, le asigură înțemnițaților hrana zilnică, străbătând pe jos distanța de la locuința din bulevardul bucureștean Elisabeta până la închisoare, încărcată de povara cratițelor cu mâncare. Glumind, lui Arghezi îi plăcea să spună că și-a construit casa din mahalaua Mărțișor pentru a fi mai aproape de acest loc, în cazul în care va mai fi închis. A presimțit bine că va mai fi închis, dar a doua înțemnițare (din 1943) va fi la Târgu-Jiu, departe de București.

La închisoarea Văcărești deținuții trăiau într-o situație foarte grea, așteptând eliberarea promisă de unii oameni politici. Sănătatea le fusese afectată de ultimul an în care au stat închiși. Dintre toți, Slavici și Grossman sunt grav bolnavi. În închisoare, pentru Tudor Arghezi apar frământările legate de familia sa. Primul lui fiu, Eliazar, în vârstă de 14 ani, îi creează probleme Paraschivei, a doua soție a poetului. Eliazar moștenește de la tatăl lui tocmai spiritul rebel. Fuge de acasă în repetate rânduri la mama lui, Constanța Zissu. Astfel, tatăl său obține, în mai 1919, o grațiere temporară de cinci zile, sub pază permanentă, pentru a-și aduce fiul fugar acasă. Momentul acestei scurte eliberări este immortalizat de Tudor Arghezi în *Vizita acasă*, scriere apărută în volumul *Icoane de lemn*. Însă, peste doar câteva luni, în septembrie 1919, Eliazar pleacă iar, „demoralizat de absența mea de acasă” [6], mărturisește tatăl îngrijorat într-o scrisoare.

În procesul ziariștilor „colaboraționiști”, printre avocații care îl apără pe Tudor Arghezi se află și N.D. Cocea, bunul prieten al poetului susținând în pledoaria sa că el este cel mai mare poet al țării după Eminescu, chiar dacă nu publicase încă niciun volum de versuri. Cocea subliniază firea de revoltat a lui Arghezi, care, susține el, nu este o persoană care să poată fi acuzată de trădare. Nu a fost, însă, apărut doar de N.D. Cocea. Mai susțin în proces cauza sa avocații D. Cancicov, Tudor Popescu și M. Negreanu.

Procesul ziariștilor începe la 22 februarie 1919 la Curtea Marțială a Corpului II Armată și durează 13 zile. Avocații apărării invocă la proces articolul 24 din Constituție, prin care este garantată libertatea presei, dar și articolul 42 al Convenției de la Haga, conform căruia ziariștii nu pot fi incriminați pentru activitatea lor în timpul ocupației inamice. În pledoaria sa, Tudor Arghezi se solidarizează cu Dem. Theodorescu, afirmând că amândoi au situații foarte asemănătoare. El susține că generalul Iliescu, subordonat lui Ion Brătianu, fusese cel care le-a dictat orientarea articolelor semnate de ei.

În plus, avocații care îi apără pe ziariști subliniază rolul important jucat de *Gazeta Bucureștilor* pentru „păstrarea moralului populației”, ziarul fiind „ecoul frământărilor” oamenilor. Ei nu au făcut decât să scrie „sub inspirația oamenilor politici români”, cea mai bună dovadă care arăta că gazeta nu era o „foaie” germană fiind faptul că în ea erau publicate ordonanțe și comunicate ale Ministerelor românești, lăsate prin delegații în Muntenia.

Partea acuzării este susținută în proces de comisarul regal, maiorul Gheorghe Nicolescu-Bolintin, cel care respinge obiecția avocaților de incompetență a unui tribunal militar de a-i judeca pe ziariști prin faptul că situația este una excepțională, iar, în cazul instituirii stării de asediu, autoritatea revine armatei. Nemulțumiți de respingerea acestei obiecții de către instanță, în a patra zi a procesului, avocații P. Grădișteanu, C.G. Costa-Foru, N. Micescu, C.G. Petrescu, N. Mavrojani și G. Ștefănescu se retrag din ședința de judecată, rămânând ca acuzații să fie apărați doar de avocații desemnați din oficiu.

Tudor Arghezi inițiază la 31 decembrie 1919 o petiție pe care o semnează și câțiva dintre ceilalți deținuți. Toți apelează la bunăvoința unor persoane influente. Pe poet îl ajută și fratele său vitreg, Alexandru Pîrvulescu. El îi înmânează generalului D. Iliescu câteva scrisori din partea lui

Arghezi, prin care ziariștii solicită grațierea și amnistierea, în vederea reintegrării lor în viața literară și publicistică. Pentru moment, nicio intervenție făcută de numeroși scriitori în favoarea celor închiși nu are rezultate concrete.

Procesul se ține la Tribunalul Militar, deoarece se consideră că ziariștii au oferit inamicului informații care au adus prejudicii situației militare și politice a României. Ion N. Theodorescu (Tudor Arghezi) ia cuvântul în 24 februarie 1919. Invocă în depoziția sa colaborarea la *Libertatea*, ziar care îi susținea pe adversarii Germaniei. El mai declară în timpul procesului că în război a fost implicat de partea guvernului român, iar o dovadă în favoarea sa este susținerea de care s-a bucurat din partea generalului D. Iliescu.

Sentința este pronunțată în 23 martie 1919. D. Karnabatt și S. Grossman sunt condamnați la câte 10 ani de închisoare, iar Dem. Theodorescu, I. Slavici și T. Arghezi primesc câte cinci ani. În schimb, sunt achitați alți angajați ai ziarului. Recursul pe care ei îl fac este respins la 30 septembrie 1919. Reacțiile din presă sunt pozitive celor condamnați, considerându-se ca totul ar fi doar un abuz de putere. Opinie singulară face Nicolae Iorga. În *Neamul românesc*, nr. 57 din 11 martie 1919, acesta își manifestă satisfacția față de condamnarea „răspopitului” Tudor Arghezi. În schimb, adevărații prieteni nu îl părăsesc. Gala Galaction publică articolul *Tudor Arghezi în Chemarea* (30 decembrie 1919), în care rememorează prietenia lor încă din adolescență, pledând, totodată, și pentru libertatea de opinie a scriitorilor.

La închisoarea Văcărești, scriitorii sunt tratați preferențial, nefiind amestecați cu ceilalți deținuți. Ei formează categoria aparte a deținuților politici. Li se permite să scrie, au libertatea de a întreține corespondență cu cei de afară, iar celulele lor devin locuri în care se țin mici cenacuri, unde scriitorii își citesc unul altuia operele.

Arghezi se amestecă și printre pușcăriașii de drept comun, îi observă cu atenție, le ascultă poveștile și îi pune în opera sa. Spunea adesea că poarta neagră a închisorii i-a inspirat titlul volumului de proză în care evocă această experiență, *Poarta neagră*. Pentru volumul de versuri *Flori de mucigai*, scrie poetul, „am îmbinat durerile sufletului strâmb, măcar că plin de candori, cu imaginea generală a decompoziției omenești, a zidurilor reci, a temniței puturoase, a șobolanilor și a morților fără cruce...” [8]. Doar întâlnirea cu această sub-lume a închisorii putea produce o asemenea reacție a sensibilității poetice a lui Tudor Arghezi. Personajele văzute de poet aici au intrat în literatura sa; aceasta este o lume „șuie”, de hoți, tâlhari și pungași, înfățișată în volumele *Flori de mucigai* și în *Icoane de lemn*. El mai scrie în închisoare și poezia *Prințul*, datată „Văcărești 1919”, publicată după eliberare în *Umanitatea*, I, nr. 2, iulie 1920. În această revistă vor mai publica după eliberare foștii colegi de temniță D. Karnabatt și I. Slavici, dar și Gala Galaction și Tudor Vianu.

Fiecare dintre cei întemnițați apelează la persoane cu influență politică pentru a-i ajuta să fie eliberați, dar fără rezultate notabile. În iunie 1919, cei cinci ziariști redactează un memoriu prin care cer eliberarea temporară până la judecarea recursului la Înalta Curte de Casație și Justiție. Memoriul le este respins. La 28 august 1919, Tudor Arghezi îi expediază o scrisoare lui Arthur Văitoianu, ministru de Război în cabinetul lui Ion I.C. Brătianu, pentru a-l ruga să intervină de urgență pe lângă prim-minstru în vederea eliberării lor. El pune această situație neplăcută pe seama „capriciilor” „rău informate ale unor adversari fanteziști”, recunoscând și că „Unii dintre noi și-au dus convingerile prea departe, poate, și n-au știut să-și pună condeiului frâu” [9].

Arghezi trimite încă o scrisoare la 28 august 1919, în numele celor cinci ziariști închiși, de această dată generalului D. Iliescu, bazându-se pe influența pe care acesta o avea în sfera politică internă și internațională. Nu are succes nici de această dată. Îi expediază generalului Văitoianu o nouă scrisoare, în data de 7 septembrie 1919, când îi cere, în nume personal, o nouă grațiere temporară (după ce primise una de cinci zile în luna mai a aceluiași an), deoarece fiul, Eliazar, fugise din nou de acasă.

Viața în temniță

La închisoarea Văcărești, Slavici, cel mai vârstnic din grupul deținuților politici, stă retras tot timpul, scrie 12 ore zilnic și refuză să semneze petițiile pe care ceilalți le fac pentru a fi grațiați.

Deținuții politici discută aprins chestiunile politice ale zilei sau probleme de literatură. Opinia publică le este încă potrivnică. Lipsește și disponibilitatea politică a liberalilor de a-i ajuta.

O rază de speranță se întrevade în schimbarea guvernului liberal condus de Ionel I.C. Brătianu, la 27 septembrie 1919. Prim-ministrul se opusese eliberării ziariștilor „colaboraționiști”, în ciuda unor presiuni făcute de opinia publică și a memoriilor repetate ale ziariștilor. În noul context politic, N.D. Cocea ocupă un loc de deputat. Printre cei care vor contribui la eliberarea ziariștilor este și senatorul Gr. T. Coandă, membru al al Partidului Țărănesc și director al Băncii Populare Pitești, acolo unde era angajat chiar tatăl lui Tudor Arghezi, Nicolae Theodorescu. În ședința Senatului din 22 decembrie 1919, Gr. T. Coandă, probabil și la rugămintea tatălui lui Tudor Arghezi, cere eliberarea ziariștilor.

Noul guvern, condus de Alexandru Vaida-Voievod, este format la 1 decembrie 1919, printre demnitari numărându-se O. Goga, ministru la Instrucție Publică, dar și Nicolae Iorga, în calitate de președinte al Camerei Deputaților. După cum notează în *Memoriile* [10] sale, Iorga intenționa să îi ajute pe ziariștii închiși să obțină grațierea, dar abia după pronunțarea condamnării.

Pentru eliberarea deținuților politici acuzați de colaboraționism este dusă o intensă campanie inițiată chiar de către Ministrul Justiției, Ștefan Ciceo-Pop. Deputatul de stânga C.G. Costa-Foru susține această cauză în Camera Deputaților prin cuvântarea sa din 22 decembrie 1919, prin care cere guvernului „să remedieze toate efectele rezultate din violarea Constituției” [11], printre care condamnarea grupului de ziariști de către un tribunal militar, și nu de Curtea de Jurați, așa cum ar fi fost normal. Ei nu doresc doar grațierea, ci și amnistiarea, adică o reabilitare completă, căci simpla grațiere i-ar fi lipsit de drepturi civile și i-ar fi împiedicat să își reia activitatea literară sau gazetărească.

Astfel, curentul de opinie în cercurile politice se schimbă. Ministrul Justiției, Ștefan Ciceo-Pop face o vizită la închisoarea Văcărești în ziua de Crăciun a anului 1919. Le propune ziariștilor să semneze o petiție de grațiere către Regele Ferdinand I. Ministrul Justiției înaintează Regelui Ferdinand decretul de grațiere, aprobat la 31 decembrie 1919. Punerea lor în libertate se va produce la 1 ianuarie 1920.

Eliberarea este posibilă și în urma intervenției lui Nicolae Iorga, cel mai mare adversar al lui Tudor Arghezi. Mai mult, Iorga îi înmânează personal decizia de eliberare. Scund și îndesat, întemnițatul nu poate ajunge peste gard până la mâna adversarului său pentru a-și lua actul de grațiere. Astfel că Iorga face un gest memorabil pentru poet: „Pe mine m-a scos din pușcărie Nicolae Iorga. El a venit personal la Văcărești să-mi aducă decretul de grațiere. Pe atunci închisoarea era înconjurată cu un gard de sârmă ghimpată de înălțimea unui stat de om. Iorga era însă mai înalt decât gardul, iar eu...cum mă vezi. El și-a coborât deci mâinile peste gard, iar eu mi le-am înălțat către ale sale.” [12].

După grațiere, toți ziariștii fac eforturi pentru a fi amnistiați. Primesc, din nou, ajutorul lui Nicolae Iorga. La 24 februarie 1920, acesta semnează o cerere din partea Camerei Deputaților, adresată Ministrului Justiției, prin care solicită amnistiarea celor cinci ziariști. Deocamdată nu obțin ceea ce își doresc.

Tudor Arghezi petrece în total la Văcărești un an și zece zile. Conform condamnării primite, ar fi trebuit eliberat după cinci ani, în martie 1925. La doar două săptămâni de la eliberare, Tudor Arghezi publică poezia *Biserica din Gropi*, datată „Văcărești 1919”. Abia ieșit din închisoare, el își ascute și mai tare verbul. Aflând de propunerea Societății Scriitorilor Români de a-l exclude din rândurile sale, îi numește „gângănii” și „mucigaiuri” [13] pe cei care aveau această intenție. În *Izbânda* este publicată o scrisoare-pamflet adresată de Tudor Arghezi redacției acestei publicații. Președintele Societății Scriitorilor Români (S.S.R.), Mihail Dragomirescu propusese în ultima ședință excluderea scriitorilor C. Stere, I. Slavici, G. Galaction, G. Topârceanu, A. de Herz, M. Sadoveanu și, bineînțeles, Tudor Arghezi.

La 29 iunie 1920, Tudor Arghezi îi trimite un memoriu [14] ministrului Industriei și Comerțului, Octav Tăslăuanu. Invocă alte precedente de amnistiare și cere în numele tuturor

ziariștilor același lucru. Ziariștii solicită un decret de amnistie pentru a fi reabilitați complet și a-și putea relua activitatea publicistică. Și acest demers este fără rezultat.

Ajutorul decisiv va veni din partea lui G.D. Mugur, un apropiat al regelui Ferdinand I și director al Fundației Culturale „Principele Carol”. În cele din urmă, vine și momentul atât de așteptat. La 4 iulie 1922, Regele semnează un decret de amnistiere, într-un context politic în care forurile internaționale cer explicații în legătură cu procesele politice din România.

Lupta cu editorii îl face pe Arghezi indezirabil în rândul scriitorilor, fiind unul dintre motivele excluderii. Pe scriitorii din această breaslă el îi numește „o minoritate” „compusă în mare parte din neofiți, în raporturi foarte indirecte și ipotetice cu literatura și promovați autori grație senilităților precoce ale d-lui Mihalache Dragomirescu” [15]. Ținta principală a acestui pamflet, care eliberează parcă furia acumulată în închisoare, este Mihail Dragomirescu, pe care el îl numește „cel mai cu demnitate nepot al lui Păcală” [16].

După eliberare, Tudor Arghezi pare un scriitor mult mai angajat pe frontul ideilor, cu o atitudine mai incisivă decât în trecut, reproșându-le celorlalți confrăți tocmai lipsa de atitudine în lupta curentelor de opinie. Mai mult decât atât, spune Arghezi, cei care nu au cunoscut temnița pentru opiniile lor îi osândesc pe alții care au făcut „jertfa (...) lepădării de sine” [17]. Adevăratul pericol pentru S.S.R., consideră Arghezi, intuit de M. Dragomirescu, este viitorul sindicat al scriitorilor, pe cale de constituire, care va avea rolul de a-i apăra pe aceștia în fața editorilor și de a reglementa cadrul juridic în care își desfășoară activitatea.

În trecut, Arghezi îi atacase pe editori, dorind o lege care să reglementeze relația acestora cu scriitorii. Motivul principal era legat de aspectele financiare. Cu siguranță, astfel de articole i-au deranjat pe mulți scriitori. El a dorit foarte mult să își înființeze propria tipografie, pentru a-și edita singur cărțile și a fi independent în activitatea de scriitor. Tovărășia celorlalți scriitori din Societate îi repugnă și nu îl emoționează deloc lipsa bucuriei de a mai avea dreptul „să-mi las galoșii la ușa Societății S.R., lângă pălăria d-lui Mihalache Dragomirescu (...) oricât de plăcută le-ar fi fost pingeleselor acestor galoși tovarășia creștetului cugetător fesier al neprețuitului profesor” [18].

Concluzie

Publicistica lui Tudor Arghezi i-a rezervat poetului numeroase neplăceri de-a lungul timpului. Pe lângă cele două întemnițări, din 1919 și 1943, el a avut parte de numeroase adversități din partea oamenilor politici și a confrăților scriitori. Unele animozități l-au urmărit aproape întreaga viață de scriitor, așa cum a fost cea cu Nicolae Iorga. Totuși, de fiecare dată, oricât de multe probleme a avut din cauza pamfletelor și articolelor sale corozive, Arghezi a revenit în atenția cititorilor cu o forță și mai mare, afirmându-și întotdeauna crezul care a stat la baza creației lui.

Bibliografie

[1] *Gazeta Bucureștilor*, II, nr. 547, 23 iunie 1918, p. 1, semnat T.A., cu titlul *Teatrul Comoedia: «Bărbații Leontinei», comedie în trei acte de Capus, tradusă de P. Gusti*, apud Tudor Arghezi, *Opere IV. Publicistică (1914-1918)*, Ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu, prefată de Eugen Simion, Editura Academiei Române, Univers Enciclopedic, București, 2003, pp. 1258-1262.

[2] Netea, Vasile, *Șapte nopți de vorbă cu Tudor Arghezi*, în *Interviuri literare*, Editura Minerva, București, 1972, p. 126.

[3] Dima-Drăgan, C., Vasilescu-Capsali, N., [scrisori din 19 aprilie 1919], în *Ateneu*, X, nr. 5, mai 1973, p. 7.

[4] Dima-Drăgan, C., Vasilescu-Capsali, N., [scrisoarea din noiembrie 1919], în *Ateneu*, X, nr. 5, mai 1973, p. 7.

[5] Firan, F., *Pe urmele lui Tudor Arghezi*, Editura Sport – Turism, București, 1981, p. 100.

[6] *Dimineața*, XVI. nr. 4631, duminică 3 martie 1919, p. 4.

[7] Bojin, A., *Un moment din viață* (scrisoare a lui Tudor Arghezi din 7 septembrie 1919), în *Cronica* (număr omagial Tudor Arghezi), XV, nr. 21, 23 mai 1980, p. 3.

- [8] Arghezi, B.T., *Dincolo de zare*, Casa de Presă și Editură „Anotimp”, Editura Abaddaba, Oradea, 1998, p. 79.
- [9] Arghezi, T., *Opere IV. Publicistică (1914-1918)*, Ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu, prefață de Eugen Simion, Editura Academiei Române, Univers Enciclopedic, București, 2003, p. 1385.
- [10] Iorga, N., *Memorii*, vol. II, Editura „Națională” S. Ciornei, București, 1939.
- [11] Țugu, P., *Arghezi necunoscut: zbuciumul vieții și zidirea operei*, Editura Vestala, București, 1998, p. 97-98.
- [12] Dragoș, N., *L-am cunoscut pe Tudor Arghezi*, vol. I, Editura Eminescu, București, 1981, p. 207.
- [13] Stere, Slavici, *Arghezi și S.S.R.*, în *Izbânda*, II, nr. 477, 5 aprilie 1920, p. 1.
- [14] Țugu, P., *Arghezi necunoscut: zbuciumul vieții și zidirea operei*, Editura Vestala, București, 1998, [Anexa 6], pp.131-132.
- [15] Stere, Slavici, *Arghezi și S.S.R.*, în *Izbânda*, II, nr. 477, 5 aprilie 1920, p. 1.
- [16] Stere, Slavici, *Arghezi și S.S.R.*, în *Izbânda*, II, nr. 477, 5 aprilie 1920, p. 1.
- [17] Stere, Slavici, *Arghezi și S.S.R.*, în *Izbânda*, II, nr. 477, 5 aprilie 1920, p. 1.
- [18] Stere, Slavici, *Arghezi și S.S.R.*, în *Izbânda*, II, nr. 477, 5 aprilie 1920, p. 1.

**IV. TRANSLATIONS – TRANSLATIONS STUDIES /
TRADUCTIONS – ÉTUDE DES TRADUCTIONS / TRADUCERI –
TRADUCTOLOGIE**

COMUNICATION ISSUES AND CULTURAL LITERACY IN HEALTH CARE DELIVERY

PROBLÈMES DE COMMUNICATION ET COMPÉTENCES CULTURELLES DANS LE DOMAINE DE LA SANTÉ ET DE L'OFFRE DES SERVICES MEDICAUX

PROBLEME DE COMUNICARE ȘI COMPETENȚE CULTURALE ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII ȘI AL FURNIZĂRII SERVICIILOR MEDICALE

Stăncuța Ramona DIMA-LAZA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, str. Unirii, nr. 3

E-mail: lazastancuta@yahoo.com

Abstract

Cultural and language barriers associated with the health care communication strategies represent complex issues that may complicate situations. The importance of the physician-patient interaction is magnified by the cross-cultural circumstances. The way a message is conveyed is often overlooked having thus serious consequences and implications for both parties. Besides that, the prejudices one person has due to religious or cultural reasons may affect the whole health care delivery process. This article analyses some aspects related to the way clinicians communicate with the patients, emphasizes some misunderstandings that may occur and gives examples of sensitive issues encountered under such circumstances. It also sets forth the importance of the fast food culture and the impact it has had on the population's lifestyle.

Résumé

Les barrières culturelles et linguistiques associées aux stages de communication dans le domaine de la santé représentent des problèmes complexes qui peuvent déterminer l'apparition des situations compliquées. L'importance de l'interaction d'entre le médecin et le patient est argumentée par l'intermède des circonstances inter et intra-culturelles. La modalité dont un message est transmis est souvent ignorée en déterminant des conséquences et des implications graves pour les deux parties. En plus, les préjugés qu'une personne puisse avoir à cause des raisons de nature religieuse ou culturelle peuvent affecter toute la modalité de déroulement du processus médical. Cet article met en évidence quelques aspects liés du type de communication abordé par les médecins dans la relation avec les patients, en soulignant quelques malentendus qui peuvent apparaître. On analyse en même temps quelques sujets «incommodes» ou tabou avec lesquels les personnes impliquées se confrontent d'habitude. En partant de ces aspects communicationnels, l'épreuve surprend en même temps l'importance de la culture fast food et l'impacte de celle-ci sur l'interaction interhumaine médicale et sur le style de vie de la population.

Rezumat

Barierile culturale și lingvistice asociate cu strategiile de comunicare din domeniul sănătății reprezintă probleme complexe ce pot determina apariția unor situații complicate. Importanța interacțiunii dintre doctor și pacient este augmentată prin intermediul circumstanțelor inter și intra-culturale. Modul în care un mesaj este transmis este deseori ignorat ducând astfel la consecințe și implicații grave pentru ambele părți. Mai mult, prejudiciile pe care o persoană le-ar putea avea din cauza unor motive de natură religioasă sau culturală pot afecta întregul mod de desfășurare al procesului medical. Acest articol evidențiază câteva aspecte legate de tipul de

comunicare abordat de medici în relația cu pacienții, subliniind anumite neînțelegeri ce pot să apară. Totodată, sunt analizate câteva subiecte “incomode” sau tabuu cu care persoanele implicate de obicei se confruntă. Pornind de la aceste aspecte comunicaționale, lucrarea surprinde totodată importanța culturii fast food și impactul acesteia asupra interacțiunii interumane medicale și asupra stilului de viață al populației.

Keywords: *communication, medicine, culture, society, patient*

Mots-clés: *communication, médecine, culture, société, patient*

Cuvinte-cheie: *comunicare, medicina, cultura, societate, pacient*

Communication and culture

“Sickness” is what is happening to the patient. Listen to him. Disease is what is happening to science and to populations.” [1]

Communication is a process of conscious or unconscious transfer of information from one person to another. It is a phenomenon that involves senders and receivers who play different roles according to the type of interaction they approach. A message can be conveyed by means of face-to-face communication, through telephone or radio. Eye-contact, body language, the way a person dresses or acts can also represent a means of communication. The method of writing or visualizing certain charts or maps has become more and more popular nowadays due to the development of technology. However, whichever type of communication one may approach, be it oral, written or non-verbal the main purpose of the whole process is to make oneself understood. In order to achieve this, the encoded message travels from sender to receiver who eventually must decode it so as to be able to provide a proper feedback. Misunderstandings may occur at any moment, but a good interlocutor will find the best channel that will help the receiver perceive the proper message. In today’s society, characterized by speed and lack of time people often opt for communication channels like the email or socializing networks which provide instant feedback and are very cost-effective. The written channels have proved to be more useful for others who need time to assimilate and analyze the message.

Communication skills can improve all aspects of one’s life, from professional issues to cultural events. The ability to communicate effectively can improve considerably one’s existence. When applying for a job, for example, it is necessary to demonstrate good communication skills, to use a wide vocabulary, to listen effectively and to convey a clear and concise message. Interpersonal communication involves not only the spoken word but also, it relies to a great extent on gestures, signs and body language in general. However, the communicative process includes another essential aspect, that is listening. Unlike hearing, listening requires more complex skills like reflection and clarification. People often tend to overlook the qualities of a good listener being self-centered and forgetting that active listening means fully concentrating on what is being said. Interest must be maintained by eye contact, by nodding or smiling. It is not advisable to reply before fully understanding the message. Such actions most often lead to wrong assumptions and to misunderstandings. A breakdown in communication may occur especially when one has preconceived ideas or prejudices, different previous experiences, lack of interest, tiredness, certain feelings towards the interlocutor.

However, another major role in the communicative process belongs to culture, as it has been defined as a wide range of beliefs, knowledge, customs and other human behavior patterns acquired by the individual throughout one’s life. Generally speaking, the first idea that may come to one’s mind when discussing about culture is represented by traditions, language references or eating

habits that set apart one nation from another. Even though culture and society are two different things, the complex set of behavior patterns that a person acquires may be performed only within the frame of a society. As emphasized in a study entitled Multicultural Education, “Most social scientists today view culture as consisting primarily of the symbolic, ideational, and intangible aspects of human societies. The essence of a culture is not its artifacts, tools, or other tangible cultural elements but how the members of the group interpret, use, and perceive them. It is the values, symbols, interpretations, and perspectives that distinguish one people from another in modernized societies; it is not material objects and other tangible aspects of human societies. People within a culture usually interpret the meaning of symbols, artifacts, and behaviors in the same or in similar ways.” [2] The branch of linguistics also plays a major role in human interaction and behavior as it is connected to many disciplines in the humanities and not only. It is focused on the origins of languages, on how they are learned, on the relationship between language and culture.

Intercultural misunderstandings and the health care awareness culture

Intercultural communication on the other hand, involves people of different background, of different cultural origins. It requires three important attributes: skills, knowledge and attitudes because it has often been regarded as an interdisciplinary field. Intercultural competence requires both linguistic and communicative skills, sociology and anthropology knowledge. A lack of such competences may result in poor communication and misunderstandings, in uncomfortable moments and conflicts. Problems in communication may occur when two persons of different nationalities use a lingua franca in order to communicate. Some important factors which contribute to such breakdowns in communication are silence, laughing, the act of demanding something or even overconfidence. When trying to convey a message in the most direct way possible the interlocutor may perceive it as a moment of rudeness and impoliteness. However, due to one's personal style and way of using the language, due to one's personality and anxiety, the message that the person wants to get across may be distorted and badly interpreted. Sometimes, because of cultural background differences, women may feel mistreated by males. But such misunderstandings do not affect only interpersonal relations. Besides the fact that they can make a person feel ashamed, angry isolated or intimidated, they may have a huge impact on the outcome of a business, of a political issue or even on the health of one person if taking into consideration the medical field.

Overlooking communication may have serious consequences on the way medical services are delivered. Prejudicial attitudes or religious and spiritual beliefs may have ethical implications for the health care providers. Let's take for example the case of the elderly people who should spend the rest of their lives in nursing homes. If for the Americans this is a common practice and it is generally acceptable, for the Romanians it is regarded as a bad choice. The mentality of the people is that children must take care of their parents. Abortions and C-sections are also perceived differently from one country to another. If in some places they are regarded as immoral and even forbidden by law, in other parts of the world they are perfectly normal and accepted by the society. Therefore, health care and communication are deeply embedded in culture, as physicians, nurses and clinicians in general come from a variety of cultural backgrounds. Medical conditions like impotence, sexually transmitted infections, mental illness or AIDS represent taboo subjects for some nationalities and they may be difficult to approach. On the other hand, most of the medical practice and diagnosis relies to a great extent on the communication with the patient even though some people might think that medicine is only about physical check-ups and procedures. In order to examine a patient, any doctor must ask questions and explain the treatment that he or she has to apply. The medical jargon used by physicians also poses problems and raises lots of questions. Even the most educated patient may fail to understand the message conveyed. When discussing with a diagnosis or a treatment, the language used must be kept as simple as possible. Kathleen Kennedy, dean of the College of Pharmacy at Xavier University from New Orleans, considers that any medical issued that are discussed by a doctor and a patient should follow a certain communication pattern named LEARN. This is in fact an acronym that stands for: “Listen to the

patient's perception of the problem; Explain your point of view; Acknowledge and discuss the differences and disparities in perceptions of the problem; Recommend treatment; Negotiate treatment." [3] For example, if one does not understand the medical terminology used, serious medical mistakes may occur. And this fact can create problems not only in hospitals but also in pharmacies. Very often, people turn to children to help them understand a diagnosis or a prescription written in another language. In some countries, there are specific laws which stipulate that a hospitalized patient should be provided with all the necessary resources that would help him understand the physician's message. Another difficult situation may arise when the patient hides certain symptoms or feelings out of religious or cultural reasons or even due to a lack of courage in expressing oneself in a foreign language. Family and social background have had a huge impact on the health care system. Culture is learned within the family and it guides one's lifestyle.

Cultural diversity requires a special attention focused on the different ethnical groups with various needs. According to some studies carried out in the field, "Western industrialized societies such as the United States, see disease as a result of natural scientific phenomena, advocate medical treatments that combat microorganisms or use sophisticated technology to diagnose and treat disease. Other societies believe that illness is the result of supernatural phenomena and promote prayer or other spiritual interventions that counter the presumed disfavor of powerful forces. Cultural issues play a major role in patient compliance." [4] In some cultures, the custom is to bring lots of presents, food and flowers to the hospitalized relatives or friends, thing which could be against the hospital policy. Thus, conflicts may arise between visitors and clinicians due to cultural habits. "Among Chinese patients, because the behavior of the individual reflects on the family, mental illness or any behavior that indicates lack of self-control may produce shame and guilt. As a result, Chinese patients may be reluctant to discuss symptoms of mental illness or depression. Some sub-populations of cultures, such as those from India and Pakistan, are reluctant to accept a diagnosis of severe emotional illness or mental retardation because it severely reduces the chances of other members of the family getting married. In Vietnamese culture, mystical beliefs explain physical and mental illness. Health is viewed as the result of a harmonious balance between the poles of hot and cold that govern bodily functions. Vietnamese don't readily accept Western mental health counseling and interventions, particularly when self-disclosure is expected." [5]

Therefore, each ethnic group brings a unique and personal perspective to the health care system and despite the expectations that all patients are the same, that they all comply with the same "regulations", along the years, globalization has brought major changes over all fields of life. Most often the course of an illness is affected by cultural differences, by cultural diversity or by cultural awareness. The first step in learning how to deal with such issues is to understand the traditions of the patients; to formulate simple questions and answers; to focus on non-verbal communication and to pay close attention to every gesture; to have an objective attitude towards the patient's beliefs. Sometimes, people turn to spirituality as a way of treatment. Health care professionals, whose entire career is based on research and scientific evidence and results are reluctant in what concerns such beliefs and they tend to approach these patients with a certain dose of irony, which inevitably leads to mistrust. Communication barriers emerge instantly and instead of helping the individual the doctor prevents or halts the healing process. When dealing with people belonging to different religions physicians must gather some information related to their practices and habits in order to find a proper cure. They should not only take a medical history but also a religious history of the patient.

Food and culture

If we consider the food culture we will notice that it has a huge impact on the population's health. In some countries there is this general habit of eating soup when a person is ill or drinking milk when the individual is stressed and agitated. The fast food society has been, to a great extent shaped by the wide spread of McDonald's or KFC restaurants. According to some surveys carried out in the United States of America, more than half of the overweight population puts the blame on

fast food. And having some extra kilograms is not a sign of wealth as it used to be in the past, but a clear indication of a medical problem. The hamburgers and cheeseburgers and other similar such products increase the cholesterol levels, the body fat, as well as the risk of heart attack. People often feel depressed, they lack energy and some of them even become addicted. Why is this food so unhealthy? First of all, it contains too much animal fat and sugar. Secondly, the society we live in, the constant pursuit of money, the desire to do as many things as possible in the shortest time are all factors that give the individual no other option but to eat something quickly, on the go. The fast food culture has become a wide spread phenomenon with the highest impact on the young population. Even though there are rules and regulations that state clearly what children should eat, or what kind of food the restaurants and canteens for pupils and students should sell, they are often disregarded and ignored. Due to the fact that parents have to work a lot to provide a good living for the family, they do not have time to cook. Children speculate such moments and consider that eating at McDonald's for example is the easy way out; and moreover it is fashionable too! After all, it is all connected to our background, to the way we were brought up and educated. There are still older people who, totally reject and oppose the idea of eating in fast foods because their parents did not expose them to such practices. Unfortunately, we live in a society where it is more important to work efficiently, long hours, instead of taking care of our physical and spiritual health. When travelling abroad people feel safer if they eat in McDonalds or KFC for example, out of a simple reason: they also have such a restaurant in their home town and they know the taste. And this attitude most often ruins the interaction one has with the new culture and the impact is somehow distorted. Food is part of a country's culture and a very important factor to take into account when travelling abroad. It may open new horizons and bring new experiences. The whole fast food culture is part of the globalization process of the development of state-of-the-art technologies. However, their success is due, to a great extent, to the outstanding ability of promoting their products. The advertising campaigns, the strategies they use, make them very good communicators.

To conclude, communication issues arise in all fields of life. Intercultural interaction has had a significant role in the past decades, as the population has become more culturally diverse. If considering the health care system, the efficiency of the treatment or even the life of a person may rely and depend on the physician-patient communication. There are many cultural barriers and taboos which might prevent the individual from talking honestly to the doctor. But a good physician will always be a good communicator as well: he will ask such questions as to determine the patient to open up and to help him put a correct diagnosis.

References

- [1] Weed LL., *Your health care and how to manage it*, Rev. ed. Essex Junction, Essex Publishing, 1978, p. 51
- [2] Banks, J.A., Banks, & McGee, C. A., *Multicultural education*, Needham Heights, MA, Allyn & Bacon, 1989, p. 12
- [3] Judith N. Martin, *Intercultural Communication and Health Care*, Chapter thirteen, Arizona State University, 2008, p. 367
- [4] Mc Laughlin, L., & Braun, K., *Asian and Pacific Islander cultural values: Considerations for health care decision-making*, Health and Social Work, 23 (2), 1998, p. 116-126
- [5] Mc Laughlin, L., & Braun, K., *Asian and Pacific Islander cultural values: Considerations for health care decision-making*, Health and Social Work, 23 (2), 1998, p. 116-126
- [6] Kleinman A., *Patients and healers in the context of culture. An exploration of the borderland between anthropology, medicine, and psychiatry*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1980, p. 23
- [7] Kleinman AK, Eisenberg L, Good B., *Culture, illness and care. Clinical lessons from anthropologic and cross-cultural research*, Ann Intern Med., 1978, p. 251-58

SPELLING AND PRONUNCIATION ADAPTATION OF ENGLISH-ORIGIN NEOLOGISMS – LETTER F

L'ADAPTATION DES NÉOLOGISMES D'ORIGINE ANGLAISE À L'ORTHOGRAPHIE ET PRONONCIATION – LETTRE F

ADAPTAREA NEOLOGISMELOR DE ORIGINE ENGLEZEASCĂ LA ORTOGRAFIE ȘI PRONUNȚARE – LITERA F

Oana BADEA

University of Medicine and Pharmacy, Craiova
Petru Rareș Street, 2-4, Craiova, Romania
e-mail: o_voiculescu@yahoo.com

Iulia Cristina FRÎNCULESCU

“Victor Babeș” University of Medicine and Pharmacy, Timișoara
Eftimie Murgu Square, 2, Timișoara, Romania
e-mail: cristinafrinculescu@gmail.com

Abstract

Romanian is a language that has been continuously enriching its vocabulary with English-origin neologisms for the last twenty years. Some of these neologisms have been completely or partially adapted to the Romanian system of spelling and pronunciation, while others have preserved their original form. The present article proposes the analysis of a number of English-origin neologisms selected from MDN (2008) – The Great Dictionary of Neologisms and DEX (2012) – The Explicative Dictionary of the Romanian Language (letter F) as far as their adaptation regarding the pronunciation and spelling to the Romanian language system.

Résumé

La langue roumaine est une langue qui pendant les derniers vingt ans a enrichi continûment son vocabulaire par des néologismes d'origine anglaise. Quelques de ces néologismes ont été adaptés complètement ou partialement au système roumain d'orthographe et prononciation, pendant que autres ont gardé leur forme originale. L'article présent propose l'analyse d'un numéro de néologismes d'origine anglaise sélectionnés de le GDN (2008) – le Grand Dictionnaire de Néologismes et le DEX (2012) – Dictionnaire Explicatif de la Langue Roumaine (lettre F) en ce qui concerne l'adaptation à la prononciation et orthographe dans le système de la langue roumaine.

Rezumat

Limba română este o limbă care în ultimii douăzeci de ani în continuu și-a îmbogățit vocabularul prin neologisme de origine englezească. Unele dintre aceste neologisme au fost adaptate complet sau parțial la sistemul românesc de ortografie și pronunție, în timp ce altele și-au păstrat forma originală. Articolul prezent propune analiza unui număr de neologisme de origine englezească selectate din MDN (2008) – Marele Dicționar de Neologisme și DEX (2012) – Dicționarul Explicativ al Limbii Române (litera F) în ceea ce privește adaptarea la pronunțarea și ortografia în sistemul limbii române.

Keywords: neologism, adaptation, Romanian, spelling, pronunciation

Mots-clés: néologisme, adaptation, Roumain, orthographe, prononciation

Cuvinte-cheie: *neologism, adaptare, român, ortografie, pronunție*

Introduction

A neologism may be defined as a new word that appears in a language, or the inclusion of a new significance to an already existing word or a new one from another language. The creation of neologisms takes place due to new linguistic influences and fashions. From the “purity” point of view, nowadays we may find unnecessary neologisms (or linguistic barbarisms) and necessary neologisms, the latter being found especially in the specialized languages of medicine, informatics, economics, law, engineering, etc. Another important aspect of the emergence of neologisms today is the fact that the most important promotor are the communication media. Even so, some of these new words have a transitory life. It is a fact that newly created words are both common and widespread in any language that allows us to express ourselves. Moreover, language creativity is closely connected to language variety, leading to the presence of neologisms in every day life, both in the written and spoken language. Algeo says that “the form of a word itself may be novel, a shape that has not been seen or heard in the original language...” [1]. Even though neologisms appear in any spoken language, not all of them will be introduced and adopted into the written language.

As far as the Romanian language is concerned, the last decades have proven very fertile for the emergence of new words, especially of English origin, in the form of borrowings or neologisms. The Romanian papers regarding the English influence upon the Romanian language are quite recent, namely comprising the last 60-70 years. Still, there can be made a distinction between two periods: 1945-1990 and 1990-up to now. If in the first period of research, the study on English-origin neologisms was quite feeble, in the last twenty years there has been noticed a significant increase of the linguists’ interest on this theme, a fact highlighted by the ever growing number of research papers dealing with the effects of the English language upon Romanian.

The present article proposes the analysis of a number of English-origin neologisms selected from MDN (2008) – *The Great Dictionary of Neologisms* and DEX (2012) – *The Eplicative Dictionary of the Romanian Language*, letter F, as far as their adaptation regarding pronunciation and spelling to the Romanian language system. The results of this analysis have determined the following categories of English-origin borrowings, according to the criterion of phonological and graphical adaptation to the Romanian system:

a) unadapted English-origin neologisms – borrowed with the original English pronunciation and spelling:

factoring [fæktəriŋ] < engl. *factoring* [fæktəriŋ]
fading [feidiŋ] < engl. *fading* [feidiŋ]
fair [fe:r] < engl. *fair* [fe:r]
fairplay [fe:rplei] < engl. *fairplay* [fe:rplei]
fairway [fe:ru ei] < engl. *fairway* [fe:ru ei]
fall-out [fol-a ut] < engl. *fall-out* [fol-a ut]
fast-food [fast-fu: d] < engl. *fast-food* [fast-fu: d]
feedback [fi:dba æk] < engl. *feedback* [fi:dba æk]
feeling [fi:liŋ] < engl. *feeling* [fi:liŋ]
fellow [feləu] < engl. *fellow* [feləu]
field [fi:ld] < engl. *field* [fi:ld]
fifty-fifty [fifti-fifti] < engl. *fifty-fifty* [fifti-fifti]
fight [fai t] < engl. *fight* [fai t]
firmware [fə:rmue r] < engl. *firmware* [fə:rmue r]
fitness [fitnes] < engl. *fitness* [fitnes]
five o'clock [faiv ə klo k] < engl. *five o'clock* [faiv ə klo k]

fixing [f i x i n g] < engl. *fixing* [f i x i n g]
fizz [f i z] < engl. *fizz* [f i z]
flash [f l æ ʃ] < engl. *flash* [f l æ ʃ]
flashback [f l æ ʃ b æ k] < engl. *flashback* [f l æ ʃ b æ k]
floe [f l o] < engl. *floe* [f l o]
flop [f l o p] < engl. *flop* [f l o p]
floppy-disk [f l o p i - d i s k] < engl. *floppy-disk* [f l o p i - d i s k]
flow [f l ə u] < engl. *flow* [f l ə u]
flow-chart [f l ə u - t ʃ a: r t] < engl. *flow-chart* [f l ə u - t ʃ a: r t]
flutter [f l a t ə: r] < engl. *flutter* [f l a t ə: r]
folk [f o l k] < engl. *folk* [f o l k]
folk-rock [f o l k - r o k] < engl. *folk-rock* [f o l k - r o k]
folk-song [f o l k - s o n g] < engl. *folk-song* [f o l k - s o n g]
foot [f u: t] < engl. *foot* [f u: t]
footing [f u: t i n g] < engl. *footing* [f u: t i n g]
forcing [f o: r s i n g] < engl. *forcing* [f o: r s i n g]
forechecking [f o: r t ʃ e k i n g] < engl. *forechecking* [f o: r t ʃ e k i n g]
forehand [f o: r h æ n d] < engl. *forehand* [f o: r h æ n d]
forfeit [f o r f ə t] < engl. *forfeit* [f o r f ə t]
fortran [f o: r t r a n] < engl. *fortran* [f o: r t r a n]
foxing [f o k s i n g] < engl. *foxing* [f o k s i n g]
fox-trot [f o k s - t r o t] < engl. *fox-trot* [f o k s - t r o t]
free-jazz [f r i: - d j æ z] < engl. *free-jazz* [f r i: - d j æ z]
free-lance [f r i: - l æ n s] < engl. *free-lance* [f r i: - l æ n s]
free-lancer [f r i: - l æ n s ə: r] < engl. *free-lancer* [f r i: - l æ n s ə: r]
free-shop [f r i: - ʃ o: p] < engl. *free-shop* [f r i: - ʃ o: p]
freezer [f r i: z ə: r] < engl. *freezer* [f r i: z ə: r]
full-time [f u l - t a i m] < engl. *full-time* [f u l - t a i m]
funky [f a n k i] < engl. *funky* [f a n k i]
fuzz [f a z] < engl. *fuzz* [f a z]

b) partially adapted English-origin neologisms – adapted only phonetically, adapted only to the Romanian pronunciation, respectively, thus preserving the original English spelling:

fabian [f a b i a n] < engl. *fabian* [f e i b i ə n]
fabianism [f a b i a n i s m] < engl. *fabianism* [f e i b i ə n i z m]
factorial [f a k t o r i a l] < engl. *factorial* [f æ k t o r i ə l]
factual [f a k t u a l] < engl. *factual* [f æ k t u ə l]
fan [f a n] < engl. *fan* [f æ: n]
fault [f a u l t] < engl. *fault* [f o: l t]
fax [f a x] < engl. *fax* [f æ x]
fibrotext [f i b r o t e k s t] < engl. *fibrotext* [f a i b r ə u t e k s t]
flanger [f l a n g e r] < engl. *flanger* [f l æ n d j ə: r]
flic-flac [f l i k - f l a k] < engl. *flic-flac* [f l i k - f l æ k]
fractural [f r a k t u r a l] < engl. *fractural* [f r æ k t u r ə l]

c) completely adapted English-origin neologisms – completely adapted to the Romanian spelling and pronunciation system of the language:

Rom. f < Engl. ph

faloplastie < engl. *phalloplasty*
fanerit < engl. *phanerite*
farmacofobie < engl. *pharmacophobia*
farmacopsihoză < engl. *pharmacopsychosis*
fasciorafie < engl. *fasciorhaphy*
feniramin < engl. *pheniramine*
feromon < engl. *pheromone*
filmfonograf < engl. *film phonographe*
fitofarmacologie < engl. *phytopharmacology*
florizină < engl. *phlorizin*
fobofobie < engl. *phobophobia*
fobotaxie < engl. *phobotaxia*
fonoconfort < engl. *phonoconfrot*
fonofobie < engl. *phonophobia*
fonoscop < engl. *phonoscope*
fonospectral < engl. *phonospectral*
fonotip < engl. *phonotype*
fotic < engl. *photic*
fotoalergie < engl. *photoallergy*
fotocoagulare < engl. *photocoagulation*
fotocoagulograf < engl. *photocoagulograph*
fotoconductor < engl. *photoconductor*
fotofiniș < engl. *photofinish*
fotogeologie < engl. *photogeology*
fotografotip < engl. *photographotype*
fotogrametrizist < engl. *photogrammetrist*
fotometeor < engl. *photometeor*
fotoperspectograf < engl. *photoperspectograph*
fotorezistor < engl. *photoresistor*
fototerapeutic < engl. *phototherapeutic*
fototiristor < engl. *photothyristor*
fototranzistor < engl. *photransistor*
fototrofic < engl. *phototrophic*
ftiriofobie < engl. *phtiriophobia*

Rom. ie < Engl. y/a

faloplastie < engl. *phalloplasty*
fasciorafie < engl. *fasciorrhaphy*
fasciotomie < engl. *fasciotomy*
farmacofobie < engl. *pharmacophobia*
fenolurie < engl. *phenoluria*
feroterapie < engl. *ferrotherapy*
fetometrie < engl. *fetometry*
fiabilitate < engl. *fiability*
fibrodisplazie < engl. *fibrodysplasia*
fitofarmacologie < engl. *phytopharmacology*
fonofobie < engl. *phonophobia*
fobotaxie < engl. *phobotaxia*
fotoalergie < engl. *photoallergy*
fotooftalmie < engl. *photoophthalmia*

Rom. - < Engl. e*fanerit* < engl. *phanerite**feromon* < engl. *pheromone**folclor* < engl. *folklore**fonoscop* < engl. *phonoscope**fonotip* < engl. *phonotype**fotografotip* < engl. *photographotype**flocul* < engl. *flocule***Double letters****Rom. l/r/s/t/m < Engl. ll/rr/ss/tt/mm***falism* < engl. *phallism**faloplastie* < engl. *phalloplasty**feribot* < engl. *ferry-boat**ferodou* < engl. *ferrodo**feroterapie* < engl. *ferrotherapy**filer* < engl. *filler**fiting* < engl. *fitting**fisiune* < engl. *fission**formator* < engl. *formatter**fotbal* < engl. *football**fotoalergie* < engl. *photoallergy**fotogrametrism* < engl. *photogrammetrist**ful* < engl. *full**fuling* < engl. *fulling***Other changes***faradmetru* < engl. *faradmeter**fibrozită* < engl. *fibrositis**fibrotorax* < engl. *fibrothorax**ficțional* < engl. *fictional**fider* < engl. *feeder**filmpac* < engl. *filmpack**finiș* < engl. *finish**flaier* < engl. *flyer**formațional* < engl. *formtional**fotocompoziție* < engl. *photocomposition**fotofiniș* < engl. *photofinish**fototiristor* < engl. *photothyristor**franciză* < engl. *franchise*

We can observe from the performed analysis that most of the neologisms beginning with letter F were completely adapted to the Romanian pronunciation and spelling. This, in fact, is not such a surprising phenomenon, as, generally, the Romanian language has been a fertile and welcoming ground for the English-origin neologisms. What is peculiar about this analysis is that, in comparison to the neologisms beginning with letter E [2], where the number of unadapted words was quite small, the unadapted English-origin neologisms beginning with letter F were present in a surprisingly large number. If the partially adapted words usually outbalance the unadapted ones, in the present analysis, the number of words that have not been adapted to the Romanian system of spelling and pronunciation was almost three times larger than the partially adapted English-origin neologisms. A possible explanation for this phenomenon may be that most of the unadapted new

words belong to the economic field, where the international communication and business relations are part of every day activities and communication, the new words denoting entities that Romanian speakers have not been acquainted with.

Nevertheless, the large number of unadapted English-origin words does not exceed the number of completely adapted ones, which remains the most significant one in the present analysis. This proves, once again, the fact that the Romanian language continues to remain a flexible and genuine language, preserving its Romance character, in spite of the phonetic and graphic differences between the two languages, Romanian and English.

In our opinion, both the English pronunciation and spelling should be preserved, as an alternative for the speakers, only for those words that belong to an international specialized language, including the specialized terminologies of medicine, business, law, etc, used in order to fill up some terminological gaps. Any other linguistic exaggeration should be avoided, as the speakers should become more aware of the importance of preserving the Romanian language linguistic integrity.

Conclusions

Despite the large number of new words of English origin present in the last decades, the Romanian language still preserves its capacity to assimilate new words and adapt them to its system, without losing its linguistic integrity. Every period of time had its neologisms of various origins. Nowadays, alongside French and German, the most important language used for international communication is the English language. As a consequence, English-origin words have generally entered all modern languages and the Romanian language, respectively. Their adaptation may be complete, partial or absent. In the present article we performed an analysis upon the adaptation of English-origin neologisms (letter F) to the Romanian pronunciation and spelling. Even though the number of unadapted English-origin neologisms was a large one, the words that have been completely adapted to the Romanian system of pronunciation and spelling are, by far, the most numerous one. We can only compliment this natural tendency of the language to fashion its new entries and hope that the Romanian speakers will understand the importance of maintaining the genuine Romance character of our native language.

References

- [1] Algeo, J., *Introduction. Fifty Years Among the New Words*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, p. 2
- [2] Badea, O., "Regarding the Adaptation of English-origin Neologisms (Letter E) to the Romanian Pronunciation and Spelling", *Analele Universității din Craiova, Seria ȘTIINȚE FILOLOGICE.LINGVISTICA*, An XXXVI, Nr. 1-2, 2014, Editura Universitaria Craiova, ISSN 1224 – 5712, p. 188-194

Bibliography

- Badea, O., *Influența limbii engleze asupra terminologiei biomedicale românești*, Editura Universitaria, Craiova, 2011
- Brown, K., *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Cambridge: Elsevier, 2006
- Fischer, R., "Lexical Change in Present-Day English. A Corpus-based Study of the Motivation, Institutionalization, and Productivity of Creative Neologisms", Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1998, p. 176-189.
- Stoichițoiu-Ichim, A., *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Influențe. Creativitate*, București, Editura BIC ALL, 2001
- DEX (2012) -- *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, București, Editura Univers Enciclopedic, 2012.
- MDN (2008) -- *Marele Dicționar de Neologisme*, Marcu, Florin, București, Editura SAECULUM, 2008.
- NODEX (2002) -- *Noul Dicționar al Limbii Române*, București, Editura Litera, 2002.

EXPERIMENTAL HUSBANDRY IN THE MID SEVENTEENTH CENTURY**CULTURE EXPERIMENTALE AU MILIEU DU XVIIE SIÈCLE****CULTIVARE EXPERIMENTALĂ LA MIJLOCUL
SECOLULUI AL XVII-LEA****Oana MATEI**

Universitatea de Vest Timișoara

Vasile Pârvan 4, Timișoara

E-mail: [oanamatei@yahoo.com](mailto: oanamatei@yahoo.com)**Abstract**

Husbandry, although having roots in several traditions, benefited from a new and revolutionary approach in the mid seventeenth century. Based on a theory of matter advocating the idea in accordance to which the same matter is to be found in every body, members of the Hartlib Circle attributed to husbandry a double character: experimental and ameliorative. Although operational and non-speculative, one of the purposes associated with the new type of husbandry was to restore the prelapsarian position. The aim of this paper is to present how the new concept of husbandry embedded the quest for regaining the natural knowledge humans possessed prior to Fall.

Résumé

La culture, quoiqu'elle ait des racines dans de différentes traditions, a bénéficié d'une nouvelle approche au milieu du XVIIe siècle. Basée sur une théorie de la matière conformément à laquelle la même matière se retrouve dans chaque corps, les membres du cercle de Hartlib ont associé à la culture un caractère double : expérimental et qui apporte des améliorations. Quoiqu'opérationnel et non-spéculatif, le nouveau type de culture se proposait, entre autres, restaurer la position prélapsarienne. Le but de ce texte est celui de présenter comment le nouveau concept de culture considère pouvoir engager l'initiative de regagner la connaissance naturelle que l'homme avait eu avant la Chute.

Rezumat

Cultivarea, deși are rădăcini în diferite tradiții, a beneficiat de o nouă abordare la mijlocul secolului al XVII-lea. Bazată pe o teorie a materiei în conformitate cu care aceeași materie se regăsește în fiecare corp, membrii Cercului Hartlib au asociat cultivării un dublu caracter: experimental și ameliorativ. Deși operațional și non-speculativ, noul tip de cultivare își propunea, printre altele, să restaureze poziția prelapsariană. Scopul acestei lucrări este acela de a prezenta cum noul concept de cultivare considera că poate angaja inițiativa de a redobândi cunoașterea naturală pe care omul a avut-o înainte de Cădere.

Keywords: husbandry, cultivation, experimentation, amelioration, natural knowledge**Mots-clés :** culture, expérimentation, amélioration, connaissance naturelle**Cuvinte-cheie:** cultivare, experimentare, ameliorare, cunoaștere naturală

Introducere

Cultivarea (în original “husbandry” - termen fără corespondent clar în limba română) este un soi de disciplină referitoare la administrarea terenului/casei/domeniului/afacerilor, cuprinzând deopotrivă conotații politice, economice, morale, chiar magice și filosofice; desemnează o activitate controlată în vederea ameliorării condiției a ceva. Dacă variantele clasice și renașcentiste ale cultivării (“husbandry”) se mărgineau să se refere în mod special la lucruri asimilate agriculturii și administrării domeniului, începând cu secolul al XVII-lea, autorii interesați de acest subiect au început să adauge noi domenii de interes, cum ar fi cele ale mineralelor, metalelor, izvoarelor naturale, în acest fel propunând și o schimbare de viziune asupra acestui subiect. Această nouă viziune presupunea un proces de ameliorare a materialului Creației, asupra căruia se împărtășea o imagine unitară (aceeași materie se regăsea în stele, minerale, metale, plante, animale și oameni). În relație cu această reprezentare unitară a materiei, autorii de secol al XVII-lea interesați de cultivare (“husbandry”) au început să folosească și noi metode de lucru. Astfel, aceștia au început să translateze procedee, tehnologii, metodologii dintr-un domeniu într-altul. De pildă, au început să aplice “procedee (al)chimice” pentru rezolvarea unor probleme agricole (o practică inspirată din tradiția de tip alchimic) și să utilizeze “noua cunoaștere” pentru îmbunătățirea proceselor practice - o condiție presupusă de caracterul baconian al istoriilor naturale. [1]

Intenția acestei lucrări este de a evidenția cum lucrările apărute în cadrul unui cerc de corespondență, limbajul utilizat și însoțit de un tip de practică operațional și non-speculativ considerau că pot angaja inițiativa de a redobândi cunoașterea naturală pe care omul a avut-o înainte de Cădere. În acest sens, prima parte va prezenta contextul în care se dezvoltă noul concept. În cea de-a doua parte voi prezenta tradițiile influente pentru conceptul dat la mijlocul secolului al XVII-lea și felul în care ele au determinat formarea noului tip de cultivare. În ultima parte voi prezenta felul în care, în anumite lucrări, disciplina cultivării presupunea un tip de activitate menită să redobândească poziția și condiția pe care omul le-a avut în Grădina Edenului

Context

Literatura produsă la mijlocul secolului al XVII-lea în cadrul fenomenului ce poartă numele “Cercul lui Hartlib” pare a se înscrie într-un grandios proiect de reformare a ființei umane, accentuând mai degrabă aspectul moral al “revoluției științifice”. [2] În conformitate cu această direcție de interpretare, noua știință sau, după cum era denumită de actorii vremii, “noua filosofie” (în sine o încercare de rescriere a unor teme filosofice antice) este un proiect moral major care produce “știința modernă” doar ca rezultat secundar. Un loc semnificativ pentru diseminarea unor astfel de idei este Cercul lui Hartlib. Samuel Hartlib (c.1600-1662), un prusac polonez refugiat în Anglia din cauza Războiului de Treizeci de Ani, este inițiatorul unui fenomen de proporții impresionante, o rețea de corespondenți împrăștiati în mai toată Europa (inclusiv pe teritoriul Transilvaniei), cu activitate între anii 1630-1660 (nume marcante ale Cercului ar fi: Jan Amos Comenius, John Dury, Robert Boyle, John Evelyn, René Descartes, Marin Mersenne, Johann Valentin Andreae și mulți alții). Inspirat din ideile lui Francis Bacon referitoare la organizarea cunoașterii, principalele scopuri asumate de membrii Cercului se concentrau în jurul ideii baconiane a progresului cunoașterii. Cu toate acestea, membrii Cercului împărtășeau o versiune proprie asupra a ceea ce “progresul cunoașterii” însemna. Acesta (“progresul cunoașterii”) era strâns legat de un program moral și de reforme sociale. Deopotrivă se conectează cu un proiect ambițios care viza găsirea mecanismelor intelectuale, sociale, religioase și politice de *colaborare* și de *comunicare* a cunoașterii. [3] Membrii Cercului Hartlib, împrăștiati pe mai tot continentul european, și-au luat foarte în serios misiunea de a participa activ la acest mare proiect de re-formulare, re-organizare, diseminare a cunoașterii și de a contribui la formarea unei comunități intelectuale colaborative.

Printre temele de interes particular ale Cercului s-ar enumera: pansophia, pacea eclesiastică, proiectele utopice, filosofia experimentală, alchimia, istoriile naturale și multe altele. Un element interesant în contextul dat este o schimbare majoră de interes printre membrii Cercului, începând cu anii 1640. Dacă anii 1630 au fost dominați de proiecte care vizau pacea eclesiastică și reforme

educaționale, începând cu anii 1640, interesul membrilor Cercului pare să se dedice în foarte mare parte unui domeniu de interes nou: cultivarea solului și filosofia de tip experimental. Acest tip de preocupare se înscria foarte bine în coordonatele istorico-filosofice ale mijlocului de secol al XVII-lea.

Tradiția cultivării în Cercul lui Hartlib

În ceea ce privește sursele tradiționale ale cultivării (“husbandry”), se pot identifica cel puțin patru. [4] Prima tradiție ar fi tradiția antică *historia naturalis* dezvoltată de Theophrastus (urmându-l pe Aristotel) în două cărți fundamentale: *Historia plantarum* și *De causis plantarum*. Această tradiție a botanicii a devenit foarte populară în Renaștere și a influențat numeroase istorii naturale ale plantelor (tematic sau alfabetic organizate, lucrări descriptive, de proporții – cel mai bun exemplu în acest sens este K. Gesner, *Catalogus plantarum* (1542)). O a doua tradiție este cea asociată cu *Istoria Naturală* a lui Pliniu cel Bătrân. Această tradiție este legată de prima și a reprezentat sursa de plecare pentru toate generațiile de oameni interesați de plante în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Prima generație de naturaliști ai Renașterii, identificată de Ogilvie [5] ca generația 1490-1530, a fost în mod special preocupată de identificarea plantelor medicinale descrise de autorii antici și de reformarea educației de tip medical. O altă sursă interesantă este reprezentată de scrierile cu caracter pastoral aparținând lui Vergil, Cato, Columella, Paladius (tradiția *res rustica*). În contrast cu primele două, această a treia tradiție este asociată cu modelul grec *oeconomics*. Această disciplină este situată undeva la mijocul dintre politică (familia și domeniul său fiind o “unitate” politică și un loc de cultivat în egală măsură) și agricultură. A patra tradiție își are rădăcinile în *magia naturalis* și este asociată cu figura lui Giambattista Della Porta. [6] Acestora li s-ar mai adauga o tradiție, o combinație între “husbandry” și literatură, identificată de Orsi [7] (2005) cu tradiția italiană de tip *villa* (tratate de agricultură, bune maniere, morală, cu ecouri vergiliene, combinând-i deopotrivă pe Columella și pe Varro cu Pliniu). *Villa* a lui Della Porta aparține acestei tradiții. Intereanst de punctat în acest context este și caracterul utopic al lui *Villa*. *Villa* este un loc unde se producere creștere (morală, politică, economică) așa cum și *Noua Atlantidă* [8] este dar si alte scrieri cu caracter utopic apărute în Cercul lui Hartlib (de pildă, *Macaria* lui G. Plattes [9]).

Interesant este cum membrii Cercului Hartlib au interpretat și au combinat aceste tradiții. În mod cert, tratatele lor de cultivare nu sunt istorii naturale de tip aristotelic. Hartlibienii nu erau preocupați de clasificarea speciilor sau de catalogarea plantelor și criticau într-un mod destul de vehement alte cărți pe același subiect, cum ar fi cele ale lui Vergil, Cato, Columella deoarece, în opinia lor, aceste cărți nu reușeau să furnizeze un fundament rațional și experimental pentru practică. [10] Îi interesau curiozitățile naturii dar, spre deosebire de Della Porta, scopul lor nu era acela de a transforma natura doar de dragul ingeniosului, ci de a produce remedii valabile pentru toate palierele societății. Interesant însă, ceea ce moștenesc este o atitudine morală. Pliniu, Varro, Columella împărtășeau o atitudine morală în ceea ce privește agricultura: erau convinși că există limite clare pe care nimeni nu trebuie să le depășească în ceea ce privește altoirea sau încrucișarea, de pildă. Prin contrast, deși rămânând fideli caracterului moral asociat cu practica “husbandry”, pentru membrii Cercului nu există limite în ceea ce privește cunoașterea naturală. Dumnezeu, agricultorul original (the Original Husbandman) a creat Raiul ca un loc îndestulător și Și-a împărtășit bunătatea cu prima Sa creatură, Adam, desemnându-l agricultor al grădinii (Husbandman of Eden). Agricultura a fost prima activitate “lăsată de Dumnezeu” și agricultorul și-ar putea redobândi poziția de dinainte de Cădere prin practica “husbandry”. [11] Studiind natura, omul va reuși să își restaureze condiția din punct de vedere religios și moral și nu există nici un fel de limită în realizarea acestui lucru. Procesul de “cultivare” (văzut ca un proces de dobândire a cunoașterii practice în ceea ce privește lumea naturală, dublat de dorința de a controla și ameliora/îmbunătăți materialul Creației) a fost orientat către realizarea unui scop moral: reabilitarea poziției prelapsariene a omului.

Un alt factor care a influențat puternic noua abordare a cultivării este reprezentat de tradiția baconiană a experimentării, tradiție care plasează studiul naturii în chiar centrul său. Într-un fel foarte particular, schema baconiană a combinat clasicele tradiții - economică și politică (Theophrastus, Aristotel, Pliniu) - cu tradiția renașcentistă a curiozității și magiei și a propus o interpretare specifică a mitului Căderii, adăugând și mai multă greutate morală ideii de progres al cunoașterii și de devotement față de utilitatea comună. [12] Accentuând caracterul practic și experimentarea, Bacon a insistat ca omul, sub ochiul binevoitor al lui Dumnezeu, să își ia destinul în mâini, să își reconsidere poziția față de lumea naturală și să pornească pe acest drum lung care aduce cu sine promisiunea progresului omenesc și al prosperității în pace. [13] În acest proces, nu există nici un fel de limite. [14] În acest fel, studiului naturii i-au fost asociate noi și revoluționare perspective, urmărind să atingă un scop moral, acela al redobândirii condiției pe care omul a avut-o înainte de Cădere.

Membrii Cercului Hartlib dezvoltă un nou domeniu de interes, domeniu care conectează tradițiile enumerate mai sus, experimentele alchimice, magia naturală de tip renașcentist, tradiția baconiană a experimentării, dorința de a compila istorii naturale și devotamentul față de aspectul colaborativ și caracterul deschis al cunoașterii și față de progresul uman. Acest nou domeniu de interes, cel al cultivării, este foarte popular în anii 1640-1660 (lista aceasta este relativ lungă, începând cronologic cu Gabriel Plattes, apoi cu Austen, Blith, Beale, Child, Dymock, Boate, și continuând în anii 1660 cu John Evelyn). Membrii Cercului au reformulat abordările tradiționale ale cultivării și au transformat această disciplină într-o “știință intergată”, capabilă să amelioreze deopotrivă condiția plantelor și a sufletului uman. În acest fel, studiului naturii i-au fost asociate noi și revoluționare perspective, urmărind să atingă un scop moral, acela al redobândirii condiției pe care omul a avut-o înainte de Cădere.

Datorită faptului că membrii Cercului Hartlib împărtășeau o viziune unitară asupra universului și a teoriei materiei, descoperirea unor tehnologii capabile să contribuie la ameliorarea plantelor făcea posibilă, prin translații de tip metodologic, aplicarea aceluiași tip de tehnologie în cazul unor domenii mai greu de experimentat, cum ar fi cel al sufletului uman. Rolul cultivării pentru membrii Cercului Hartlib este acela de a produce tehnologii de ameliorare care să poată fi translatate din domenii în care se experimentează ușor în alte domenii, mai greu de explorat și experimentat. Experimentele cu plante, ca segment esențial al disciplinei cultivării, au fost utilizate, din punct de vedere metodologic, ca niște modele după care se vor fi putut performa experimente cu naturi mai complexe (cum ar fi animalele și sufletul uman).

Și, deși această disciplină (cea a cultivării) are un caracter practic, operațional și apelează la extensii și transferuri de tehnologie dintr-un plan în altul, ea se bazează pe un set de implicații de natură metafizică. Unele dintre aceste implicații postulează o unitate a macrocosmosului-microcosmosului și o teorie unitară a materiei care pare parțial de inspirație alchimică/hermetică, parțial de inspirație baconiană. [15] Alte asumții postulează ideea unei atracții magnetice universale (deloc întâmplător, Gilbert publică prima ediție *De Magnete* în 1600; se reeditează în 1628, 1633). Și, bineînțeles, o poziție aparte o ocupă presupuziția în conformitate cu care practica experimentării cu plante reprezintă modalitatea de a dobândi cunoșterea naturală (vegetală) pe care omul a avut-o înainte de Cădere.

Redobândirea poziției de dinainte de Cădere

Momentul mijlocului de secol al XVII-lea nu era un moment oarecare, ci unul privilegiat. Era un moment în care Dumnezeu a fost de acord ca ființa umană căzută să își restaureze condiția. Felul în care membrii Cercului Hartlib au văzut acest proces de restaurare, a fost unul de cultivare și de îmbunătățire a materialului Creației (sol, plante, sufletul uman). Cultivarea era cea mai prețuită activitate în Grădina Edenului și, prin practica cultivării și a grădinăritului, poziția edenică, binecuvântată poate fi redobândită. Plantele au fost primele corpuri animate pe care Dumnezeu le-a creat [16] și au reprezentat și prima sursă de hrană pe care omul a avut-o în Grădină. Cultivarea și grădinăritul furnizează un tip de cunoaștere foarte important în contextul milenarist, fiind primele

activități pe care omul le-a avut în Grădină. Ralph Austen descrie o livadă ca un loc desăvârșit unde se poate regăsi perfecțiunea trupului, spiritului și a minții.

Dumnezeu a făcut o Livadă, prin aceea că a făcut ca o dintr-o bucată de pământ să răsară plante și copaci foarte frumoși și folositori pentru om; și a îmbogățit pământul acela cu mai multă rodnicie și frumusețe decât orice alt loc; și l-a numit Eden, ceea ce înseamnă un loc al plăcerilor. (Austen, Ralph, *A Treatise of Fruit-Trees*, 1665, 24)

Și dacă livezile aminteau de Eden, cultivatorul amintea de Adam.

[Dumnezeu] l-a făcut pe el [pe om] stăpân peste toate până la Cădere; și apoi, Dumenzeu dorind să păstreze ceea ce a făcut, deși a pus blestem pe Adam, Eva și pe șarpe, și nici pământul nu a scăpat nepedepsit, ci a pus [Dumenzeu] o sterpăciune pe el, cu toate acestea, l-a trimis pe Adam să cultive pământul și să îl îmbunătățească și, cu sudoarea frunții sale, să îl hrănească până când se va întoarce în pământ din nou. (Blith, Walter, *The English Improver Improved*, 1653, 4). [17]

Acest nou tip de cultivare exprimă o viziune asupra materialului Creației văzută ca un proces de dobândire a cunoașterii naturii (i.e. de tip vegetal) pe care omul a avut-o înainte de Cădere. Dar această nouă abordare a conceptului este mai degrabă tehnologică și operațională decât speculativă. Presupune tehnici de ameliorare și îmbunătățire a materialului Creației (deopotrivă sol, semințe, plante, oameni) bazate pe cunoaștere obținută prin experiență directă.

Este o lipsă importantă în cultivare, anume că noi, deși prin experiență aflăm toate materialele amintite mai devreme și multe altele, precum că aratul des, cultivatul, anotimpurile, însămânțarea, odihna pământului, împréjmuirea și altele determină rodnicie, cu toate acestea, suntem foarte neștiutori în ceea ce privește adevăratele cauze ale fertilității și nu stim ce fel de calcar, cenusă, bălegar, marlă, apă, aer, pământ, soare și altele îi dau naștere. Dacă e ceva esențial sau accidental; material sau imaterial, corporal sau spiritual; principal sau instrumental, vizibil sau invizibil; dacă e sulfuros sau mercurial; apos, lutos, de foc sau de aer; sau dacă toate lucrurile sunt hrănite de vapori, fumuri, atomi, efluvii; sau de săruri, precum urina, embrioantă sau non-specificată; sau de fermenți, mirosuri, acidități? sau din haos, sau dintr-o bucată nedigerată și nespecificată? sau din vapori spermatici umezi care se ridică din centrul pământului? sau din influențele cerului? sau doar din apă îmbibată, coruptă sau fermentată? sau dacă pământul, prin binecuvântare divină, are o virtute multiplicativă, așa cum focul și semințele tuturor lucrurilor au? sau dacă diversitatea opiniilor filosofilor (ca Aristotel, Rupesc, Sendivog, Norton, Helmont, Des Cartes, Digby, White, Plat, Glaubre) privitoare la acest subiect demonstrează dificultatea acestei probleme pe care ei cu plăcere o pot cerceta. Eu nu îndrăznesc să mă avânt în acest ocean în barca mea mică pentru că aș fi înghițit. ... Lordul Bacon a adunat material (după cum spune) pentru a așeza fundația; dar până acum eu nu am văzut un fundament prea solid așezat de nimeni ... (Richard Weston?, *Observations and Animadversions upon the foregoing secrets or experiments: Written by the Author of the large Letter in the Legacy of Husbandry*, included in Hartlib, S., *Samuel Hartlib his Legacy*, 2nd edition, 1653, 16) [18]

Pe lângă mențiunea referitoare la faptul că procesului cultivării nu îi este suficient de bine dezvoltată latura experimentală, în pasajul de sus putem observa și diverse influențe referitoare la concepții diferite asupra teoriei materiei. Unele dintre ele sunt de proveniență alchimică (distincția sulfur-mercur ca principii de alcătuire a tuturor substanțelor, vapori spermatici care se ridică din centrul pământului, vapori care germinează și ape care fermentează), altele fac referire la

aristotelianism și cartezianism. Francis Bacon este amintit ca o figură care a încercat să se impună în ceea ce privește așternerea fundamentului pentru noul tip de cunoaștere.

În noul tip de interpretare a Genezei și a cultivării ca proces esențial de dobândire a poziției de dinainte de Cădere, accentual s-a mutat de la importanța muncii la ameliorarea materialului cultivat, deoarece acesta din urmă va aduce salvarea în plan religios. Scopul ameliorării este cel care impune caracterul tehnologic asociat procesului de cultivare. Adevărul Scripturii trebuia să fie extras, prin intermediul științei experimentale a cultivării, din cărțile profetice ale Bibliei. Într-un oarecare fel, știința de tip baconian a fost adecvată la așteptările aduse de Noul Mileniu. În Noul Mileniu omul își va restaura perfecțiunea pe care o avea în Grădina Edenului și pe care Adam a pierdut-o prin Cădere. În Grădină, lui Adam nu i-a fost refuzată sau ascună vreun fel de cunoaștere naturală. Dumnezeu, primul Cultivator, și-a împărtășit bunătatea sa cu prima sa creatură în Paradis. [19] Cei care ating și lucrează cu solul, semințele, plantele, se apropie de Dumnezeu. Cultivarea pare a fi îndeletnicirea care să îl apropie pe om cel mai mult de activitatea pe care Adam a avut-o în Grădina Edenului.

Concluzii

Membrii Cercului Hartlib au extins domeniul de aplicare a cultivării, dezvoltând un nou domeniu de interes, domeniu care conectează elemente care vin dintr-o arie vastă de segmente, cum ar fi: alchimie, cultivarea pământului, magie naturală, filosofie experimentală de tip baconian. Abordarea propusă de membrii Cercului Hartlib asupra cultivării se fundamentează pe o viziune unitară asupra materiei, a materialului Creației. Noua concepție asupra disciplinei cultivării prezentată în lucrările inițiate în Cerc propun un tip de abordare tehnologică și antispeculativă, experimentală și operațională, orientată către producerea de rezultate specifice, de rețete și tehnologii transferabile dintr-un domeniu în altul, dintr-o situație în alta. Cu toate acestea, una dintre presuposițiile metafizice pe care se fundamentează noul tip de cultivare, propune încercarea de redobândire a poziției pe care omul a avut-o înainte de Cădere și a cunoașterii de tip natural pe care a acesta a deținut-o în Grădina Edenului.

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE). O formă intermediară a acestei lucrări a fost prezentată în cadrul conferinței „Provocările discursului academic actual: teme; tendințe, metode” din cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/140863 „Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională”(CCPE), 19-22 noiembrie 2014, Poiana Brașov.

Referințe

[1] Newman și Principe argumentează că, până în secolul al XVIII-lea, actorii implicați nu făceau nici un fel de distincție între alchimie și chimie. Vezi Newman, William, Lawrence Principe (1998), “Alchemy vs. chemistry: the etymological origins of a historiographic mistake”, *Early Science and Medicine*, (3/1): 32-65. Pentru caracterul baconian al istoriilor naturale vezi Istoria Agriculturii a Pășunilor, a Culturii copacilor [*The History of Agriculture, Pasturage, Culture of Woods, etc.*] ocupa poziția a 115-a în Catalogul lui Bacon de Istorii Particulare [*Catalog of Particular Histories*], categoria Istoriei Umane [*Histories of Man*], în vreme ce Istoria Grădinăritului [*History of Gardening*] se afla la poziția 116 în aceeași categorie. Bacon, Francis (1963-1994 [1857-1874]), *Catalog of Particular Histories by Titles*, in *The Works of Francis Bacon*, ed. J. Spedding, R.L. Ellis, D.D. Heath Stuttgart-Bad Cannstatt: Friedrich Frommann Verlag—Günther Holzboog, 14 vols. (de acum înainte prescurtat SEH), vol IV, 265-270.

- [2] Gaukroger, Stephen (2001), *Francis Bacon and the Transformation of Early-Modern Philosophy*. Cambridge: Cambridge Univ. Press; Jones, Matthew L., (2006), *The Good Life in the Scientific Revolution: Descartes, Pascal, Leibnitz, and the Cultivation of Virtue*. Chicago: Chicago Univ. Press; Jalobeanu, Dana (2006) *Inventarea modernității*. Cluj-Napoca: Napoca Star; Jalobeanu, Dana (2008), "Bacon's Brotherhood and its Classical Sources: Producing and Communicating Knowledge in the Project of Great Instauration", in C. Zittel, G. Engel, R. Nanni and N.C. Karafyllis, *Philosophies of Technology: Francis Bacon and his Contemporaries*, special issues *Intersections* (11): 197-230; Jalobeanu, Dana (2014), "Bacon's experimental series and the art of experimenting". forthcoming; Harrison, Peter (2012), "Francis Bacon, Natural Philosophy, and the Cultivation of the Mind", *Perspectives on Science* (20):139-158.
- [3] Greengrass, Mark, Michael Leslie, Timothy Raylor, (eds.) (1994), *Samuel Hartlib and Universal Reformation. Studies in intellectual communication*. Cambridge: Cambridge University Press; Greengrass, Mark (1998), "Archive Refractions: Hartlib's Papers and the workings of an Intelligencer," in *Archives of the Scientific Revolution. The Formation and Exchange of Ideas in Seventeenth Century Europe*, ed. M. Hunter. Woodbridge, The Boydell Press, 35-47; Matei, Oana (2012), "Gabriel Plattes, Hartlib Circle and the Interest for Husbandry in the Seventeenth Century England", *Prolegomena* (11/2): 207-224; Matei, Oana (2013), "Husbanding Creation and the Technology of Amelioration in the Works of Gabriel Plattes", *Societate și Politică* (7/13): 84-102.
- [4] Discuția tradițiilor husbandry este tratată mai pe larg în Matei, Oana (2015), "Husbandry Tradition and the Emergence of Vegetable Philosophy inside the Hartlib Circle", *Philosophia. International Journal of Philosophy*, (16/1): 35-52.
- [5] Ogilvie, Brian (2006), *The Science of Describing: Natural History in Renaissance Europe*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- [6] Della Porta, Giambattista (1658), *Magia naturalis*.
- [7] Orsi, Laura (2005), "Giovanni Battista della Porta's *Villa* (1592) between tradition, reality and fiction", *Analisi di Storia moderna e contemporanea* (11): 11-66.
- [8] Bacon, Francis (1627 [1857-74]), *New Atlantis. An appendix to the Sylva sylvarum or a Natural History in Ten Centuries*. London: W. Lee, SEH, vol. III.
- [9] Plattes, Gabriel (1641), *A Description of the Famous Kingdome of Macaria*. London, HP, PAM 07, 11.
- [10] De pildă Austen, Ralph (1665), *A Treatise of Fruit-Trees shewing the manner of grafting, setting, pruning, and ordering of them in all respects... with the alimentall, and physical use of fruits. Togeather with the spirituall use of an orchard: held forth in divers similitudes, etc.* William Hall for Amos Curteyne; Blith, Walter (1653), *The English Improver Improved or the Survey of Husbandry Surveyed. Discovering the Improvableness of all Lands: Some to be under a double and Treble others under a Five or Six Fould. And many under a Tennfould, yea Some under a Twenty fould Improvement, the Third Impression much Augmented*, London.
- [11] Austen, Ralph (1665), 24; Blith, Walter (1653), 4.
- [12] Harrison, Peter (2007), *The Fall of Man and the Foundations of Science*. Cambridge: Cambridge University Press; Harrison, Peter (2012):139-158.
- [13] Law, Anthony (1985), *The Georgic Revolution*. Princeton: Princeton University Press.
- [14] Bacon, Francis, *The Great Instauration*, SEH, vol. IV.
- [15] Există argumente și în favoarea influenței alchimice în teroia materiei la Bacon –Rees, Graham (1975), "Francis Bacon's Semi-Paracelsian Cosmology", *Ambix* (22/2): 81-101; Rees, Graham (1975), "Francis Bacon's Semi-Paracelsian Cosmology and the Great Instauration", *Ambix* (22/3): 163-173.
- [16] Austen, Ralph (1658), *Observations upon some part of Sr F. Bacon's Naturall History, as it concernes fruit-trees, fruits, and flowers*. Oxford: H. Hall for T. Robinson.
- [17] Traducerile din Ralph Austen și Walter Blith îmi aparțin.
- [18] Traducerea îmi aparține.

[19] Blith, Walter (1649), *The English Improver Improved, or a New Survey of Husbandry. Discovering to the Kingdome, That some Land, both Arable and Pasture, may be Advanced Double or Treble*. London.

Bibliografie

Austen, Ralph (1658), *Observations upon some part of Sr F. Bacon's Naturall History, as it concernes fruit-trees, fruits, and flowers*. Oxford, H. Hall for T. Robinson.

Austen, Ralph (1665), *A Treatise of Fruit-Trees shewing the manner of grafting, setting, pruning, and ordering of them in all respects... with the alimentall, and physical use of fruits. Together with the spirituall use of an orchard: held forth in divers similitudes, etc.* William Hall for Amos Curteyne.

Bacon, Francis (1963-1994 [1857-1874]), *Catalog of Particular Histories by Titles*, in *The Works of Francis Bacon*, ed. J. Spedding, R.L. Ellis, D.D. Heath Stuttgart-Bad Cannstatt: Friedrich Frommann Verlag—Günther Holzboog, 14 vols. (de acum înainte prescurtat SEH), vol IV.

Bacon, Francis, *Sylva Sylvarum*, SEH, vol. II.

Bacon, Francis (1627) Reprint 1857-74., *New Atlantis*. An appendix to the *Sylva sylvarum* or a *Natural History in Ten Centuries*, London: W. Lee, SEH, vol. III.

Bacon, Francis, *The Great Instauration*, SEH, vol. IV.

Blith, Walter (1649), *The English Improver Improved, or a New Survey of Husbandry. Discovering to the Kingdome, That some Land, both Arable and Pasture, may be Advanced Double or Treble*. London.

Blith, Walter (1653), *The English Improver Improved or the Survey of Husbandry Surveyed. Discovering the Improueableness of all Lands: Some to be under a double and Treble others under a Five or Six Fould. And many under a Tennfould, yea Some under a Twenty fould Improuement, the Third Impression much Augmented*, London.

Della Porta, Giambattista (1658), *Magia naturalis*.

Gaukroger, Stephen (2001), *Francis Bacon and the Transformation of Early-Modern Philosophy*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Greengrass, Mark, Michael Leslie, Timothy Raylor, (eds.) (1994), *Samuel Hartlib and Universal Reformation. Studies in intellectual communication*. Cambridge: Cambridge University Press.

Greengrass, Mark (1998), "Archive Refractions: Hartlib's Papers and the workings of an Intelligencer," in *Archives of the Scientific Revolution. The Formation and Exchange of Ideas in Seventeenth Century Europe*, ed. M. Hunter. Woodbridge, The Boydell Press, 35-47.

Harrison, Peter (2007), *The Fall of Man and the Foundations of Science*. Cambridge: Cambridge University Press.

Harrison, Peter (2012), "Francis Bacon, Natural Philosophy, and the Cultivation of the Mind", *Perspectives on Science* (20):139-158.

Jalobeanu, Dana (2006) *Inventarea modernității*. Cluj-Napoca: Napoca Star.

Jalobeanu, Dana (2008), "Bacon's Brotherhood and its Classical Sources: Producing and Communicating Knowledge in the Project of Great Instauration", in C. Zittel, G. Engel, R. Nanni and N.C. Karafyllis, *Philosophies of Technology: Francis Bacon and his Contemporaries*, special issues *Intersections* (11): 197-230.

Jalobeanu, Dana (2014), "Bacon's experimental series and the art of experimenting". forthcoming

Jones, Matthew L., (2006), *The Good Life in the Scientific Revolution: Descartes, Pascal, Leibnitz, and the Cultivation of Virtue*. Chicago: Chicago Univ. Press.

Law, Anthony (1985), *The Georgic Revolution*. Princeton: Princeton University Press.

Matei, Oana (2012), "Gabriel Plattes, Hartlib Circle and the Interest for Husbandry in the Seventeenth Century England", *Prolegomena* (11/2): 207-224.

Matei, Oana (2013), "Husbanding Creation and the Technology of Amelioration in the Works of Gabriel Plattes", *Societate și Politică* (7/13): 84-102.

Matei, Oana (2015), "Husbandry Tradition and the Emergence of Vegetable Philosophy inside the Hartlib Circle", *Philosophia. International Journal of Philosophy*, (16/1): 35-52.

Newman, William, Lawrence Principe (1998), "Alchemy vs. chemistry: the etymological origins of a historiographic mistake", *Early Science and Medicine*, (3/1): 32-65.

Ogilvie, Brian (2006), *The Science of Describing: Natural History in Renaissance Europe*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Orsi, Laura (2005), "Giovan Battista della Porta's *Villa* (1592) between tradition, realigy and fiction", *Analisi di Storia moderna e contemporanea* (11): 11-66.

Plattes, Gabriel (1641), *A Description of the Famous Kingdome of Macaria*. London, HP, PAM 07, 11.

Rees, Graham (1975), "Francis Bacon's Semi-Paracelsian Cosmology", *Ambix* (22/2): 81-101; Rees, Graham (1975), "Francis Bacon's Semi-Paracelsian Cosmology and the Great Instauration", *Ambix* (22/3): 163-173.

ECOTOURISM DISCOURSE – BETWEEN TOURISM AND ENVIRONMENTAL DISCOURSE

LE DISCOURS DE L'ECOTOURISME – ENTRE TOURISME ET ENVIRONNEMENTAL DISCOURS

DISCURSUL ECOTURISTIC – ÎNTRE DISCURSUL TURISTIC ȘI DE MEDIU

Adriana TEODORESCU

„Dimitrie Cantemir” Christian University, Constanța

E-mail: ada_teodorescu@yahoo.com

Abstract

Ecotourism has developed as a fast growing sector within tourism industry, promoting concepts as conservation, sustainable travel, environmental and cultural awareness. Therefore, a new type of discourse has evolved within tourism discourse, namely ecotourism discourse or 'greenspeak'. Our aim is to analyze ecotourism language, identify specific linguistic patterns, and observe various discursive interactions. Ecotourism language exhibits a mix of discursive features related to moralizing, cultural, environmental, romantic and picturesque discourse.

Resumé

L'écotourisme a augmenté rapidement comme un secteur en développement au sein de l'industrie du tourisme, tout en promouvant des concepts tels que la conservation, le tourisme durable, la préoccupation pour l'environnement et la culture. Ainsi, un nouveau type de discours a évolué au sein du discours de tourisme, à savoir le discours de l'écotourisme ou « greenspeak ». Notre objectif est d'analyser le langage de l'écotourisme, identifier les structures linguistiques spécifiques et d'examiner les différentes interactions discursives. Le langage de l'écotourisme représente un mélange linguistique des éléments discursifs appartenant au discours moralisateur, culturel, environnementaux, romantique et pittoresque.

Rezumat

Ecoturismul s-a extins rapid ca un sector în curs de dezvoltare în cadrul industriei turistice, promovând concepte precum conservarea, turismul durabil, grija față de mediu și cultură. Astfel, un nou tip de discurs a evoluat în cadrul discursului turistic, și anume discursul ecoturistic sau "greenspeak". Scopul nostru este să analizăm limbajul ecoturistic, să identificăm modele lingvistice specifice și să examinăm diferite interacțiuni discursive. Limbajul ecoturistic prezintă un amestec de elemente discursive ce aparțin discursului moralizator, cultural, de mediu, romantic și pitoresc.

Keywords: ecotourism, green tourism, language, environment, discourse

Mots-clés : écotourisme, tourisme vert, langue, environnement, discours

Cuvinte-cheie: ecoturism, turism verde, limba, mediu, discurs

Introduction

Ecotourism has become a widespread concept since the mid 1980s and developed as an important sector within tourism industry. It is defined as "responsible travel to natural areas that conserves the environment and improves the well-being of local people" (TIES, 1990). According to specialists in the field, ecotourism is about responsible tourism, sustainable development, environmental awareness, the desire to explore natural surroundings, conserving and enhancing bio-cultural diversity. It also promotes greater understanding and appreciation for nature, local culture, tradition and authenticity. Ecotourism at its heart not only preserves natural habitats and indigenous cultures and species, but actually works in favor of conservation by bringing additional resources to local economies.

Along with the development of a new tourism form, a new type of discourse has emerged, meant to enhance the attractiveness and authenticity of some remote destinations, while focusing on the environment and sustainable development. The language of ecotourism imposes a new terminology which builds realms of unspoiled nature and pristine areas.

One of the registers of the language of tourism is 'Greenspeak', a promotional discourse which focuses on the environment and the corresponding motivations of the new green tourist. According to Dann, greenspeak tries to convert the themes of conventional mass tourism - 'sun', 'sea', and 'sand' - to those of eco-tourism - 'nature', 'nostalgia', and 'nirvana' [1].

Methodology

Central to this research is language choice and its use for picturesque, environmental, cultural and sustainable discourses within the realm of ecotourism. Our aim is to examine the mix of various competing discourses meant to lure the 'green' traveler into new adventures. We make the assumption that this new type of discourse has to be consistent with ecotourism principles, and reflect its characteristics at discursive level.

With a view to analyzing the language of ecotourism, the discursive genre selected for our research is the ecotourism website. Thus, we carefully chose nine websites promoting ecotourism and sustainable travel among which: greenliving.about.com; independenttraveler.com; nationalgeographic.com; naturesbestsweden.com, jaunted.com. We conduct a detailed content analysis of our corpus in order to identify specific discursive features that establish ecotourism language as a new register within tourism discourse. In order to assess the relevance of some words, the analysis is mainly quantitative, based on the frequency criterion. Recurrent word combinations are also observed within each discursive component.

Our approach was supported by several text analysis software programs, Linguistic Inquiry Word Count (LIWC), Diction and WordSmith 6. By means of LIWC we conduct a content analysis of the data and establish the recurrence of self-references, social words, positive emotions, negative emotions, overall cognitive words, articles and big words used across the texts selected in our sample.

Diction is a computer-aided text analysis program that helps determine the tone of a written message. It searches the text for five semantic features, activity, optimism, certainty, realism and commonality, as well as other thirty-five sub-features, and produces reports that include raw totals, standardized scores, word counts and percentages, thus generating a better understanding of the processed text. Diction helps us look for semantic features that indicate resoluteness, movement, change, optimism and positive entailments, realism, commonality, praise, satisfaction, inspiration, accomplishment, the degree of aggression, blame, familiarity, past or present concern, or human interest in order to observe the linguistic variations that render the ecotouristic message more alluring to the audience.

WordSmith provides great help with finding word patterns, all instances of a word or phrase, identifying salient words in the text or listing words on a frequency criterion.

Recurrent linguistic patterns in ecotourism discourse

As stated above, ecotourism language displays a wide array of discursive features, merging elements from various registers to create a new one called by Dann 'greenspeak'. Our findings reveal a preponderant use of environmental language across the whole corpus analyzed (Figure 1). The most frequent words are 'nature' and 'wildlife', their recurrent use being explained by the fact that all websites analyzed promote tourist destinations in the heart of nature, areas of unique natural landscapes, unspoiled wilderness off the beaten path. The verb 'preserve' is closely related to environmental issues, and appeared in our sample in the following contexts: 'tiny coastal villages preserve a way of life largely unchanged since the medieval era', 'preserve the pristine beauty of Norway's famous fjords', 'preserve the area's natural and cultural heritage', 'preserve the rainforest', 'preserves natural habitats and indigenous cultures and species', etc. The adjective 'green' is unarguably the mark of ecotourism discourse, whether we refer to the green tourist, green accommodation, green tourism, green measures, green living, green travel, green hotel, green resorts, or green lodges. We therefore notice that in the realm of eco-destinations everything is or has to be 'green', environmentally-friendly, eco-friendly, eco-adventurer, nature-friendly at least at discursive level.

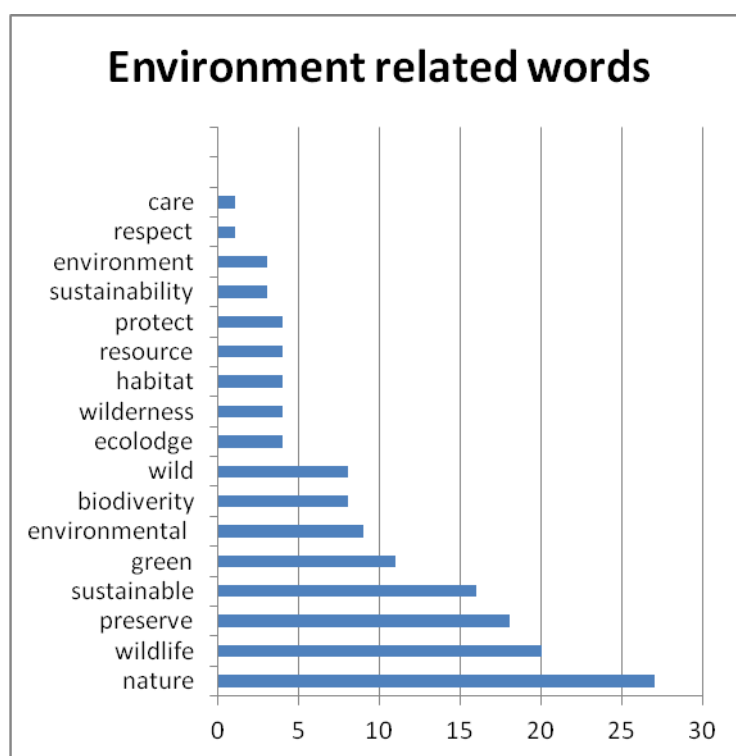

Figure 1

Another pervasive discursive feature obvious within the environmental language throughout the entire corpus is the moralizing register: 'encourage sustainable development to protect the islands' fragile ecosystems'; 'it's more important than ever to follow our tips for green travel to ensure that these places remain beautiful and unspoiled for many years to come'; 'it wasn't enough for a place to be blessed with extraordinary natural resources; it was equally important that those resources are being cared for'; 'local commitment to maintaining the beauty and integrity of these places', 'to shield both its natural resources and its cultural traditions from the detrimental effects of mass tourism'; 'working to make sure the island paradise stays pristine well into the future', etc.

As for qualifying words used to describe the eco-tourism destinations, we notice the frequent use of the adjectives *natural*, *endangered*, *protected*, and *preserved*, which are closely related to the environmental language. The authenticity feature of all areas located off the beaten

path is created by means of adjectives such as remote, untouched, pristine, off-limits, unspoiled, unique, untouched, genuine which are the most recurrent in our corpus (Figure 2).

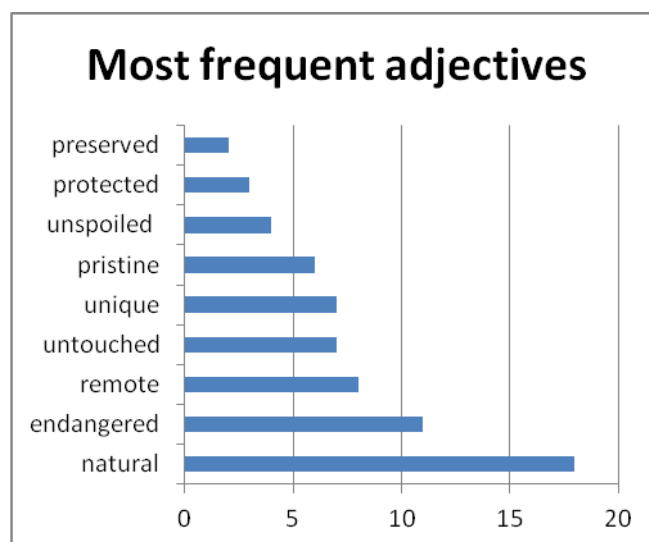

Figure 2

The Diction analysis of the corpus reveals a high score for optimism, certainty, praise, variety, spatial terms and complexity, and low values for the variables aggression, ambivalence, denial, hardship and blame, which is consistent with the general image of the destinations described.

The LIWC analysis shows a low value for self references, negative emotion words, and overall cognitive words and high scores for positive emotion words, articles, and big words. The consistent use of positive words creates a fantasy realm of charm, happiness, romanticism, and adventure. The description of the eco-touristic product tends to enhance features such as uniqueness, diversity, authenticity, calmness, warmth, relaxation, tranquility, while inducing a mood of must-see.

The idea of uniqueness and authenticity is also enhanced by the frequent use of superlative forms: 'the earth's most distinctive ecosystems'; 'the most threaten', 'the world's foremost diving destinations'; 'most endangered'; 'India's most unspoiled corners'; 'some of the most remote and beautiful locations on earth'; 'the world's most spectacular', 'one of the most unusual nature destinations', 'one of the most remote places on Earth', etc.

The cultural discourse is intermingled with environmental language, promoting the culture and history of these remote locations. Ecotourism websites advertise local cultural traditions, cultural heritages, ancient treasures, ancient temples, cultural getaways, cultural activities, traditional practices, traditional villages or ethnic groups that define the ecotourism realm.

Last but not least, the language of ecotourism is a language of romanticism and adventure in a new land. It promotes dream destinations, scenic boat rides, lush jungles, colorful reefs, sprawling savannas, fabulous towering fjords, crystal-clear sea, colorful underwater wonderland, unspoiled beaches, snowcapped mountains, tumbling waterfalls, rugged terrain, exotic marine life, lush tropical playground, lush virgin forests, etc. As Dann contends, tourism promotion is based on glamour and the language of tourism "tends to speak only in positive and glowing terms of the services and attractions it seeks to promote" [2].

The landscape becomes the foundation stone of ecotourism language, as all environmental, romantic, moralizing, cultural discourses interconnect around it. The tourist can escape the dull present to relocate in a nostalgic past. The authenticity is at the heart of tourists' pursuits and stands for the one of the most recurrent feature of ecotourism sphere. The genuine location in the middle of the wilderness becomes a retreat from civilization and modernity, a return to peace and tranquility.

Concluding remarks

Ecotourism discourse promotes the exploration of remote and unspoiled areas, natural beauty and picturesque landscape, the exploration of flora and fauna, the escape from civilization and the discovery of new habitats and cultures. It is a complex discourse that brings together a wide array of genres, unifying in an original manner environmental, moralizing, cultural, picturesque, and romantic language. However, as its final aim is to promote ecotourism destinations and attract the target audience, linguistic patterns related to tourism advertising are pervasive throughout the entire corpus. In addition, we notice the abundance of environmental language that creates areas of pristine nature, promotes environment awareness and respect.

To sum up, the language used in ecotourism websites is consistent with the discourse of sustainability, environment, authenticity and culture. This new type of discourse negotiates and interconnects tourism and environmental language, cultural, romantic and moralizing speech altogether.

References

- [1] Dann, Graham M.S., "Greenspeak: An analysis of the language of eco-tourism", in *International Journal of Tourism Research*, online published 2012, Volume 2, Issue 3-4, p. 247.
- [2] Dann, G. M. S., *The Language of Tourism: a Sociolinguistic Perspective*, Wallingford, Oxon, UK: CAB International, 1996, p 56.

Bibliography

- Berger, A., *Deconstructing Travel: Cultural Perspectives on Tourism*, Walnut Creek, California: Altamira Press, 2004.
- Cook, G., *Discourse and Literature*, Oxford: Oxford University Press, 1994.
- Dann, G. M. S., *The Language of Tourism: a Sociolinguistic Perspective*, Wallingford, Oxon, UK: CAB International, 1996.
- Dann, Graham M.S., "Greenspeak: An analysis of the language of eco-tourism", in *International Journal of Tourism Research*, online published 2012, Volume 2, Issue 3-4, pages 247–259.
- Harré, R., Brockmeier, J., Mühlhäusler, P., *Greenspeak: a Study of Environmental Discourse*, London: Sage, 1999.
- Manca E., *Translating the Language of Tourism across Cultures: from functionally complete units of meaning to cultural equivalence*, "Textus", vol. 1, pp. 51-67, 2012.
- Matheson, D., *Media Discourses: Analysing Media Texts*. Maidenhead, England, New York: Open University Press, 2005.
- Pennebaker, J. W., Francis, M.E., & Booth, R.J., *Linguistic inquiry and word count (LIWC): LIWC2001*, Mahwah: Lawrence Erlbaum, 2001.
- Scollon, R., & Scollon W. S., *Discourses in Place: Language in the Material World*, London: Routledge, 2003.

CULTURAL TRANSLATION AND RE-TRANSLATION IN THE WORK OF ELENA VĂCĂRESCU

VERSION ET RÉTROVERSION DANS L'ŒUVRE D'ELENA VACARESCO

VERSIUNE ȘI RETROVERSIUNE ÎN OPERA ELENEI VĂCĂRESCU

Petre Gheorghe BÂRLEA

Universitatea „Ovidius” Constanța

Email: gbarlea@yahoo.fr

Abstract

The literary oeuvre of Elena Văcărescu, the descendent of the illustrious family of scholars and founders of modern Romanian language and literature, represents an odd association of linguistic mentalities and codes. The present study attempts to define the cultural identity and belonging of this poetess, who found her inspiration in the archaic and popular language of the Romanian mindscape and patterns of thought and feeling, but wrote in modern French. Her texts were then reconverted to Romanian by various translators, in versions which sound better than the French “original” and so on. The author clearly inhabited two fatherlands: a natural and an adoptive one, one of feeling and one of writing.

Résumé

L'œuvre d'Elena Vacaresco, descendante d'une illustre famille de gens de lettres, fondateurs de la langue et de la littérature roumaines modernes, représente une étrange association de mentalités et de codes linguistiques. Dans la présente étude nous essayons d'établir dans quelle mesure on peut parler de l'identité culturelle à laquelle appartient cette poétesse, qui s'inspire de la langue archaïque et populaire et de la mentalité roumaine, mais qui écrit en français moderne. Ses textes, transposés ultérieurement en roumain par de divers traducteurs, représentent des versions qui semblent parfois encore meilleures que l'original. L'auteur avait clairement deux patries: une naturelle et une adoptive, l'une pour sa manière de percevoir le monde et l'autre pour sa manière d'écrire.

Rezumat

Opera Elenei Văcărescu, descendentă a ilustrei familii de cărturari-întemeietori ai limbii și literaturii moderne românești, reprezintă o ciudată asociere de mentalități și de coduri lingvistice. Studiul de față încearcă să stabilească în ce măsură se poate vorbi despre o identitate culturală careia îi aparține această poetă, care se inspira din limba arhaică și populară a fondului românesc de gândire și simțire, dar scria în franceza modernă. Textele sale au fost apoi reconvertite în română, de către diverși traducători, în versiuni care sună mai bine decât originalul din franceză ș.a.m.d. Autoarea avea în mod clar două patrii: una naturală și una adoptivă, una a simțirii și alta a scrierii.

Keywords: poetry, journalism, cultural-diplomatic activity, translations, cultural identity

Mots-clés: poésie, journalisme, activité culturelle-diplomatique, traductions, identité culturelle

Cuvinte-cheie: poezie, jurnalism, activitate cultural-diplomatică, traduceri, identitate culturală

1. Preliminarii

Debutul Elenei Văcărescu în volum, la vârsta de douăzeci și doi de ani, se realizează prin broșurica *Chants d'Aurore*, care se deschide prin două poezii semnificative pentru dubla identitate artistică ce o va caracteriza de acum încolo - aceea de poetă româncă de expresie franceză sau/și de poetă franceză de simțire românească. Este vorba despre textele *Dédicace/Închinare*, prin care face o reverență în fața patriei adoptive, „dulcea Franță”, respectiv *À ma patrie/Patriei mele*, prin care își cere iertare țării de baștină din care a plecat, benevol, deocamdată.

Cea dintâi creație aduce cu ea smerenia ființei fragile, „venită de departe”, îngrijorarea față de modul în care cei din Orașul-Lumină și țara culturii și a tuturor speranțelor vor privi scrisul ei, asemănat cu un „prim gângurit” de copil, dar și nădejdea că va fi acceptată și că, în orice caz, cu vremea, prinosul ei de creație poetică va căpăta forme și conținut pe măsura spiritualității patriei celei noi. Dar iată cum sună versurile:

Dédicace

*Je viens de loin, ô douce France,
Pour t'apporter timidement
Mes doutes et mon espérance
Et mon premier balbutiement.*

*Dis à ceux qui peut-être même
N'en voudront pas avoir pitié,
Que j'ai vingt ans et que je t'aime,
Que ce livre t'est dédié;*

*Sois-lui, de grâce, hospitalière,
Entr'ouvre-lui ton sein puissant,
D'ailleurs je te promets de faire
De meilleurs vers en vieillissant.*

Închinare

*Vin de departe, dulce Franță,
Ca să-ți aduc, cu gând smerit,
Toată-ndoiala-mi și speranța,
Precum și-ntâiu-mi gângurit.*

*O, spune celor, care, poate,
N-au să mă ierte, că-s abia
De douăzeci de ani și tot
Ce-am scris, e-n cinstea ta.*

*Deschide-ți brațele miloase,
Când versurile-mi vei primi.
Am să le scriu și mai frumoase,
Pe zi ce voi îmbătrâni.*

(Hélène Vacaresco, *Chants d'Aurore*, Deuxième édition, Paris: Alphonse Lemerre, MDCCCLXXXVI).

Pentru termenii și sintagmele din franceză *timidement*, *avoir pitié*, *t'est dédié*, *de grâce*, *ton sein puissant*, *sois-lui... hospitalière*, traducătorii români – Demostene Botez și Lazăr Iliescu – au găsit echivalențe care să sugereze în maniera cea mai românească posibil accentele de litanie, pe alocuri, dar mai ales aerul versurilor de închinăciune din fruntea cronicilor bătrâne și a cazaniilor românești: *gând smerit*, *să mă ierți*, *(î)n cinstea ta*, *brațe miloase*, *vei primi* etc. Cu acest din urmă verb, aproape că recunoaștem sintagmele naționale vechi, pentru „a accepta”, de la slv. *prijimiatī*. Îndoiala, speranța și hotărârea merg în crescendo, de la primul până la ultimul dintre cele trei catrene ale poeziei marcate fie prin termenii care desemnează fără echivoc stările respective, fie prin verbul la subjonctiv, cu valoare modală hortativ-decisivă.

Vom reveni asupra acestor stări exprimate în text.

Dacă prima poezie este închinată Franței, pe care încă nu o numește patria sa, pentru că nu știa ce o așteaptă, pe cea de-a doua, închinată României, o intitulează, cum arătam, chiar *Patria mea*. Fără să fie încă strămutată „cu arme și bagaje”, cu acte în regulă, în țara adoptivă, poeta știa, deocamdată, că *patria* este locul unde te naști și unde ai crescut sau, etimologic analizând faptele, este „șinutul tatălui”, cf. *pater*, *-is „tată” > patria, -ae*.

În versiune românească, poezia începe, în mod ciudat, cu un conector dublu, conjuncție coordonatoare adversativă (eventual, cu valoare copulativă, *iar*, alături de condiționalul *dacă*, ambele redând fr. *si*, căci este posibil în acest context), ca și cum cele trei catrene ar fi fost decupate

dintr-un text mai lung. În fapt, conectorul marchează legătura cu prima poezie, fiind răsfrângerea în oglindă a aceleia. Tonalitatea este oarecum aceeași, structura compozițională, elementele de metrică și prozodie sunt aceleași, numai referentul este altul. Și aici se cere o binecuvântare, dar, dacă ruga dintâi era cea de primire la sânul mamei adoptive, aicea este de iertare pentru părăsirea celei naturale. Aceleași incertitudini, aceleași întrebări dureroase la care așteaptă un răspuns care să-i liniștească simțirea și cugetul, mai pronunțat formulate și repetate aici, ca în jeluirea unui copil rătăcit în lumea largă.

Sentimentul de culpabilitate este dominant, dar acesta nu exclude speranța. Cum spuneam, interogația este mai amplă, marcând tristețea și speranța:

A ma patrie

*Si je te deviens étrangère,
Si ma chanson pour s'essayer
N'a pas choisi la langue chère
Que l'on parle autour du foyer,*

*Celle qui vient, lorsque je prie,
Sur mes lèvres tout doucement,
Pourras-tu jamais, o Patrie!
Le pardonner à ton enfant?*

*Voudras-tu seulement entendre
Mes vers et les bénir tout bas
Comme tu bénis, grave et tendre,
Tes guerriers avant les combats?*

Patriei mele

*Iar dacă îți devin străină
Și cântecu-mi de început
Grăirea n-a ales, divină,
A plaiului ce m-a născut,*

*Seninul dulce grai în care
Lin, ruga, buzele-mi șoptesc,
O, patrie, putea-vei oare
Să-mi ierți păcatul meu firesc?*

*Lua-ve-i viersul meu în seamă
Grea munca-mi binecuvântând,
Cum își blagoslovește-o mamă
Copiii mâine-n luptă stând?*

Cum era firesc, traducătorii români s-au simțit îndrituiți să facă apel încă mai insistent la zicerile din graiul popular și poetic tradițional, cu parfum arhaic și religios: *cântecu-mi, grăirea, dulce grai, plaiul, seninul, ruga, păcatul, viersul, binecuvânta, blagoslovi* ș.a.

Poate nu avem noi suficientă stăpânire a celor două limbi, dar – hotărât lucru – versurile sună mai bine în versiunile românești decât în cele franceze.

2. În căutarea identității culturale

În fapt, cele două poezii vizează *scrisul*, care definește însă personalitatea autoarei, mai precis, ambivalența identitară a acesteia. Tristețea profundă care generează manifestările lirice este aceea a unui om aflat între două lumi. Să fi fost o premoniție? *Elena Văcărescu avea să devină peste mai puțin de cinci ani străin într-o țară străină, dar și străin în țara sa*. Desigur, oficial, la exterior, avea toate asigurările de bune oficii, de vreme ce nu ea, ci datele biografice potrivnice au determinat această situație. Este mai mult ca probabil că Sully Prudhomme și ceilalți îndrumători într-ale literaturii vor fi vegheat îndeaproape redactarea primelor trei-patru piese ale volumului, cu înfățișare vădit parnasiană. Dar adaptarea sufletească și, strâns legată de aceasta, rostul ei de scriitoare nu putea fi asigurat de nimeni. Invocația și tonul de rugă din cele două poezii simetric aflate în oglindă reflectau dubla îndoială a tinerei creatoare: nu știa dacă patria-mumă o va ierta pentru plecarea ei, nu știa dacă patria adoptivă o va primi cu sinceritatea așteptată în ograda ei spirituală. Și mai era ceva, un legământ despre care s-a vorbit mult în analiza operei ilustrei descendente a lui Ienăchiță Văcărescu: încălcarea testamentului acestuia - „*Creșterea limbei românești/Ș-a patriei cinstire*”.

În rest, volumul cuprinde poezii de dragoste pentru acel imaginar, probabil, *tu*, cu frecvente referiri de tipul *gura ta, mâna ta, părul tău, scrisul tău, cuvântul tău, firea ta*, uneori câte un *iubite, înger iubit, prin tine trăiesc și cred ș.a.m.d.*

Sunt, desigur, poezii scrise sub influența romantismului, în varianta despre care s-a vorbit – neoromantism, în fapt, unul în ton minor, numit de Marcel Raymond „romantismul feminin”. Ulterior, în volumele ce aveau să vie, asemenea poezii evocă idila celebră ce fusese spulberată de rigorile apartenenței la o lume care face ireconciliabilă dragostea trăită cu dragostea împlinită.

În cazul Elenei Văcărescu, s-a confirmat o vorbă care astăzi a revenit, constatăm, în uz: „Ceea ce nu te omoară, te întărește”. Suntem încă departe de femeia puternică, voluntară și volubilă de la maturitate, dar primele semne ale resemnării înțelepte și ale re-integrării într-un univers confortabil, cu manifestări personale fertile pe diverse planuri, încep să se arate. Treptat, spre sfârșitul volumului de debut, faza romantică a tinerei suferinde de dragoste și inadaptare la o lume dură începe să se estompeze. Picătura de hotărâre, de tărie interioară, care abia se simțea printr-o formă modestă a unei sintagme verbale într-un vers final din prima poezie, răsună mai puternic în peștera cu stalactite și stalagmite în care și-a amenajat noul mediu de existență. O poezie se intitulează *Desprindere* (fr. *Détachement*), iar alta sună ca autoîndemnurile celor care fac exerciții de voință: *NU trebuie să te iubesc/Puisque je ne doit pas t'aimer*. Este, aceasta din urmă, o poezie cu formă fixă, care are ca refren al patrulea vers al fiecăreia dintre cele patru strofe, versul respectiv reluând, de fapt, chiar titlul.

Iată cum sună un astfel de catren:

*Chiar dacă-n suflet primăvara
Mi-ar trece harul ei ceresc,
Tot nu mi-ar lua din sân povara;
Nu trebuie să te iubesc!*

Și, totuși, problema identitară, cu privire la spațiul istorico-geografic și spiritual care îi asigură punctul de sprijin în Univers, revine în volumele următoare – *L'Âme sereine*, 1896; *Lueurs et Flammes*, 1903; *Le jardin passionné*, 1908; *La Dormeuse éveillée*, 1914; *Dans l'or du soir*, 1927, ca să enumerăm numai volumele de poezie.

Dincolo de temele obișnuite – natura, arta, călătoriile, meditația asupra vieții și morții – sau chiar în țesătura acestora, poeta simte nevoia identificării cu pământul care-i furnizează energia personalității ei sociale și artistice.

Tema identității este încă mai frecventă în volumele de proză (*Amor vincit*, 1909; *Le Sortilège*, 1911), în cele dramatice (*Pe urma dragostei*, 1905; *Le Cobzar*, 1912), în prelucrările de folclor (*Le Rhapsode de la Dâmbovița. Chansons, Ballades Roumanines* (1892¹, 1899² – cu versiunile anterioare și ulterioare în germană, italiană, engleză); *Chants du Cobzar*, 1905; *Nuits d'Orient – Folk-lore roumain*, 1907), dar mai ales în conferințe și în memorialistică (uneori, aceste două tipuri de scrieri se confundă): *Quings and Queens I have know*, London and New York, 1904/*Rois et Reines que j'ai connus*, Paris, 1908; reluare parțială sub titlul *The Queens friend*, London, 1907; *Projections colorées – 15 conférences*, Paris, [1928]; *Mémorial sur le mod mineur*, Paris, 1946.

Cum spuneam, ideea revine frecvent – ca o întrebare și ca încercări de răspunsuri, dar clarificarea ei nu pare să se contureze nici din propriile-i scrieri, nici din exegezele celor care au cunoscut-o și care i-au analizat opera. Din punct de vedere „civil”, ca să spunem așa, adică administrativ, Elena Văcărescu devenise, după 1895, cetățean francez de origine română, cu drepturi depline în Franța – domiciliu stabil, drept de vot, personalitate culturală cunoscută etc. Ca atitudine națională, politică și-a folosit statutul de cetățean francez cu vaste relații în lumea bună a vremii pentru a milita în favoarea României – și asta, în mod nedezmățit, de-a lungul întregii vieți, uitând, parcă, umilințele la care a fost supusă în tristul an 1891, atât de către marile familii „pământene” (Carp, Cantacuzino, Sturdza, Florescu), de partidele politice, de gazetele de opinie și de mediile artistice din țara natală, cât și de conducătorul statului – Regele Carol I, care decretase în

secret, la solicitarea Keiserului de la Berlin, starea de *persoana non grata* a naivei tinere și ignorând, pe de altă parte, ideologia total potrivnică propriilor origini sociale a celor pe care i-a secondat și i-a adăpostit în salonul ei, în anii din urmă, în activitățile la Liga Națiunilor și mai ales la Conferința de Pace de la Paris, din 1946 – este vorba despre Gh. Tătărașcu, Gh. Gheorghiu-Dej, Lucrețiu Pătrășcanu, Ion Gheorghe Maurer, Ștefan Voitec, Mihai Ralea¹ ș.a. Între aceste două extreme, a colaborat chiar și cu membrii guvernului N. Iorga – A. C. Cuza, și cu alții de mai târziu, deși în timpul ocupației germane în Franța avea să fie urmărită și primea scrisori de amenințare de la Gestapo. Pentru ea, România însemna marii oameni de cultură și de acțiune pe care i-a cunoscut – scriitorii și diplomații V. Alecsandri, D. Zamfirescu, cărturarii B.P. Hasdeu, N. Iorga, O. Goga, G. Oprescu ș.a., dar mai ales țăranii din Văcăreștii de Dâmbovița, din Fălcoiu de Olt și din toate provinciile românești. În această privință nu există dubii.

Problema este că, *pentru un scriitor, patria este limba în care scrie*. Mult înainte de Nichita Stănescu, cu versul celebru „*Limba română este patria mea*”, și după acesta, dramele trăite și mărturisite de artiști ai cuvântului au reluat această idee. Desigur, nici o experiență personală nu seamănă cu alta și – dacă ne referim numai la cultura română și numai la cazurile cele mai cunoscute – Mircea Eliade reprezintă cazul particular în care operele au fost scrise în română, traduse spre publicare și răspândite în întreaga lume în limbi străine, iar ca să fie receptate în România, a fost nevoie să fie retraduse în română – după versiunea străină și de către un traducător profesionist – altul decât autorul român însuși. Emil Cioran a creat un stil aparte în limba franceză a eseurilor, prin infuzia de tipare ale gândirii, respectiv ale morfosintaxei și lexicului românesc. Eugen Ionescu reprezintă un alt caz, în acest sens. Chiar dintre congenerile din epocă – Ana Brâncoveanu, Contesa de Noaille, Elena Ghica, de la Ghergani de Dâmbovița, alias Dora D'Istria sau, ceva mai târziu, Martha Bibescu – niciuna nu poate fi considerată în aceeași situație cu Elena Văcărescu. Mutarea în Franța și în alte țări a însemnat pentru cei mai mulți dintre aceștia opțiunea aproape definitivă pentru identitatea culturală a patriei adoptive, iar uneori și dezicerea – mai mult sau mai puțin artistică, să-i spunem, de spiritul și limba patriei-mumă.

În cazul Elenei Văcărescu, *limba de creație a fost categoric limba franceză*. Cele câteva poezioare despre care (se) spune² că ar fi fost prezentate, pe când era o adolescentă de nici 15 ani³ lui V. Alecsandri și lui T. Maiorescu, nu s-au păstrat. Dintre cele scrise foarte târziu, în anii de intensă activitate de militant politico-social, unele au fost traduse, ca majoritatea operei, din franceză (*Debout nation! / Sus, națiune!*) – IS, 69 – publicat în *Facla* lui C. Banu, în 1915, iar cele care par a fi fost redactate chiar în română sunt de tot modeste, nedepășind stadiul de manifest social-politic versificat, fără nimic literar în el, cf. *N-așteptați* (publicat în *Dimineața*, 26.06.1915). De fapt, textul (reluat apoi în *Adevărul* și în *Almanahul Adevărului*) are și o versiune franceză, publicată în august 1915, în cotidianul parizian *Le Figaro*. Nu se știe care a fost versiunea originală – cea română sau cea franceză. Pentru poezia *Același ideal* – cu conținut ideologic, unirea cu Transilvania – există numai traducerea românească, publicată de Ion Sângiorgiu, în *Flacăra*, IV, 17, 14.02.1915, dar se crede că a existat un original francez, pierdut⁴. Alte texte, care apar în românește, fără să se știe dacă au avut la bază un original francez, au fost publicate între 1905 și 1935, în diverse periodice românești.

3. Valorificarea moștenirii străbune

În publicistică și în conferințele ținute la București se exprima românește, într-o variantă arhaic-muntenească, despre care T. Vianu, care a auzit-o pe conferențiară vorbind, spune că îi evoca mai degrabă epoca părinților ei și a copilăriei ei – epoca lui Gr. Alexandrescu, I. H. Rădulescu, a

¹ Cf. I. Stăvăruș, 1974, p. 106, n. 2. Cf. broșura *România și Conferința de pace*, București, septembrie 1946.

² Cf. V. Munteanu, „Elena Văcărescu”, în: *Universul literar*, nr. 10, 1928.

³ De fapt, primele producții literare, scrise pe la 11-12 ani, au fost prezentate poetei-regine Carmen Sylva, cf. Hélène Vacaresco, *Rois et reines que j'ai connus*, 1908, p. 35.

⁴ I. Stăvăruș, 1974, p. 177, n. 1.

Văcăreștilor din generația lui Alecu, Nicolae și Iancu⁵. Totuși, adunate, toate aceste producții sunt puține. Dintre cele treizeci și două de texte apărute în românește, în publicațiile din țară, între 1896 și 1935, doar zece nu figurează ca fiind traduceri din franceză. Dar chiar și în cazul acestora, poate fi vorba doar despre omisiunea redacției de a consemna actul traducerii. Dar în poezie, ca și în teatru, efectul lingvistic al limbii materne folosit aici nu există, practic. Și nici în celelalte producții – prea mult.

Legatara de la capătul șirului de Văcărești conjurați de *Testamentul* strămoșului lor să „crească limba română” recurge la alte căi de valorificare a moștenirii străbune.

1. Mai ales în prelucrările de folclor, dar, uneori, și în creația originală, autoarea integrează titluri, sintagme, cuvinte românești, pentru a crea culoarea locală și pentru a conferi sonoritate exotică versului /textului – în conformitate cu poetica simbolistă, de tip Paul Valéry, de care s-a simțit vinovat atrasă, încă de pe vremea când debuta sub atenta supraveghere a parnasienilor Sully Prudhomme, José-Maria de Hérédia și Leconte de Lisle. Invocarea iubirii și îndatoririi față de obârșii îi va fi făcut pe aceștia să îngăduie asemenea dezertări de la perfecțiunea formală și de la puritatea limbajului. Mai ales în *Rapsodul Dâmboviței*, unele titluri de poeme sunt date direct în română, din rațiunile discutate mai sus, dar și, poate, pentru a conferi o notă de autenticitate/autohtonizare, discutabilă și aceasta, de altfel. Astfel, unele texte se intitulează: *Cobzar*, *Boceli* (i.e.: *Bocete*), *Hora* (I și II), *Blestemata*, *Hoțul*, *Din flori*, *Cântecul suratei*, *Visul flăcăului*. În unele cazuri, titlul românesc este dublat de traducerea în franceză, cf. *Nevasta grănicerului* (*La femme du gard-frontière*), iar în altele apare o formulă hibridă, cu termenul românesc articulat franțuzește: *Le Dor*, *La Surata*, *Le Haïduck* sau în sintagme franco-române: *Chant du haïduck*, *La Chanson du haïduck*, *Les fleurs du haïduck*, *La Maison du cobzar*, *Dernière chanson du cobzar* ș.a., ca să nu mai vorbim despre grafiile ciudate (*haïduck* etc.).

În celelalte volume revin asemenea titluri. Partea a treia din *L'Âme Sereine*, Paris, 1896, intitulată *Chansons roumaines*, este plin de titluri care justifică ciclul - *Chanson roumaine (populaire)* – circa șapte, plus o *Légende roumaine* și un *Fragment d'un vieux Poème*, concurate de cinci texte numite *Chanson tzigane* – considerate și ele ca aparținând spiritualității populare românești.

În textele poeziilor care reprezintă lirica erotică, descriptivă sau meditațiile Elenei Văcărescu apare adesea, brusc, câte un termen românesc: *dor*, *doină*, *doniță*, *căciulă*, *rogojină*, ca și deja menționatele *haiduc*, *cobzar*, *cobză* ș.a.⁶

2. Traducerile în românește conferă o identitate mult căutată de Elena Văcărescu. Atunci când este vorba despre scrierile inspirate din folclorul românesc, din istoria, tradițiile și din natura țării de baștină, versiunea românească sună, pentru noi, cititorii români, mai poetic decât originalul francez. Iar uneori acest lucru se întâmplă și cu textele cu tematică diversă – alta decât cea de inspirație autohtonă. Opera Elenei Văcărescu a beneficiat de atenția unui lung șir de traducători, unii fiind și exegeții acesteia – Ștefan Petică, D. Nanu, Ion Sân Giorgiu, Ioan Ciorănescu, Elena Farago, N. Iorga, A. Pop-Marțian și Ștefan Bălcești, N. Marcu, Vasile Munteanu (Basil Munteanu), Mihail Steriade, în ordine cronologică, iar postum: Victoria-Ana Tăușan, Simina Noica, Andrei Radu, Horia Oprescu, Monica Pillat, Bucur Velințaru, Emanoil Bucuța, Elisabeta Isanos, Lazăr Iliescu și Demostene Botez, Ion Stăvăruș ș.a.

Mulți dintre aceștia simt palpitul semantic al cuvântului, atmosfera, iar uneori chiar și cadența stihului popular în care trebuie redată textele franțuzești inspirate din folclorul, din tradițiile și din peisajele românești. Cele optsprezece piese ale ciclului *Chansons roumaines*, din volumul *L'Âme sereine* sunt scrise în vers lung, de unsprezece/douăsprezece silabe, în vers rimat și împerechiat. Traducătorii - fie ei Elisabeta Isanos, Demostene Botez ș.a. - reușesc să le imprime cadențe alerte populare, de tip trohaic, ceea ce are ca rezultat un melanj între doină și baladă.

Franceză

⁵ T. Vianu, *La mormântul Elenei Văcărescu* (5 septembrie 1959), în: Stefania Rujan; Victor Petrescu, 2008, pp. 177 - 178.

⁶ Exegeții amintesc că la fel procedau și Panait Istrati sau Martha Bibescu, (I. Stăvăruș, 1974, 24).

„*Lé maïs verdit parmi l’herbe verte.
Ma petite porte au vent s’est ouverte.
Elle s’ouvre au vent, ne la fermez pas.
Le maïs d’avril est éclos là-bas.*”

.....
*Ma porte en chantant s’ouvre d’elle-même
Pour les pas joyeux de celui que j’aime.”*
 (La petite porte – Vol. L’Âme sereine, cycle „Chanson roumaine”

Română

„*Înverzi porumbul, iarba pe pământ.
S-a deschis portița împinsă de vânt.
De-o deschide vântul, lasă-mi-o așa
În april, porumbul a-ncolțit, colea.*”

.....
*Cântând se deschide singură dorința
Când cu pașii veseli mi-a venit bădița”*

(Portița – Vol. Suflet senin, ciclul „Cântece românești”, în românește de Demostene Botez)

Se văd clar adaptările, în sensul autohtonizării, în primul rând prin lexic: *portița, april, colea, bădița*. De la *celui que j’aime* până la *bădița* calea este foarte lungă. Oricât ar fi ascultat poeta, în copilărie și adolescență, cântecele, poveștile și dialogurile vii ale țăranilor de pe câmpia Văcăreștilor și Persinarilor, nu ar fi mers până acolo încât să valorifice termenii neaoși în vreun fel - cum a încercat, totuși, cu recurenții *dor, haiduc* și *cobzar*. Și nici n-ar fi avut cum, căci franceza este o limbă aristocratică, o limbă de salon, pe când româna încă mai păstrează substanța care, cum spunea E. Lovinescu, sugerează mirosul de glie, de lapte covăsit și fân proaspăt cosit, și asta – nu numai în vorbirea arhaică și populară, ci, pe alocuri, chiar în registrele înalte. Și structurile gramaticale, topica etc. sunt adaptate corespunzător, cu prețul nesocotirii spiritului și literei originalului. Efectul este, însă, în avantajul versiunii românești. Schimbări de structură a frazei, de timpuri și moduri verbale, de conectori sintactici, intruziuni lexicale fac, în principiu, un alt text din poezia Elenei Văcărescu.

În loc de: *Porumbul înverzește prin iarba verde*, cum ar fi trebuit tradus, la gradul zero al scriiturii, să zicem, citim: *Înverzi porumbul, iarba pe pământ*; în loc de: *Elle s’ouvre au vent, ne la fermez pas*, versiunea românească sună : *De-o deschide vântul, lasă-mi-o așa* ș.a.m.d.

În aceeași manieră sunt re-create textele numite *Chanson roumaine*, cu ton de cântec de haiducie combinat cu doina de despărțire:

„*Ton cheval que nul ne devance
S’abreuve au vieux puits, et je pense
Que ton cheval a soif souvent,
Car j’ai toujours l’oreille pleine
Du puits qui grince dans la plaine
Et de ton cheval s’abreuvent”.*

(Chanson roumaine)

vs

„*Mereu, la fântâna cea veche
Bea murgul tău fără pereche.
Și parcă bea foc și nu apă,
Căci veșnic auzul mi-e plin
De-al cumpenei scrâșnet și chin.
De murgul tău ce s-adapă.”*

(Cântec românesc, traducere de Elisabeta Isanos)

Murgul tău, în loc de „calul tău” pentru ton cheval; bea foc și apă pentru a soif souvent; Al pufului care scrâșnește în câmpie pentru De-al cumpenei scrâșnet și chin ș.a.m.d. sunt adaptări și modalizări mai mult decât traduceri.

Un *Chanson roumain populaire* este scrisă de Elena Văcărescu în ton de romantism târziu, cu vaiete și ofuri, cu chemări patetice, căutări și interogații ce amintesc de stilul anacreontic al lui Ienăchiță Văcărescu și al generației imediat succesive:

„Oh, pourquoi n'est-il pas venu?
Je le cherche, il s'est donc perdu?
Déjà l'automne va souffrir.
Est-ce facile de mourir?
J'en pleure, ah! ah!
Mon cœur est las.”

(*Chanson roumaine populaire*)

Traducătorul întoarce textul – prin aceleași virtuți compensatorii ale limbii române, la nivel lexico-semantic, morfosintactic, stilistic – într-o veritabilă doină de jale :

„Oh! De ce n-a mai venit?
Geaba-l cat, s-a rătăcit?
Vine toamna - ploi și nori.
Oare-o fi ușor să mori?
Plâng și iar plâng, vai de mine
Inima de-abia se ține.”

(*Cântec românesc popular, traducere de Demostene Botez*)

Până aici, s-a păstrat oarecum metrica și prozodia originalului. Dar când în originalul francez vechea baladă dobrogeană alternează versul scurt de 7-8 silabe cu versul mai lung, de 9-10 silabe și, în același text, chiar cu cel de 12-13 silabe, traducătorul le aduce la o unitate metrică de tip popular, cu o mică concesiune în finalul poemului.

Franceză:

„Le Tartare vieux et glabre
Suit le Danube en aval;
Il a ceint son large sabre,
Il a pris son noir cheval.
Le vent fouette les grands chênes
Le vent pleure comme un glas;
Il entend gemir les chaînes
Des esclaves aux yeux las.
Et le Danube altier où les troupeaux vont boire
Roule ses grandes eaux, là-bas, vers la mer Noire.”

(*Fragment d'un vieux poème de la Dobroudja*)'

vs.

Română:

„Un tătar porni odată
Ținând Dunărea la vale;
Și-a încins sabia lată,
Și-a pus calului zăbale.
Vântul prin stejari bătând,
Se jeleşte-a moarte-acum
S-aud lanțuri greu gemând.
De la robii frânți de drum.
Și Dunărea trufașă – ce turme de mioare
Le-adapă – se îndreaptă năvalnică spre mare”

(Fragment dintr-un vechi poem din Dobrogea, traducere de Demostene Botez)

Orice traducere înseamnă, cum știm, o creație proprie a tălmăcitorului. Acest adevăr este cu atât mai valabil în poezie și cu atât mai valabil cu privire la „primenirea în haine nouă” poemele Elenei Văcărescu – din *Rhapsode...*, din volumele originale sau din legende în proza ritmată, cu cadențe interioare de tip sonet – precum cele șapte texte (basme și legende) din volumașul *Nuits d'Orient*, Paris, 1907. Așa încât, aici vorbim despre altceva: nu despre opera poetei franco-române, ci despre măiestria artistică a unor D. Botez, Elisabeta Isanos, Monica Pillat ș.a.

Ca să încheiem acest excurs asupra traducerilor, ar mai trebui să amintim că Elena Văcărescu a fost o traducătoare destul de harnică, cel puțin la începuturile activității ei. Monografia lui I. Stăvăruș înregistrează doar vreo cinci texte, dintre care unul a fost publicat postum, găsit fiind în arhiva poetei (ceea ce a mai rămas din ea, după distrugerea din 1943-1944, în urma perchezițiilor Gestapo-ului, în apartamentul parizian din Rue de Chaillot, 7)⁷. La început, a tradus din germană în franceză și din română în franceză pentru Carmen Sylva, cf. poemul *Iehova*, Paris, Editions Lemerre, 1887⁸. Biografia spun, însă, că au fost traduse mai multe producții ale suveranei, în perioada când Elenea Văcărescu era „domnișoară de onoare” în suita acesteia, între 1888 și 1891. Apoi a tradus din marii poeți români: *Doîna (D'après Eminescu)*, inclus în vol. *Dans l'or du soir*, Paris: Bloud et Gay, 1927, o traducere-adaptare, după cum se precizează în titlu; *Petit bois (D'après Eminescu)*, de asemenea, o modalizare după *Revedere* (publicată postum, în *Caietele Eminescu*, 2, 1974, București: Editura „Eminescu”); *L'Olt*, traducerea poemului *Oltul*, de O. Goga, publicată în revista (?) *La Roumanie*, Paris: Union Française, [1920]; *Les Opprimés*, traducerea poeziei *Clăcașii*, de același O. Goga, publicată în efemeriada *Salonul literar*, I, 4-5, 1925.

A tradus, de asemenea, din franceză în engleză, din propriile-i texte - selecții din *Rhapsode...*

Dar niciodată – în română! Lungul exercițiu în franceză - literar, gazetăresc, oratoric – a marcat-o definitiv în plan lingvistic. Într-o conferință târzie, ținută după vârsta de 60 de ani, la Université des Annales, Paris, scriitoarea mărturisește că în perioadele petrecute la conacul din Văcărești (reconstruit de părinții săi), dar și în cel de Fălcoi de Jiu (la nord de Caracal), pe când avea între 8 și 15 ani, a ascultat și i-au rămas întipărite în memorie imaginile „orizontului străbun”, dar și „zvonurile vieții agreste”: „bătăia ramurilor nucului viguros în fereastra camerei sale”, „cântecul fusului neastâmpărat”, în serile de șezători pe la casele țăranilor din zonă, „mugetul turmelor”, „acioaia tălăngilor”, „șuieratul coaselor în ierburi”, „secerile culcând grânele”, „alunecarea carelor pe uliți”, „tropotul murgului...ce se pierde departe”⁹, la care adaugă, repetând de zeci de ori această informație, cântecele fetelor, ale nevestelor, ale cobzarului, ale prisăcarului din sat ș.a., cântece vesele și triste, strigările de peste sat sau de la horă, bocetele, urările etc. Dar nu le-a putut integra decât în mod palid în scriitura ei franceză și nici nu avea cum s-o facă, dată fiind structura limbilor în discuție. Asemenea nestemate ale limbii, care redau percepția universului rural național – oricare ar fi acesta, în cuvinte, sintagme, întorsături de frază sunt, practic, intraductibile, în mod firesc. Le va repune în drepturile lor traducătorul – terța persoană a actului creației, după sursa de inspirație și creatorul prim.

3. Al treilea pilon al construirii identității culturale, în ipoteza cu totul particulară a scriitorului, este conținutul operelor Elenei Văcărescu, în care se revărsă gândirea și simțirea ei, maniera „decupării realității înconjurătoare”, modul de a vedea lucrurile din jur, de a și le însuși și a le reda, trecute prin filtrul personalității sale. În această privință, desigur, Elena Văcărescu este româncă aproape 100%! S-a vorbit mult despre componenta tradițional românească (folclor, credință, mituri, istorie, realități economico-sociale) a operei sale. S-au scris cărți despre

⁷ Cf. E. Văcărescu, „Sapins des Carpathes”, în: *Ecchos de France*, 29, I, 1947 și Idem, *Le Roman de ma vie*, p. 173. Apud I. Stăvăruș, 1974, p. 105

⁸ La rândul ei, Carmen Sylva îi traduce în germană, cam în aceeași perioadă, textele reunite în volumul *Rapsodul Dâmboviței*, contribuind decisiv la publicarea versiunii germane (prima, din seria *Rapsodului: Lieder aus dem Dambovizathal*, Bonn: Emil Strauss, 1889, dar și la realizarea versiunilor italiană și engleză).

⁹ Elena Văcărescu, *Propos sur la poésie*, în: *Conférenciă*, nr. 22, 1928; Idem, *Le Roman de ma vie*, pp. 21-27.

patriotismul și românismul ei, s-au alcătuit culegeri, ediții de poezie patriotică, s-au susținut teze de doctorat, dizertații și teze de licență pe această temă. Faptul este incontestabil, atâta timp cât este analizat din perspectiva activității ei pe tărâm cultural și diplomatic. Conferențiară, ambasadoare onorific și *en titre*, organizatoare de manifestări culturale, politice, jurnalistă, amfitrion de cenecluri și cercuri literar-culturale, întemeietoare de asociații, cluburi, fundații, societăți cultural-științifice și diplomatice, protectoare a tuturor românilor care i-au cerut sprijinul și militantă cu largi deschideri în zonele politice de influență pentru drepturile României și românilor în plan internațional – a fost, fără tăgadă. A fost, cum se știe și se repetă frecvent, prima femeie aleasă membru al Academiei Române (1925) și, în același an, membru al Academiei Franceze. A fost membră activă a delegației române la Conferința de Pace de la Paris (1919, după încheierea Primului Război Mondial), cu rezultate strălucite pentru România, și încă o dată, în 1946, după al Doilea Război Mondial; a fost co-fondatoare a forurilor care au precedat Liga Națiunilor (membră în comitetul de conducere a Comisiei Intellectuale, 1922) care, la rândul său, va sta la baza actualualelor ONU și UNESCO. Co-fondatoare (alături de Nicolae Pillat a C.I.D.A.L.C, în 1930, a contribuit, în 1933, la lansarea și premiera filmului *Pelerinii artei* – primul succes internațional al cinematografiei românești. A compus, împreună cu Paul Millet, drama lirică *Cobzarul*, care a constituit prima reprezentare românească pe scena Operei din Paris și, în general, în lume. A creat prima catedră „M. Eminescu” din lume, la Universitatea din Nisa (pe atunci, doar Centru Universitar, cum este cel de la Luxemburg, acum). A fost prima personalitate feminină distinsă cu Marele Ordin „Cavaler al Legiunii de Onoare”, în 1927. Și enumerare meritelor de acest fel ar putea continua.

În structurile de profunzime, însă, scrierile cu conținut românesc, cam 50-60% din totalul producției sale literare (inclusiv gazetărești, memorialistice, oratorice), nu redau esența spiritualității românești. S-a vorbit mult, cum se știe, despre „folclorul” – tradus și prelucrat de Elena Văcărescu. Absența rimei (fie ea și imperfectă, de tip popular)¹⁰, neînțelegerea simplității formale și a nuanțelor semantico-lexicale, a particularităților gramaticale, iar uneori, nici a simbolisticii mito-folclorice nu îndreptățesc statutul de culegător și traducător de folclor românesc, cum lasau să se înțeleagă, la începuturi, autoarea, dimpreună cu editorii, prefăcătorii și comentatorii textelor în cauză. Au reacționat vehement la asemenea pretenții V. Alecsandri în persoană, apoi B. Petriceicu Hasdeu ș.a. Au pus lucrurile la punct cercetătorii avizați, ca N. I. Apostolescu sau B. Munteanu, acesta din urmă colaborator apropiat al Elenei Văcărescu. În cele din urmă, ea însăși acceptă că „nu a făcut operă de culegător de folclor”, ci s-a inspirat din acesta în creațiile-i proprii. Faptul că nu există originalul românesc a complicat mult analizele. Am căutat noi înșine modele, măcar în variante apropiate întrucâtva, în culegerile care, între timp, au salvat de la pieire folclorul literar românesc autentic, cf. excelentele culegeri Al. I. Amzulescu, adăugate celor mai vremelnice, de tip Jarnik-Bârseanu ș.a. Urme de filiație s-ar putea vedea, conservare în spiritul și litera textului – nu.

Rămân valabile ecourile internaționale fără egal până atunci a ceea ce receptorii au crezut că reprezintă realmente sufletul românesc în haină literară, de sărbătoare, croită de o vorbitoare de limbă franceză și încheiată în manieră proprie de traducătorii germani, italieni, englezi. Din edițiile acestora din urmă, textele *Rapsodului* au circulat în zeci de alte limbi – daneză, olandeză, spaniolă, rusă, japoneză ș.a. Paul Morand declara că auzise recitându-se din versurile culegerii și pe străzile Mexicului și în Brazilia (P. Morand, *Bucarest*, Paris: Plon, 1938, *apud* Stăvăruș, 203, n. 1). Textele, chiar așa, în haină străină, au smuls aprecieri superlative de la cititori de seamă, fiind asemuite cu tragediile grecești, cu epopeile latine, cu poemele Niebelungilor sau cu cele ossianice, eventual, în forma prelucrată de către Macpherson. Au fost comparate, de asemenea, cu pasaje din *Psalmii* biblici sau din *Cântarea Cântărilor*. Au fost folosite ca sursă de informații pentru studii asupra psihologiei popoarelor europene, după cum rezultă dintr-un articol al lui A.D. Xenopol, „Elena Văcărescu”, publicat în: *România literară*, tom III, 1905, care participase la un congres al psihologilor, la Roma, și a fost uimit de mulțimea celor care citiseră cartea. Jean Richepin afirmase după ce a citit, a recitat, într-o conferință, *Chansons du sang*, din vol. *Rhapsode de Dâmbovița*, că

¹⁰ Vezi discuțiile sintetizate de I. Stăvăruș, 1974, pp. 200-208.

„nu există altul mai frumos ca acesta în nicio altă literatură – populară sau savantă” (Jean Richepin, „La Roumanie”, în: *Conférences*, Paris: L’Univers Française, f.a., p. 132. Conferința în care a recitat el însuși poezia Elenei Văcărescu s-a intitulat *L’Âme roumaine* și a fost susținută în anul 1929 (Stăvăruș, 1974, 191, n. 1).

S-a rostit chiar cuvântul „geniu” în legătură cu autoarea consistentului volum de așa-zise producții folclorice. Anna Brâncoveanu de Noailles reproduce, din memorie, cuvintele pline de entuziasm ale sorbonardului Gaston Paris: „Nu o femeie de geniu, ci mai multe femei de geniu trebuie să ne închipuim că au putut să compună o culegere atât de bogată în sentimente și în imagini”¹¹. Desigur, trebuie să vedem aici entuziasmul de moment față de o elevă, strălucită, dar în totală contradicție cu linia parnasiană prin care frații Renan și Gaston Paris a susțineau. Termenul utilizat ne amintește de o reacție a lui Marin Sorescu la ideea de „geniu de tip popular”. Vorbind despre pretenția unora de a crea după modelul poeziei populare, acesta spunea:

„A face literatură populară e imposibil. E ca și cum ți-ai propune să fii genial, uitând că geniul nu se planifică, nici nu se anunță spectaculos, precum o eclipsă de lună... Un lucru mi se pare evident: toți poeții care deliberat s-au inspirat din folclor au eșuat. Alecsandri e mare nu prin rimele sale în diminutive, ci prin pasteluri; Coșbuc, nu prin basmele versificate, ci prin balade și idile... E nevoie, într-adevăr, de o îndepărtare de folclor, și nu de o apropiere de el”¹².

Așadar, poziționarea ambiguă a Elenei Văcărescu față de folclor pare, din această perspectivă, o căutare intuitivă a drumului propriu în literatură.

4. Cele două patrii ale Elenei Văcărescu

Desigur, toate acestea justifică apartenența Elenei Văcărescu la spiritualitatea românească. Mereu îngrijorată de termenii testamentului străbunicului ei¹³, scriitoarea reia în nenumărate variante declarația devenită celebră prin discursul de recepție la Academia Română, 1925: „dacă eu nu eram în țară, țara era cu mine”¹⁴. Ea însăși folosește, în altă parte, expresia „cele două patrii” ale sale. Se referea la statutul ei de cetățean al Europei. În definitiv, perioada exilului propriu-zis și-a petrecut-o în Italia și nu în Franța. A stat o vreme la Venetia, încercând să se întâlnească cu Carmen Sylva, surghiunită, la rândul ei aici „pentru tratament medical”, apoi la Milano, apoi, mai mult timp, la Roma, unde tatăl ei tocmai își încheia (din cauza scandalului provocat de ea) misiunea de ministru plenipotențial al României în Italia. Aici a avut timp să se împrietenească cu D. Zamfirescu, diplomat și el, cu D’Annunzio, care o include în romanul pe care tocmai îl finisa... S-a stabilit o vreme în regiunea Toscana și s-a văzut, întâmplător, cu Nietzsche, la Vallombrosa. Vestea că se poate întoarce în țară i-a sosit la Florența. S-a dus direct la Văcărești, de unde a luat pulsul Capitalei. Nu era de bun augur, așa încât a reluat în curând drumul bejeniei, de data asta la Paris și, de data asta, pentru totdeauna.

Cât privește statutul de scriitor, aici lucrurile au rămas ambigue până astăzi. Căci, cum spuneam, se știe că pentru un om al condeiului *patria* are alte înțelesuri. Din această perspectivă, putem vorbi despre o altă dualitate, caracteristică pentru Elena Văcărescu: *patria din suflet* și *patria din grai*.

¹¹ Anna Brâncoveanu de Noailles, *Préface*, la *Contes roumains*, Paris, 1931.

¹² Marin Sorescu, 1969, *Teoria sferelor de influență*, București: Editura Eminescu, pp. 28-29.

¹³ Monograful scriitoarei insistă asupra răcelii cu care a fost primit volumul de debut în țară, una din cauze fiind, desigur, surpriza limbii în care au fost scrise poeziile de către o purtătoare a numelui Văcărescu. Alte cauze au fost obișnuita indiferență și invidie a românilor. Chiar foștii ei „nași” – V. Alecsandri și T. Maiorescu – au păstrat o rezervă grăitoare față de acel volum. Printre multele vorbe care se colportează în atari situații, ar figura și o reacție a lui M. Eminescu. Poeta va pretinde, târziu, în niște *Mărturisiri*, publicate în *Gândul*, VI, nr. 6-8, 1926, că Titu Maiorescu i-ar fi relatat o scenă semnificativă. Eminescu, auzind vestea apariției volumașului în franceză, ar fi spus: „Să nu știe oare românește? Spuneți-le [părinților fetei debutante] că voi învăța-o eu românește și-am vedea dacă fiica Văcăreștilor va continua să ne nesocotească”, apud I. Stăvăruș, 1974, p. 45.

¹⁴ Cf. Elenea Văcărescu, „Discursul meu de primire la Academia Română”, în: Ștefania Rujan, Victor Petrescu, *Elena Văcărescu și spiritualitatea europeană a românilor*, București: Domino, p. 157.

Bibliografie

I. Surse

Vacaresco, Hélène, 1886, *Chants d'Aurore*, Paris: Alphonse Lemerre Editeur.

Lieder aus dem Dimbovizathal, 1889, Aus dem Volksmunde gesammelt von Helene Vacaresco ins Deutsche übertragen von Carmen Sylva, Bonn, Verlag von Emil Strauss.

Canti della ralle del Dimbovitza. Raccolti dalla bocca del popolo, per cura di Elena Vacaresco. Tradotti in tedesco da Carmen Sylva ed in italiano da Anna Miliani Valleman. Cita di Castello, 1891. O nouă traducere din Rapsod (selectiv) de Elda Gianeli: Rapsodie Rumene, Trieste, 1905.

Vacaresco, Hélène, *Le Rapsode de la Dambovitza*. Chansons Ballades Roumaines recueillies par Hélène Vacaresco. Bucarest: Socec & C-ie Editeurs, 1892. Volum reeditat de Alphonse Lemerre. Editeur, Paris 1899, (Premiul „Jules Favre” al Academiei Franceze).

The Bard of the Dambovitza, Roumanian Folk-songs, collected from the peasants by Helene Vacaresco. Translated by Carmen Sylva and Alina Strettell. James R. Osgood, Mc Ilvaine & Co. London, 1892 (Ed. a II-a, 1897, ed. a III-a, 1904).

Vacaresco, Hélène, 1896, *L'Ame sereine*, Paris: Alphonse Lemerre.

Vacaresco, Hélène, 1903, *Lueurs et flammes*, Paris: Librairie Plon.

Văcărescu, Elena, 1905, *Pe urma dragostei*. Dramă țărănească în două acte (precedată de un studiu asupra operei autoarei de A. Vojen), București : Stabilimentul de Arte Grafice „Universala”.

Chants du Cobzar, 6 ballades d'après des poèmes populaires recueillies par M-lle H. Vacaresco et adaptées par M. Léon Thévenin. Paris Loret Fils et H. Freytag, 1905.

Vacaresco, Hélène, 1907, *Nuits d'Orient. Folklore roumain*, Paris, Bibliothèque Internationale d'Edition E. Sansot et C-ie. Editeurs, Paris.

Vacaresco, Hélène, 1908, *Le Jardin passionné*, Paris: Librairie Plon.

Vacaresco, Hélène, 1909, *Amor vincit* (roman), Paris: Librairie Plon.

Vacaresco, Hélène, 1911, *Le Sortillège* (roman), Paris: Librairie Plon.

Vacaresco, Hélène et Millet, Paul, 1912, *Le Cobzar*. Drame lyrique en deux acts. Musique de Gabrielle Ferrari. Livret seul. Paris: Enoch et C-ie, Paris.

Vacaresco, Hélène, 1914, *La Dormeuse éveillée*, Paris, Librairie Plon.

Văcărescu, Elena, 1922, *Vraja*. Traducere de Bucur Velințaru, București.

Vacaresco, Hélène, 1927, *Dans l'or du soir*. Paris: Librairie Bloud & Gay.

Vacaresco, Hélène, [1928], *Projections colorées*. Paris: Editions Marcelle Lesage.

Vacaresco, Hélène, 1946, *Mémorial sur le mode mineur*. Paris: Editions La Jeune Parque.

Văcărescu, Elena; Noailles, Anna, 1971, *Versuri*, în românește de Demostene Botez și Lazăr Iliescu. Cuvânt înainte Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Colectia „Cele mai frumoase poezii”. Bucuresti: Editura Albatros.

Văcărescu, Elena, 1974, *Poezii Văcărești*, București: Editura Albatros.

Văcărescu, Elena, 1975, *Scrieri alese*, Bucuresti: Editura Minerva.

Văcărescu, Elena, 1977, *Țara mea*, Bucuresti: Editura Militară.

Văcărescu, Elena, 1987, *Cântec românesc*. Ediție bilingvă, prefață de Sanda Anghelescu. București: Editura Ion Creangă.

Văcărescu, Elena, 1989, *Memorii*, Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Văcărescu, Elena, 1997, *Romanul vieții mele*, Iași: Editura Cronica,

Văcărescu, Elena, 2001, *Memoriul în mod minor*, București: Editura Compania.

II. Referințe

Aldica, Mariana, 2005, *In memoriam. Elena Văcărescu*. Târgoviște: Editura Macarie.

Apostolescu, N., 1909, *L'influence des Romantiques français sur la Poesie roumaine*, avec une préface d'Emile Faguet, Paris: Librairie ancienne Honoré Champion, Editeur.

Călinescu, George, 1941/1982, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București: Editura Fundațiilor/Editura „Minerva”.

Cioculescu, Șerban, 1971, *Medalioane franceze*, București: Editura Univers.

Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, 1971, *Cuvânt înainte la Versuri*, București: Editura Albatros.

Rujan, Ștefania; Petrescu, Victor, 2008, *Elena Văcărescu și spiritualitatea europeană a românilor*, București: Domino.

Stan, Mihai; Petrescu, Victor (coord.), 2014, *Elena Văcărescu și spiritualitatea românească în Europa*, Târgoviște: Bibliotheca.

Stăvăruș, Ion, 1974, *Elena Văcărescu*, București: Editura Univers.

LANGUAGE VARIATION AND CHANGE IN THE SPEECH OF ADOLESCENTS

VARIATIONS ET CHANGEMENTS DANS LE LANGAGE DES ADOLESCENTS

VARIAȚII ȘI SCHIMBĂRI LINGVISTICE ÎN LIMBAJUL ADOLESCENȚILOR

Costin-Valentin OANCEA

University of Bucharest

Pitar Moș Street 7-13, sector 1 Bucharest

E-mail: oancea_costin@yahoo.com

Abstract

The aim of this paper is to give an overview of the language of teenagers, as it is already known that they are seen as language innovators. We focus on English and Romanian and see to what extent there is language variation in their speech, taking into consideration a social variable: gender. In the literature girls are very careful with the language they use, meaning that they use the prestige forms whereas boys are at the other pole and they tend to use the non-standard forms. Swearing and taboo language is also included in the analysis.

Résumé

Cet étude discute le langage des adolescents, puisqu'ils sont les innovateurs du langage. Les langues analysées seront l'anglais et le roumain et on va essayer d'observer s'il y a des variations linguistiques dans le langage, en prenant en considération une variable sociale: le genre. Dans la littérature de spécialité il semble que les filles soient plus attentives avec le langage qu'elles emploient, c'est-à-dire elles utilisent des formules prestigieuses, tandis que les garçons se trouvent au pôle opposé et ils utilisent les formules non-standard. Le langage tabou est aussi inclus dans l'analyse.

Rezumat

Această lucrare discută limbajul adolescenților, întrucât sunt considerați a fi inovatori ai limbii. Limbile analizate sunt engleza și româna iar scopul este acela de a observa dacă există variații lingvistice în limbajul lor, luând în considerare o variabilă socială: genul. În literatura de specialitate fetele sunt atente cu limbajul pe care îl folosesc, adică folosesc formele prestigioase standard în timp ce băieții sunt la polul opus și folosesc formele non-standard. Limbajul tabu este de asemenea inclus în analiză.

Keywords: variation, gender, speech, adolescents

Mots-clés: variation, genre, langage, adolescents

Cuvinte-cheie: variație, gen, vorbire, adolescenți

1. Gender-related stereotypes in language use

There are many stereotypes¹ about the language used by men and women²: women are more polite than men; girls are verbally more precocious than boys, etc. In the literature there are four generalizations regarding such stereotypes:

- (i) in mixed-gender settings, women speak considerably less than men [1];
- (ii) women are generally more focused on the personal/interactional aspects of conversation; men tend to be more interested in conveying information [2];
- (iii) women tend to be more tentative than men in their use of language, both in conversation [3] and in some forms of writing [4], tending to use more hedges, possibility modals;
- (iv) women's discourse is lower in the use of persuasive strategies, tending to emphasize narrative strategies more [5].

Some gender stereotypes have been confirmed by empirical research. For example, the stereotype that women use more grammatically correct sentences is confirmed by **quantitative** sociolinguistic studies carried out in different English-speaking communities. Such studies reveal an important trait of female speech. Irrespective of their social class or age, women have the tendency to use more standard forms than men both in formal and informal styles of speech (Cheshire 1982, Newbrook 1982, Trudgill 1983, Romaine 1984, Eisikovits 1988, Cheshire 1997). It is important to conduct variation studies on urban communities because they provide extremely valuable insights into the external and internal forces which govern language change and draw attention to the central role of gender differences in these processes [6]. The sociolinguistic studies made in the 1960s and 1970s claimed to establish an intriguing difference between the language used by women and by men: namely that across social classes, "women consistently tend to use more of the features associated with the prestige 'standard' variety of a language than men do" [7]. So, two new concepts arise: "prestige" and "stigma". Prestige is said to represent those linguistic forms normally used by the social group with the highest social status. Prestige is then associated with RP [8]. The use of the standard variety in the major institutions of society – education, broadcasting, media, the law – perpetuates this prestige. On the other hand, stigma is attached to non-standard forms, in other words to the vernacular. A very good example to illustrate this situation is Trudgill's 1974 study of the (ing) variable in Norwich. The analysis of the data he collected in Norwich, including speaker's gender as well as social class and contextual style, shows that scores for male and female speakers are quite different. It was revealed that women, regardless of style and social class, tend to use the prestige variant [ŋ] significantly more than men.

The studies which I present focus on morpho-syntactic variation and explore the everyday interaction of adolescents. A case in point is Cheshire's (2006) study which analyzes the grammatical usage of young people in the city of Reading, England. Her research revealed significant gender differences. Boys use more often the non-standard or the vernacular form than girls, and the boys' consistent use of the vernacular forms is not so much a gender marker then a marker of their adherence to the vernacular culture. Cheshire's (2006) results were corroborated by Eisikovits's (2006) study, which focused on the speech of adolescents from inner-Sydney working class suburbs. Eisikovits (2006) found out that while boys use a higher proportion of non-standard forms, women's speech is closer to the norms of Standard English.

2. Language variation and change

Why does language vary and why does it change? We have to see language as something alive and in a perpetual change. For example, we do not speak the same Romanian that was spoken 300 years

¹ "A gender stereotype consists of beliefs about the psychological traits and characteristics of, as well as the activities appropriate to, men or women. Gender roles are defined by behaviours, but gender stereotypes are beliefs and attitudes about masculinity and femininity." [9]

² Lakoff's (1975) book *Language and Woman's Place* is famous for creating a stereotype of its own.

ago, and the British do not speak the English used by Chaucer or Shakespeare. A sentence like *I don't need no money* is considered ungrammatical in contemporary Standard British English, as it contains double negation. In earlier times it was considered correct. The wh-words (what, when, why, etc) in modern English were known as hw- words in Old English, and the examples do not stop here. It is a fact that “all languages change through time and we do not really know why this is, but it is a characteristic of all human languages.” [10]

The most important thing about variation in language is that it occurs in the vernacular of everyday life. An adolescent says *I was like, whatever dude* whilst a 70-year old would say something like *You was always workin' in them days*³. Are such utterances considered slang or mistakes or even part of a dialect? I dare say that they are not. We should try to understand why people speak like this and what factors are involved. The vernacular was first defined by Labov (1972: 208) as “the style in which the minimum attention is given to the monitoring of speech” and later analyses of the vernacular showed that its target of investigation should be “every day speech” [11], “real language in use” [12] and “spontaneous speech reserved for intimate or casual situations” [13].

But how do we gain access to the vernacular? If we want to analyse it we must infiltrate in a speech community, both as an observer and a participant. An excellent example is the study carried out by Cheshire (1982) in Reading, England. She joined a gang and after being accepted by the members of the gang (both girls and boys) she started recording them in the same setting (the adventure playgrounds in the town). As she was interested in linguistic variation in nonstandard English, she chose speakers from the lower end of the social scale, who use nonstandard linguistic forms more often. The language used by such speakers is often known as the vernacular.

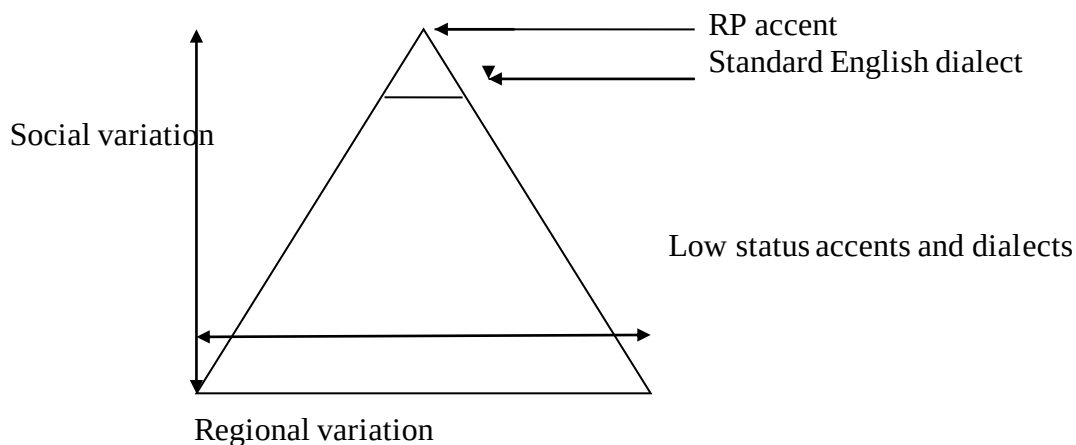

Figure 1 (from Trudgill, 1975: 21)

The term ‘vernacular’ can be used with another meaning, referring to the effect of speech style on linguistic variation [14]. If we follow the traditional Labovian framework of analysis, speech style is seen as forming a linear continuum, reflecting the attention paid by speakers to their speech. It is believed that in formal situations people control the way they speak and, as a result they tend to use more socially prestigious forms and correct grammar. In informal situations, on the other hand, they are more relaxed and they pay less attention to the language they use, hence the usage of nonstandard forms and also swearing. Labov (1972: 112) writes that the most consistent patterns of variation are encountered in the vernacular speech style. However, analysing the vernacular speech is sometimes problematic as it is difficult to record it.

³ Examples taken from Tagliamonte (2011: 2).

3. The linguistic variable

Speakers always make choices when they speak. For example, a teenager would say *What's up?* to a friend and *How are you?* to his grandmother, teacher, neighbour, etc. The meaning of the question is the same, but the degree of formality is different.

In the literature, one of the most basic definitions of the linguistic variable is two or more ways of saying the same thing. One of the earliest studies which focused on a linguistic variable, was carried out by Fisher in 1958 in rural New England. He investigated the (ing) variable⁴ and found out that a “model boy”⁵ used the [ɪŋ] more often while a “typical boy”⁶ favoured the [ɪn] form. He also discovered that in formal situations, boys used more frequently the [ɪn] form than girls, as shown in Table 1:

	-ing > -in'	-ing < -in'
Boys	5	7
Girls	10	2

Table 1 Preferences for [ɪŋ] and [ɪn] endings, by sex (Source: Fisher 1958: 48)

3.1. Phonological variables

At this stage it is important to mention that variationist sociolinguistics was built on the study of phonological variation. It is almost impossible to discuss the massive coverage of this phenomenon, and look at all the phonological variables studied. Instead, I will look at some of the most important variables that have been studied, namely postvocalic (r) and (t,d), but I also refer to other variables as well. I will not discuss the (ing) variable at this stage, as Chapter 3 focuses entirely on it.

Foulkes and Docherty (2006: 412) discuss different types of phonological and phonetic variables and in each case the variation also has complex social correlates:

(i) in the Glasgow dialect /x/ and /ɹ/ are receding in frequency and they are replaced by /k/ and /w/. This frequency is indexical of age as older speakers use them more frequently than younger speakers. Middle class children use more /x/ than working class children do [15];

(ii) variation regarding the phonotactic distribution of phonemes, the English /r/ being a case in point. The distribution of /r/ differs across varieties, marking a division between rhotic and non-rhotic accents [16];

(iii) lexical distribution of phonemes. In England, both northern and southern accents contrast /a/ and /ɑ:/ but the difference lies in which vowel is used in a word. The short vowel is preferred by the Northern varieties in words like *path*, *class*, *bath*, whilst the long vowel is used in the south;

(iv) allophonic realization, which is the most common type of phonetic variables. In Newcastle upon Tyne, UK, stops are variably realised as plain oral plosives but can also be laryngealized and glottal [18].

Hughes and Trudgill (1987: 32) note that the majority of English accents⁷ permit /r/ where it occurs before a vowel (e.g. *rat*, *trap*). However, they differ when /r/ occurs after a vowel

⁴ The (ing) variable is considered to be a stable sociolinguistic variable, meaning that it is not undergoing linguistic change and a correlation with age is not expected (Tagliamonte 2011: 187). However, Labov's extensive study in New York City showed that [ɪŋ] is sensitive to age and Horvath's (1985: 97) research in Australia proved that [ɪn] was a feature found in the speech of teenagers. Schlee (2011) states that (ing) is a good variable to take as a starting point and provides five reasons for studying it: (1) it occurs fairly frequently in conversation, (2) it is salient among native speakers of English, (3) it is stable (and has remained so for at least fifty years), (4) it can be analysed auditorily and (5) it has been studied in a number of varieties of English since the 1950s.

⁵ The model boy was described as being popular, industrious in school and considerate.

⁶ The typical boy was described as being strong, mischievous and not afraid of doing forbidden things.

⁷ Here, the notion of *accent* refers to varieties of pronunciation whereas *dialect* describes varieties distinguished from each other by differences of grammar and vocabulary.

(postvocalic /r/), in words like *car*, *bar*, etc. RP, for example, does not have postvocalic /r/, whilst Scottish and Irish accents, as well as the majority of North American accents do have /r/ in this position.

The most important study analysing postvocalic /r/ is Labov (1966) carried out in New York City. Labov chose three department stores in Manhattan: Sacks Fifth Avenue (a high-class store near the centre of the high-fashion district), Macy's (a store for the middle class with middle prices) and Klein's (a store which sold cheap items for poor customers). He pretended to be a customer and asked at what floor he could find shoes, knowing that the answer had to be "forth floor". He pretended to have hearing problems and asked the customers or salespersons to repeat, thus eliciting more tokens in more careful style. Labov managed to gather over 1,000 tokens of the variable (r) and showed that in New York City /r/ can either be realised as a rhotic approximant or it can have a zero realization, with rates of [ɹ] production correlating with social class. Higher social group use more [ɹ] than lower social groups. The occurrence of postvocalic /r/ may index social class. Interestingly, in England things are the other way round. A high rate of postvocalic /r/ production indicates that the speaker has a low social status [16].

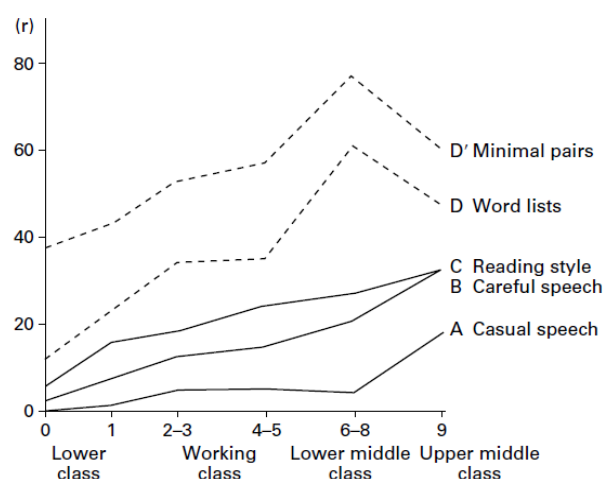

Figure 1. Social stratification of (r) in New York City (from Labov 1966: 151)

Labov's (1966) study of New York English revealed two important aspects of sociolinguistic stratification: linguistic differentiation and social evaluation. Regarding the linguistic differentiation the patterning of (r) in Figure 1 above shows the following tendencies:

(i) the difference between the social classes is not categorical, meaning that no class is characterised by the complete presence or absence of postvocalic /r/;

(ii) all social classes show an increase when moving from informal to more formal styles. This reveals that the variable marks not only status but also style;

(iii) as we follow the progression towards more formal styles, the LMC shows a greater increase in the use of /r/, until in word list and minimal pair styles they overtake the UMC averages.

Another well-studied variable in the variationist sociolinguistics framework is the (t,d) variable⁸. The studies which focused on this variable show that it is a stable, sociolinguistic variable and it qualifies as a linguistic marker because it can be correlated with style or formality but not with social class or apparent time (Tagliamonte 2011: 180). Tagliamonte (2005) analysed the (t,d) variable in York English and found an interaction between speaker age and sex. Among the adult York speakers there is gender variation in the sense that males tend to use simplified clusters more than females.

⁸ In the literature it is claimed that variable (t,d) is conditioned by the following linguistic factors: (i) the preceding and following phonological contexts, (ii) the morphological structure of the word.

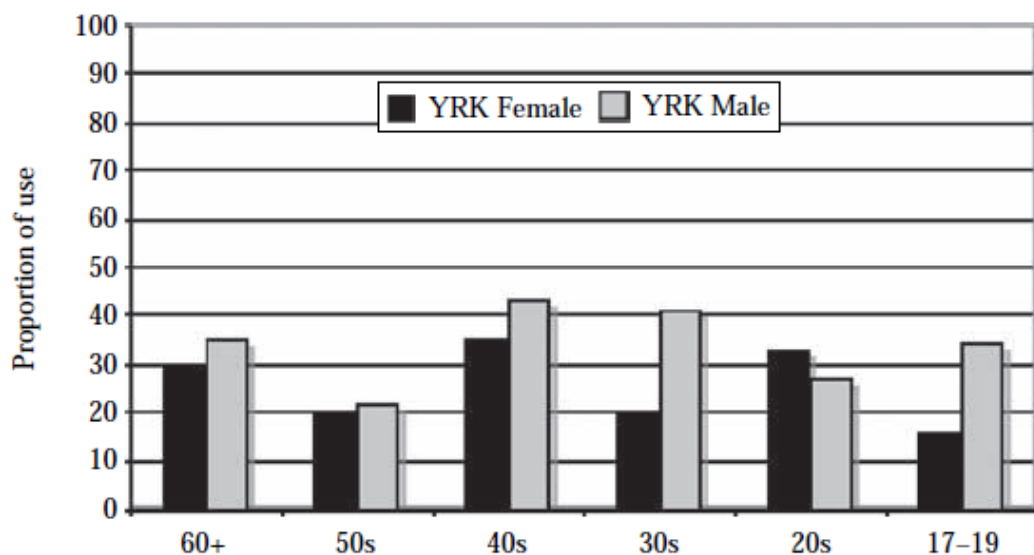

Figure 2. Distribution of simplified clusters for variable (t,d) by gender in York, UK
(from Tagliamonte 2011: 184)

Tagliamonte's data reveal a correlation between gender and age. As far as middle-aged York speakers are concerned, there is a visible difference in that males tend to use simplified clusters more than females. Another finding which is of interest to us is that there are significant gender differences among adolescents (the 17-19 year olds). The same thing cannot be said about 20 year olds or the older generations (50+) where there are almost no differences.

An interesting study analysing the replacement of oral stops with glottal stops in Newcastle upon Tyne was carried out by Milroy et al. (1994). They found that males and females focused on different variants of /t/, the women preferring the supra-local glottal variant which is spreading rapidly in a number of other British urban dialects, and the men using the glottalised variant. In their work on dialect levelling in the cities of Milton Keynes, Hull and Reading, Kerswill and Williams (1997) found evidence that the replacement of /t/ with a glottal stop is one of the few phonological changes in progress in British English that teenagers know of. The following two comments were made by a teenage girl (1a) and boy (1b) from Milton Keynes:

- (1) a. My mum takes the Micky if I say bu'er. She'll say butter.
b. My parents don't like me missing letters out, like if I say wa'er.

(Kerswill and Williams 1997: 165)

The two comments show that the teenagers are aware of the change, and they also know that the form is considered to be a non-standard one. They are immediately correct by their parents who also view the spread of [ʔ] a non-standard form.

In many varieties of English, there is laxing of /i/ and /u/ before /l/. Laxing means that there is a merger between [ɪ] and [i] and between [ʊ] and [u] so that "still" and "steel" become homophones (Meyerhoff 2006: 214). Bailey's (1993) study in Texas showed that the laxing of [u] to [ʊ] was used more frequently by younger women than by younger men. Eckert's (2000) pioneering work on language variation and change among Detroit teenagers revealed yet another interesting phenomenon. She discovered that the central vowel [ʌ] was backing in some speakers (*bus* sounding more like *boss*). This change in progress was confined to the speech of the group of adolescents she called burnouts, and within this group it was more advanced in the speech of girls than of the boys.

3.2. Morphological variables

Kiesling (2011: 14) argues that the variable context of morphological variables is identified by the grammatical function of the morpheme, for example tense and aspect marking on verbs, or plural marking on nouns. One of the examples discussed by Tagliamonte (2011) is verbal (s). In Standard English, the verb is marked in the third person singular (e.g. *sings*, *eats*, etc). However, variable verbal (s) means that the -s suffix can be absent in third person singular.

- (2) a. She always *phones* me here and *reverse*∅ the charges to me.
 b. He *comes* every three times a week he *come*∅.
 (Tagliamonte 2011: 208)

The -s suffix can be present in third person plural, as the examples in (2) illustrate:

- (3) a. Well, dreams *comes* true. Lots of dreams *comes* true.
 b. 'Cos people *come*∅ along and they *comes* in with the kiddies.
 (Tagliamonte 2011: 208)

In her study on the English spoken in Reading, England, Cheshire (1982) found out that the suffix -s occurs with other subjects, and she provides the following examples:

- (4) a. I *starts* Monday, so shut your face.
 b. You *knows* my sister, the one who's small.
 c. They *calls* me all the names under the sun, don't they?
 (Cheshire 1982: 31)

How can we account for this type of variation? One explanation would be that in the case of the (s) variable there is a standard and a nonstandard form, depending on the linguistic context: in Standard English the -s suffix is attached to the verb form in the third person singular, whilst in non-standard English it can be attached to the verb form not only in the third person singular, as the examples above show. Another explanation provided by Cheshire (1982: 31) is that the occurrence of the -s suffix in the 1st, and 2nd persons singular and plural and 3rd person plural can be attributed "to the previous influence of Northern varieties of English...the Northumbrian dialect of Old English had an -s suffix throughout the present tense paradigm, and this pattern was extended in the Middle English period to Midland areas."

The verbal (s) variable was studied in African American Vernacular English (AAVE) from a quantitative perspective and it was discovered that it was highly variable across individuals and conditioned by extralinguistic factors, i.e. it did not occur in formal styles or in middle-class adult speech. This is why verbal (s) was labelled "irregular and unsystematic" (Labov et al. 1968: 167) and a case of free variation. The variable inflection of present tense verbs irrespective of the grammatical person or number of the subject, is one of the best features documented in AAVE. Poplack and Tagliamonte (2004) provide the following examples:

- (5) First person singular
 a. I *forgets* about it.
 b. I *forget* the place where it is.
- (6) Second person singular
 a. You *speaks* fine French.
 b. When you *speak* with me, fast I don't...know what you tell me.

- (7) Third person singular

a. When she *come* out she *goes* and she *takes* her children. When she's on vacation well, she *remain* in the home.

(8) First person plural

- a. We *call* her Virgie.
(Interviewer: *Why?*)
'Cause that's the name we *calls* her. That's her nickname.

(9) Third person plural

- a. They *speak* the same English. But you see, the English people *talks* with grammar.
(Poplack and Tagliamonte 2004: 203-204)

Apart from AAVE, Poplack and Tagliamonte (2004) discuss verbal –s variation in Devon English, and claims that “Devon is the ideal place to study verbal –s variation, as it represents one of the very few contemporary varieties of English in which non-concord –s is not simply a remnant, but remains productive (and variable) in all grammatical persons.” This is illustrated above:

(10) First person singular

- a. I *forgets* now how long I stayed there. Quite a good while I *think* I stayed with'em.

(11) Second person singular

- a. You *goes* up that lane and you *goes* down another road.
b. You *pack* up for a fortnight, *put* your kit on your back, you *go* out, have a beautiful time.

(11) Third person singular

- a. Nice maid, her. But her *likes* more the bloody old boy than her *do* the maid.

(13) First person plural

- a. We *get's* a lot of trips, don't we? Once a month we *go*.

(14) Third person plural

- a. Yeah they *drives*'em...They help out
b. The cattle all *goes* to, to the big markets, these days...they *go* straight to the slaughter house.

(Poplack and Tagliamonte 2004: 209)

This morphological variable, which occurred with all persons in Old and Middle English, has been preserved in Devon English.

As far as Romanian is concerned, there is a general tendency of masculinising the feminine.

- (15) a. Răspundeți voi invitației lui Mădălina.
Answer you invitation of Mădălina.
You answer Mădălina's invitation.
b. Răspundeți voi invitației Mădălinei.
(Zafiu 2010: 37)

The correct form is the one in (15b) but few people use it. The more popular variant is the one in (15a). In the example provided in (14a) the noun *Mădălina* is in the genitive case, and the correct genitive form is *Mădălinei*. The preposed article *lui* is used before masculine names (*lui Andrei*, *lui Mircea*, *lui Costin*, etc) as well as before feminine names of foreign origin (*lui Elisabeth*, *lui Cosette*, etc), and names ending in a consonant (*lui Carmen*) or in the vowels -o, -i (*lui Teo*, *lui*

Mari). I do not know whether there are gender-related differences regarding this morphological variable, but it is worth looking into it. This is also encountered in common nouns or demonstrative pronouns, as the following examples (Zafiu 2010: 38) illustrate:

- (16) a. să-i ia lu' doamna pachetul de țigări.
to buy to lady the pack of cigarettes
b. mâna lu' fata
hand of girl
c. din cauza lu' băiatu'
because of boy
d. împotriva lui ăsta votez
against him this vote

3.3. Syntactic variables

Syntactic variables are difficult to define, as it is not always clear if two variants are equivalent or not at some abstract level. In pro-drop languages, such as Romance languages (Romanian, Spanish, Italian, Portuguese, etc), the use of an overt pronoun is optional:

- (17) a. Vorbesc românește.
b. Eu vorbesc românește.

The sentences in (16) are both grammatically correct, and express the same thing.

Another variable which received considerable attention is the English deontic modality system. Deontic modals express obligation or necessity. We use them in order to exert pressure on ourselves or on someone else to do certain things. The forms included in this analysis (Tagliamonte 2011) are: *must*, *have (got) to* and *got to*:

- (18) a. Next time I'm in the doctor's I *must* ask to see the physio.
b. They *have to* keep up with the Jones' now.
c. You've *got to* have a vice of some kind.

(Tagliamonte 2011: 228)

Tagliamonte further argues that *must* is the oldest form, dating back to the Old English period. The deontic *have to* is considered to have emerged in Middle English, *have got to* in the nineteenth century and *got to* and *gotta* in the twentieth century⁹.

There have also been studies showing that there are gender differences in the use of subordinate clauses, some of them dating back to the beginning of the twentieth century. The problem was that these studies were not based on empirical research. Jespersen (1922: 252) claimed that "a male period is often like a set of Chinese boxes, one within another, while a feminine period is like a set of pearls joined together on a string of 'ands' and similar words...In learned terminology we may say that men are fond of hypotaxis and women of parataxis." Mondorf (2002) looked for gender differences in the use of subordinate clauses in the London-Lund Corpus and found that women tend to use postposed adverbial clauses more than men do. She also stated that men tend to use finite adverbial clauses to express high commitment to the truth of the propositions expressed, whilst women use them to the opposite effect [18].

4. Swearing and taboo language: teenagers' speciality?

⁹ For a more detailed analysis see Tagliamonte (2004), Tagliamonte and Smith (2006).

Swearing is a form of linguistic expression often referred to as bad language. Some people find swearing to be rude and disrespectful, while others use it every day.

Allan and Burridge (2006) write that swearing, like slang, is found in the colloquial style and it includes a wealth of obscenities taken from the pool of dirty words. Slang, however, does not necessarily include swearing, but it usually does. Swearing can also act as an in-group solidarity marker within a shared colloquial style. Boys usually greet themselves using swear words and this feature has started to be used by girls also. Men use all kind of words to describe women: *honey, sugar, pumpkin, sweetheart, darling, sweetie*, etc, but also more offensive words like: *fanny, tart, bitch, skank, cunt, whore, slut, wench, bimbo, hoe, floozy, sleaze*, etc.

Allan and Burridge further note that it is the use or non-use of swearing that marks the in-group. To this we may add the forms of jargon, slang and lots of abbreviation to increase the efficiency of communication. The idea that swearing is used by males and abhorred by girls or women has been proven to be false by research carried out in America (Risch 1987), South Africa (De Klerk 1992) and Great Britain (Hughes 1992). Speakers usually use swearing in the presence of members of the same gender. However, men and women swear and use dirty words differently:

The word *ass* was used by females to denote either a social deviation or a body part; it was used mainly as a body part by males. *Cock, cunt, and dick* appeared as body parts in males' data but were not recorded for females. Similarly, neither *tits* nor *pussy* were used by females. For males, *tits* was a body part and *pussy* referred to a social deviation. *Piss* referred to anger for females but was more likely to mean a process for males. *Balls, fuck, shit, and suck* were used more or less by both males and females [19].

Taboo words have been divided by the British anthropologist Edmund Leach (quoted in Andersson and Trudgill 1990: 15) into three major groups:

- a. Dirty words having to do with sex and excretion (e.g. *bugger, shit*);
- b. Words that have to do with the Christian religion such as Christ and Jesus;
- c. Words which are used in 'animal abuse' (calling a person by the name of an animal) (e.g. *bitch, cow*).

The word *fuck* is "one of the most interesting and colourful words in the English language today" [20] which can be used in many different situations besides its sexual meaning:

Fraud: I got fucked by my insurance agent
 Dismay: Oh, fuck it!
 Trouble: I guess I'm fucked now.
 Aggression: Fuck you!
 Passive: Fuck me.
 Confusion: What the fuck?
 Difficulty: I can't understand this fucking business.
 Despair: Fucked again.
 Philosophical: Who gives a fuck.
 Incompetence: He's all fucked up.
 Laziness: He's a fuck-off.
 Displeasure: What the fuck is going on?
 Rebellion: Oh, fuck-off!

The word 'fuck' is also used in auxiliary swearing (i.e. not aimed at someone directly), for example: *This fucking exam is giving me nightmares*. For Kiesling (1998: 88) the word *fuckin'*, as a profanity, is associated with the vernacular, working class and physical power.

Building on these theories and analyses we try to prove that men and women do swear differently, and there are gender differences in this area. Dooling (1996: 5) claims that men swear because they are “uncouth warthogs by nature” and they feel manly in a violent way. He further states that women react violently to swearing and suggests that a man being harassed would tell his harasser to *fuck himself* while a woman would file a formal complaint. Swearing for men is a substitute for a “good, long cry”, since men are incapable of indulging in crying.

5. Conclusion

Variation is a key concept in sociolinguistics and implicitly in Language Variation and Change (LVC) research. Labov's (1969: 728) claim that variation is an inherent part of language represents the foundation of the LVC approach, which we adopt in this paper. But what is variation? If there is variation then it means that something varies (i.e. we can say the same thing in at least two ways). For example, if we have a verb like *watching*, the alternation between *watching* with [ɪŋ] and *watchin'* with [ɪn] in spoken English indicates that there are two ways of pronouncing the {ing} morpheme without changing the meaning of the word (denoting the ability to watch). Variation analysis is an important part of sociolinguistics, as it represents the branch of linguistics that starts from the rules of grammar and investigates the contact between these rules and society (Tagliamonte 2006).

The aim of this paper has been to discuss language variation and change in the speech of adolescents. We have seen that teenagers are language innovators and they are also careful with the language they use. There is also gender-related variation in the speech of adolescents and these differences are phonological, morphological, syntactic and lexical. Swearing and taboo language is also favoured by adolescents and they use with different functions.

References

- [1] Crawford, M., *Talking Differently: On Gender and Language*. London: Sage, 1995.
- [2] Holmes, J., *Women, Men and Politeness*. New York: Longman, 1995.
- [3] Coates, J., *Women, Men and Language*. London and New York: Longman, 1993.
- [4] Rubin, D. L., and Greene, K. G., Gender-typical style in written language. *Research in the Teaching of English* 26, 1992, pp. 7-40.
- [5] Fleischman, S., Gender, the personal, and the voice of scholarship: A Viewpoint. *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 23, 1998, pp. 978-1016.
- [6] Hornoiu, D., *Language and Gender. An Analysis of Conversational Discourse in English and Romanian*. Constanța: Ovidius University Press, 2008, p. 39.
- [7] Talbot, M., *Language and Gender*, 2nd edition. Cambridge: Polity Press, 2010, p. 19.
- [8] Coates, J., *Women, Men and Language*, 3rd edition, Harlow: Longman, 2004, p. 47.
- [9] Brannon, L., *Gender: Psychological Perspectives*. Boston: Ally and Bacon, 2005, p. 160.
- [10] Trudgill, P., *The Norfolk Dialect*. Cromer, England: Poppyland Publishing, 2003, p. 7.
- [11] Sankoff, G., *The Social Life of Language*. Philadelphia: University of Philadelphia, 1980, p. 54.
- [12] Milroy, J., *Linguistic Variation and Change*. Oxford: Blackwell, 1992, p. 66.
- [13] Poplack, S., Variation theory and language contact. In D. Preston (ed.), *American dialect research: An anthology celebrating the 100th anniversary of the American Dialect Society*, 251-286. Amsterdam: Benjamins, 1993, p. 252.
- [14] Cheshire, J., *Variation in an English Dialect. A sociolinguistic study*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982, p. 6.
- [15] Lawson, E., and Stuart-Smith, J., A sociophonetic investigation of the ‘Scottish’ consonants (/x/ and /hw/) in the speech of Glaswegian children. In John J. Ohala, Yoko Hasegawa, Manjari Ohala, Daniel Granville and Ashless C. Bailey (eds.) *Proceedings of the XIVth International Congress of Phonetic Sciences*. Berkley, California: University of California, 1999, pp. 2541-2544.

- [16] Wells, J. C., *Accents of English*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- [17] Stuart-Smith, J. Glottals past and present: a study of t- glottalling in Glaswegian. In C. Upton and K. Wales (eds.). *Leeds studies in English*. Leeds: University of Leeds, 1994.
- [18] Mondorf, B., Gender differences in English syntax. *Journal of English Linguistics*, 30(2), 2002, p. 162.
- [19] Jay, T., *Cursing in America*. Philadelphia: John Benjamins, 1992, p. 139.
- [20] Andersson, L.-G., Trudgill, P., *Bad Language*. Oxford: Blackwell, 1990, p. 60.

Bibliography

- Allan, K., Burridge, K., *Forbidden Words. Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Bailey, G., Wilke, T., Sand, L. Some patterns of linguistic diffusion. *Language Variation and Change* 5: 359-390, 1993.
- Cheshire, J., *Variation in an English Dialect. A sociolinguistic study*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- Cheshire, J. 1997. Linguistic Variation and Social Function. In N. Coupland and A Jaworski (eds.), *Sociolinguistics. A Reader and Coursebook*, 185-198. London: Macmillan, 1997.
- Cheshire, J. 2006. Linguistic variation and social function. In J. Coates (ed.), *Language and Gender. A Reader*, 29-41. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- De Klerk, V., How taboo are taboo words for girls? *Language in Society* 21, 1992, pp. 277-89.
- Dooling, R., *Blue Streak*. New York: Random House, 1996.
- Eckert, P., *Linguistic Variation as Social Practice*. Oxford: Blackwell, 2000.
- Eisikovits, E., Girl-talk/Boy-talk: sex differences in adolescent speech. In P. Collins and D. Blair (eds.), *Australian English*, 45-58. Sydney: Australian Professional Publication, 1988.
- Eisikovits, E., Girl-talk/Boy-talk: sex differences in adolescent speech. In J. Coates (ed.), *Language and Gender. A Reader*, 42-54. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- Fisher, J. L., Social influences on the choice of a linguistic variant. *Word* 14(1): 47-56, 1958.
- Foulkes, P., Docherty, G., The social life of phonetics and phonology. *Journal of Phonetics*, 34, 2006, pp. 409-438.
- Hughes, S. E. 1992. Expletives of lower working-class women. *Language in Society* 21, 1992, pp. 291-303.
- Jespersen, O., *Language: Its Nature, Development and Origin*. London: George Allen & Unwin, 1922.
- Kerswill, Paul & Williams, Ann., Investigating social and linguistic identity in three British schools. In U.-B. Kotsinas, A.-B. Stenström & A.-M. Malin (eds.) *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium [Youth language in the Nordic countries Papers from a research symposium]*. Series: MINS, No. 43. Stockholm: University of Stockholm, Department of Nordic Languages and Literature, 1997, pp. 159-176.
- Kiesling, S. F., Men's Identities and Sociolinguistic Variation: The Case of Fraternity Men. *Journal of Sociolinguistics* 2(1), 1998, pp. 69-99.
- Kiesling, S. F., *Linguistic Variation and Change*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011.
- Labov, W., *The Social Stratification of English in New York City*. Washington DC: Center for Applied Linguistics, 1966.
- Labov, W., Cohen, P., Robins, C., Lewis, J. 1968. *A Study of Non-standard English of Negro and Puerto-Rican Speakers in New York City*. Vols I and II. Final Report, Co-operative Research Project 3288. Washington DC.: U.S. Office of Health, Education and Welfare, 1968.

- Labov, W. 1969. Contraction, deletion, and inherent variability of the English copula. *Language* 45 (4): 715-762.
- Labov, W., *Language in the Inner City*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972.
- Lakoff, R., *Language and Woman's Place*. New York: Harper & Row, 1975.
- Meyerhoff, M., *Introducing sociolinguistics*. London & New York: Routledge, 2006.
- Milroy, J., Milroy, L., Hartley, S., Local and supra-local change in British English: the case of glottalisation. *English World-Wide* 15(1), 1994, pp. 1-33.
- Mondorf, B., Gender differences in English syntax. *Journal of English Linguistics*, 30(2), 2002.
- Newbrook, M., Sociolinguistic reflexes on dialect interference in West Wirral. PhD dissertation, Reading University, 1982.
- Poplack, S., Tagliamonte, S., Back to the present: Verbal -s in the (African American) diaspora. In R. Hickey (ed.), *Legacies of Colonial English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, pp. 203-223.
- Romaine, S., *The Language of Children and Adolescents: The Acquisition of Communicative Competence*. Oxford: Basil Blackwell, 1984.
- Schleef, E., Meyerhoff, M., Clark, L., Teenager's acquisition of variation. A comparison of locally-born and migrant teens' realisation of English (ing) in Edinburgh and London. *English World Wide* 32 (2): 2011, pp. 206-236.
- Tagliamonte, S., *Have to, gotta, must: Grammaticalization, variation and specialization in English deontic modality*. In H. Lindquist and C. Mair (eds.), *Corpus Research on Grammaticalization in English*. Amsterdam: John Benjamins, 2004, pp. 37-55.
- Tagliamonte, S., So who? Like how? Just what? Discourse markers in the conversations of Young Canadians. *Journal of Pragmatics*, 37, 2005, pp. 1896-1915.
- Tagliamonte, S., *Variationist Sociolinguistics. Change, Observation, Interpretation*. Malden and Oxford: Wiley-Blackwell, 2011.
- Tagliamonte, S., Smith, J., Layering, change and a twist of fate: Deontic modality in dialects of English. *Diachronica* 23 (2), 2006, pp. 341-380.
- Trudgill, P., *Accent, Dialect and the School*. London: Edward Arnold, 1975.
- Trudgill, P., *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*, 2nd edition. Harmondsworth: Penguin, 1983.
- Zafiu, R. (ed.), *Ești COOL și dacă vorbești corect*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2010.

**V. BOOK REVIEWS /
CRITIQUES DE LIVRES /
RECENZII**

Al. Cistelecan, *The Transylvanian women*, Eikon Publishing House & Școala Ardeleană Publishing House, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

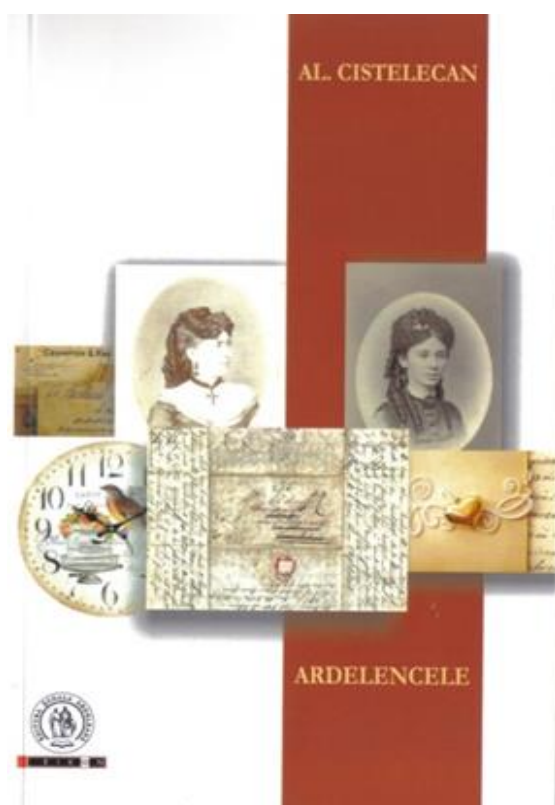
Al. Cistelecan, *Les femmes transylvains*, Maison d'Édition Eikon & Maison d'Édition Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

Al. Cistelecan, *Ardelencele*, Editura Eikon & Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

Cristina SAVA

Ph.D. „Petru Maior” University of Tîrgu-Mures

cristinasava61@yahoo.com

Abstract

The volume of Al. Cistelecan „Ardelencele” published in Cluj-Napoca in 2014 by the Eikon & Școala Ardeleana, is structured as in: Simple explanations, accompanied by the Critical apparatus on the review of the 19 poets. The afterword is written by the poet Ion Muresan. The author presents, in a literary criticized manner, a grouping of sketches on the first wave of the poets of the Samanatorism in Transylvania. It was the beginning of the 20th century when the female poetry was affirming in the Romanian culture.

Résumé

Le volume d'Al. Cistelecan « Les femmes transylvains » publié dans Cluj-Napoca en 2014 par la Maison d'Édition Eikon & Maison d'Édition Școala Ardeleană, est structuré en: explications simples, accompagnées par la construction critique sur la recension de 19 poètes. La postface est écrite par le poète Ion Mureșan. L'auteur présente, dans une manière littéraire critique, un groupe d'ébauches du premier val de poètes en appartenant au courant

littéraire «Sămănătorism» de la Transylvanie. C'était le début du XXème siècle lorsque la poésie des femmes était en train de s'affirmer dans la culture roumaine.

Rezumat

Volumul lui Al. Cistelecan “Ardelencele” publicat în Cluj-Napoca în anul 2014 de către Editura Eikon & Editura Școala Ardeleană, este structurat în: explicații simple, însoțite de către construcția critică pe recenzia a 19 poieți. Postfața este scrisă de către poetul Ion Mureșan. Autorul prezintă, într-o manieră literară critică, o grupare de schițe ale primului val de poieți ai Sămănătorismului din Transilvania. A fost începutul secolului 20-lea când poezia feminină se afirma în cultura românească.

Keywords: *female poetry, literary criticism*

Mots-clés: *poésie des femmes, criticisme littéraire*

Cuvinte-cheie: *poezia feminină, criticism literar*

Volumul *Ardelencele* (2014), semnat de criticul Alexandru Cistelean, apărut la Editura Eikon & Școala Ardeleană, reprezintă rezultatul unei munci de cercetare bibliografică, cercetare care la nivel de provincie poate fi considerată, apreciază autorul, drept o „himeră, căci bibliotecile nu stau prea bine – sau nu cum ar trebui – la fondurile de carte. M-am văzut astfel nevoit să apelez la mai toate bibliotecile din Ardeal pentru a găsi cărțile acestor poete dispărute și uitate (și tot n-a fost de ajuns, [...]).” (p. 9) Fenomenul trecerii în *uitare literară* a primului lot de poete, preponderent din Ardealul sămănătorist, de la „Preoteasa fatală” și până la „Păgîne și creștine”, din volumul de față, este unul dintre motivele determinative ale „arheologiei” criticului. În *Ardelencele*, asistăm la *mise-en-scène* a acestor poete, fără a fi vorba despre „criterii religionaliste sau alte mofturi descrimatorii” (p. 5); se creionează „portrete de album desuet-sentimental, de bovarisme poetice provinciale, veleitarisme caracteristice pentru o mărunță umanitate de fundal, figurație niciodată sortită avanscenei.” (Ion Pop, „România literară”, nr. 1-2, ianuarie 2014). Analiza minuțioasă a creațiilor propuse atestă pregnanța și fascinația scrisului de a intui și identifica, de fiecare dată, lăuntricul poemului din perspectiva imaginarului liric, *departele-aproape* care diferențiază universurile sensibilului creator. Istoricul literar nu urmărește un discurs propriu-zis, „o dezbatere despre feminitatea poeziei sau despre poezia feminină [...]; am preferat să amîn dezbateră pînă cînd dosarul femininelor va fi mai consistent” (p. 8); este vorba mai degrabă de un capitol al literaturii române care a contribuit la definirea specificului românesc, în sfera creației, cu tendințe spirituale și estetice divergente. Cu o impecabilă tehnicalitate, așează lucrurile, pe drumul *ne-bătătorit* al lăuntricului feminității poetice, o temă de factură psihologic – existențială, ca într-un îndrumar de duh al celor *ne-văzute*. Se *re-scrie* un *memorial* al iubirii durute - melodramă portretizată, o *carte de aducere aminte* de factură postmodernistă.

Criticul prezintă într-un timbru ironic-jovial, specific liricii sale, uzând de aparatul critic de specialitate, „poetica de lacrimă”, o poezie a frustării feminine, explozivă în vers amoroș. E lesne de înțeles că modul șăgalnic al autorului, de a aduce un fel de *laudatio* fiecărei poete, este artificioșul la care apelează ca la un răsfaț pentru „memorialul iubirii duse”; încadrarea în epocă a poetelor, cu imagini mai mult sau mai puțin „de casă”, face ca verdictul incisiv cu amprente de farmec limpede și umor nemilos să nu mai fie atât de greu de acceptat; iritarea capătă frumosul justei: „„Apelăm aici îndeosebi la dragostea româncuțelor noastre cu ochi negri și căprui, ca să ne vină întru ajutor» (Doru din apelul *Cătră drăgălașele noastre românce !* – publicat în *Noi*, nr.1/1913); măcar în calitate de cititoare, firește.” (p. 10) Ion Mureșan în postfața volumului apreciază, din perspectiva poetului, că „[...], *Ardelencele* lui Al. Cistelean este o carte admirabilă. O carte atât de frumoasă și de parfumat scrisă [...]”.

Se constată că poetele „Didone” (în exprimarea lui Vladimir Streinu) au ca numitor comun note concentrate pe aproape aceleași teme, înscrise într-o paradigmă pudibondă, precum și tendința de a imita poeticul lui G. Coșbuc, Șt. O. Iosif ori, pe alocuri, funcție de temeritate, pe cel al lui O. Goga. De la început, criticul face o precizare semnificativă cu privire la poetica unitară, redundantă deopotrivă în cele două registre, tematic și expresiv: „nu trebuie, pentru acest lot, să aibă nimeni mari exigențe de artă; oricum e vorba cam de primele poete, de clasele primare în deprinderea meșteșugului [...]”; ca atare beneficiem „de o lectură de (cu) tandrețe” (p. 7), subscrisă unei fervori a ideilor care temperează atent „efectele” intențiilor demersului critic, evident de o expresivitate a stilului, subtilă, de bine știuta colocvialitate a criticului și de tranșanța judecății axiologice.

Discursul amoroș, ce face obiectul studiului în volumul *Ardelencele*, debutează cu „Preoteasa fatală”, Maria Suci-Bosco, poeta care deschide eminent spectaculos istoria de poezie

feminină. Dacă Maria Suciu-Bosco, femeie frumoasă și fatală, era considerată de comentatorii ei, printre alții Teodor Neș, Iosif Vulcan, Ioan Bradu, Eugeniu Potoran, Vasile Gr. Pop, „o așa sfioasă și delicată”, în vizorul criticului este „o extrovertită patetică.” Verdictul prompt este fără dus-întors: „Asta e Maria Suciu: ori în brațele calde ale iubitului, ori în pământ fără compromisuri.” (p. 22) Emilia Lungu, „Prima noastră romancieră”, bănățeană cu talent, nu fără temei, își are „locul potrivit printre ardelențele de început. Face casă bună cu Maria Suciu-Bosco, Maria Cioban, Vioara din Bihor șcl.” (p. 61) „Soriora lui Coșbuc”, Maria Cioban, nu excelează în ale poeziei, consideră autorul și-și încheie demersul critic, oarecum entimemic: „Poeta nu scrie grozav, e drept; ba din contră; dar nici Lamartine, Goethe și alții nu scriu mai bine când sînt traduși de ea (originalele sînt presărate cu cîteva traduceri). Au, probabil, cu toții o problemă de nivel ardelean.” (p. 111) Viora din Bihor, „O ardeleană de ispravă”, e „o victoriană, și nu prețuiește deloc cochetăria și înclinările spre artele erotismului [...] și ar cere CNA-ului să interzică bună parte din emisiunile de emancipare.” (p. 141) Talentul poetei, remarcat de puținii ei comentatori, este acceptat de critic doar ca „talent de directoare de școală.” (p. 148)

„Muza rezolută” (Veronica Micle). Veronica Micle, personaj celebru al iubirii, „«atrage mai mult ca eroină» decît ca poetă propriu-zisă.” (p. 27) Cine e *in factum* Veronica Micle? „[...] Veronica Micle este o Emma Bovary mai norocoasă (în sensul că, totuși, a fost atrasă în raza gloriei). Ea e chiar Emma Bovary a literelor noastre. Și nu-ncape vorbă că întregul ei «cult» se trage din bovarismul de admiratoare.” (p. 32) Al. Cistelecan consideră că ceea ce s-a construit, o patimă devoratoare asemeni unui *dat* inconfundabil, nu a rezistat; Veronica Micle „străbate în viteză distanța dintre muză și țată. Adorația se dovedește doar un concurs de orgolii, de vanități de fapt, căruia poeta îi pune capăt tăindu-i «Luceafărului» orice merit în acțiune amoroasă și suferitoare.” (p. 40) Recursul la verdict tot criticului îi aparține: „Iar între a fi iubită și a fi poetă nu-i, poate, mare dilemă. Sigur prima variantă e mai promițătoare.” (p. 40) Urmează „Addenda. Idilă cu Tropoțel și Momoțel” (O problemă de *voyeurisme* culturale), unde se constată că „celebritatea face atracția”; mai mult, fiind vorba de personaje reale, Tropoțel și Momoțel ca eveniment cultural aduce în final prezicerea criticului: „Brusca lui umanizare poate fi o traumă culturală pentru mitografi, dar și o șansă pentru iubitorii de rînd. (Dacă există așa ceva; sigur nu există, căci iubitorii sînt toți excepții).” (p. 50)

„O Didonă de Ardeal”, Lucreția Suciu-Rudow, face impresia unei „renașteri” printre ardelențe. O poetă care scrie în spirit blagian *in anticipo*, într-un registru al lacrimilor din suferință, lacrimi de sentiment, unde „poezia e echivalentul durerii iar tăcerea (aici mai la modul romantic) e ruptă doar de o inundație (la rîndul ei provocată de intensitatea de simțire) [...]” (p. 72) Silogismul formulat în cazul poetei este că aceasta nu a exploatat corporalitatea cuvintelor, spre senzualitate, unde talentul ar fi fost vădit; excesul de „melodramă și clișee” se datorează nu numai „iubiților niște ingrați, dar mult mai de vină e Eminescu, pentru că el le-a sedus definitiv cu un clișeu melodramatic.” (p.78) „Altă Didonă de Ardeal”, Elena Pitiș, încercând mai multe tipuri de versificație, se înscrie când pe linia lui Coșbuc, cînd pe cea a lui Eminescu și nu face nici ea excepție: nefericită, părăsită, jelește ori exaltă viața rurală, un ruralism de icoană, unde, constată cu sarcasm criticul, „în rețeta de sensibilitate lacrimogenă a Ecaterinei Pitiș se mai petrece o interesantă schimbare de «actant»: sentimentul e incitat de natură iar anotimpurile devin ele însele niște sentimente.” (p. 136) Înțelegându-i menirea, pe un ton și mai tăios, dacă nu sfidător, Al. Cistelecan scrie că „frustările toarse de Elena Pitiș se trag cam din această spaimă de implicare, din frica de participare. Dar atîta a fost să fie.” (p. 138)

„Biata Mărioara”, Maria Cunțan, o *preoteasă a durerii* (Tăslăuanu), *elevă a lui Coșbuc*, completând lista lui Maiorescu, își are locul bine stabilit în ierhia valorilor poeziei feminine de la acea vreme. Performantă în idile, cu precădere, scriind despre orice (în observația lui Const. Ciopraga), cu focul de amor nu mai prejos decît cel de creație, o vocație poetică de factură sacrificială, stigmatizantă. Renumele Mariei Cunțan rămîne drept o formulă de șablon: „cea mai duioasă cântăreață a plaiurilor ardelen, căci duioșia ei e stare interminabilă.” (p. 101) „De doliu și de înviere” (Aurelia Pop-Florian), două stări de radicalitate metafizică. Aurelia Pop-Florian publică

primele încercări poetice în ciclul *Fetiței mele din Valuri sufletești*. Urmează ciclul *Spre zări*, rugăciuni și smerenii, devoțiune și fervență. Încheie ciclul cu *Învierea* – „și a poetei, și a patriei. E o înviere în stridențe, dar măcar scenariul e dus cu bine la capăt. *Valurile sufletești* ale Aureliei au – un premeditat, dar așa a ieșit – un scenariu pascal: doliu și înviere.” (p. 118) „Altă amărită turturea”, un titlu ales *no comment*, în tonul epocii, este Aurelia din Ardeal. Cu un umor dus la extrem, criticul constată că poezia Elenei, „parcelată”, mai are parte și de versuri în care lucrurile se amestecă: „Păcat, altfel, că scriitura n-a trădat-o mai sistematic; ar fi ieșit caz interesant, deși poate cam clinic, de trădare.” (p. 125) „Cea neiubită de nimenea”, constată istoricul, „de nu exagerează, Mia Cernea a fost cea mai nefericită în amor dintre toate poetele române.[...] Mia e, deci, într-un fel, o profesionistă a versului, deși pătımirea e inspirația ei decisivă.” (p. 149 și p. 156) „O fată pierdută”, Augusta Dragomir, poetă ale cărei *Pagini din ziarul meu* ar fi posibil să se regăsească doar la Biblioteca Națională a Ungariei, nu se mai regăsește nici în arhivele criticii și lexicologiei literare. În *Ziar*, Augusta Dragomir „scutură, pe cât posibil pillatian, «crengile înflorite ale trecutului».” (p. 190)

„O poetă de festivități”, Doina Delacriș compune poezie care se înscrie în categoria acelor cu „talent” timpuriu, dar care se voalează în timp. Din poezia ei, „nu lipsesc, firește, serenadele, oricât de modest ar fi mănunchiul de erotice. Când nu era la serbare (unde era solemnă), Doina era fată melancolică și amărită.” (p. 161) „Talentul în familie”, Livia Rebreanu-Hulea și Pussy, descendentele Rebreanu au parte de aceeași notă ironică: „Ardeleancă eminentă, Livia și-a făcut micul ei misionarism cu toată devoțiunea”, cealaltă, Pussy „are doar câteva poezii, probabil din respect pentru tradiția familială. E o notă bună că n-a insistat, căci așa cum scria ea scriu sute de învățătoare.” (p. 173 și p. 175) Chiar dacă „Fata/nepoata generalului”, Mariana Moșoiu, este cea mai „whitmaniană” poetă română, dar nu în ale retoricii sau stilului, ajunge și ea o victimă a criticului care în exprimarea-i absolută subliniază: „Mariana e, în felul ei, o nitzscheiană și scoate continuu chiote de vitalism egale în intensitate (din păcate, nu și în artă, unde Mariana stă destul de rău, neputând ține mai niciodată ritmurile asumate și gîfîind din greu în versuri cam prea lungi pentru ea). [...]” (p. 178) Și acesteia, i s-ar fi putut acorda, în cele din urmă, o șansă: „Regret doar că nu a vut tupeul unui imaginar pe măsura intensității extaticii pe care și-a propus-o. Am fi avut atunci o bacantă adevărată (fie și una creștină).” (p. 186) „Moța absolută”, Florica Ciura, actriță cu relativ succes, a fost poeta care, concluzionează autorul, „printre poeme reluate, cele noi mai răscolesc și ele jarul – cam stins acum, melancolizat – devoțiunilor din volumele dinainte, reluând nostalgic teme eroice de acolo. [...] a fost moță până la capăt și a avut religia Apusenilor – deopotrivă ca peisaj și martiriu.” (p. 204)

„Păgîne și creștine”, Zorica Lațcu Teodosia nu a fost de la început „creștină”, având în vedere volumul *Insula albă*, un volum „de rafinamente neo-clasiciste destul de păgîne. Ba chiar și cu ceva note de senzualitate livrescă [...]” (p. 207) Devenită Maica Teodosia, versifică dogme și alte propoziții de credință. De la sine înțeles, că volumul *Ardelencele*, încheiat pe cât de sugestiv, pe atât de neiertător pentru Maica Teodosia, prinsă într-o dimensiune incertă: „Emoționante (dar numai ca gest, nu ca artă) sînt rugăciunile *Pentru neamul meu*. Și cam ciudate le-aș cataloga pe cele câteva *dacofore* sau *dacomane* (se vede că nici Maica Teodosia nu i-a putut ierta pe romani că nu i-au lăsat pe daci să ne fie strămoși exclusivi; [...]).” (p. 215) Impresiile pe care Cristina G. Nemeș le reiterează în ce privesc versurile Maicii Teodosia ori păreriile unora, precum cele ale lui Onisifor Ghibu, despre „«talentul poetic» și «inspirația de proroc, cu duh de apostol și cu devotament de evanchelist (poate de muceniță ar fi mai adecvat)”, sunt anihilate prin *ne-așteptatul* antidot: „N-o fi chiar așa, dar cîte ceva din toate e adevărat.” (p. 215)

În volumul *Ardelencele*, criticul Alexandru Cistelean, al cărui scris este considerat marcă a *caragialismului stilistic*, face de cunoscut una dintre laturile poeziei femininelor: „Cam jumătate din poezia noastră feminină (de nu din toată literatura) e scrisă fie înainte de măritişul poetelor, fie după pensionarea lor. Ea e fie produsul unor «talente» precoc, dar care seacă brusc, fie al unora tardive, dar care se trezesc brusc”. (p. 157) Mai mult, *Ardelencele* reprezintă parte din ceea ce se vrea a fi o frescă în ton critic-literar, cu savoare discursivă. Noutatea volumului stă în loialitatea spiritului de

istoric literar în a transpune notele biografice în contextul epocii și în arealul istoriei literaturii; în transparența acuității în tușă densă, prin care surprinde și nuanțează, cu rafinament critic în manieră livrescă autentică, turbulențele versului femininelor.

Bibliografie

CISTELECAN, Alexandru, *Ardelencele*, Editura Eikon & Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.

Cornel Tatai-Baltă/Ioan Fărcaș, *The Iconostasis of the “Saint Trinity” Greco-Catholic Cathedral from Blaj (XVIII century)*

Cornel Tatai-Baltă/Ioan Fărcaș, *L'iconostase de la Cathédrale Greco-Catholique « Sainte Troisième » de Blaj (XVIIIème siècle)*

**Cornel Tatai-Baltă/Ioan Fărcaș, *Iconostasul Catedralei Greco-Catolice „Sfânta Treime” din Blaj (sec. XVIII)* (Alba Iulia, Editura ALTIP, 2011, 236 p. + il.)
[*L'Iconostasi della Cattedrale Greco-Cattolica „Santa Trinità” di Blaj (XVIII secolo)*]**

Mircea-Alexandru GLIGOR

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

La città di Blaj è senza alcun dubbio un importante punto di riferimento nell'evoluzione culturale del popolo romeno dalla Transilvania e della diffusione dell'Illuminismo in questa parte dell'Europa. L'affermazione della città coincide con l'anno 1737, quando Inochentie Micu-Klein stabilisce la sede del Vescovato Greco-Cattolico a Blaj. Negli anni successivi – sotto la cura del Vescovo Petru Pavel Aron -, la città viene arricchita di una tipografia romena e con la fondazione dell'insegnamento in lingua romena. Grazie alla Scuola Transilvana (*Școala Ardeleană*), Blaj diventa il centro “del movimento ideologico, culturale e politico di carattere illuminista” (p. 9), con forti echi durante la Rivoluzione del 1848, evento-simbolo per la riconferma che una gran parte degli intellettuali romeni dalla Transilvania si trovasse proprio qui. Nonostante il modesto numero dei suoi abitanti, Blaj mantiene tuttora la sua importanza nella cultura e nei culti religiosi romeni per la presenza della Sede della Chiesa Romena Unita e di un notevole numero di monumenti di un valore storico

inestimabile, tra i quali anche la Cattedrale Barocca Greco-Cattolica „*Santa Trinità*”, con il suo magnifico Iconostasi.

Il libro del Professor Cornel Tatai-Baltă e di Padre Ioan Fărcaș è la rimodulazione testuale della simbologia e dell'importanza dell'Iconostasi sotto aspetto storico, architettuale e artistico; è la ricostruzione a parole scritte dell'Iconostasi come un mosaico, però senza mai allontanarsi dalla fluidità delle idee e della loro profondità. L'immagine segue l'asse dal contestuale al dettaglio, tramite la giustapposizione della tematica storica e religiosa su quella artistica. Il libro contiene un impressionante numero d'illustrazioni per ogni singolo dettaglio pittorico ed architettuale dell'Iconostasi; è la descrizione a parole, però la quella che arriva senza sforzi ad un'immagine organica, delineandosi in un modo armonioso e chiaro nella mente del lettore. La struttura a capitoli del libro mantiene proprio questo schema. I capitoli introduttivi sono preceduti dalle *Parole di Benedetto Lucian Mureșan* (p. 7) e del *Sindaco Valentin Rotar* (p. 8), dedicate alla Cattedrale Greco-Cattolica di Blaj e alla città che la sta ospitando, due simboli dello spirito romeno in Transilvania.

La storia culturale ed artistica della Cattedrale Greco-Cattolica „*Santa Trinità*” di Blaj viene evocata nel *capitolo* (p. 12-19) che presenta l'Iconostasi e la sua singolarità nel territorio romeno. Il

monumento è un simbolo dell'architettura nazionale ed oltretutto; il primo edificio Barocco mai costruito in Transilvania. La Cattedrale, che ha un forte legame con l'evoluzione di Blaj nell'affermazione dell'identità nazionale dei romeni, fu eretta per iniziativa di Inochentie Micu-Klein, aventi come architetto Giovanni Battista Martinelli, dalla Corte Imperiale di Vienna (p. 12). L'Iconostasi è stato sempre esposto come il più imponente e valoroso dall'intera cultura romena. Nonostante ciò, il Professor Tatai-Baltă è il primo a descrivere l'opera in tutta la sua complessità e in ogni suo dettaglio, in una maniera profonda, definitoria e coerente. L'iconostasi viene considerato il più grande dalla Romania. Esso fu prima di tutto l'opera scolpita – in legno di tiglio – del maestro Aldea di Târgu Mureș (p. 14), che implementò nella sua opera la tecnica del Barocco Postbrâncovenesc. La strada di questo stile locale viene così aperta all'intera Transilvania (p. 15). Lo scultore fece parte di un gruppo di artisti tedeschi di formazione barocca e la sua opera è già in se stessa un capolavoro. Il frontone, che corona l'Iconostasi, suggerisce le ali aperte di un'aquila, come simbolo Di Dio (p. 16). Le rappresentazioni pittoriche sono state realizzate in gran parte dall'artista Ștefan Tenețchi di Arad ed il resto da Grigorie Ranite (o Hranite) di Craiova.

Dal terzo al nono capitolo (p. 20-91) vengono esposti i quadri pittorici dell'Iconostasi, percorrendo la via dalle *Porte Imperiali* (p. 20-35) al *Crocifisso* (p. 88-91). Il libro ricorre i metodi della facilitazione della comprensione testuale, mantenendo un ritmo equilibrato tra la spiegazione del dettaglio e la descrizione contestuale artistica e religiosa, senza mai diventare esaustivo. Percorrendo il suddetto percorso, Le Porte Imperiali sono la principale via d'accesso per ogni iconostasi. Esse sono il simbolo di Gesù Cristo, Il Quale, grazie al dualismo della sua natura, rappresenta la connessione fra la transitorietà dell'uomo e la purità assoluta Di Dio. L'iconostasi diventa la porta del Paradiso (simboleggiato dall'altare), l'accesso „tramite la catechesi preparatoria dello splendore delle icone e del modo nel quale esse vengono organizzate” (p. 29). Il complesso scultorio e pittorico delle Porte Imperiali danno all'Iconostasi della Cattedrale di Blaj la caratteristica di un'opera unica al livello nazionale (p. 21). Le Icone Imperiali (compreso le Porte), sono le uniche firmate da Ștefan Tenețchi. Nonostante ciò, non c'è alcun dubbio che lui fosse l'autore dell'intero Iconostasi, tranne al registro superiore dei profeti e la Croce della Crocifissione (p. 24). Ștefan Tenețchi si affermò come uno dei più grandi pittori del XVIII secolo. Le sue rappresentazioni pittoriche sull'Iconostasi di Blaj sono un'associazione dello stile bizantino a quello occidentale. Dal punto di vista cromatico ha usato „sapientemente il contrasto degli elementi (...) e dei colori caldi e freddi” (p. 27). È riuscito, insomma, a dimostrare la profonda conoscenza della Scrittura e delle „ordinanze liturgiche”. Il Professor Tatai-Baltă rintraccia le caratteristiche artistiche del pittore sotto gli auguri dell'armonia e dell'equilibrio, del ritmo e dell'accordo tra i colori (p. 30).

Le Porte Diaconali (p. 36-44) raffigurano i Santi Arcidiaconi Laurențiu e Ștefan, rappresentati in piedi, un po' appoggiati (p. 37). I tratti femminili che si notano nel loro aspetto sono una caratteristica del pittore che viene spesso iterata nei suoi personaggi (p. 38).

Grazie alla dimensione dell'Iconostasi, Ștefan Tenețchi riuscì in questa „più dell'est di tutte le sue opere” (p. 45) ad inserire sei, invece di quattro, *Icone Imperiali* (p. 45-58). Gli autori del libro rincorrono alla decomposizione stilistica in correnti primari, nell'evocazione dei personaggi dipinti in olio su tavola. Lo sfondo, l'attitudine ed i costumi sono d'influenza bizantina; l'anatomia, la geometria spaziale e la diversità cromatica appartengono però al mondo occidentale (p. 45-46). Le ricerche e l'analisi stilistica, effettuata dal Professor Tatai-Baltă, hanno rivelato un'interferenza di elementi del Barocco Ucraino o dell'Europa Centrale, insieme ad una notevole influenza veneta, sullo sfondo della tradizione bizantina (p. 55).

Con l'ascensione sulla verticale si può notare una liberalizzazione dell'espressività dei personaggi, nello stile pittorico di Ștefan Tenețchi. A tale riguardo, nelle *Icone delle Grandi Feste* (p. 59-78), la caratteristica diversa dal registro inferiore dell'Iconostasi è l'umanizzazione e l'alleggerimento dei movimenti, „i personaggi biblici manifestano esperienze mistiche autentiche” (p. 59). La forte influenza barocca si raffigura più che altro nella gestualità retorica e teatrale. Ci sono dodici icone, interrotte nel punto centrale dalla *Santa Trinità*. Uso la parola „interrotto”,

perché, così come viene dimostrato anche dagli autori, se la *Santa Trinità* può inquadrarsi nello stile iconografico occidentale, il resto delle icone (tranne alla *Resurrezione* e alla *Resurrezione e l'Ascensione al Cielo della Vergine*) appartengono alla tematica ed all'ambiente bizantino (p. 60). Anche se la stilistica rispetta il movimento e la cromatica del Barocco dell' Europa Centrale e quello Russo-Ucraino, „la raffinatezza e la delicatezza dei tratti ci dirige l'attenzione verso la pittura del Rinascimento Italiano” (p. 77).

Il *Registro degli Apostoli* (p. 79-82) riconferma il talento indiscutibile di Ștefan Tenetchi. Tutti i dodici apostoli vengono „individualizzati ed umanizzati, vecchi, maturi o giovani”, sono tutti personaggi rappresentati con una differenza chiara tra di loro, raffigurati su uno sfondo naturale, stando in piedi su nuvole o appoggiati su colonne (p. 80). La sistemazione degli apostoli o dei santi su nuvole è specifica più che altro al modello ucraino (p. 82), adottato dal pittore grazie ai suoi contatti con lo spazio dove è nato questo stile.

Il *Registro dei Profeti* (p. 83-87) non tradisce per nulla l'armonia dell'insieme pittorico, nonostante l'autore è in questo caso Grigorie Ranite (Hranite) di Craiova. L'artista si occupò con la decorazione del frontone a volte barocche, che ospitano dodici tondi rappresentando profeti messianici del Vecchio Testamento, ed un tredicesimo, della *Vergine Orante* (p. 83). Il pittore ebbe un importante contributo, grazie alla sua appartenenza alla tradizione brâncovenească, e la sua contribuzione all'Iconostasi regalò uno spirito di „romenità” all'intero complesso artistico. Nonostante questo, il forte interesse per gli effetti decorativi e la cromatica percussiva, insieme alle attitudini gieratici dei profeti e della Vergine, fa sì che Grigorie Ranite si distingue da Ștefan Tenetchi, per il suo spirito conservatorio, più vicino all'arte della tradizione bizantina (p. 86-87). Gli stessi principi saranno rispettati dal pittore anche per la *Crocifisso* (p. 88-91), dove Gesù viene rappresentato a occhi chiusi, tecnica specifica dell'arte bizantina del VIII-IX secolo, ma questo atteggiamento conferisce a Cristo una gestualità più naturale (p. 88).

In *conclusione* (p. 92-95) ci ritroviamo di fronte all'immagine di un'opera nella quale la scultura nello stile brâncovenesc si ritrova in una perfetta sintonia con la pittura che si aiuta dalla tecnica e la stilistica occidentale e bizantina. L'iconografia segue in una maniera metaforica la descrizione del Rito Greco-Cattolico; infatti, ci sono poche rappresentazioni col origine nell'Occidente, tutto il resto appartenendo all'area ortodossa. Anche se osserviamo una certa rigidità nei dipinti di Grigorie Ranite, Ștefan Tenetchi, invece, contribuisce alla sua pittura con l'eleganza, la raffinatezza e l'ampollosità del Barocco. I due rimangono, nonostante tutto, complementari e riescono insieme a mantenere l'unità dell'opera.

L'Iconostasi della Cattedrale Greco-Cattolica „Santa Trinità” di Blaj (XVIII secolo) del Professor Cornel Tatai-Baltă e di Padre Ioan Fărcaș, rimane, prima di tutto, unico per la prevalenza del soggetto e la descrizione di ogni singolo aspetto definitorio o complementare. E' anche una celebrazione metaforica della complessità dello spazio transilvano, segnato dalle sue diverse culture. L'Iconostasi può essere interpretato come una sintonia artistica che è riuscita ad avvicinare l'arte e la cultura appartenente a gruppi etnici, in sembianza, molto diversi. Il libro del Professor Cornel Tatai-Baltă e di Padre Ioan Fărcaș occupa un'importante posto nella storiografia moderna artistica (e non solo), per l'armonia e la fluidità delle idee esposte, per la trascendenza oltre i limiti dello spazio transilvano, in un contesto europeo, integrando ogni dettaglio dell'Iconostasi nel perimetro stilistico, senza rovinare l'unità artistica. Si tratta di un libro evocativo tramite il suo proprio valore; di un'espressione che dà onore alla complessità artistica di queste parti del continente; un lavoro scientifico che rispetta profondamente il passato e l'eredità lasciata alla Transilvania dai suoi antenati.

**Ramona-Maria Zvirid, *The verbal expressive acts in the Romanian language*,
Bucharest, Bucharest University Publishing House, 2013**

**Ramona-Maria Zvirid, *Les actes verbaux expressifs dans la langue roumaine*,
Bucarest, Maison d'édition de l'Université de Bucarest, 2013**

**Ramona-Maria Zvirid, *Actele verbale expresive în limba română*, București,
Editura Universității din București, 2013**

Ioana-Rucsandra DASCĂLU

Universitatea din Craiova,

Facultatea de Litere

Cartea Ramonei-Maria Zvirid, *Actele verbale expresive în limba română* (în fapt, teza de doctorat a autoarei), este o cercetare exhaustivă, foarte bine fundamentată teoretic, centrată pe unsprezece acte de vorbire expresive: complimentul, lauda, autolauda, insulta, critica, autocritica, reproșul, acuzația, salutul, mulțumirea și scuza. Metoda este în principal pragmatică, cu influențe sociolingvistice, iar obiectul analizei îl constituie aspectele afective și emoționale ale comunicării.

În introducere sunt expuse disciplinele antrenate în cercetare: analiza discursului, sociolingvistica conversațională, interacționismul simbolic, etnografia comunicării - ceea ce demonstrează perspectiva amplă din care Ramona-Maria Zvirid studiază materialul selectat. Deosebit de utilă este analiza critică a punctelor de vedere teoretice cu privire la actele expresive, de la întemeietorul filosofiei limbajului, J.L. Austin, la J.R. Searle, D. Vanderveken, M. Gilbert, C. Kerbrat-Orecchioni. Ca trăsături comune acestor acte se rețin: clasa independentă și eterogenă, comportamentul polifuncțional, caracterul convențional, ritual și predictibil. Sunt comentate în continuare actele expresive apreciative, depredictive, rutinizate, cu explicarea stadiului actual al cercetării și investigarea bibliografiei existente despre această problemă în lingvistica românească și în lingvistica străină. Insulta, critica, reproșul, injuria, salutul, mulțumirea, scuza sunt enumerate și interpretate potrivit bibliografiei consultate. De un interes deosebit sunt perspectivele cu privire la interpretarea emoțiilor în lingvistică: studiul mărcilor lingvistice aferente, contribuția stilistică, punctul de vedere pragmatic, cel interacționist și cel intercultural.

În capitolul al III-lea se realizează o încercare de tipologie a actelor verbale expresive pornind de la condițiile de reușită: condiția esențială ce exprimă un act, condițiile preliminare / preparatorii - cunoștințele și intențiile locutorilor, condiția de sinceritate - starea psihologică a locutorului și condiția de specificare a conținutului propozițional - natura conținutului actului verbal expresiv. Printre criteriile de clasificare a actelor expresive se enumeră: starea psihologică exprimată, pentru care se formează perechi antonimice de tipul pozitiv-negativ: mulțumire vs. scuză, raportarea actului verbal la interesele emițătorului sau ale receptorului: pentru emițător - autolauda, iar pentru receptor - complimentul, criteriul poziției variabile în schimbul verbal - poziția inițială - salutul sau poziția reactivă - mulțumirea și scuza. Alți factori suplimentari de îndeplinire a actelor verbale expresive vizează prezența sau absența unui verb performativ specific, simetria sau asimetria relației dintre interlocutori, prezența în interacțiune a destinatarului și forța cu care este realizat actul. Aceste criterii sunt detaliate, cu exemple foarte numeroase; actele verbale sunt numite după conotația pozitivă: compliment, laudă, autolaudă sau negativă: insultă, critică, autocritică, pentru fiecare dintre aceste tipuri exemplele oferite fiind clasificate potrivit părților de vorbire: adjectiv, substantiv, verb, adverb, interjecție și locuțiuni. Nu sunt lăsate deoparte procedee stilistice, precum: metafore, epitete, comparații, construcții enumerative și repetitive.

Pornind de la substanța pozitivă sau negativă a actelor expresive, Ramona-Maria Zvirid încearcă rafinarea criteriilor de analiză prin studierea interferențelor între acestea, spre exemplu, între actele negative: critică, reproș, acuzație, insultă, considerând că această înțelegere superioară îi aduce beneficii deopotrivă emițătorului și interlocutorului. Dintre criteriile prin care se diferențiază aceste acte enumerăm: natura acțiunii, intensitatea sau gravitatea faptei, gradul de responsabilitate sau de vinovăție, potențialul amenințator. Foarte potrivit este corpus-ul original de texte, constituit din date recente, colectate personal de autoare. Acesta poate fi consultat online la adresa www.acteverbale.ro. Critica a fost considerată un act cu un semantism mai general, în vreme ce reproșul conține fapte precise; potrivit gravității faptelor, reproșurile și criticile au în vedere fapte mai puțin grave, în timp ce acuzațiile și insultele privesc situații deosebit de grave. Următorul studiu de caz, realizat prin aceeași metodă a comentariilor de exemple înregistrate, se referă la compliment, mai ales la realizarea indirectă a acestui act cu ajutorul presupuzițiilor, implicaturilor conversaționale sau figurilor de stil.

În continuare, autoarea, ținând cont de poziția ocupată în schimbul verbal, va studia actele expresive inițiative, precum salutul, și acte expresive reactive, de tipul mulțumirii și scuzei, determinate de elemente anterioare în interacțiunea verbală.

Salutul a fost definit ca act „rutinizat”, cu valoare de ritual, fatică și relațională. De reținut este absența salutului în situațiile conflictuale. Analiza acestor acte expresive inițiative va fi comentată pe baza înregistrărilor din emisiuni Radio-Tv. Salutul poate fi însoțit de manifestări nonverbale: gesturi, mișcări, zâmbete, de cele mai multe ori descifrate prin convenție. Salutul poate exprima un moment al zilei sau poate fi generic, neancorat temporal. Formulele de salut utilizate de interlocutori pot fi simetrice, răspunsul respectând același text cu adresarea sau nesimetrice. Formulele de salut pot fi marcate sau non-marcate, formale sau informale.

Tot un act verbal pozitiv este exprimarea recunoștinței, adică **mulțumirea**, pe care Ramona-Maria Zvirid o analizează după metoda deja consacrată, cu ajutorul exemplelor. Mulțumirea este considerată un act important și pentru vorbitorii nativi și pentru cei care învață o limbă străină. Mulțumirile pot fi aduse *ex ante*, în avans pentru un beneficiu potențial, neatins încă, și *ex post*, după obținerea anumitor beneficii. Aceste beneficii pot fi materiale - daruri, servicii - sau nemateriale - laude, complimente, urări, solicitate sau nesolicitate, previzibile sau imprevizibile, în favoarea unui interlocutor cunoscut sau necunoscut. Din punctul de vedere al exprimării actului de mulțumire, aceasta variază între construcții minimale de tip: *mulțumesc, mulțumim, mersi, sărut mâna* și construcții mai elaborate, în care sunt folosite explicații afective: *mulțumesc din suflet, mulțumesc frumos, mulțumesc din toată inima, mulțumesc (foarte) mult*. Un caz special îl reprezintă utilizarea ironică a mulțumirii în antifrază, prin care interlocutorul este persiflat, chiar insultat. Mulțumirile pot fi însoțite de urări, pot substitui formule de salut sau pot constitui tranziția de la un anumit subiect spre alt subiect; mulțumirea poate apărea în cadrul unor emisiuni pentru a arăta că timpul alocat unui personaj s-a încheiat sau chiar că emisiunea se încheie.

În sens negativ, pornind tot de la corpusul alcătuit din înregistrări radio-TV, Ramona-Maria Zvirid comentează exprimarea regretului în limba română, reprezentat prin actul expresiv al **scuzei**. Acesta are rolul de a restabili “echilibrul ritual” al interacțiunii prin compensarea unei amenințări sau a unei acțiuni negative exercitate asupra interlocutorului. Un locutor își poate cere iertare pentru fapte potențiale, care urmează să se întâmple sau pentru fapte reale, care s-au petrecut deja. Scuzele pot apărea deopotrivă pentru întreruperea cuvintelor celui alt, pentru jigniri aduse, pentru erori transmise. Modul în care este exprimată scuza poate varia de la formule standardizate, de tipul: *a-și cere scuza, a scuza, a(-și) cere iertare, a ierta, pardon* către formule mai elaborate: *a-și cere mii de scuza, a regreta*; în unele exemple este enunțat în întregime motivul scuzei sau asumarea întregii responsabilități pentru ofensa adusă. Scuza poate atenua un act de limbaj negativ, poate corecta intervenția receptorului sau poate arăta că mesajul nu a fost înțeles. Este amintită și lexicalizarea formulei *mă scuzați*, golirea de conținut semantic a acestui verb pentru a începe o conversație sau ca un tic verbal. Scuza poate avea motivații reale sau poate apărea dintr-un gest mecanic, cu funcție ritualică.

Alte forme acte expresive sunt *politețea* și *impolitețea*, pe care autoarea le analizează după teoriile lui Catherine Kerbrat-Orecchioni, Penelope Brown, Stephen C. Levinson, Erving Goffman etc., sprijinindu-se de concepte operaționale precum: imagine individuală (*face*), politețe (*politeness*), act măgulitor (*face-flattering-act FFA*), act amenințător (anti-FTA), act auto-amenințător (auto-FTA) etc. S-au diferențiat actele expresive conotate pozitiv de actele pozitive conotate negativ; între strategiile actelor pozitive aș enumera strategia priorității intereselor celuilalt, realizată cu succes cu ajutorul complimentelor sau laudelor, strategia maximizării meritelor destinatarului, îndeplinită cu ajutorul exagerărilor, strategia cultivării unei imagini proprii favorabile, la care contribuie autolauda. În sens negativ, se evidențiază strategia minimizării defectelor interlocutorului, prin litotă, eufemism sau modalizatori, apoi strategia actelor cu potențial auto-amenințător prin acte de auto-critică, de a minimiza propriile merite și de a maximiza defectele.

Actele expresive *rutinizate* / *ritualice* uzează de strategii comunicaționale: strategia interesului datorat prezenței celuilalt, strategia compensării prejudiciului, realizată prin actul de a cere scuze și iertare, strategia recompensării beneficiului prin exprimarea recunoștinței față de interlocutor. În sens invers, complimentul poate genera reacția de respingere a aprecierii pozitive, analizată gradual: contestarea evaluării, minimizarea evaluării pozitive, apoi comparația cu alți profesioniști din domeniu, care relativizează complimentul și-l așază într-o ierarhie; complimentul primit poate fi minimalizat prin trecerea meritului asupra altor persoane sau refuzul poate fi dedus din adoptarea unei atitudini ludice sau a refuzului de a comenta.

Urmează prezentarea rolului actelor expresive asupra relației interpersonale dintre participanții la conversație, potrivit vârstei, sexului, statutului social, legăturii socio-afective, rolului interacțional ocupat. Schimburile între interlocutori pot fi simetrice, când participanții se află în poziție de egalitate, pe axa orizontală sau asimetrice, când participanții sunt poziționați pe axa verticală, între dominator și dominat (profesor-elev, adult-copil, intervievator-intervievat, vânzător-cumpărător). În cel dintâi tip de relație se constată aprecierea calităților interlocutorului sau transmiterea unor imagini negative. De asemenea, în actele asimetrice se remarcă acte expresive favorabile, de apreciere, de evaluare pozitivă, precum și acte amenințătoare.

Ramona-Maria Zvirid analizează și gradul de coeziune pe care îl asigură actele expresive: acestea pot asigura consolidarea relației dintre participanți sau, dimpotrivă, pot deteriora înțelegerea dintre persoanele participante la convorbire. În cadrul celor dintâi, fie că apar laude, fie reproșuri, se obține acordul dintre locutori; în cea de a doua situație starea conflictuală poate fi izolată și delimitată sau schimbul de acte verbale negative poate căpăta o dimensiune agresivă, cum se întâmplă cel mai adesea în confruntările politice.

Capitolul *Considerații finale* sintetizează rolul celor unsprezece acte verbale expresive în comunicare: dimensiunea afectivă și atitudinală, poziționarea locutorului în discurs, potențialul măgulitor sau amenințător al cuvintelor, intervenția inițiativă și cea reactivă, evoluția consensuală sau conflictuală, manifestarea politeții și a impoliteții etc. Sunt reținute câteva trăsături pragmatice ale culturii române; autoarea explică faptul că în alte culturi, precum cea marocană, actul salutului este inițiat de către superior, în vreme ce în România salută prima persoană în poziție inferioară. În ceea ce privește consensul și conflictul, între cultura italiană și cultura română apar diferențe: dacă pentru italieni dezacordul în conversație denotă inteligență, pentru români înțelegerea și consensul sunt definitorii în schimburile verbale. Culturile asiatice sunt depozitare ale legii modestiei, care îi face pe locutori să răspundă la complimente prin tăcere sau zâmbete. De asemenea, în cultura japoneză exprimarea emoțiilor este minimalizată, în timp ce cultura română este foarte disponibilă pentru exprimarea afectivă.

Publicată în condiții grafice remarcabile, la Editura Universității din București, cartea Ramonei-Maria Zvirid oferă celor interesați o analiză a actelor expresive în limba română, un model de studiu interdisciplinar avizat, care este în același timp erudit și conectat la realitate. Autoarea reușește diferențieri subtile, aprofundarea și evaluarea critică a fiecărei clase de acte expresive. Atitudinea critică, abilitatea de a crea tipologii, de a stabili interferențe și studii de caz,

de a investiga relațiile interpersonale prin prisma conflictului și a consensului, a politeții și a impoliteții recomandă lectura acestei cărți ca un instrument util nu numai pentru cercetătorii domeniului, ci și pentru toți utilizatorii limbajului. Selectarea unui corpus alcătuit din texte variate, din medii distincte, cu orientare pozitivă sau negativă, pentru a ilustra actele expresive din limba română înseamnă, fără îndoială, o inițiativă lăudabilă, care trebuie continuată și cultivată.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

General aspects

The journal, “**Studii de Știință și Cultură**” (“**Studies of Science and Culture**”), published by “**Vasile Goldiș**” Western University of Arad, Romania, is issued on a quarterly basis. The journal has been evaluated by the National Council for Scientific Research and rated **B+**, **CNCSIS code 664**, for the 2005-2011 period. Scientific journal, reviewed and rated by CNCS in 2012, category: B, profile: humanities, field: PHILOLOGY.

The journal is indexed in the following International Databases (IDB): CEEOL (www.ceeol.com) from Frankfurt am Main, Germany; EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) from Ipswich, the United States of America; Index Copernicus-Journals Master List from Warsaw, Poland; and DOAJ, from Lund, Sweden.

Since June 2012, the journal “**Studii de Știință și Cultură**” has been published by “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania, in partnership with the Department of Romanian, Aix Marseille University, CAER. EA 854, France; CIRREMI (Interuniversity Lifelong Learning Research Center for Teachers of Italian) University of Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France.

Paper submission

The submission of an article to “**Studii de Știință și Cultură**” for publication, implies:

- that the authors take responsibility for the content, as well as for their ethical behaviour;
- that the article has not been published or submitted for publication to another journal/review;
- that the copyrights have been transferred to the “**Studii de Știință și Cultură**” journal.

The papers shall be submitted in Romanian or in a world language. The title of the article, the abstract and keywords shall be submitted in English, French/German and Romanian, as a word document (WORD 97, WINDOWS 98 or later versions), no longer than 15 pages, including drawings, tables and references, in Times New Roman Font, single-spaced.

The paper shall comprise:

- the title, font size 16, bold, centered;
- the authors' full name, workplace(s) (with its complete denomination, not abbreviated), address (addresses) of their workplace(s) and the e-mail of the contact person, font size 12, bold, centered;
- the abstract, maximum length 10 rows, font size 12, italic, justified;
- keywords, maximum 5, font size 12, italic, centered;
- the text of the article, font size 12;
- the reference list, required for any article, shall be written according to the rules imposed by the International Standard ISO 7144/1986 entitled “Documentation-presentation of theses and similar documents”, in the order of quotation, marked in the text by square brackets [...]. For articles quoted in specialized journals, the reference entry shall state the last name and the initial of the first name of all authors, the journal, volume, number of order of the periodical, year of publication and page preceded by the letter p.; books are cited similarly, the authors' name being followed by the title of the book, edition, publisher, place and year of publication, number of the page preceded by the letter p. etc. References to online documents shall cite the author(s), institution, name (title) of the document, URL address, date of accession.

Tables and diagrams, figures or other images shall be inserted in the text at the right place, numbered, and their resolution shall be such as not to affect the quality of the material.

The structure of the article presenting results of empirical research shall observe international standards, according to the acronym IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussions), to which the conclusions are added.

Articles of any other nature shall consist of an introduction, the body of the work and conclusions; the body of the work can be organized as the author(s) see(s) fit.

The papers shall be emailed to vasilerman7@yahoo.com, or sent both in electronic format and hard copy, to the editorial office at: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Scientific articles are subject to single-blind peer review.

The number of reviewers for the evaluation of an article is 2, and the reviewing time is 30 days. Authors receive one of the following answers from the reviewers:

- article accepted;
- article accepted with alterations;
- article rejected.

The scientific reviewers shall focus, in evaluating papers, on the topicality of the subject, on the depth of scientific ideas, originality, as well as on the compliance with the instructions for authors. Failure to comply with the standards required by the review shall result in the papers being rejected.

Authors are kindly asked to:

- cite the “Studies of Science and Culture” journal in other publications where they submit papers, stating:

- The journal title, “Studies of Science and Culture”, abbreviated as SSC;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found;

- submit to editorial board of “Studies of Science and Culture” information on the publications where they cited our journal, by mentioning:

- The journal title, abbreviation;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found.

Further information: telephone

- 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobile: 0724-039978

- E-mail: vasilerman7@yahoo.com

Contact person: Prof. VASILE MAN

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

Aspects généraux

La revue « **Studii de Știință și Cultură** » (« **Études de Science et de Culture** »), éditée par l'Université de l'Ouest « **Vasile Goldiș** » d'Arad, est publiée trimestriellement. La revue a été évaluée par le Conseil National de la Recherche Scientifique de l'Enseignement Supérieur et classifiée dans la catégorie **B+**, **code CNCSIS 664**, pendant la période 2005-2011. Revue scientifique évaluée et classifiée par CNCS en 2012, catégorie B, profil humaniste, domaine PHILOLOGIE.

La revue est indexée dans les Bases de Données Internationales (BDI) suivantes: CEEOL (www.ceeol.com) de Frankfurt am Mein, Allemagne, EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) d'Ipswich, États-Unis, Index Copernicus-Journals Master List de Varsovie, Pologne et DOAJ, Lund, Suède.

Depuis le mois de juin 2012, la revue « **Studii de Știință și Cultură** » est éditée par l'Université de l'Ouest « **Vasile Goldiș** » d'Arad, Roumanie, en partenariat avec Le Département de Roumain d'Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRRM (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d'Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France.

Soumission du manuscrit

La soumission d'un article à la Revue « **Studii de Știință și Cultură** », pour qu'il soit publié, présuppose:

- que les auteurs assument leur responsabilité en ce qui concerne le contenu, aussi qu'un comportement éthique;
- que l'article n'a pas été publié et qu'il ne sera pas soumis pour être publié dans une autre revue;
- que les droits d'auteur seront transférés à la revue « **Studii de Știință și Cultură** ».

Les textes des articles seront rédigés en roumain ou dans une langue de circulation internationale. Le titre de l'article, le résumé et les mots clés seront rédigés en anglais, en français/allemande et en roumain, sous la forme d'un document WORD 97, WINDOWS 98 ou des variantes ultérieures, à une dimension de 15 pages au plus, y compris les dessins, les tables et la bibliographie dans la fonte Times New Roman, en interligne simple.

Le manuscrit comprendra:

- le titre, en dimension de la fonte 16, en caractères gras, centré;
- le prénom et le nom complets des auteurs, le(s) lieu(x) de travail (en titre complet, sans abréviations), l'adresse (les adresses) du lieu (des lieux) de travail et l'adresse électronique de la personne de contact, en dimension de la fonte 12, en caractères gras, centré;
- le résumé, 10 lignes au plus, dimension de la fonte 12, en italique, cadré;
- des mots clés, 5 au plus, dimension de la fonte 12, en italique, centré;
- le texte de l'article en dimension de la fonte de 12;
- la bibliographie, obligatoire pour tout article, est écrite conformément aux règles imposées par le Standard international ISO 7144/1986 intitulé « Documentation -présentation des thèses et des documents similaires», dans l'ordre de la citation, noté dans le texte par des crochets [...]. Pour les articles cités des revues de spécialité, on présente le nom et l'initiale du prénom de tous les auteurs, la revue, le volume, le numéro d'ordre du périodique, l'année de publication et la page précédée par la lettre p.; la citation des livres est faite d'un manière similaire, les noms des auteurs étant suivis par le titre du livre, l'édition, la maison d'éditions, la localité, l'année de publication, le numéro de la page précédé par la lettre p. etc. Pour les références des documents sur l'Internet on cite les auteurs, l'institution, le titre du document, l'adresse URL, la date d'accès.

Les tables et les diagrammes, les figures ou des autres dessin seront insérés dans le texte à l'endroit adéquat, numérotés, et ils auront, autant que possible, une bonne résolution, pour ne pas affecter la qualité du texte.

La structure de l'article qui présente des résultats des recherches expérimentales suivra les standards internationaux, conformément à l'acronyme IMRAD (introduction, méthodes et matériaux, résultats et discussions), auxquels on ajoutera les conclusions.

Les articles de toute autre nature seront composés d'une introduction, du corps de l'ouvrage et des conclusions, les corps de l'ouvrage pouvant être organisé selon le désir de l'auteur (des auteurs).

Les manuscrits seront envoyés, par voie électronique à l'adresse vasileman7@yahoo.com, ou sur un support électronique et imprimé, au siège de la rédaction: Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, Blvd. Revoluției, no. 94-96 - revue « Studii de Știință și Cultură ».

Les articles scientifiques seront soumis au processus de critique PEER REVIEW "en aveugle".

Le nombre de critiques pour l'évaluation d'un article est 2, et le temps d'analyse est 30 jours. Les auteurs reçoivent des critiques une des réponses suivantes:

- article accepté;
- article accepté avec des modifications;
- article rejeté.

Les référents scientifiques suivront, en évaluant les manuscrits, l'actualité de la thème; l'approfondissement des idées scientifiques, l'originalité, aussi que le respect des instructions pour les auteurs. Le non-respect des standards sollicités par la revue conduira au rejet des manuscrits.

Nous prions les auteurs de:

- citer la revue « Études de Science et de Culture » dans d'autres publications où ils collaborent, en précisant:

- Le titre de la revue « Études de Science et de Culture », abréviation – SSC;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité;

- transmettre à la rédaction de la revue « Études de Science et de Culture » des renseignements sur les publications où ils ont cité notre revue, en mentionnant:

- Le titre de la revue, l'abréviation;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité.

D'autres informations au téléphone :

- 0040/0257/280335
 - 0040/0257/280448
 - portable: 0724-039978
 - Adresse électronique: vasileman7@yahoo.com
- Personne de contact: prof. VASILE MAN

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Aspecte generale

Revista „**Studii de Știință și Cultură**”, editată de **Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad**, apare trimestrial. Revista este evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și clasificată în categoria **B+**, **cod CNCIS 664**, în perioada 2005-2011. Revistă științifică evaluată și clasificată de CNCS, 2012, categoria **B**, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

Revista este indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI): CEEOL (www.cceol.com) din Frankfurt am Main, Germania, EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) din Ipswich, Statele Unite ale Americii, Index Copernicus-Journals Master List din Varșovia, Polonia și DOAJ, Lund, Suedia.

Începând cu luna iunie 2012, revista „**Studii de Știință și Cultură**” este editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România în parteneriat cu Le Département de Roumain d’Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d’Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France.

Prezentarea manuscrisului

Transmiterea către Revista „**Studii de Știință și Cultură**” a unui articol spre publicare, presupune:

- autorii își asumă responsabilitatea privind conținutul, cât și comportamentul etic;
- articolul nu a mai fost publicat și nici nu va fi înaintat spre publicare altei reviste;
- dreptul de autor se trece asupra revistei „**Studii de Știință și Cultură**”.

Textele articolelor vor fi redactate în limba română sau într-o limbă de circulație internațională. Titlul articolului, rezumatul și cuvintele cheie vor fi redactate în limba engleză, franceză/germană și română, ca document WORD 97, WINDOWS 98 sau variante ulterioare, cu o dimensiune de maximum 15 pagini, inclusiv desenele, tabelele și bibliografia cu Font Times New Roman, la un rând.

Manuscrisul va cuprinde:

- titlul, cu dimensiunea 16, aldine bold, centrat;
- prenumele și numele complet al autorilor, locul (locurile) de muncă (cu denumirea completă, nu prescurtat), adresa (adresele) locului (locurilor) de muncă și e-mailul persoanei de contact, cu dimensiunea literei 12, aldine, centrat;
- rezumatul, maximum 10 rânduri, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- cuvinte cheie, maximum 5, dimensiunea literei 12, italic, centrat;
- textul articolului cu dimensiunea literei de 12;
- bibliografia, obligatorie pentru orice articol, se scrie conform regulilor impuse de Standardul internațional ISO 7144/1986 intitulat „Documentation-presentation of theses and similar documents”, în ordinea citării, notat în text prin paranteze drepte [...]. Pentru articolele citate din reviste de specialitate se prezintă numele și inițiala prenumelui tuturor autorilor, revista, volumul, numărul de ordine al periodicului, anul apariției și pagina precedată de litera p.; citarea cărților se face similar la numele autorilor urmând titlul cărții, ediția, editura, localitatea, anul apariției, numărul paginii precedat de litera p. ș.a.m.d. Pentru referințele documentelor de pe internet se citează autorii, instituția, denumirea (titlul) documentului, adresa URL, data consultării.

Tabelele și diagramele, figurile sau alte desene vor fi inserate în text la locul potrivit, numerotate și vor avea o rezoluție cât mai bună pentru a nu impieta asupra calității materialului.

Structura articolului ce prezintă rezultate ale unor cercetări experimentale va urmări standardele internaționale, conform acronimului IMRAD (introducere, metode și materiale, rezultate și discuții), la care se adaugă concluziile.

Articolele de orice altă natură vor fi alcătuite din introducere, corpul lucrării și concluzii, corpul lucrării putând fi organizat după dorința autorului (lor).

Manuscrisele se trimit, pe cale electronică la adresa vasileman7@yahoo.com, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr. 94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Articolele științifice sunt supuse procesului de recenzare PEER REVIEW "in orb".

Numărul de recenzori pentru evaluarea unui articol este de 2, iar timpul de recenzare este de 30 de zile. Autorii primesc de la recenzori unul din următoarele răspunsuri:

- articol acceptat;
- articol acceptat cu modificări;
- articol respins.

Referenții științifici vor urmări, la evaluarea manuscriselor actualitatea temei; aprofundarea ideilor științifice, originalitatea, cât și respectarea instrucțiunilor pentru autori. Nerespectarea standardelor solicitate de revistă, conduce la respingerea manuscriselor.

Autorii sunt rugați:

- să citeze revista „Studii de Știință și Cultură” în alte publicații unde colaborează, precizând:
 - Titlul revistei „Studii de Știință și Cultură”, abrevierea – SSC;
 - Volumul, numărul și anul apariției;
 - Numărul paginii textului citat;
- să transmită redacției revistei „Studii de Știință și Cultură” informații referitoare la publicațiile în care au citat revista noastră, menționând:
 - Titlul revistei, abrevierea;
 - Volumul, numărul și anul apariției;
 - Numărul paginii textului citat.

Alte informații: telefon

- 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobil: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Persoană de contact: prof. VASILE MAN

2015 Subscriptions for the review “Studies of Science and Culture”

Subscriptions:

The price of the review “Studies of Science and Culture” is of 49 lei/issue, in euro 11euro/issue, in usd 15 usd/issue, and the subscribers for 2015 are entitled to a 25% discount.

The price of the yearly subscription for Romania is 164 lei/year, 4 issues.

Readers resident in Romania have the following payment options:

- bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R Arad,

RO34RNCB0015028152520236 in lei

- cash payment at „Vasile Goldiș” Western University Pay Office Revoluției Avenue Nr. 94-96,

Schedule: Monday - Thursday between 8-11 and 13-15,30

Friday between 8-9 și 11-12,30

The price of the yearly subscription for readers resident outside Romania are 38 euro/year, or 50 usd/year, 4 issues.

Readers non resident in Romania may send the money through bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R Arad;

RO07RNCB0015028152520237 in EURO

RO77RNCB0015028152520238 in USD

Subscribers are asked to send to the adress www.revista-studii-uvvg.ro a payment notification email in which to inform us of the shipping adress for the payed subscription.

Additional information regarding subscriptions can be obtained at tel.0257/285804 int 15, Adam Eugenia, fax 0257/214454.

ABONNEMENTS

À la Revue « Studii de Știință și Cultură » (« Étude de Science et de Culture » pour l'année 2015

Le prix de la Revue « Studii de Știință și Cultură » est de 49 lei/p. ; en euros, un numéro coûte 11 euros et en dollars, un numéro coûte 15 dollars. Les abonnements pour l'année 2015 bénéficient d'un rabais de 25%.

Les prix des abonnements annuels pour la Roumanie sont de 164 lei/an, 4 numéros.

Les lecteurs du pays peuvent opter pour des abonnements en lei, ainsi:

- par virement bancaire au compte de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, ouvert à B.C.R. Arad, **RO34RNCB0015028152520236 pour RON**

- par paiement en espèces, à la Caisse de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, 94-96 Blvd. Revoluției,

Programme: Lundi - Jeudi 8-11 h et 13- 15,30 h

Vendredi 8-9 h et 11-12,30 h

Les prix des abonnements annuels pour les lecteurs de l'étranger sont de 38 euros/an, or 50 USD/an, 4 numéros.

Les lecteurs de l'étranger peuvent opter pour abonnements, ainsi:

- par virement bancaire aux comptes de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, ouverts à B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pour EURO

RO77RNCB0015028152520238 pour USD

ATTENTION: Envoyez à l'adresse électronique www.revista-studii-uvvg.ro un courriel de notification du paiement, nous communiquant aussi l'adresse d'envoi pour l'abonnement payé, courriel vasileman7@yahoo.com

Vous pouvez obtenir des informations supplémentaires concernant l'effectuation des abonnements à tel. 0257/285804 int. 15, Adam Eugenia et par fax 0257/214454, pour OP ou les quittances acquittées.

ABONAMENTE **la Revista Studii de Știință și Cultură pe anul 2015**

Prețul Revistei Studii de Știință și Cultură este de 49 lei/buc., în euro un număr costă 11 euro, iar în dolari un număr costă 15 dolari, iar abonamentele pentru anul 2015 beneficiază de reducere 25%.

Prețurile abonamentelor anuale pentru România sunt de 164 lei/an, 4 numere.

Cititorii din țară pot opta pentru abonamente în lei, astfel:

- expediind banii în contul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschis la B.C.R. Arad, **RO34RNCB0015028152520236 pentru RON**
- cu plata în numerar, la Casieria Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, B-dul Revoluției Nr.94-96,

Program: Luni-Joi orele 8-11 și 13- 15,30

Vineri orele 8-9 și 11-12,30

Prețurile abonamentelor anuale pentru cititorii din străinătate sunt de 38 euro/an, sau 50 usd/an, 4 numere.

Cititorii din străinătate pot opta pentru abonament, astfel:

- expediind banii în conturile Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschise la B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pentru EURO

RO77RNCB0015028152520238 pentru USD

ATENȚIE: Trimiteți pe adresa **www.revista-studii-uvvg.ro** un e-mail de notificare de plată, în care să ne comunicați și adresa de expediție pentru abonamentul plătit, e-mail vasileman7@yahoo.com

Informații suplimentare privind efectuarea abonamentelor se pot obține la tel.0257/285804 int 15, Adam Eugenia și prin fax 0257/214454, pentru OP sau chitanțele achitate.